

IURIS ECCLESIASTICI

PRÆLECTIONES

A VINCENTIO LUPOLI

IN VSUM AUDITORUM SUORUM

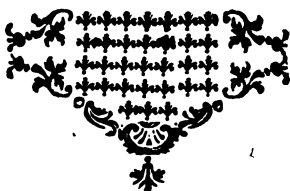
Concinna, novaque methodo,

QUATUOR TOMIS COMPREHENSÆ, NOTISQUE
ILLUSTRATÆ,

Quibus & mutationes disciplinæ edocentur,
& dogmata ipsa Religionis passim
vindicanter.

T O M U S III.

LIBER II. DE REBUS.

BIBLIOTHÈQUE S. J.

Les Fontaines

60 - CHANTILLY

NEAPOLI MDCCLXXVII.

EX OFFICINA MICHAELIS MORELLI.

PUBLICA AUCTORITATE.

Prostant apud Michaelera Staffi Bibliopolam
in platea S. Blasii.

PHILIPPO SANSEVERINO

ALLIFARVM PRIMVM

NVNC

NICÆÆ EPISCOPO

FERDINANDI IV.

VTRIVSQUE SICILIÆ REGIS PII AVGVSTI

A CONFESSIONIBVS

ET SVPREMI ABVSVM TRIBVNALIS

MINISTRO

QVI

NVLLO FORTVNÆ IMPERIO

SED

LITTERIS INTEGRITATE CONSILIO

AD MAIORVM GENTIVM HONORES

EVECTVS

INTER AVLÆ GRATIAM AC SPLENDOREM

RELIGIONE IN DEVM

CARITATE IN REMPVBLICAM

IN PRINCIPEM FIDE

ATQVE IN MVSARVM ALVMNOS

BENEVOLENTIA

POTISSIMVM COMMENDATVR

VINCENTIVS LVPOLI

IVRIS ECCLESIASTICI PRÆLECTIONVM

TOMVM III.

OBSEQUENTISSIMI ANIMI TESTEM

DAT DONAT DEDICAT.

I N D E X

CAPITUM, ET PARAGRAPHORUM

T O M I I I.

- CAPUT I. **D**E *sacramentis in genere.*
- §. I. Triplex apud Canonum peritos *Re- rum* divisio. Quænam illa apud nos, quive totius Libri ordo, edocetur. pag. 1.
- §. II. Error Calvini de vera *sacramenti* no- 2.
tione.
- §. III. Confutatur. 4.
- §. IV. Ex differentia inter veterem, & no- 7.
vam legem, idem demonstratur.
- §. V. Calvinus falsus Apostoli interpreta- 10.
tor.
- §. VI. Catholica *sacramenti* definitio. 12.
- §. VII. Ad sacramenti perfectionem tria pror- 15.
sus requiruntur.
- §. VIII. Vera Augustini sententia circa formam 18.
sacramentorum a Calvino obnubila-
tur.
- §. IX. Eadem contra eundem Calvinum il- 19.
lustratur.
- §. X. Christus auctor fuit sacramentorum. 21.
- §. XI. Fide constat, Baptismum, & Eucha- 23.
ristiam per se *immediate* a Christo
instituta fuisse. An idem de ceteris
sacramentis dicendum sit, disquiri-
tur.
- §. XII. Ratio *congruentia* ex S. Thoma ad- 26.
fertur, cur nec plura septem, nec
minora, a Christo instituta sint sa-
cramenta.
- 2 2
- §. XIII.

§. XIII. Plura, quibus certa quæque sacramenta inter se invicem differant, expediuntur. 27.

CAPUT II. De Baptismo.

§. I. Ioannis Iacobi Russoii, Philosophi Genevensis, de peccato originali, & de Baptismo, deliramenta. 29.

§. II. Eadem deridentur. 33.

§. III. Martini Kemnitii, Theologi Lutherani, contra Tridentinos Patres, qui ex Decreto de peccato originali, immaculatam Virginem excipiendam voluere, accusationes. 48.

§. IV. Disspelluntur. 49.

§. V. Sententia immaculati Deiparæ conceptus confirmatur. 52.

§. VI. In lege Naturali, fides in venturum Mediatorem, libero signo sensibili manifestata; in Mosaica, eadem fides per circumcisionem expressa; in Evangelica, ipse per se Baptismus, a peccato eximit originali. 65.

§. VII. Definitio Baptismi. Plura circa illius materiam, & formam explanantur. 72.

§. VIII. Philippi a Limborch, inter Hæreticos Remonstrantes Theologiæ Professoris, contra necessitatem Baptismi argumenta. 77.

§. IX. Reiciuntur. 78.

§. X. Calvinii, Pelbarti de Themelwar, & Æthiopum circa eandem Baptismi necessitatem errores. 83.

§. XI. Profligantur. 85.

§. XII. Andreæ Pit, Londinensis, e secta Quakerorum, ridiculæ contra veritatem Baptismi illusiones. 87.

§. XIII. Multa de filiis Hæreticorum, & Infide-

Adestum inquiruntur. Duplex Bene-
dicti XIV. Constitutio laudatur. 91.

§. XIV. Nonnulla de Baptismi ministris adse-
runtur. 94.

§. XV. Triplex Baptismi effectus exponitur .
98.

§. XVI. Volterius reprehenditur. 100.

CAPUT III. De Confirmatione.

§. I. Confirmationem esse verum novæ Le-
gis sacramentum, contra Calvinum,
& Dallæum demonstratur. 104.

§. II. Contra adlatum Lucæ textum VII. Io-
annis Dallæi argumenta. 106.

§. III. Eadem refutantur. 108.

§. IV. De tempore institutæ Confirmationis,
ac de materia, & forma eiusdem,
aliqua enucleantur. 113.

§. V. De ministro, subiecto, & effectu Con-
firmationis pauca traduntur. 120.

CAPUT IV. De Eucharistia.

§. I. In secunda vespere Lunæ XIV. mensis
Nisan, pridie mortis, Paschali cœ-
na celebrata, Christus Eucharistiam
instituit. Quædam quoad materiam,
formam, & veritatem ipsius, bre-
viter observantur. 124.

§. II. Guilielmus inter Protestantes Minister
castigatur. 129.

§. III. Minister ordinarius dispensandæ Eu-
charistiæ solus episcopus, & sacer-
dos est, extraordinarius diaconus.
De communione sub vtraque specie,
eius necessitate, & effectu, quæ-
dam attinguntur. 133.

§. IV. Eucharistiam verum esse novæ Legis
sacrificium contra Novatores propu-
gnatur. 138.

§. V. Quadruplitem sacrificium distinguitur;
quod

quod sancte etiam pro defunctis offertur. 141.

§. VI. Bolingbrokeius mendacii redarguitur. 143.

§. VII. Insigniores quædam Benedicti XIV. Constitutiones recensentur. 146.

CAPUT V. De Pœnitentia.

§. I. Pœnitentiæ sacramentum Christus instituit, ubi Apostolis remittendi, & retinendi peccata potestatem, in forma iudicii, delegavit. 150.

§. II. Falso adseveravit Volterius, sacramentum Pœnitentiæ VI. sæc. institutum fuisse. 152.

§. III. Circa materiam, & formam Pœnitentiæ aliqua proponuntur. 155.

§. IV. Cyprianus illustratur, Volterius emendatur. 161.

§. V. Soli sacerdotes sunt Pœnitentiæ ministri. Pauca de iurisdictionis, & reservandorum casuum potestate subnectuntur. 167.

§. VI. Constitutiones quædam Benedicti XIV. 169.

§. VII. Ex triplici iure descendit sigillum confessionis, Volterius, Baro de Bielsted, & Anglus eques Cornuburius impugnantur. 171.

CAPUT VI. De Extrema Vnctione.

§. I. Extrema Vnctio est verum novæ Legis sacramentum, ab Apostolis in curandis infirmis adumbratum, a Christo post Resurrectionem institutum, a Iacobo promulgatum, & commendatum. 175.

§. II. Systema Ioannis Dallæi. 177.

§. III. Refellitur. 179.

§. IV. Reliqua, quæ ad hoc sacramentum perti-

rinent, expendantur.

CAPUT VII. *De Ordine.*

- §. I. Apostoli in vltima cœna sacerdotes instituti. Ordo est verum novæ Legis sacramentum. 184.
- §. II. De materia, forma, ministro, subiecto, & effectu Ordinis, multa breviter discutiuntur. 186.
- §. III. Contra Petrum Franciscum Courayerum, ordinationes episcoporum Anglicanorum ex Rituali Eduardi VI. invalidas esse ostenditur. 188.
- §. IV. Fundamenta sententiæ Courayeri. 193.
- §. V. Evertuntur. 194.
- §. VI. De singulis Ordinis speciebus. Episcopatus est sacramentum a Presbyteratu distinctum, eique divinitus præstat. 197.
- §. VII. Calvini argumentum a sententiâ Hieronymi pettum. 200.
- §. VIII. Episcopi *presbyteri* etiam dicti. Quoniam autem sensu, & quæ hac in re fuerit vera Hieronymi sententiâ, aperitur. 201.
- §. IX. Davidis Blondelli pro Hieronymi sententiâ exceptiones. 205.
- §. X. Depelluntur. 206.
- §. XI. Presbyteratus sacramentum est. Quædam adponuntur. 208.
- §. XII. Diaconatum sacramentum esse contra Calvinum ostenditur. Occasio autem institutionis a fine eiusdem distinguenda. 210.
- §. XIII. Vox *χαιρονομία* contra Calvinum explicatur. 212.
- §. XIV. Subdiaconatum, ceterosque minores Ordines, non esse proprie sacramenta, contra Bellarminum adseritur. Quid

Quid tamen de iis sentiendum. 214.

§. XV. Pauca de subdiaconis, & inferioribus ministris subnotantur. 216.

CAPUT VIII. De Matrimonio.

§. I. Matrimonium verum esse novæ Legis sacramentum, contra Lutherum, & Calvinum demonstratur. 218.

§. II. De materia, forma, ministro, & effecta sacramenti Matrimonii. 221.

§. III. Cœlibatus in mundi exordiis interdictus, in lege Mosaica toleratus, in Evangelica commendatus, demum per Ecclesiam ministris suis sapienter impositus. 223.

§. IV. Auctoris lib. *Del matrimonio degli Ecclesiastici*, & Abbatis de *Saint-Pierre*, declamationes. 226.

§. V. Contemnuntur. 229.

§. VI. Polygamia *successiva*, non *simultanea* permixta est. Quomodo veteribus Patriarchis plures simul habere licuit uxores, investigatur. 233.

§. VII. Multiplici iure Matrimonium est *indissolubile*, præcipue tamen ex ratione sacramenti. 237.

§. VIII. Quibus in causis, & quonam modo Matrimonium solvi possit, nec ne, discutitur. 238.

§. IX. De solemnitatibus, quæ Matrimonium præcedunt, ac primo de sponsalibus. 246.

§. X. De proclamationibus, & consensu parentum. 250.

§. XI. De solemnitatibus, quæ Matrimonium comitantur, cuiusmodi consensus est contrahentium, & Parochi, ac testium præsentia. 254.

§. XII.

§. XII. *Impedimenta Matrimonii; impediencia*
alia, alia dirimentia. De impedi-
tibus primum. 258.

§. XIII. *De impedimentis dirimentibus.* 260.

CAPUT. IX. *De reliquiis & cultu sanctarum Ima-*
ginum.

§. I. Ioannis Tillotsoni, Archiepiscopi Can-
 tuariensis, & Helvetii, inter Gal-
 los Philosophi, contra cultum sa-
 crarum imaginum impietates. 275.

§. II. Quædam prænotantur. Catholica doctri-
 na ex Tridentino. 277.

§. III. Cultus reliquiarum auctoritate antiquo-
 rum monumentorum comproba-
 tur. 279.

§. IV. Ex antiquitatis monumentis pariter cul-
 tus imaginum propugnatur. 281.

§. V. Contra Deiparæ cultum inania Tillotso-
 ni argumenta. 283.

CAPUT X. *De Ecclesiis Christianorum.*

§. I. Antiquitas, nomina, & vetus forma Ec-
 clesiarum describitur. 286.

§. II. Vtroque iure ad ædificandam Ecclesiam
 episcopi consensus requisitus. Certæ
 ad illius erectionem causæ. 288.

§. III. *Dedicatio* propriè differt a *consecratio-*
ne. De ea mentio apud antiquos.
 Pauca adiiciuntur. 290.

§. IV. Quandonam reconsecranda, aut reconci-
 lianda Ecclesia sit. 292.

§. V. Multa ad reparationem, sepulturam, &
 cultum Ecclesiarum spectantia con-
 geruntur. 295.

CAPUT XI. *De Monasteriis, aliisque locis piis.*

§. I. Contra monasticam, ac regularem profes-
 sionem, impiorum Philosophorum,
 & Helvetii præsertim, indigna de-
 clamatio. 298.

§. II. Origo, progressus, & principales mo-
 † na-

nachorum Ordines recensentur. 300.

§. III. Monasteria ab urbibus principio aberant, & monachi tum laici erant, tum nihil rerum immobilium possidebant. Haud ita hodie certis de causis. 303.

§. IV. Plerique monachi esse prohibentur. Quædam de monastica professione. 305.

§. V. Triplex profitentium votum. Aliqua de pecuniis, & vitalitiis adnectuntur. 307.

§. VI. Monachi omnino episcopis primum subiecti. Eorum exemptiones, quoad spirituale quoque regimen, ab sac. XII. Eadem deinde ex Tridentino temperata. 311.

§. VII. Multa ad regulares spectantia monentur. 314.

§. VIII. Poriora de monialibus indicantur. 317.

§. IX. Quædam Volterrii, aliorumque Philosophorum criminationes contra monasticam vitam institutum diluuntur. 322.

§. X. De Seminariis, Hospitalibus, & laicorum Congregationibus quædam delibantur. 326.

CAPUT XII. De bonis Ecclesiasticis, eorumque immunitatibus.

§. I. Oblationibus, primitiis, decimis Clerici primum sustentabantur. Per Œconomum bona Ecclesiæ episcopus administrabat. Multiplex ipsorum partitio. 330.

§. II. Duplici ex causa cessasse videtur canonica bonorum partitio. Eorundem alienatio prohibita, aliquando etiam permessa. 333.

§. III. A militia armata in sacra voces beneficium, & præbenda, invecæ. Beneficii definitio explicatur. 336.

§. IV.

- §. IV. Natio iure collatio beneficiorum ad episcopum spectabat . Varii deinde orti collatores, ac multiplex beneficiorum distinctio. 338.
- §. V. Ab episcopo conferendum est beneficium per *patentes* litteras , intra tempus a Lege præscriptum , non *habilibus* solum, sed etiam dignioribus . 339.
- §. VI. Tridentinum quoad prælationem dignioris illustratur. 343.
- §. VII. Duo, aut plura beneficia *incompatibilia* , ex Tridentino habere non licet. 348.
- §. VIII. Licet quandoque per episcopum unionem fieri Ecclesiarum. Alia notantur. 350.
- §. IX. Nulla episcopis collationis potestas in beneficiis *reservata* , aut *commendata* . 352.
- §. X. Variæ quæpiam breviter perstringuntur. 355.
- §. XI. Definitio, origo , & multiplex iurispatronatus divisio. 357.
- §. XII. Variæ inter patronum Ecclesiasticum, & laicum differentiæ . Modi, quibus iurispatronatus acquiritur, exponuntur. 359.
- §. XIII. Quibus modis iurispatronatus transferatur , vel amittitur . Iura patroni recensentur. 364.
- §. XIV. Loca sacra , bona Ecclesiastica , ac personæ, suis gaudent immunitatibus . 366.

IURIS ECCLESIASTICI

LIBER II.

DE REBUS.

CAPUT I.

De sacramentis in genere .

§. I.

*Triplex apud Canonum peritos Rerum divisio .
Quenam illa apud nos, quive totius
Libri ordo, edocetur .*

A PERSONIS, de quibus hætenus edisseruimus, ad Res gradum nunc facere oportet. Tripliciter ex vulgo dividi solent, ut aliæ sint *sacræ*, puta, divino cultui per legitimum ministrum destinatæ; *sanctæ* aliæ, quas nefas est violari, poena in violatores ipsos indicta, quo sensu leges ita etiam adpellantur; & *religiosæ* denique, quas Religio occupavit, quo nomine

Tom. III.

A

ea

ea loca vsurpantur, in quæ cadaver iure illatum est. Sed nihil de his, de quibus alibi fufius (a). Porro Res, de quibus hoc Libro dicturi fumus, sunt quæ a Religione consecratæ, administrationi, curæ, atque vsui Ecclesiæ potissimum reservantur, quas generali vocabulo *sacras*, seu *Ecclesiasticas*, hic placet nominare. Quæ quidem multipliciter considerari possunt. I. Vel enim ita divinitus comparatæ sunt, vt earum ministerio gratia conferatur, atque hæc sunt sacramenta. II. Vel cultum quemdam religiosum requirunt, vt reliquiæ, imagines sacræ *cet.* III. Vel Religionis exercitiis specialius addictæ sunt, qualia sunt templa, altaria, *cet.* IV. Vel fovendis pietatis operibus maxime inserviunt, atque huiusmodi sunt monasteria, ac loca pia. V. Vel Ecclesiasticorum ministrorum sustentationi destinantur, & in hunc censum veniunt bona omnia Ecclesiæ, quæ propterea *immunitatibus* donantur. Hæc quum ita sint, satis liquet, cui ordini, Rerum tractationem prosequentes, insistamus. A sacramentis itaque, quæ præ Rebus omnibus diviniore, ac digniore sunt, Deo dante, exordiemur.

(a) In nostris *Iuris Imperialis Prælect.*

§. II.

Error Calvini de vera sacramenti notione.

Solent belli duces, certas vrbes, aut arces expugnaturi, leviora ante miscere præliola, incursiones passim facere, hostem vicumque laceffere. Ecce nunc tibi maleferiata Protestantium manus in idem plane videtur descendisse consilium. Quum enim singula quæque sacramenta omni mox impetu adgressura sit, eorundem interim veritatem, dignitatemque, minori-

bus

bus veluti armis proludens, primum omnium indiscriminatum oppugnat. A nomine interea ipso *sacramenti*, bellandi initium faciens, nihil illa esse deblaterat, nisi *signa*, *pignora*, *symbola*, ac *testimonia* quædam, quibus non ad conferendam re ipsa gratiam, sed ad obsignandas conscientis nostris promissiones suas, vatur Deus. Quod idem est, ac dicere, sacramenta non esse signa continentia, & *causantia* gratiam, quemadmodum Catholici docent; sed tantum *rememorativa* divinarum promissionum, quas nempe Fidelibus in memoriam revocant, confirmantque. Iuvabit ipsum impietatis antesignanum Calvinum audire (a): *principio animadvertere convenit, quid sit sacramentum. Videtur autem mihi hæc simplex, & propria fore definitio, si dixerimus externum esse symbolum, quo benevolentia erga nos sue promissiones conscientis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem. Et post pauca (b): licet etiam maiore compendio aliter definire, ut vocetur divinæ in nos gratiæ testimonium, externo signo confirmatum, cum mutua nostræ erga ipsum pietatis testificatione. Tum inferius (c): magno enim consensu Sophistica Scholæ tradiderunt, sacramenta novæ Legis, h.e. quæ nunc in usu sunt Christianæ Ecclesiæ, iustificare, & conferre gratiam, modo non ponamus obicem peccati mortalis. Quæ sententia dici non potest, quam sit exitialis, & pestilens... Plane certe Diabolica est.*

A 2

§.III.

(a) *Instit. Christ. Relig. lib.IV. cap. XIV. num. 1.* Nul-
libi, quam in *cit. cap. XIV.* & quinque aliis *seqq.*
Calvinus contra sacramenta furere magis videtur.
Inde illius affectu, qua antiquiores, qua recentio-
res, virus hauserunt, & propinarunt. Nos propterea, de sacramentis acturos, non pigebit cum athleta hu-
iusmodi sæpius, quam cum cæteris, colluctari.

(b) *Ibidem cit. num. 1.*

(c) *Ibidem num. 14.*

Sed magna hominis audacia, maior pertinacia! Ut enim falsum aliud dogma, Christianos scilicet per solam fidem iustificari, tueretur (a), impietatem impietate, aut potius stultitiam (b) stultitia cumulavit. Satis autem constat, ita Christum signis quibusdam *visibilibus invisibilem* suam gratiam attexuisse, ut ea, ubi obicem non inveniant, sanctitatem, ac iustitiam per se ipsa operentur, seu, ut Scholæ. inquirunt, *ex opere operato* (c) producant. Quid enim sibi velint verba Christi (d): *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu-sancto, non potest introire in regnum Dei*; & illa Apostoli (e): *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*, nisi quod in Baptismo ipsi aquæ ablutioni Spiritus-sancti collatio accedat? Quonam eâ respiciant (f): *tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum*, nisi quod in Confirmatione, per manuum impositionem gratia Spiritus-sancti conferatur? Et, ut de ceteris sacramentis sileamus, de quibus inferius sigillatim, quid, quæso, Servator designavit, quum dixit (g): *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam . . . & qui manducat me, & ipse vivet propter me*; nisi quod in Eucharistia, ipsa Dominicæ dapis manducatione vitam quis vivat gratiæ? Adposuit Cyrillus Hierosolymitanus (h): *qui itaque in aquam descensurus es, ne ad simplicitatem aquæ attendito, sed Spiritus-sancti virtute salutem suscipe: nam sine utriusque ad perfectionem deduci non poteris*. Et Tertullianus (i): *sed & caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut & anima muniat. Caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur. Caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.*

tur. Quare merito Tridentinum (k): *si quis dixerit, sacramenta novæ Legis non continere gratiam, quam significant; aut gratiam ipsam non potentibus obicem non conferre; quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel iustitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur Fideles ab Infidelibus; anathema sit.* Tum (l): *si quis dixerit, per ipsa novæ Legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.*

- (a) Vnam fidem esse ad iustificationem necessariam iactant Novatores, qua quis nimirum certo credat se esse prædestinatum, sibi que promissiones divinas adplicari; adeo ut Lutherus *lib. de Captiv. Babylon.* quemadmodum *Tom. I. pag. 82.* innuimus, sola infidelitate Christianum damnari posse adfirmarit. Falso huic principio errores alii superextruuntur, nemini scilicet peccata etiam gravissima attribui, quamdiu fidem retineat; iustitiam sola diffidentia amitti; quodlibet peccatum, quod alicui imputetur, secum infidelitatem habere coniunctam; hominem, qui fide huiusmodi insignitur, nec Ecclesiæ legibus subiaci, nec sacramentis, quæ eundem gratia donent, indigere. Iam talem doctrinam proscripsit Tridentinum *Seff. VI. de iustificat. Can. IX. XII. & XIII.* gravissimique Theologi, ubi de Gratia agunt, falsitatis eam evidenter redarguunt, ostenduntque per solam caritatem hominem iustificari, aut, si quando in Scripturis ipsi etiam fidei iustificatio tribuitur, de ea tum fide illas esse intelligendas, quæ per caritatem operatur. Nos nebulonibus istis vnum hic Apostolum opponimus, tum I. *ad Corinth. XIII. 2:* *& si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum; tum ad Galat. V. 6:* *nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides, quæ per caritatem operatur.*

- (b) Plane nonnisi cum risu stulta stultissimi Hæresiarchæ adfertio accipienda est, qua eo virtutem sacramentorum restringit, quibus *benevolentie erga nos suæ promissiones conscientis nostris Dominus obfignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem*. Quomodo enim in parvulis, recens natis, per Baptismum *actualis* eorum fides excitatur, & sustentatur, quum ii omnis prorsus sint cognitionis expertes, & aliquando etiam infusam aquam abhorreant, indoleantque?
- (c) Ex Scholastico hoc loquendi modo, occasionem calumniandi Ecclesiam nacti sunt Heterodoxi, ac si illa, contra Grammaticæ regulas, novam quamdam, ac barbaram dictionem vsu consecravit. Sed non sentiunt hi boni Grammatici, non vocum, sed doctrinæ depositum Ecclesiæ a Christo commissum fuisse, vt sanctum scilicet, atque intemeratum omnino illud conservaret. Non itaque ei curæ fuit puram phrasim, sed sanam fidem tueri, nec eleganter, sed evidenter eam docere. Quare, vbi opus fuit, minime illa dubitavit, novis vocabulis novos errores configere, vt, omni æquivocatione sublata, antiqua fidei dogmata nova luce paterent. Quod quum identidem, vt *Tom. I. pag. 21. & Tom. II. pag. 15.* edocuimus, tum hac præcipue occasione factum est, vt virtus scilicet sacramenti a fide ministri secerneretur. Ceterum non res verbis, sed verba rebus servire debent. Nec enim quæ recens in medium prodire, nullum ideo sortientur vocabulum, eo quod aurea Augusti ætate minime floruerunt. Certe *Lutheranice vivere*, h.e. molliter, & *Calvinistica bilis*, h.e. immanis, Latina non sunt, quum hi infantiæ Duumviri, Lutherus, & Calvinus sæc. XVI. in Germaniis ille, iste in Galliis eruperint. Num reprehendendus, qui Lutheranum, more ministri sui, abdomini indulgentem; qui Calvinistam, exemplo antesignani sui, iris supra modum tumentem designaturus, isthac loquendi forma, vsu probatissimorum virorum recepta, vtetur? Non requi-

quirenda aurea, vel argentea clavis, quæ aperiendo impar: desideranda ferrea, vel etiam lignea, modo aperiendo, claudendoque par videatur.

- (d) Ioan. III. 5.
- (e) Ad Tit. III. 5.
- (f) Act. VIII. 17.
- (g) Ioan. VI. 55.
- (h) Cathech. III.
- (i) Lib. de Resurrect. carnis cap. VIII.
- (k) Sess. VII. in Decret. de sacrament. Can. VI.
- (l) Can. VIII.

§. IV.

Ex differentia inter veterem, & novam Legem, idem demonstratur.

Quum hæc manifesta satis sint, ampliorem inde mutuatur lucem, si advertamus, ea potissimum in re (a) veteris Legis sacramenta a novis differre, quod nullam illa scilicet interiorum per se sanctitatem (b), nisi ex opere operantis, seu ex fide ministrantis, vel accipientis, producere potuerint (c); hæc autem virtute sua, seu ex opere operato, gratiam largiantur. Liquidio Ioannes (d): *lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*. Et Apostolus (e): *quomodo convertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo servire vultis?* Tum alio loco (f): *reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem*. Ac paullo post (g): *iuxta quam munera, & hostia offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibis, & potibus, & variis baptismatibus, & iustitiis carnis, usque ad tempus correctionis impositis*. Immo rursus (h): *si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitula adspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis; quan-*

to magis sanguis Christi, qui per Spiritum-sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi? Quapropter Basilius (i): quid igitur confers baptismata, quorum sola communis adpellatio; rerum autem tanta differentia, quanta somnii a veritate, ac umbræ, & imaginum ab iis, quæ revera subsistunt? Chrysostomus (k): Iudaica illa quidem expiatio nequaquam a peccatis liberabat, sed a corporeis sordibus tantum; nostra vero talis non est, sed multo maior, ac multa gratia referta: nam & liberat a peccatis, & animam emundat, & Spiritus gratiam largitur. Et Augustinus (l): alia sunt instituta (sacramenta), virtute maiora, utilitate meliora, actu facilia, numero pauciora. Merito itaque S. Thomas (m): sic ergo patet, quod sacramenta veteris Legis non habebant in se aliquam virtutem, quæ operarentur ad conferendam gratiam iustificantem, sed solum significabant fidem, per quam iustificabantur. Cui consonat Eugenius IV. (n): quæ (sacramenta novæ Legis) multum a sacramentis differunt antiquæ Legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt.

(a) Nimirum aliud extat discrimen, quod sacramenta novæ Legis a Christo instituta sint, ut mox dicetur.

(b) S.Th.1.2. quæst.CIII.art.2. in corp: in veteri Lege duplex immunditia observabatur. Una quidem spiritualis, quæ est immunditia culpæ: alia vero corporalis, quæ tollebat idoneitatem ad cultum divinum. Sicut leprosus dicebatur immundus, vel ille, qui tangebatur ali-quod morticinium: & sic immunditia nihil aliud erat, quam irregularitas quædam. Ab hac igitur immunditia ceremonie veteris Legis habebant virtutem emundandi . . . ab immunditia vero mentis, quæ est immunditia culpæ, non habebant virtutem expiandi: & hoc ideo, quia expiatio a peccatis numquam fieri po-

potuit, nisi per Christum, qui tollit peccata mundi, ut dicitur Ioan. I. & quia mysterium Incarnationis, & Passionis Christi nondum erat realiter peractum, veteris Legis ceremoniæ non poterant in se continere realiter virtutem profluentem a Christo incarnato, & passio, sicut continent sacramenta novæ Legis, & ideo non poterant a peccato mundare.

(c) Suadent id illa Genes. IV. 5: respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain vero, & ad munera illius non respexit. Quo spectavit Apostolus ad Hebr. XI. 4: fide plurimam hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo, per quam testimonium consequutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo. Huc facit quod dicitur Levit. IV. 31: adolebit (sacerdos) super altare in odorem suavitatis Domino, rogabitque pro eo, & dimittetur. Et iterum V. 6: orabitque pro ea sacerdos, & pro peccato eius. Ac si, (ut inquit S. Thomas 1. 2. cit. quæst. CIII. art. 2. in corp.), peccatum dimittatur non ex vi sacrificiorum, sed ex fide, & devotione offerentium.

(d) Ioan. I. 17.

(e) Ad Galat. IV. 9.

(f) Ad Hebr. VII. 18.

(g) Ibidem IX. 9.

(h) Ibidem IX. 13.

(i) Lib. de Spiritu-sancto cap. 14.

(k) Homil. XXIV. de baptis. Christi.

(l) Lib. XIX. contra Faustum cap. 13.

(m) 3. Part. quæst. LXII. art. 6. in corp.

(n) In Decret. seu Instructione Armenorum. Perfecto concilio Florentino, & Græcis adhuc ibi degentibus, legati Armenorum eo pervenerunt, unionem cum Rom. Ecclesia petentes. Græci probarunt, & rei consummationem, inde mox digressi, Pontifici, Latinisque reliquerunt. Hinc Eugenius Decretum *Exultate Deo* an. 1439. emisit, h.e. quatuor post Græcorum discessum mensibus, sane adprobante concilio, præsentibus scilicet Occidentalibus, consentientibus Orientalibus.

§. IV.

Calvinus falsus Apostoli interpretator.

At enim, bile gravis, obmuffitat Calvinus (a) : Scholasticum (b) autem illud dogma, (ut hoc quoque obiter perstringam), quo tam longum discrimen inter veteris, ac novæ Legis sacramenta notatur, perinde ac si illa non aliud, quam Dei gratiam adumbrarint, hac vero præsentem conferant, penitus explodendum est. Si quidem nihilo splendidius de illis Apostolus (c), quam de his loquitur, quum docet Patres eandem nobiscum spiritalem escam manducasse . . . Et status causse, quam illic agit Apostolus, pro nobis non obscure militat : nam ne quis frigida Christi cognitione, inanique Christianismi titulo, ac externis insignibus fretus, Dei iudicium contemnere audeat, doctrinæ severitatis exempla in Iudæis spectanda exhibet, ut easdem, quas illi dederunt, pœnas sciamus nobis imminere, si iisdem vitiis indulgeamus. Iam ut apta esset comparatio, oportuit ostendere nihil esse inæqualitatis inter nos, & ipsos in iis bonis, quibus falso gloriari nos vetabat. Ergo primum in sacramentis pares nobis facit. Verumtamen ut genuinam Pauli mentem, contra ineptum illius interpretatorem vindicemus, pauca hic, quæso, advertamus. I. Inter sese tantum una eademque esca, ac potu invicem Iudæos communicasse, non vero eandem eos nobiscum escam manducasse, eandemque nobiscum bibisse potum, adfirmavit Apostolus. Quare Christus (d) : non Moyses dedit vobis panem de calo, sed Pater meus dat vobis panem de calo verum. Et rursus (e) : patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de calo descendens : ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. II. Columna ignea, transitus maris, manna, & aqua de petra profluens, ibi ab eodem Apostolo spirita-

ritalia dicuntur, ob mysticas potissimum significatio-
nes. Quippe nubes illa, & ignis per noctem, viam
Iudæis demonstrans, fidem Christianis ad cælos per-
gentibus prælucentem; maris transgressus, Baptismum,
in quo peccata emundantur; matrina, Christum, qui
cælitus missus, in Eucharistia divina animorum no-
strorum est alimonia; aqua e percussa rupe scatu-
riens, gratiam Spiritus-sancti, quæ a Christo in cru-
ce percusso nobis dimanat, prænuntiabant. Vnde ipse
Paulus (f): *hæc autem omnia in figura contingebant
illis*. III. Inter Græcas vrbes Corinthus turpi vitiorum
cœno mergebatur. Et inter eiusdem vrbis Christianos
eiusmodi etiam fuit (g) *fornicatio, qualis nec inter
gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis haberet*. In
nulla itaque, quam ad Corinthios data Epistola, huius
criminis turpitudinem, immanitatemque adstruere sa-
tagit Apostolus. Quod tamen ut evinceret, poenas,
quas ob carnis peccata de Iudæis acriter Deus sumse-
rat, commemoravit. IV. Is itaque scopus Paulo fuit,
nimirum a fornicationis delicto Christianos quam ma-
xime absterrendi. Quæ in re argumento vsus est,
quod Scholæ a minori ad maius adpellitant. Ac si ipse
ita dixisset: Iudæi, singularibus a Deo ornati benefi-
ciis, mira esca, potuque diu innutriti, ob carnalem
tamen libidinem in deserto a Deo vindicæ prostrati
sunt: nonne acerbiora Christianis reservanda sint, qui
insignioribus, & diviniorebus cumulati donis, h.e. ve-
ra Christi carne saginati, & vero eiusdem sanguine
potati, in fornicationem nihilominus misere ditabun-
tur? Pauli sententia cuique legenti patet, Calvinø
cæcutienti non patuit!

(a) *Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. XIV. num. 23.*

(b) Scholasticis, & Sophisticis toto hoc cit. cap. XIV.
Genevensis Hæresiarcha Catholicos comparat. Sed
cum insano homine sane agere libet, non par pari
acri

acri calamo referendo , sed modestiæ per silentium inserviendo .

- (c) I. *Ad Corinth. X. 3.*
- (d) *Ioan. VI. 32.*
- (e) *Ibidem. v. 48.*
- (f) I. *Ad Corinth. cit. cap. X. 11.*
- (g) *Ibidem cap. V. 1.*

§. VI.

Catholica sacramenti definitio.

Hisce expositis , ita rite a Catholicis *sacramentum* (a) definitur (b) : *invisibilis gratiæ visibile signum , ad nostram iustificationem institutum* . Dicitur I. *invisibilis gratiæ* . Is quippe sacramentorum effectus est , ut res sensibiles , quæ suapte natura in animos penetrare nequeunt , Christi sanguinis virtute , gratiam , quam significant , quemadmodum paullo ante dictum est , operentur . Quod sane , initio nascentis Ecclesiæ , miraculorum significationibus præsignatum est , quum Iesu in Iordane baptizato cæli aperti sunt , inque columbæ speciem Spiritus-sanctus adparuit , & quum Pentecostes die , nonnisi facto repente de cælo sonitu , in Apostolos dispersitæ linguæ , tamquam ignis , delapsæ fuerunt . II. *visibile* . Maxime enim decuit , ut ex rebus sensui subiectis sacramenta constarent : tum ut ad intelligenda ea , quæ occulta vi efficiuntur , humani ingenii imbecillitas adiuveretur : quare Chrysostomus (c) : *nam si tu incorporeus esses , nuda ipse dona incorporea tradidisset tibi : quoniam vero corpori coniuncta est anima tua , in sensibilibus intelligenda tibi traduntur* ; tum ut in divinorum promissorum magnitudinem animus erigeretur : quo pacto Deus , ut Israeliticus populus , cui liberationem ab Ægypto spondederat , divinis oraculis fidem præstaret , eum , plane mul-

multa signorum varietate, quasi totidem pignoribus, obligatum sibi tenuit, confirmavitque; tum vt sacramenta testimonia essent, ac sollemnes fidei declarationes, secundum illud Apostoli (d): *corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem*; tum denique vt symbolis quibusdam, ac notis *visibilibus*, *visibilis* Christi Ecclesia coalesceret, & dignosceretur: namque ex Augustino (e): *in nullum autem nomen Religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consortio colligentur*. III. *signum*. Nimirum, tum *sacrum*, seu *rei sacre*, h. e. divinæ gratiæ, qua *actu* (f) sancti efficiamur, & Deo consecramur: vnde S. Thomas (g): *ideo proprie dicitur sacramentum, quod est signum alicuius rei sacre ad homines pertinentis, vt scilicet proprie dicatur sacramentum, secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod est signum rei sacre, in quantum est sanctificans homines: tum permanens*, quia, quum sacramenta quædam Religionis symbola sint, & ligamina, quamdiu ipsa Religio, tamdiu illa eadem constare debent. Quapropter Christi insufflatio in Apostolos, & illapsus Spiritus-sancti sub linguarum ignearum specie in die Pentecostes, vera sacramenta minime fuerunt, eo quod *signa permanentia rei sacre* non extitissent. IV. *ad nostram iustificationem*. Is enim *essentialis* finis est sacramentorum, vt homines sanctificet. Quocirca sacrificium non est revera sacramentum, quum non ad animorum sanctificationem, sed ad supremum Numen agnoscendum, colendumque, primario, & per se ordinetur. V. *institutum*; non natura ipsa quidem, quo pacto fumus signum naturale ignis est; neque ex libera hominum voluntate, sicuti vexilla, tubæque militares bellum ianuunt; sed a divina institutione promanans: ita vt eo aliquid non admoneremur dumtaxat, cuiusmodi fuerunt panis azymus, aliæque veteris Legis purificationes, a Deo

He-

Hebraeis commendatæ ad interiorem animi munditiæ significandam, verum & thesaurus etiam gratiæ simul includeretur, & communicandus nobis recluderetur, quam ceteroqui efficientiam per se inesse sacramentis superius probatum est.

§.VII.

- (a) Obligationem illam, qua quis iuratus aliquo se se vinculo obstringebat, a profanis Auctoribus *sacramentum* adpellatum, Unde *militaris sacramenti* nomen, pro iureiurando militum, sæpe apud eosdem occurrit. Sacri autem Scriptores sacram rem aliquam, quæ in abdito est, ea voce designarunt. Paulus I. ad *Timoth.* III, 16. de Incarnationis mysterio; *magnum est pietatis sacramentum*. Et ad *Ephes.* I. 9: *ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ*. Non incommode propterea ad significandam gratiam, quæ sub rerum corporearum involucris continetur, quæque illarum ministerio Fidelibus confertur, Græci Patres *mysterii*, Latini *sacramenti* vocabulo vti fuerunt.
- (b) Catechismus Rom. *Part. II. cap. I. num. 4.* Quæ quidem definitio deprompta videtur ex Augustino *lib. unic. de catechizandis rud. cap. 26.* & ex Tridentino Sess. XIII. in *Decret. de Eucharist. sac. cap. 3.*
- (c) *Homil. LXXXIII. in cap. XXVI. Matth.*
- (d) *Ad Rom. X. 19.*
- (e) *Lib. XIX, contra Faustum cap. 11.*
- (f) *Signa rei sacra* vel significandæ tantum, vel efficiendæ etiam iustitiæ vim habent, Vtrumque ad rationem sacramenti omnino necessarium est. Quare Cruces, imagines Sanctorum, aliaque id genus, licet *signa* sunt *sacrarum rerum*, sacramenta tamen dici non possunt, eo quod significandi tantum, non autem conferendi sanctitatem iis potestas est.
- (g) 3. *Part. quæst. LX. art. 2. in corp.*

§. VII.

Ad sacramenti perfectionem tria prorsus requiruntur .

Porro sacramentum, h.e. vnum per se hoc *visibile signum*, duabus tamen constat partibus, elemento scilicet, & verbo, seu *materia*, vt inquit, & *forma* (a); quamvis ad ipsius quidem perfectionem accedere etiam omnino debeat ministri *intentio*. Præclare Eugenius IV. (b): *omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus, tamquam materia, verbis, tamquam forma, & persona ministri conficientis sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum*. Atque hic plura animadvertenda. I. Iure id adfirmatur de omnibus novæ Legis sacramentis. Constat enim circumcisionem, consecrationes Pontificum, & sacerdotum, ritum agni Paschalis, sine certa verborum forma apud Hebræos celebrata fuisse, fortasse quod in veteri Lege mysteria sub umbrarum figura delitescabant, vt propterea verba, quæ signa maxime expressiora sunt, minime illius rationi temporis convenire viderentur (c). II. Quo gerendæ rei significatio apertius pateret, necesse erat, vt elemento verba adderentur, seu vt *materia*, latæ per se demonstrationis, minusque determinata, per certam verborum *formam* designaretur, & determinaretur. Ita aqua, quæ est *materia* Baptismi, abluendo, refrigerando, emolliendoque adcommodata est. Nonnisi autem ex adiunctis verbis *ego te baptizo* cet. abluendi vim, & significationem tum ea habere intelligitur. III. Posteriorum quidem ætatum, vti mox adnotabitur, sunt voces *materia*, & *forma*. Sed recte utrarumque vim, & sententiam Apostolus, de Ecclesia loquens, iis verbis expressit (d): *mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*: Quare Augustinus (e): *accedit verbum ad elementum*,

Et fit sacramentum . IV. Compositio sacramenti alia est, ac eiusdem perfectio. Nimirum binis partibus, h. e. materia, & forma, illud componi dicitur, quarum alterutra deficiente, constare ipsum non potest. Hinc ipse Augustinus (f): detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Ceterum ad illius consecrationem, aut perfectionem, ministri etiam intentio omnino requiritur, quæ sacramento quid extrinsecum est, sed ad causam eiusdem saltem instrumentalem pertinet, sine qua numquam idem, conficitur. V. Verba, quibus utimur in forma sacramentorum, non sunt concionalia, & promissoria, quæ scilicet per modum concionis excitant fidem promissionum Christi, atque ita iustificanc, quemadmodum docuit Calvinus (g); sed vere consecratoria, quibus scilicet divina virtus infunditur, & rite suscipiens sanctificatur. Quod eadem argumenta demonstrant, quibus superius probatum est sacramenta novæ Legis ex opere operato gratiam conferre. VI. Quoniam Deus non Angelos (h), nec Dæmones, ut somniavit Lutherus (i), sed solos homines ministros esse voluit sacramentorum (k); hinc nonnisi actione humana, quæ cum voluntate, & intentione coniuncta est, ea sunt administranda. Quare Tridentinum (l): si quis dixerit, in ministris, dum sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit (m).

(a) Ex Philosophia Aristotelis huiusmodi vocabula in Theologicas Scholas pervasere. Primus creditur ea usurpasse Guilielmus Antisiodorensis circa an. 1215. Tum usu obtinuerunt. Ridicule autem inde Heterodoxi occasionem adripiunt, tamquam ex profanis vocibus, recens in medium adductis, ad sacramentorum efficaciam oppugnandam. Non enim profanæ reputandæ, quæ ad antiquam veritatem enucleatius explicandam, & certius tenendam communiter adhibitæ. Videte *supr. pag. 6.*

(b)

- (b) *Supr. cit. Decret. seu Instruct. Armen.*
- (c) Ceterum *Levit. V. 6. necnon VI. 7. in hostiis pro peccato iubetur sacerdos orare, ac preces fundere, sed in genere quidem, nec sub certo orationis modo.*
- (d) *Ad Ephes. V. 26.*
- (e) *Tractat. LXXX. in Ioan.*
- (f) *Cir. Tractat. in Ioan.*
- (g) *Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. XIV. num. 4. Ibi: quum de verbo sacramentali fieri mentionem audimus, promissionem intelligamus, quæ clara voce a ministro prædicata, plebem eo manuducat, quo signum tendit, ac nos dirigit.*
- (h) 3. *Part. quæst. LXIV. art. 7. At quid, vbi fortasse quidam, vt traditur, Angelica manu sacramenta perceperunt? Effectus tum sacramentorum percipere iis licuit, sub hoc, aut illo signo sensibili, sub quo placuit Deo, extra ordinem, gratiam conferre; non autem vera sacramenta, ex defectu scilicet ministri, qui ex Christi institutione ad conficienda illa omnino requiruntur.*
- (i) *Lib. de abroganda miss. priv.*
- (k) Non ad alios, quam ad vnos homines ea Apostoli pertinent, vbi *I. ad Corinth. IV. 1. ita inquit: sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Et II. ad Corinth. III. 6: qui & idoneos nos fecit ministros novi Testamenti. Adposite Chrysostomus lib. III. de Sacerdot. cap. 5: qui terram incolunt, atque in ea versantur, iis commissum est, vt ea, quæ in calis sunt, dispensent: iis datum est, vt potestatem habeant, quam Deus Opt. neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit: neque enim ad illos dictum est: quæcumque ligaveritis cet.*
- (l) *Seff. VII. de sacram. in gen. Can. XI.*
- (m) Multiplex assignari solet intentionis genus. Alia nimirum est *actualis*, qua actu quis vult conficere sacramentum; *virtualis*, quæ moraliter manet in virtute mediæ; *habitualis*, quæ est habitus, seu
- Tom. II. B pro-

propensio voluntatis, repetitis actibus acquisita, quæque propterea in dormiente etiam reperitur; & *interpretativa*, qua interpretamur facile aliquem, si moneretur, consensurum. Porro nec *habitualis*, nec *interpretativa* satis est conficiendis sacramentis: *actualis* tamquam optima laudatur, *virtualis* sufficiens reputatur. Notandum quod Angelicus 3. *Part. quest. LXIV. art. VIII. ad 3.* in voce *habitualement*, plane *virtualement* intellexit. Quippe eius tempore nondum vocabulum *virtualis* in usum venerat, quod primus creditur Scotus invexisse. Mens S. Doctoris ab exemplo, quod adducit, satis liquet. Ita enim subdit: *puta, quum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit Ecclesia. Vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur sacramentum.*

§. VIII.

Vera Augustini sententia circa formam sacramentorum a Calvino obnubilatur.

Nullius tamen rei etiamnum magis gloriantur Novatores, quam in eorum Ecclesiis *concionis*, & *verbi prædicationis*. Quin tantum vni huic Religionis exercitio, seu potius veræ Religionis umbræ, & cadaveri, adtribuunt, ut se inde Christi doctrinam, Ecclesiæ fidem, delictorum veniam, & salutem animarum tenere arbitrentur. Quare, ut *concionali* eorum verbo speciem aliquam veri aucuparentur, *formam* sacramentorum, quæ plane *consecratoria* est, *concionalem* esse obtrudunt. Acceperunt ab eorum magistro Calvino, qui ita errorem suum constabilire conatus est (a): *ac longe aliter de verbo sacramentali docet Augustinus*: accedat, inquit, verbum ad elementum, & fiet sacramentum. Vnde enim ista tanta virtus aquæ, ut corpus

pus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, inquit Apostolus. Vnde in Actis Apostolorum, fide mundans corda eorum. Et Petrus Apostolus: sic & nos Baptisma salvos facit, non depositio sordium carnis, sed conscientiae bonæ interrogatio. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus: quo sine dubio ut mundare possit, consecratur & Baptismus. *Vides, ut prædicationem requirat, unde nascatur fides. Nec est, quod in hac probatione laboremus, quando minime obscurum est, quid Christus fecerit, quid nobis facere mandaverit, quid sequuti sint Apostoli, quid purior Ecclesia observaverit.*

(a) *Instit. Christ. Relig. lib.IV. cap.XIV. num.4.*

§. IX.

Eadem contra eundem Calvinum illustratur.

Verum, læva certe Genevensis Reformatoris mens in causa fuit, cur Augustini mentem ipse non intelligeret! Enimvero totus in eo erat S. Doctor, ut neque infidelitate ministri, neque defectu rationis, impediri in infante effectum Baptismi probaret. Omnem propterea vim emundandi non *materiæ* sacramenti, puta, aquæ in Baptismo, sed verbo vindicavit, & non ob exteriorum, aut *transeuntem* ipsius sonum, sed ob invocationem Trinitatis, a qua *materiali* vocum pronuntiationi divina illa virtus accedebat. Quo autem veritatem huiusmodi magis explanaret, docuit nonnisi ob sermonem, quem Christus prædicavit, Discipulos mundatos fuisse, necnon eodem in fidei verbo innumeram hominum turbam per eosdem Apostolos sese ad Christum convertisse. Liquet propterea ita Augu-

stinum de virtute *verbi*, qua nimirum mundatio animis redditur, loquutum fuisse, ut ea & prædicationi conveniat, & Baptismo. Vtrumque itaque ille intellexit, *verbum* scilicet *concionalis*, eo quod illius prædicatione, fides caritati coniuncta, excitatur, animusque emundatur; & *verbum sacramentale*, seu *consecratorium*, eo quod in sacramentis gratia ex opere ipso operato conferatur. Porro ad *consecratorium* etiam verbum Augustinum spectasse, ipse auctor est Augustinus (a), ubi inquit de Baptismo: *unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo?* Tum paullo post: *quo sine dubio ut mundare possit, consecratur & Baptismus*. Et deinde: *hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum, mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem*. Si itaque, Augustino magistro, atque explicatore, verba in Baptismo sunt *consecrationis*, non *concionis*, & , ubi accedit *verbum ad elementum*, fit *sacramentum*, seu vis ipsa mundandi, ac gratia habetur; ecquid illius mentem, eo invito, Calvinus ad verba transfert *concionalia*, & *promissoria* (*)?

(a) *Supr. cit. LXXX. Tractat. in Ioan.*

(*) Duo ex *cit.* Augustini textu difficultatem tamen movent. I. Quid sibi illa volunt *non quia dicitur, sed quia creditur*? Plane ibi agitur de *verbo concionali*, quo fides excitatur. II. Apostoli mundi esse dicuntur *propter sermonem*, quem loquutus est eis Christus. *Sermo* autem iste, *concionis* pariter fuit, non *consecrationis*. At, quod ad I. attinet, is erat Augustino scopus, vim scilicet mundandi non ex *materiali* vocum strepitu, sed ex virtute Spiritus-sancti, qui ad invocationem Trinitatis statim infunditur, esse repetendam. Quæ quidem gratiæ infusio, & mundandi effectus, quum in sensus non cadat, fide adpre-

prehenditur, & creditur. Vnde statim ipse Hippo-
nensis: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens,
aliud sensus manens. Adposite S. Thomas 3. Part.
quæst. LX. art. VII. ad I: sicut Augustinus dicit su-
per Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia
dicitur, id est, non secundum exteriorem sonum vo-
cis; sed quia creditur, id est, secundum sensum ver-
borum, qui fide tenetur. Ad II. dicimus, quod A-
postoli Christi sermone in fide instructi, & caritate
inflammati, Baptismum acceperant. Sed, quum Iu-
das vnus ob prodicionem, quam intentabat, ab eo
defecisset, recte, vt observat ibidem Augustinus, ad
eos inquebat Servator: iam vos mundi estis propter
sermonem, non vero propter Baptismum. Si enim
propter Baptismum dixisset, in personam Iudæ illius
oratio minime quadrasset. Dixit itaque propter ser-
monem, eo quod omnes, præter Iudam, in sermone
Domini, seu in fide, & caritate erga illum per-
manerunt. Agitur ibi itaque de sermone concionali,
non quod per Baptismum haudquaquam ex opere o-
perato gratia etiam conferretur, sed quod de isto lo-
cus non erat, vt ea occasione mentio haberetur.

§. X.

Christus auctor fuit sacramentorum.

Iamvero nulli vnquam mortalium communicari
poterat potestas auctoritatis, quæ Christo in sacramen-
tis competebat, quatenus Deus est; licet communica-
bilis tamen esset potestas excellentia, quam ipsemet,
prout homo est, potissimum habebat (a). Quemad-
modum enim pura creatura remissionem peccatorum
alteri de condigno mereri non potest, quum meritum
infinite, cuius incapax illa est, ad hoc requiratur;
potuisset tamen eadem eo dignitatis, & gratiæ eleva-
ri, vt sacramenta institueret, eorumque effectus ad
B 3 sui

fui nominis invocationem operaretur. Sed minime omnium id decuit, ne spes hominis homini inniteretur. Adposite Augustinus (b): *potuit autem Dominus noster Iesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret Baptismum suum tamquam vice sua, & transferre a se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo servo suo, & tantam vim dare Baptismo translato in servum, quantam vim haberet Baptismus datus a Domino. Hoc noluit ideo, ut in illo spes esset baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent, noluit ergo servum spem ponere in servo. Idem habet Angelicus (c). Quum hæc ita sint, recte adfirmamus, nonnisi a Christo ipso institutionem esse sacramentorum. Vnde Paulus (d): *sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Ac sic Petrus (e): sicuti boni dispensatores multiformis gratiae Dei. Qui quidem sese institutores, & operatores sacramentorum dixissent, si non Servator, sed ipsi ex eiusdem concessione, eorumdem auctores fuissent. Hinc Ambrosius (f): auctor sacramentorum quis est, nisi Dominus Iesus? Et Augustinus (g): ab ipsa Dei Sapientia, homine adsumto, pauca sacramenta constituta sunt, quæ societatem Christiani populi continerent. Merito itaque Tridentinum (h): si quis dixerit, sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Iesu Christo Domino nostro instituta . . . anathema sit.**

§.XI.

- (a) S. Thomas 3. Part. quæst. LXIV. art. 4. in corp.
- (b) Tract. V. in Ioan.
- (c) Supr. cit. loc. art. IV. ad I.
- (d) I. ad Corinth. IV. 1.
- (e) I. Petr. IV. 10.
- (f) Lib. IV. de sacram. cap. 4.
- (g) De ver. Relig. cap. 17.
- (h) Sess. VII. de sacram. in gen. Can. 1.

§. XI.

Fide constat, Baptismum, & Eucharistiam per se immediate a Christo instituta fuisse. An idem de ceteris sacramentis dicendum sit, disquiritur.

Ceterum, quum certum sit a Christo instituta fuisse sacramenta, quemadmodum haftenus generatim traditum est, & Tridentinum definivit (a); vulgo tamen quaeri solet, *immediate* ne materiam, & formam sacramentorum ipse per se determinarit, an vero *mediate*, seu arbitrio Ecclesiae speciatim eas determinandas reliquerit. De Baptismo utique adfirmandum, secundum illud (b): *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Et iterum (c): *exeuntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris* cet. Idem est de Eucharistia (d): *& accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem*. De reliquis itaque sacramentis lis agitur. Sane ex Veteribus S. Bonaventura (e), Magister sententiarum (f), & S. Thomas (g); ex Recentioribus vero Bellarminus (h), Morinus (i), alique docuerunt, in genere tantum, non autem in specie, a Christo *materias, & formas* sacramentorum institutas fuisse. Quorum sententia nobis magis arridet, atque hisce fultur momentis. I. Legitur statuta in Scripturis *materia* singulorum quinque horum sacramentorum. Est autem impositio manuum, tum in Confirmatione (k): *tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum*; tum in Ordine sive episcoporum, & presbyterorum (l): *noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii*; sive etiam diaconorum (m): *& orantes imposuerunt eis manus*. Similiter est confessio peccatorum in Poenitentia (n):

accipite Spiritum-sanctum, quorum remisistis peccata ; remittuntur eis , & quorum retinueritis , retenta sunt (o). Oleum in Extrema Vnctione (p) : infirmatur quis in vobis ? Inducat presbyteros Ecclesie , & orent super eum , ungentes eum oleo in nomine Domini . Et consensus utriusque conjugis in Matrimonio (q) : & erunt duo in carne una . Sacramentum hoc magnum est ; ego autem dico , in Christo , & in Ecclesia . II. Definivit quidem Tridentinum , ut iam dictum est (r), Christum fuisse sacramentorum institutorem . Verum , licet particulam immediate non adposuerit , ne Theologorum in diversa abeuntium sententiam damnet , satis tamen illius mens aliunde elucet . Pœnitentiam enim inquit a Domino institutam (s), quum a mortis excitatus , insufflavit in Discipulos suos , dicens : accipite Spiritum-sanctum cet ; Apostolos in vltima Cœna (t), novi Testamenti sacerdotes constitutos ; institutam Extremam Vnctionem (u) , tamquam vere , & proprie sacramentum novi Testamenti , a Christo Domino nostro ; apud Marcum quidem insinuatam , per Iacobum autem Apostolum , ac Domini fratrem , Fidelibus commendatam , ac promulgatam . Si igitur vulgaris loquendi usus attendatur , nonne eo hæc redeunt , Christum per se *quos*, immediate , sub certa rei materia , & verborum sensu , sacramenta instituisse ? III. Ita ipsum Tridentinum (x) : præterea declarat , hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse , ut in sacramentorum dispensatione , salva illorum substantia , ea statueret , vel mutaret , quæ fuscipientium utilitati , seu ipsorum sacramentorum venerationi , pro rerum , temporum , & locorum varietate , magis expedire iudicaret . Certum autem est ex eodem Tridentino substantiam , seu essentiam sacramenti , in materia , & forma constitui . Quare , ubi adsignat discrimina inter Pœnitentiam , & Baptismum , ita loquitur (y) : nam , præterquamquod materia , & forma , quibus sacramenti essentia perficitur ,

len-

longissime diffidet cet. Quum possit itaque Ecclesia ritus tantum sacramentorum, non eorundem vero *substantiam*, qualibet in occasione mutare; recte deducitur, *materiam*, & *formam* illorum a iure divino speciatim descendere. IV. Accedit consensus, usus, & praxis utriusque Ecclesiæ, Græcæ, & Latinæ, quæ in omnibus sacramentis, *materias*, in Scripturis designatas, semper adhibere consuevit, ut pressius loco suo constabit. Atque hæc de *materia*. Quod tamen *formas* spectat, verosimilius videtur, eas a Christo non adeo *præcise*, ac *strictè*, sub certa verborum clausula determinatas fuisse, bene vero ipsarum sensum præscriptum (2), modo scilicet effectus sacramentorum sufficienter exprimeretur. Vnde constat, Græcos, aliis verbis, quam Latini, (minime tamen quoad sententiam discrepantibus), valide Confirmationem, & Ordinationem conferre.

- (a) *Cit. Sess. VII. de sacram. in gen. Can. I.*
- (b) *Ioan. III. 5.*
- (c) *Matth. XXVIII. 19.*
- (d) *Luc. XXII. 19.*
- (e) *In 4. Sentent.*
- (f) *Lib. IV. Dist. XXIII.*
- (g) *In IV. Dist. 3. quest. 1. art. 12.*
- (h) *Lib. de Ordine, & Extrema Unctione cap. 9.*
- (i) *Lib. VIII. de administratione sacr. Pœnitent.*
- (k) *Act. VIII. 17.*
- (l) *I. ad Timoth. IV. 14.*
- (m) *Act. VI. 6.*
- (n) *Ioan. XX. 23.*
- (o) Constituuntur nimirum sacerdotes ob potestatem retinendi, & remittendi peccata, tamquam iudices aliorum. Iudicium autem fieri non potest, nisi causa cognita, ad quam proinde confessio pœnitentium necessaria sit.
- (p) *Iacob. V. 14.*

(2)

- (q) *Epbes. V. 32.*
- (r) *Supr. pag. 22.*
- (s) *Sess. XIV. cap. I. de necess. & instit. sacr. Pœnit.*
- (t) *Sess. XXII. cap. I. de instit. sacr. Miss. sacrif.*
- (u) *Sess. XIV. cap. I. de instit. sacr. Extr. Vnct.*
- (x) *Sess. XXI. cap. II. de Euch.*
- (y) *Sess. XIV. cap. II. de differ. sacr. Pœnit. & Bapt.*
- (z) *Cur materia a Christo potissimum præscripta, non autem certus verborum circuitus? Nimirum res non adeo ab hominum pendent voluntate, vt propterea facile mutari non possint, quemadmodum verba sunt, quæ vsus, ac temporis mutationi maxime subiiciuntur.*

§. XII.

Ratio congruentiæ ex S. Thoma adfertur, cur nec plura septem, nec minora, a Christo instituta sint sacramenta.

Quum hæc ita sint, nulla omnino ratio requirebat, vt nec pauciora, nec plura septem, a Christo instituerentur sacramenta. Divinæ enim id voluntatis consilium fuit, adorandum mortalibus, non explorandum. Sed quoniam non potenter solum, sed sapienter etiam Deus operatur, hinc illud congruenter adfirmare licebit, quod S. Thomas (a) in hanc rem, ducta comparatione a vita corporali ad spiritualem, potissimum docuit. Homo enim, vel quoad se, vel quoad communitem ipsam spectari potest. Priore modo aliquam vitæ perfectionem acquirit, quum I. nascitur, II. crescit, III. nutritur; remouet vero vitæ ipsius impedimenta, quum IV. ægrotus sanatur, & V. pristinæ restituitur valetudini, morbi reliquiis omnino depulsis. Posteriore pacto in ordine ad societatem perficitur, quum VI. ab aliquo potestatem habente regitur, vel VII. per matrimonium propagatur. Non absimili ratione, septem etiam sunt novæ Legis sacramenta,

ta, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium, de quibus ita Eugenius IV. (b) : *horum quinque prima ad spiritualem vniuscuiusque hominis in seipso perfectionem: duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen, multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem, & roborati, nutrimur divina Eucharistia alimonia. Quod si per peccatum aegritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam, & corporaliter, (prout animæ expedit), per Extremam Vnctionem, per Ordinem vero Ecclesiæ gubernatur, & multiplicatur spiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur.*

(a) 3. Part. quæst. LXV. art. 1. in corp.

(b) In *supr. cit. Decreto*, seu *Instruktionem Armen.*

§. XIII.

Plura, quibus certa quæque sacramenta inter se invicem differunt, expediuntur.

Quoniam potissimum congruebat, ut septem essent sacramenta, quibus Ecclesiam suam Christus formaret, regeret, firmaretque; moneret hic locus, ut septem re tamen vera, nec vllum præterea minus, aut amplius, ab eodem instituta fuisse ostenderemus. Sed hanc rem, (quam superius etiam attigimus), ubi de singulis agemus sacramentis, potissimum prosequemur. Sunt tamen quædam, quæ hic breviter memoremus, quæque vnum præ altero sacramento distinguunt, commendantque. I. Tria tantum sacramenta, (quemadmodum loco suo demonstrabitur), Baptismus scilicet, Confirmatio, & Ordo, imprimunt characterem, seu *signum* (a) *indelebile, animæ impressum,*

sum, quo homo ab aliis distinguitur, atque idoneus efficitur ad nonnulla, quæ sunt cultus divini; h. e. in Baptismo ad suscipienda deinde alia sacramenta, in Confirmatione ad fidem publice profitendam, & in Ordine ad Ecclesiasticas functiones rite ineundas. Quare Tridentinum (b): *si quis dixerit, in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, h. e. signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* II. Baptismus pro omnibus hominibus, & Pœnitentia pro iis, qui post Baptismum lapsi sunt, sunt ambo, ex divina institutione, necessitate medii sacramenta, sine quibus nimirum æterna salus nullo pacto potest comparari. De priore enim inquit Christus (c): *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu-sancto, non potest introire in regnum Dei.* Sic vero de posteriore (d): *nisi Pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* III. Non omnia sacramenta parilis inter se sunt dignitatis. In Baptismo quippe non peccati culpa tantum, sed pœna etiam remittitur. Confirmatio ad profitendam coram Persequutoribus fidem, gratiam donat specialem. In Eucharistia ipse sanctitatis auctor continetur. Pœnitentia peccata, etiam post Baptismum patrata, delendi habet facultatem. Ab Extrema Vnctione peccatorum reliquæ absteruntur. Ordo a solis episcopis conferri potest. Matrimonium Christi cum Ecclesia vnionem significat. Præclare Tridentinum (e): *si quis dixerit, hæc septem sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.*

(a) S. Thomas 3. Part. quæst XIII. art. 3. inquit, *verum character sacramentalis sit character Christi.* Ita autem in corp: totus autem ritus Christianæ Religionis derivatur a sacerdotio Christi; & ideo manifestum est, quod character sacramentalis specialiter est

est character Christi, cuius sacerdotio configurantur Fideles, secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quedam participationes sacerdotii Christi, ab ipso Christo derivatæ.

(b) *Sess. VII. de sacram. in gen. Can. IX.*

(c) *Ioan. III. 5.*

(d) *Luc. XIII. 3.*

(e) *Sess. VII. de sacram. in gen. Can. III.*

C A P U T II.

De Baptismo.

§. I.

Ioannis Iacobi Ruffoi, Philosophi Genevensis, de peccato originali, & de Baptismo, deliramenta.

INtra Genevæ, infelicitis vrbs, mœnia (a), nostra hac tempestate in medium erupit Ioannes Iacobus Ruffoius, qui Philosophica libertate, tamquam vniversæ hominum gentis præceptor, & societatis censor, in ius omne sacrum, ac civile excandescens, iuventuti præterea studuit, edito eam in rem omnium perniciosissimo libello (b), ad libere vivendum viam munire. Multa sunt monstrosi systematis falsitates, & impietates (c). Sed quæ ad peccatum originale, & Baptismum spectant, circa hæc versantur. I. Naturam in primis usque sui motionibus rectam esse, nihilque perversitatis originariæ in hominum cordibus reperiri (d). II. Doctrinam de peccato originis non adeo clarius, aut durius in Scripturis contineri, quemadmodum Augustinus, alique adseruerunt (e). III. Eam vero esse huiusmodi, ac si Deus innocentes animos creet, & noxiis corporibus infundat, ut ita corruptione infectos æternis deputet suppliciis, ex solo crimine vniõis, cuius ipse est causa (f). IV. Hominem in

Ba-

Baptismo primam innocentiam acquirere, sanctumque inde exire, quo pater Adam ex Dei manibus efformatus. Cur autem populi in vitia præcipites ruant? Christianos omnes Angelos, Infideles Dæmones fore oportere (g). V. Vniversam gentem hominum a primo parente peccatum derivare. Sed ecur ille peccavit? nonne ita Deum iniustum videri (h). VI. Inobedientiam Adami inutili, atque arbitrariæ prohibitioni, naturalem animi motum fuisse, non vitiosum, sed conformem rerum ordini, rectæque hominis constitutioni, ab amore scilicet sui, suorumque iurium conservandorum profectum (i). VII. Non propterea interdictionem, sed monitionem paternam illam fuisse, ut a fructu mortifero sibi scilicet Adamus temperaret. Quæ quidem interpretatio tum divinæ bonitati, tum emphasi ipsi *morte morieris*, quæ nonnisi Hebraismus quidam est, conformior videtur (k). VIII. Ob serpentis malitiam, & mulieris seductionem, levissimum videri primi hominis delictum. Talem verumtamen esse ipsius pœnam, qua maior, etiamsi gravissimum illud fuerit, fingi non possit, eum scilicet cum omni sua posteritate, & morte in hac vita, & igne in altera esse plectendum (l).

(a) Vrbs hæc a fide Christi, & communione Romano-catholicæ Ecclesiæ misere descendit, ut Calvino, *Genevensi Papæ*, quem tum prædicabant, adhæreret. Hodiernis moribus, nec vel prima fidei dogmata apud ipsam conservantur. Ita in *Extrait de l'Ouvrage intitulé: Nouveaux Memoire, ou Observations sur l'Italie, & sur les Italiens, par M. Grosley de l'Académie Royale des Belles-Lettres pag.16.* Videte *Melanges de Litterature d'Histoire, & de Philosophie Tom.5. pag.609. & seq: la doctrine de Calvin ne s'est pas conservée à Genève dans toute sa ténacité. L'Arminianisme l'a beaucoup adoucie ... L'Instruction particuliere permet, sur la révélation, sur le péché originel, sur les peins, & les récom-*
pen-

penses de l'autre, vie certaines libertés, que l'instruction publique ne combat, ni ne détruit point. Nimirum id ingenium est falsitatis, vt, tamquam in aera advolans fumus, multiplices ea passim induat formas, prout ventus spirat. Is contra character est veritatis, vt tamquam rupes solidissima, immota semper, atque eadem resistat, quod de fide in vna Romana-catholica Ecclesia conservata dicendum.

(b) *L'Emile, ou de l'Education.*

(c) *Eas omnes in vnum breviter collectas damnavit Decretum Curiae Parisiensis, Arrest de la Cour de Parlement die 9. Iun. 1762. Vnde mox eodem mense die 11. liber igni per carnificem publice comburendus traditus. Hodiernus etiam Parisiensis Archiepiscopus, Christophorus de Beaumont, Dux, & Par Galliae, genere, pietate, doctrinaque nobilissimus, in Pastoralibus litteris, vulgo Mandement, die 20. Augusti cit. an. 1762. longiuscula, sapientissimaque oratione convicit, redarguitque. Tam Arrest, quam Mandement, extant apud Oeuvres Diverses de Jean Jaq. Rousseau Tom.III. (A Amsterdam 1762.).*

(d) *Mandement de Monseigneur l'Archevêque de Paris, apud cit. Oeuvres Diverses de Rousseau Tom.III. pag.X: sous le vain prétexte de rendre l'homme à lui-même, & de faire de son élève l'élève de la nature, il (l'Auteur d'Emile) met en principe une Assertion démentie, non seulement par la Religion, mais encore par l'expérience de tous les Peuples, & de tous les temps. Posons, dit-il, pour maxime incontestable, que les premiers mouvemens de la nature sont toujours droits: il n'y a point de perversité originelle dans le cœur humain. A ce langage on ne reconnoît point la doctrine des saintes Ecritures, & de l'Eglise, touchant la révélation, qui s'est faite dans notre nature. On perd de vue le rayon de lumière, qui nous fait connoître le mystère de notre propre cœur.*

(e) *Lettre de Jean Jaques Rousseau Citoyen de Genève à Christophe de Beaumont Archevêque de Paris*
apud

apud cit. *Oeuvres Diverses de Rousseau* Tom.III. pag. 19. Ibi : d'abord il s'en faut bien, selon moi, que cette doctrine du péché originel, sujette à des difficultés si terribles, ne soit contenue dans l'Ecriture, ni si clairement, ni si durement, qu'il a plu au retheur Augustin, & à nos Théologiens de la bâtir.

(f) Ibidem cit. pag. vbi sic pergit : & le moyen de concevoir que Dieu crée tant d'ames innocentes, & pures, tout exprès pour les joindre à des corps coupables, pour leur y faire contracter la corruption morale, & pour les condamner toutes à l'enfer, sans autre crime, que cette union qui est son ouvrage.

(g) Ibidem pag. 20 : selon cette même doctrine, nous avons tous dans notre enfance recouvré l'innocence primitive ; nous sommes tous sortis du baptême aussi sains de cœur qu'Adam sortit de la main de Dieu. Et inferius pag. 21 : avec le secours que vous avez dans la morale évangélique, outre le baptême, tous les Chrétiens, poursuivroit-on, devroient être des Anges ; & les Infideles, outre leur corruption originelle, livrés à leurs cultes erronés, devroient être des Démons.

(h) Ibidem pag. 21 : nous sommes, dites-vous, pécheurs à cause du péché de notre premier pere ; mais notre premier pere pourquoi fut-il pécheur lui-même ? pourquoi faut-il que nous imputions à Dieu une injustice, en nous rendant pécheurs, & punissables par le vice de notre naissance ?

(i) Ibidem pag. 22. in Not: regimber contre une défense inutile, & arbitraire, est un penchant naturel, mais qui, loin d'être vicieux en lui-même, est conforme à l'ordre des choses, & à la bonne constitution de l'homme : puisqu'il seroit hors d'état de se conserver, s'il n'avoit un amour très-vif pour lui-même, & pour le maintien de tous ses droits, tels qu'il les a reçus de la nature.

(k) Ibidem pag. 22. in Not: aussi l'ordre enfreint par Adam me paroit-il moins une véritable défense, qu'un
avis

avis paternel ; c'est un avertissement de s'abstenir d'un fruit pernicieux , qui donne la mort . Cette idée est assurément plus conforme à celle , qu'on doit avoir de la bonté de Dieu , & même au texte de la Genèse que celle qu'il plaît aux Docteurs de nous prescrire : car quant à la menace de la double mort , on a fait voir que ce mot morte morieris n'a pas l'emphase qu'ils lui prêtent , & n'est qu'un hébraïsme employé en d'autres endroits , où cette emphase ne peut avoir lieu.

- (1) Ibidem pag. 22. in Not: il y a de plus , un motif si naturel d'indulgence , & de commisération dans la ruse du tentateur , & dans la séduction de la femme , qu'à considérer dans toutes ses circonstances le péché d'Adam , l'on n'y peut trouver qu'une faute des plus légères . Cependant selon eux , quelle effroyable punition ! Il est même impossible d'en concevoir une plus terrible ! car quel châtiment eût pu porter Adam pour les plus grands crimes , que d'être condamné , lui & toute sa race , à la mort en ce monde , & à passer l'éternité dans l'autre dévorés des feux de l'enfer ? Est-ce là la peine imposée par le Dieu de miséricorde à un pauvre malheureux pour s'être laissé tromper ?

§. II.

Eadem deridentur.

Sed mira ars serpentis , qui Hevam male suadendo decepit ! Vasa etiam Russoii oratio , qui male ratiocinando (a) , primorum patrum peccatum sive reiecit , sive excusavit ! I. Facit contra Russoium , quod in Pelagium intorquebat Augustinus (b) : vide-
te , quæso , quomodo nesciens nitatur evertere medicina-
lium eloquiorum voces saluberrimas : ego dixi , Domine ,
miserere mei , sana animam meam , quia peccavi tibi .
Quid sanatur , si nihil est vulneratum , nihil sauciatur ,

Tam.III.

C

nihil

nihil debilitatum, atque vitiatum? Infunt itaque nobis innati quidam ad bonum stimuli, & certa virtutum semina. Sed natura ad malum propensiores sumus. Pueri rationis adhuc, & eruditionis incapaces, bonum averfandi, amandi malum capaces tamen sunt. Vbi vero cum ætate ratio eluxit, adolevitque, virtutis excellentiam sentimus, ipsa autem invita, in vitia rapimur, & illicimur. Pleni omnes libri, plenæ Sapientum voces, plena est experientiæ auctoritas (c): Ruf-
 soius vnus nullam *perversitatem originalem* in hominum pectoribus deprehendit! Quale caput! vt omnia educationi, externisque rebus tribueret, naturæ omnia denegavit (d)! II. In vtroque Testamento disertus sermo est de peccato originali. Nimirum David (e): *ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*. Et Iob (f): *quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es?* Tum Apostolus (g): *sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. Ac paullo post (h): *igitur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem; sic cet.* Et iterum (i): *quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum*. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Consonat agmen Patrum, non posteriorum modo, sed priorum trium sæculorum, Cypriani, Hilarii, Ambrosii, Athanasii, Basilii, aliorumque, quos de hoc agens argumento laudavit Augustinus (k). Vnde merito Tridentinum, Scripturis, & Traditioni innixum, anathema in eos inflixit, qui sive peccatum Adæ, sive illius in omnes homines transfusionem negaverit (l). Porro huiusmodi Catholicæ Ecclesiæ de peccato originali doctrinam neque Augustinus (m), neque alii vñquam Theologi effinxerunt, aut duriores reddiderunt; sed eam, quam Apostoli prædicarunt, contra Pelagia-
 nos

nos tradiderunt magis, & explicarunt. Recte hinc in Russoium quadrare videtur, quod olim Pelagio, qui originalem labem negabat, & Augustinum ea de re novitatis accusabat, ipsemet S. Doctor opposuerat (n) : *non ego finxi originale peccatum, quod Catholica fides credit antiquitus : sed tu, qui hoc negas, sine dubio es novus hareticus*. III. Optimus artifex in optimos rei usus gladium finxerat. Malignus fortasse homo ad creandam alteri perniciem usus fuit. Abutentisne malitia, aut artificis manus in culpa est? Illum certe, non istum redargues. Parili modo considerat Deus hominem iustum, beatum, cui cum libertate gratiam etiam donarat, ut posset, si vellet, in iustitia, & beatitudine permanere (o). Abusus est ille libertate sua, sibi que, ac stirpi universæ ruinam tulit. Nonne ipse volens miser? Porro creantur animi, & uniti simul corporibus vitiantur. Creatio certe, & unio a Deo; contractio peccati a prava Adæ voluntate dependet. Seu, quod idem erit, Deus est *materialis* tantum causa peccati, eo quod, tamquam provisor generalis, animos creet, infundatque corporibus. Quæ quidem creatio, & infusio eo usque delicti expers est, ut ex sui natura ad bonum ordinata fuerit, & Adamo non peccante, nullam secum peccati labem ipsa tulisset. Contra voluntas hominis *formalis* causa est peccati, eo quod iste, quum potuisset non transgredi mandatum divinum, transgressus est, effecitque, ut unio isthæ animorum cum corporibus, ad bonum, consilio Dei, ordinata, in malum, ex pravitate hominis, verteretur. Præclare Anselmus (p) : *Deus bona facit opera sua sola bonitate, quoniam ipse creat voluntatem cum libero arbitrio ... mala vero facit sola culpa hominum, quia ea non faceret, si homo illa facere non vellet : facit tamen hoc quod sunt, quoniam condidit in homine voluntatem*. IV. Baptismus hominem pristinæ restituit sanctitati, omneque id tollit, quod veram, ac propriam habet rationem peccati : *in renatis enim*, inquit Tridentinum

num (q), nihil odit Deus, quia nihil est damnationis
 iis, qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma
 in mortem. Ceterum manet in baptizatis concupiscen-
 tia, ad agonem relicta (r). Nimirum non ignavis, sed
 fortibus militibus corona promittitur immortalitatis.
 Adposuit Apostolus (s): nam & qui certat in agone,
 non coronatur, nisi legitime certaverit. Quum hæc ita
 sint, vitia etiam in Christiano populo adulescunt,
 & irrepunt, non quod nullus sit Baptismi effectus, (ut
 impius Genevensis adstruere videtur), sed quod con-
 cupiscentiæ, cui occurrendum esset, plerumque indul-
 getur. Profecto si vnum ab altero Russoius bene di-
 stinxisset, de remedio peccati originalis, h. e. de Baptis-
 mo, non adeo male sensisset (t)! V. Homo, divini
 Artificis opus sapientissimum, in iustitia, & innocen-
 tia creatus fuerat (u). Ut vero bonum non necessi-
 tate, sed electione operaretur, quemadmodum intel-
 ligens, ita liber (x) etiam factus est. Immo & gra-
 tiam habuisse diximus, qua, si voluisset, in innocen-
 ti eo statu libere perseverare potuisset. Noluit is ta-
 men, & imperata facere detrectavit. Non propterea
 Opificis, a quo bonus exivit, nec naturæ, quæ sana
 fuit, & a concupiscentia immunis; sed, ut paullo an-
 te observatum, propriæ ipsius hominis voluntatis culpæ
 exitit, quod data sibi libertate misere abusus est. Quo-
 modo hic iniustus Deus (*)? VI. Iura supremæ Po-
 testatis requirebant, ut Creatori suo recens effectus
 homo subiectionem aliquo pacto testaretur. Divinæ
 Bonitati congruebat, ut protestatio isthæc *dependentia*
 suavis esset, & facilis. Sapientiæ autem erat, & a-
 more præmii in officio illum continere, & minarum
 metu a præcepti violatione detertere. Qua fronte igitur
 Russoius *inutilem, & arbitrariam* hanc adpellat pro-
 hibitionem, in qua ita emicant divina adtributa? Ce-
 terum peccatum parentum propriè fuit superbia, qua
 elati ob propriam excellentiam, divinam, supra sui
 men-

mensuram, adpotierunt similitudinem (y). Quare Augustinus (z): *Adam, & Heva rapere voluerunt Divinitatem, & perdididerunt felicitatem*. Quod si Genevensi placet, inobedientiam illam fuisse motum quemdam naturalem, quo Adamus se, suaque iura tueri adamavit, vitiosus certe is fuit, & poena plectendus. Potius enim Deo, qui mandatum fecerat, & minas adiecerat, quam serpenti, qui aliud suadebat, credere ille tenebatur. VII. Letalis erat usus pomi, quia prohibitus; non autem prohibitus, quia letalis. Poterat enim Deus fructum arboris *boni, & mali* Adamo edendum permittere, quemadmodum alios concesserat, eique in signum supremi dominii aliud quidpiam demandare. Non poterat propterea praeceptum illud divinum esse *paterna monitio*, quippe quæ supponeret, quod pomi manducatio, natura sua *antecedenter* ad Dei iussum, mortifera fuisset. Debuisset contra esse vera prohibitio, quæ rem suoapte ingenio innocentem, qualis est fructus comestio, ex adiecto divinitus imperio, testimonium subiectionis, & causam constitueret ruinæ. Neque vero prohibitioni huiusmodi divina Bonitas adversatur. Hæc enim facilitatem tantum exigit præceptam rem exequendi, non vero facultatem excludit in Creatore creato homini suo rem aliquam, in *homagii* testificationem, præcipiendi. Secus, Dei Bonitas eiusdem Potestati opponeretur. Tandem *to morte morieris* veram fuisse comminationem, non meram dicendi *emphasim*, eventu probatum est. Nam & mox (aa) *aperti sunt oculi amborum*, seu experientia cognoverunt, se a felicitatis statu in profundum ærumnarum decidisse, ut Deus minatus fuerat; & sententiam tum mortis audiverunt (bb): *in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumtus es*. Quo facit Apostolus (cc): *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*. VIII. Mulier gravius quidem viro pec-

casſe videtur, *quantum ad ſpeciem ſuperbia*, vt inquit S. Thomas (*dd*); tum quod ipſa ſerpenti credidit, non autem ille: vnde ipſe Apoſtolus (*ee*): *Adam non eſt ſeduc-tus, mulier autem ſeducta in prauaricatione fuit*; tum quod eidem peccandi occaſionem præbuit. Verum non hæc ita ſunt, vt Adami peccatum leviſſimum fuerit. Grauiſſimum quippe extitit, non ratione *obiecti*, (idololatria enim, & blaſphemia, natura ſua grauiora ſunt peccata); ſed *circumſtantiarum*, puta, ob perfectionem ſtatus, & ſanctitatem perſonæ, ob plenitudinem libertatis, nec concupiſcentia agitata, nec infirmitate languſcentis, & ob facilitatem præcepti (*ff*). Iamvero gravitati delicti gravis pœna reſpondit. Corpus nimirum, quod morte primum eximebatur, moriendi neceſſitati ſubiectum eſt; animus, qui æternam Divinitatis ſimilitudinem *inordinate* concupiverat, æternis mancipatus ſuppliciis; & gens hominum vniverſa, (quæ in Adamo *radicaliter* continebatur, quæque in ipſo innocente innocentiam participaret), ab eodem propagatione (*gg*) transfuſa, eandem paterni ſcleris pœnam experta eſt (*hh*). Si ea plus æquo gravior videtur Ruſſoio, ceteriſque huiusce ſæculi mollioribus Sapientulis (*ii*); confidentne ii, qui iniuſtitia notam Deo adtribuunt, ſe iuſte delicti gravitatem æſtimare potuiſſe?

- (a) Contra *Arreſt de la Cour de Parlement*, & maxime *Mandement* Archiepiſcopi Pariſienſis, de quibus paullo ante, menſe Novembri die 18. eodem an. 1762. in lucem edidit Ruſſoius *Lettre a Monſieur de Beaumont*, qua in *Emile* errores denuo propugnauit. Proſtat apud cit. *Oeuvres Diverſes* in calce Tom. III. Videte, quæſo, quo pacto ratiocinetur, atque inde de eius furore ingenii iudicate. Ibi pag. 5: *un Genevois fait imprimer un Livre en Hollande, & par Arrêt du Parlement de Paris ce Livre eſt brûlé ſans reſpect pour le Souverain, dont il porte*

se le *privilege*. Un Protestant propose en pays protestant des objections contre l'Eglise Romaine, & il est décrété par le Parlement de Paris. Un Républicain fait dans une République des objections contre l'Etat Monarchique, & il est décrété par le Parlement de Paris. Il faut que le Parlement de Paris ait d'étranges idées de son empire, & qu'il se croie le légitime juge du genre humain. Et page 9. ita de leipso : échappé aux bourreaux il tombe dans les mains des Prêtres : ce n'est pas là ce que je donne pour étonnant : mais un homme vertueux, qui a l'ame aussi noble, que la naissance, un illustre Archevêque, qui devrait réprimer leur lâcheté, l'autorise ; il n'a pas honte, lui qui devrait plaindre les opprimés, d'en accabler un dans le fort de ses disgrâces ; il lance, lui Prélat catholique, un Mandement contre un Auteur protestant ; il monte sur son Tribunal pour examiner comme Juge la doctrine particulière d'un hérétique... Aussi-tôt le rest de son Clergé s'empresse, s'évertue, s'acharne autour d'un ennemi qu'il croit terrassé. *Risum teneatis amici ?* *Hominem contra veram Christi Romano-catholicam Ecclesiam impudentissime furentem, Monarchici imperii fundamenta evertentem, mortalium genus omne, philosophicæ libertatis prætextu, ad effrenem vitæ libertatem temere excitantem, variam vario cælo, tempori, ac genti, Religionem subiicientem, invincibilem Divinitatis ignorantiam, arbitrarium Numinis cultum præfracte adferentem, ceteros ante iuventutis educatores, tanquam rationalis naturæ ignaros, deridentem, orbis univærsi magisterium adfectantem, humana denique, divinaque iura permiscentem, hominem, inquam, qui ea amentia debacchatur, quique nihilominus se iniuria damnatum conqueritur, audiendumne vos, ceu iustus sui patronum, ac bene ratiocinantem, putetis ?*

(b) *Lib. de nat. & grat. cap. 19: Leges eundem lib. XXII. de Civit. Dei cap. 22. ubi ex laboribus,*

& calamitatibus vitæ, vitiatam in sua origine fuisse naturam argumentatur; & S. Thomam 1. 2. *quest. LXXXV. art. 3. in corp.* vbi quatuor inflicta esse vulnera humanæ naturæ adfirmat, ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu irascibili, & concupiscentiam in concupiscibili.

- (c) Genevensis hic Philosophus vel Poesi nimirum delectatur. Extat (inter illius Opera Tom. I.) *Intermede h.e. Le Devin du Village; & Comédie*, licet hæc prorsus oratione scripta sit), *Narcisse, ou l'Amant de lui même*. Non abs re hinc est, si pauca Poetarum testimonia, quibus falsi convincitur, ei opponamus.

Virg. *Ecl. 2:*

..... trahit sua quemque voluptas. |

Horat. *Serm. lib. I. Sat. 3:*

..... denique teipsam

Concute, num qua tibi vitiorum iniecerit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala...

Tum deinde:

Nam vitis nemo sine nascitur...

Ovidius *Metam. lib. VII:*

..... video meliora, proboque:

Deteriora sequor....

Claudianus *lib. II. in Eutrop. Carm. XX:*

Et ruit in vetitum damni secunda libido.

Sentisne Ruffoi? Optas amplius? Est & Persius *Sat. I:*

Auriculas asini quis non habet?

Certe quisque suas. Sed tu, pace tua, a natura fortasse maiores!

- (d) Quam belle, ac sapienter, Archiepiscopus de Beaumont in cit. *Mandement pag. XI.* in hanc rem edisseruit! oui, M. T. C. F. il se trouve en nous un mélange frappant de grandeur, & de bassesse, d'ardeur pour la vérité, & de goût pour l'erreur, d'inclination pour la vertu, & de penchant pour le vice: étonnant contraste; qui, en déconcertant la Philosophie Payenne, la laisse errer dans de vaines spéculations.

lations! contraste dont la révélation nous découvre la source dans la chute déplorable de notre premier Père! Huicmodi etiam argumentum concinne persequitur Cl. Monsieur Pascal in lib. *Pensées sur la Religion* Tom. I. num. 3. Nimirum nulla Paganorum Philosophia satis explicavit, quo pacto homo sensum habeat magnitudinis, & desiderium bonitatis, iaceat vero in miseriis, & infirmitatem experiatur. Lumine tamen revelatæ fidei constare id tantum potuit, illum scilicet in iustitia, & felicitate conditum, ab eo deinde gradu per peccatum infelicititer ruisse.

- (e) *Psalm. L.*
- (f) *Iob. XIV. 4.*
- (g) *Ad Rom. V. 12.*
- (h) *Ibidem v. 18.*
- (i) *I. ad Corinth. XV. 21.*
- (k) *Lib. II. contr. Iulianum cap. 4.*
- (l) *Sess. V. in Decret. de peccato origin.*
- (m) Hipponensem episcopum, Africæ ornamentum, Ecclesiæ Doctorem, Hæreticorum terrorem, & in quo Deus divitias bonitatis suæ ad miraculum ostendit, ecce tibi Ruforius, verus *Incredulus*, falsus Philosophus, per contemptum rethorem (*supr. pag. 32.*) adpellat! Sed procul o! latrantis canis rabies hæc.
- (n) *Lib. II. de nuptiis, & concup. cap. 12.*
- (o) Augustinus *lib. de corrept. & grat. cap. 11*: quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? imo vero habuit magnam. Tum vero: tale quippe erat adiutorium, quod defereret, quum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, ut vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam: sed hac potentior est in secundo Adam. Prima est enim, qua fit, ut habeat homo iustitiam, si velit. Secunda ergo plus potest, qua etiam fit, ut velit.
- (p) *Lib. de concord. grat. & lib. arbitr. cap. 14.*
- (q) *Sess. V. in Decret. de peccato origin.*
- (r) *Tridentinum cit. loc.*

(J)

- (s) II. *ad Timoth. II. 5.*
- (t) Confer nihilominus Christianorum invicem , & Infidelium societates. Illæ certe , quamvis nec in iis vitia desint , nec corruptelæ , moratiores tamen magis sunt , bonique , ac recti amantiores . In ea itaque re prævalet etiam Baptismi gratia , & fidei lux , quæ vnis , non alteris adfulsit .
- (u) Ita *Ecclesiastes VII. 30. solummodo hoc inveni , quod fecerit Deus hominem rectum . Et Ecclesiastici XVII. 6. creavit illis scientiam spiritus , sensu implevit cor illorum .*
- (x) Non cognitio solum , qua homo belluis præstat , sed libertas etiam perfectio quædam est , qua idem aliquid facere , nec ne , sponte sua potest . Omnino autem mentibus intelligentibus *essentialis* hæc est . Quum enim multiplex boni genus sit , variusque illud adsequendi modus , facultas hinc requirebatur , qua ipsum seligeretur , vel omitteretur . Ausfer homini libertatem . Meritis , & virtutibus locum auferes , nec vero ille , nisi verum *autoquætor* , & inanime quoddam , reputandus .
- (y) S. Th. 2. 2. *quæst. CLXIII. art. 2. & seq.*
- (z) In illud *Psal. LXVIII. quæ non rapui , tunc exolvebam .*
- (aa) *Genes. III. 7.*
- (bb) *Ibidem v. 19.*
- (cc) *Ad Rom. V. 12.*
- (dd) 2. 2. *quæst. CLXIII. art. 4. in corp.*
- (ee) *I. ad Timoth. II. 14.*
- (ff) S. Th. *ibidem art. 3. in corp.*
- (gg) Ita Augustinus *lib. I. de nuptiis & concup. cap. 23. hæc concupiscentia , quæ solo sacramento regenerationis expiatur , profectio peccati vinculum regeneratione trahit in posteros . Idem habet S. Th. 1. 2. quæst. LXXXI. art. 3. & seq.* Atque nonnisi eo pacto originale peccatum contrahitur , non quod scilicet animus traducatur ex carne , sed quod vi generationis producatür humana natura , quæ infecta est in Adamo , & cui iam

iam productæ, & dispositæ, coniunctus mox animus vitiatur. Adposite Augustinus *lib. V. contra Iulianum cap. 4: alterum in altero*, (anima scilicet in corpore), *tamquam in vase vitiato corrumpitur*. Hinc intelligitur, carnem Christi fuisse omnis peccati expertem, quod virtute Spiritus sancti, non ordinario humani seminis modo fuerit concepta, de qua re Augustinus *cit. lib. V. contra Iul. cap. 13*; & Hevam, si ex costa Adami post peccatum formata esset, minime originali labe contaminatam futuram fuisse, quum non extitisset in Adamo secundum seminis rationem, vt fatentur Theologi; ac denique, si fieret, vt aliqui homines haud ex semine Adæ propagati nascerentur, tum eos neque iniustos nascituros, vt testatur Tridentinum *sess. VI. cap. 3. in Decret. de iustif.*

(bb) In crimine adfectandi Regni, ac gravioribus læsæ Maiestatis delictis, ob paternum scelus, liberi etiam, licet innoxii, quoniam tamen vnâ cum patre familiam componunt, publicatione bonorum, exilio, carcere, aliisque pœnis haud immerito multantur. Quidni idem dicendum de filiis Adæ, quorum voluntates in eiusdem voluntate includebantur, & qui, (teste S. Th. 1. 2. *cit. quæst. LXXXI. art. 1. in corp.*), possunt considerari vt vnus homo, inquantum conveniunt in natura, quam a primo parente accipiunt, secundum quod in civibus omnes homines, qui sunt vnus communitatis, reputantur quasi vnum corpus, & tota communitas, quasi vnus homo?

(ii) Christus ignem Inferni *Matth. III. 13.* vocat *inextinguibilem*, & apud eundem *XVII. 8.* *eternum*. Tum ibidem *XXV. 41.* ait: *discedite a me maledicti in ignem æternum*. Pariter Paulus II. ad *Thessal. I. 9:* *qui pœnas dabunt in interitu æternas*. Ac Iudas *Epist. Cathol. v. 7:* *ignis æterni pœnas sustinentes*. Et tandem Ioannes *Apoc. XX. 10:* *cruciantur die, ac nocte in secula seculorum*. Ecclesia Græca, & Latina ab sui vsque primordiis æternitatem pœnarum confessa est, Hodie Genevenses Doctores indignum Deo existimant,

mant, vt æternis ipse peccatum puniat suppliciis, atque hæc nonnisi temporaria admittunt. Adite *Description Abregée du gouvernement de Geneve* pag. 382. apud *Mélanges de littérature d'Histoire, & de Philosophie* (Tom. II. A Amsterdam 1773.). Sic ibi : l'enfer, un des points principaux de notre croyance, n'en est pas un aujourd'hui pour plusieurs Ministres de Geneve ; ce seroit, selon eux, faire iniure à la Divinité, d'imaginer que cet Etre plein de bonté, & de justice, fût capable de punir nos fautes par une éternité de tourmens. Haud diversa iactavit sæculi monstrum Volterius in *Poème sur la Loi naturelle*, (quod est compendium quoddam omnium eius impietatum, vt optime Optimus Nonnottus demonstravit in *Erreurs de Voltaire* Tom. II. cap. XXVII.), vbi in fine:

*Je vois, sans m'alarmer, l'éternité paroître,
Et je ne puis penser, qu'un Dieu qui m'a fait naître,
Qu'un Dieu qui sur mes jours versa tant de bienfaits,
Quand mes jours sont éteints, me tourmente à jamais.*

Qui quidem versus ita a doctissimo, amicissimoque Canonico Florentino, Bonso Pio Bonfi, (*Errori di Voltaire* Tom. II. cap. XXVII. art. XI. num. 13. pag. 249. Firenze 1773.) Italico scripti idiomate :

*Senz' alterarmi sovra star mi vedo
L'eternità; nè immaginarm'io posso,
Come quel Dio, che mi dond la vita,
Che a larga man sopra i miei giorni ha sparse
Le sue beneficenze, allor ch'io muora,
Mi voglia tormentare in sempiterno.*

Videant, qui hæc volunt, ne iusti Numinis æternas fa-
cto suo experiantur pœnas !

(*) Sed ecurr Deus tantam primo homini non con-
tulerit gratiam, *efficacem* nimirum, seu adiutorium
quo, vt loquitur Augustinus, qua ille nihil prorsus
deficiens, divino mandato certissime, & invictissime
obtemperasset ; præsertim quum prævideret, quod
sufficienti tantum auxilio, seu adiutorio *sine quo*, vt
ip-

ipſemet ait Auguſtinus , ille idem munitus , male voluntate ſua uſurus , ac miſere fuiſſet peccaturus ? Indignum proſecto eſt , ut homo a Conditore ſuo divinatorum factorum , ac ſublimium conſiliorum rationem quærat . Verumtamen quæ ſanior ratio , ac revelata fides ſuadere videntur , hæc ſunt . I. Intelligentiarum liberarum , ac finitarum proprium eſt , ut electione , prælatione , dilectione , bonum hoc , aut illud , fictitium , an verum , adparens , vel *reale* , amplectantur . Debit hinc Deus pro ſua ſapientia , ac iuſtitia , idonea primo homini largiri , ad ſequendum bonum , ſubſidia , ac gravibus minis , ad fugiendum malum , timorem incutere . Sed minime debebat aut liberum arbitrium tollere , aut efficaci gratia illud roborare . Nam idem fuiſſet , ac eum vel non liberum creare , vel *impeccabilem* facere . Primum perfectioni libertatis , alterum *effentiæ* ipſi naturæ finitæ , atque per ſe deficientis , repugnaret . Libertatem itaque dedit , & ſufficiens adiutorium *ſine quo* adiunxit , quæ , ſi vellent , facile potuiſſet bonum operari . Vim huiusce argumenti declinare non potuit Petrus Bayle , & pæne ad incitas redactus , Deo libertatem ademtam voluiſſet , liberæ ſcilicet intelligentias creandi . Ita enim in *Dictionnaire Hiſtorique* verb. *Manichéens litt. D. in Not: au lieu de donner le franc arbitre , elle déterminera au bien ſes créatures* . Non vidit autem impius , ſe certam , ac finitam facere Creatoris Omnipotentiam , ut malitiam hominis excuſaret ! Deberetne Princeps a ſanciendis legibus abſtinere , eo quod civis , qui poteſt , ac debet eas exequi , ſolo ingenii malo , earum refugit observationem ? II. Sanus homo cibo tantum indiget ad nutriendum , infirmus medicina etiam ad ſanandum . Ita Adamus integræ adhuc naturæ , & in iuſtitia originali conſtitutus , illius dumtaxat gratiæ opus habebat , quæ ſano homini conveniebat , quæque gratia dicitur *Creatoris* , & qua ſolum , ſi libuiſſet , divinis iuſſibus parere potuiſſet . Quum vero per peccatum humana natura debilitata ſit ,

fit, & ob pravam concupiscentiam misere infirmetur, efficacius, & copiosius auxilium necessarium fuit, infirmo vtrique mortalium statui adcommo-
datum, quo tanta imbecillitas roboraretur, & sustine-
retur. Atque hæc fuit gratia *medicinalis*, quæ di-
citur *Redemptoris*, quam Christi merita large nobis
promeruerunt; de qua olim vaticinatus fuerat Da-
vid *Psal. 129: copiosa apud eum redemptio*. Sapienter
Augustinus *lib. de corrept. & grat. cap. 12: primo*
itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat re-
ctus, acceperat posse non peccare... datum est adiutorium
perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret; sed sine
quo per liberum arbitrium perseverare non posset. . .
tales vires habebat eius voluntas, quæ sine ullo fue-
rat instituta peccato, & nihil illi ex seipso concupi-
scentialiter resistebat, ut dignæ tantæ bonitati, & tantæ
bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbi-
trium... nunc vero posteaquam est illa magna peccati
merito amissa libertas, etiam maioribus donis adiu-
vanda remansit infirmitas. . . nam si in tanta in-
firmitate vitæ huius ipsis relinqueretur voluntas sua,
ut in adiutorio Dei, sine quo perseverare non possent,
manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur, ut
vellent; inter tot, & tantas tentationes, infirmitate
sua, voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare
non possent: quia deficientes infirmitate nec vellent,
aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent.
Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ,
ut divina gratia, indeclinabiliter, & insuperabiliter
ageretur; & ideo, quamvis infirma, non tamen defice-
ret, neque adversitate aliqua vinceretur. III. In Deo,
tamquam in Ente perfectissimo, aut in cumulo om-
nium perfectionum, non Bonitas solum, sed Iustitia
etiam obtinere dicenda est. Quemadmodum autem
nullum sibi invicem adtributum, nulla sibi ex ad-
verso perfectio opponitur; ita nec Bonitas Iustitiam,
nec Iustitia Bonitatem debet excludere. Certe etiam
in Principe utraque simul desideranda, & commen-
dan-

danda est. Finge contra, hominem in gratia originali constitutum, & confirmatum. Ei vt *impeccabilitatem* tribuas, perfectionem libertatis, vt superius diximus; Deo vt Bonitatem vindices, Iustitiæ adtributum denegares! IV. Immo, si sapias, adeo insigniter Divinitatis characteres ex permissione peccati maiorem accipere lucem, & clarius manifestari videntur, vt Deus, præviderit quamvis lapsum Adami, & multam eius progeniem in Tartara deinde ruituram, nihil tamen ad malum eiusmodi impediendum obstrictus fuisse dicendus sit. Ea enim maxime in occasione elucet sapiens Misericordia, & misericors Sapientia, qua per Christum Mediatorem infirmo homini provisum est: vnde Sabbato S. in benedictione Cerei canit Ecclesia: *o felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!* Iustitia, qua præmio bonum, malum pœna adficitur; Sanctitas, quum nonnisi in Divina Religione per Deum hominem factum honor Deo ipsi præstatur; Omnipotentia, eo quod imbecilla natura, Reparatoris gratia roborata, nec tentationibus, nec persecutionibus cedit; Beneficentia, quum ob Christi merita ditiora in nos gratiarum munera proficiscuntur; & sic de ceteris divinis adtributis. Quo spectavit Augustinus in *Enchirid. cap. 27: melius enim iudicavit (Deus), de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere*. V. Nec tamen merito inde queri possunt reprobi, quod posito eorum malo, tamen hæc bona provenerunt. Nimirum si de Adamo sermo est, tum subsidia ei præstata, vt bonum ageret, tum minæ, vt malum aufugeret, accessere. Si de homine lapso, iam ita Tridentinum *sess. VI. cap. XI. in Decret. de iustif: Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuvat, vt possis*. Non Deo itaque, sed hominis voluntati omnis adscribenda culpa est, quod in peccatum deciderat, & peccati pœnas luat.

§.III.

§. III.

Martini Kemnitii, Theologi Lutherani, contra Tridentinos Patres, qui ex Decreto de peccato originali Immaculatam Virginem excipiendam voluere, accusationes.

Quum hæc de peccato originali ita sint, noluerunt Tridentini Patres quæstionem de immaculato Virginis conceptu expresse definire; sed, postquam existentiam, & transfusionem primigeniæ culpæ in omne mortalium genus statuerunt, hæc subiecere (a): *declarat tamen hæc ipsa S. Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam, & Immaculatam Virginem Mariam, Dei Genitricem, sed observandas esse Constitutiones fel. record. Xysti Papæ IV. sub pœnis in eis Constitutionibus contentis, quas innovat.* Obmurmurat hinc more suo Martinus Kemnitius, Brandeburgensis, vergente sæc. XVI. Melancthonis discipulus, & Theologus Lutheranus, accusatque Patres Tridentinos, quod Xystinam Constitutionem, quæ disputationem sub libera vtrinque opinandi facultate reliquit, renovantes, re tamen vera Deiparam a peccato originali, nec Scripturis, nec Traditionibus, sed miraculis, & revelationibus innixi, temere excluderunt. Ita ipse audacissimus (b): *quibus autem documentis ostendunt, ab expressis generalibus Scripturæ sententiis de peccato originali, Mariam Virginem esse excipiendam? Num Sacra Scriptura ita docet? Non docet. Num forsan fit mentio apud Veteres huiusmodi alicuius traditionis, quasi ab Apostolis acceptæ? Non fit. Num forsan vetus Ecclesia ita sensit? Num Patres ita docuerunt? Neque hoc ostendi potest. Sed allegantur revelationes, finguntur miracula. . . . Nec Scripturam igitur, nec Traditiones curant Pontificii, quando volunt novos fidei articu-*

*riculos condere, sed solum fundamentum est, quod Per-
sius inquit: quod volumus, sanctum est. Vel sicut Ca-
nonistæ loquuntur: voluntas Papæ est ipsi pro lege in
his, quæ vult.*

(a) *Sess. V. in Decret. de peccat. origin.*

(b) *In Examine Concilii Tridentini ad Appendicem
Decret. Sess. V. Trid. Conc. pag. 107. (Genevæ 1614.).*

§. IV.

Dispelluntur.

Quanta tamen furoris simul, & erroris vis! I. Inca-
lescentibus vbique de Conceptione Virginis quæstioni-
bus, non sine Christianæ caritatis, ac pacis detrimento,
neque iis adhuc per Romanam Sedem definitis, prohi-
buerat quidem Xystus IV. (a), sub excommunicatio-
nis pœna, ipso facto incurrenda, sibi que reservata, ne
utraque pars, piæ sententiæ favens, aut adversa, se
invicem crimine hæresæ, vel peccati mortalis nota-
ret. Xystinam Constitutionem Tridentinum proba-
vit (b). Quid autem hac in re ab eo peccatum est?
Fortasse, quod in Decreto de peccato originali inclu-
dendam esse noluit Deiparam? At id neque adfir-
mando præstitit, neque negando, sed liberam vnicui-
que opinandi veniam relinquendo, ut Xystus consti-
tuerat. An vero, quod satis significavit, se a par-
te stare intemerati Conceptus (c)? At enim cui latet,
ipsum præterea Xystum innoxio Virginis Conceptui
adeo etiam insigniter favisse, ut lis, qui Conceptionis
Festivitatem celebrarent, aut Missæ, & Officio,
in eiusdem Festo, vel intra Octavam interessent, eas-
dem, quas Urbanus IV. (d) in Sollemnitate Cor-
poris Christi, indulgentias concesserit? Nihil itaque
Tridentini Patres alienum quidpiam a Xysto decre-

Tom. III.

D

ve-

verunt . II. Pæne triumphum agens Kemnitius, ex silentio Scripturarum, Traditionis, veterisque Ecclesiæ, intemeratam Virginis Conceptionem oppugnat. Sed tantam triumphandi fortasse causam non habet. Mox enim videbimus (e), non obscura esse sacrarum litterarum, & antiquorum Patrum loca, quibus mirum hoc Deiparæ privilegium potissimum significatur, & commendatur. III. Certe Tridentinum, ut veritatem fidei contra Novatores adlèreret, nullo sibi ordine, & via, nisi Scripturarum, & Traditionum testimoniis, ac præsiidiis, progrediendum esse edixit (f). Et nos verbum Dei dumtaxat fidei regulam posuimus (g), sive illud traditum, sive etiam scriptum sit. Si aliud Brandeburgensi videtur, doceat is, quæso, aliquem ex definitis fidei articulis, qui neque ex Scriptura, neque ex Traditione, sed mera tantum Pontificis voluntate definitus sit (h)! IV. In eo præterea decipitur Kemnitius, quod mysterium immaculati Conceptus definitum hodie apud nos fidei articulum putet. Illud tamen intra piæ tantum sententiæ fines continetur, cui & Apostolicæ Sedis auctoritas, & vnanimis fere Fidelium consensus, plurimum præcipue roboris impertivit. Qualis hoc in negotio igitur *despotica* voluntas Pontificis? Certe, si sequuturo tempore inter revelatæ fidei dogmata Deiparæ etiam Conceptus numerandus est; sola Traditione duce, ac Scriptura, per legitimam Ecclesiæ potestatem, quam in fidei, & morum definitionibus *proponentem* esse regulam docuimus (i), erit procedendum.

- (a) Constit. *grave nimis* an. 1483. Refertur in Extrav. Comm. tit. *de reliquiis, & venerat. Sanct. cap. II.*
- (b) *Cit. sess. V. in Decret. de peccat. origin.* Immo etiam plerique sequentes Pontifices confirmarunt. Ita Pius V. Constit. *si scandala* an. 1560. & altera *super speculam* an. 1570. tum Paulus V. Constit. *Regis pacifici* an. 1616. & alia *Sanctissimus* an. 1617.

22-

atque inde etiam Alexander VII. Constit. *sollicitudo* an. 1661.

- (c) Proposuerat Legatus Apostolicus, vt Decreto de peccato originali huiusmodi exceptionis formula adpingeretur: *quod ad B. Virginem attinet, Sacrum Concilium nihil definire intelligit, quamvis pie credatur eam sine originis peccato conceptam fuisse*. Longe admodum maior Patrum pars in illius sententiam descendit, eamque propugnauit, licet plerique Dominicanæ familiæ Episcopi, ac Theologi aduersarentur, taciteque illa formula probatam clamarent sententiam de immunitate Mariæ a peccato originis. Ne vero vel pauci ea in re offenderentur, illa, consentientibus omnibus, adnexa deinde est clausula, quam superius pag. 48. adduximus, & in qua, obiter licet, Virgo nihilominus *immaculata* prædicatur.
- (d) Constit. *transiturus*, quam Clemens V. in Concilio Viennenſi confirmauit, & inserta habetur in Clement. *ſi Dominum* cap. vnic. *de reliquiis, & venerat. Sanct.*
- (e) In §. seq. quo Kemnitiana adſertio falſi arguetur.
- (f) *Seſſ. IV. in Decret. de Canon. Script.*
- (g) *Tom. I. pag. 185. & ſeqq.*
- (h) Credunt Heterodoxi ea, in quibus ipſi a nobis diſſentiant, noua eſſe fidei dogmata, puta, diuinam Rom. Pontificis auctoritatem, Traditiones, Indulgentias, præter Baptiſmum, & Cœnam; cetera etiam ſacramenta, Purgatorium, cultum Imaginum, aliaque, de quibus ſuſe Theologi, & nos paſſim quædam vel dedimus, vel daturi deinceps ſumus. Non vident autem, nec innovationes, vel adiectiones, ſed declarationes iſtas eſſe fidei, quibus, vt ſuperius identidem dictum eſt, contra pullulantes novos errores, antiqua Evangelii veritas, nouis formulis, & definitionibus, ad amuſſim ſemper tamen verbi Dei ſcripti, & traditi, magis expedita, & confirmata ea eſt.
- (i) *Tom. I. pag. 197.*

D 2

S. V.

Sententia immaculati Deiparae Conceptus confirmatur.

Non abs re interea erit, si immaculatum Virginis Conceptum, contra effusio-rem Kemnitii rabiem, paulo fusius vindicemus. I. Extat hanc in rem luculentissimum præcipue (a) Scripturarum testimonium. Quippe ita scilicet ab Angelo, Incarnationis nuntio, Virgo salutatur (b): *καὶ κεχαρισμένη*, h. e. *ave in gratia*, aut *ex gratia formata*. Quæ quidem Græci nominis vis est, & potestas (c). Adprime Amphilo-chius, episcopus Iconiensis, qui laudatam vocem *κεχαρισμένη* eadem sub intellectione interpretans, pa-rili vocabulo Deiparam *χωὺς ἀμαρτίας τετυγμένη*, *sine peccato fabricatam* prædicavit (d). Quæ igitur mire est *κεχαρισμένη*, in gratia scilicet formata, aut *sine peccato fabricata*; mirumne erit, si labis expers *originalis* in primæva sui origine extiterit (e)? II. Primum om-nium huc facit Apostolus Andreas, cuius hæc effertur sententia (f): *Ὅτι quomodo de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum prævarica-tionis mundo mortem intulerat; necessarium fuit, ut de immaculata Virgine natus Christus, perfectus homo, qui est Dei filius, qui primum hominem fecerat, vitam æternam, quam perdiderant homines, repararet*. In eum-dem fere modum Patres sive Græci, sive Latini lo-quuti sunt; & quidem paullo obscurius, licet non semper, ante exortam hæresim Pelagianam, qua Chri-sti gratia, & originale peccatum impetebatur; ali-quanto vero expressius post Augustini tempora, Pe-lagionorum expugnatoris. Quare sic Chrysostomus (g): *ἀξίον ἐστὶν ὡς ἀληθὺς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον τὴν ἀμωμὰν καὶ παρὰ μωμῶν*: *laudare te æquum est revera te Deiparam, qua semper beanda est, & omnī ex parte inculpata*. Tum illius in Episcopatu succes-

for

for Proclus (h); non meminerat, (Iosephus), po-
 tuisse eam effici templum Dei, quæ ex mundo e-
 rat formata luto. Ac præcipue Damascenus (i):
 επι εν εμελλεν η Θεοτοκος παρδενος εκ της Ανης τικτε-
 δαι, εκ ετολησεν η φυσικη προλαβειν το της Χαριτος βλα-
 στημα. αλλ εμεινεν ακαρπος, εως η χαρις τον καρπον ε-
 βλαστησεν: quoniam itaque futurum erat, ut Dei Ge-
 nitrix Virgo ex Anna nasceretur, natura gratiæ germen
 antevertere non ausa est: sed mansit fructus expers,
 dum gratia fructum ederet. Et iterum (k): εν τω
 γαρ ο οφικ εκ εσχε παρεισδυσιν: ad hunc, (paradisum,
 h. e. Mariam), serpens aditum non habuit (l).
 Quod vero ad Latinos pertinet, etsi aliis diversum
 videatur (m), agmen certe agit Augustinus (n):
 excepta itaque S. Virgine Maria, de qua propter ho-
 norem Domini, nullam prorsus, quum de peccatis agi-
 tur, haberi volo questionem; inde enim scimus,
 quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum om-
 ni ex parte peccatum, quæ concipere, & parere me-
 ruit, quem constat nullum habuisse peccatum: hac
 ergo Virgine excepta cet. (o). Et rursus contra Iulia-
 num (p): non transcribimus Diabolo Mariam condi-
 tione nascendi, sed ideo, quia ipsa conditio solvitur
 gratia renascendi (q). Pariter Hieronymus (r):
 numquam fuit in tenebris, sed semper in luce. Ambro-
 sius (s): integra fuit ab omni labe peccati. Idelphon-
 sius Archiepiscopus Toletanus (t): constat eam ab om-
 ni originali peccato immunem fuisse, per quam non so-
 lum maledictio matris Hevæ soluta est, sed etiam be-
 nedictio omnibus condonatur. Ac tandem Fulbertus, e-
 piscopus Carnotensis (u): quanta putamus provisio fue-
 rit sanctorum Angelorum circa tam Deo gratissimos pa-
 rentes ab initio suæ procreationis, & excubatio super
 tam ingentem sobolem? Numquid absuisse credendus est
 Spiritus-sanctus ab ista eximia Puella, quam sua obum-
 brare disponebat virtute? III. Denique, quod caput
 est,

est, hæc memoratorum Patrum traditio ab auctoritate Romanæ Ecclesiæ, consensuque totius Catholici populi, maiorem inde certe auctoritatem mutuata est suam. Quippe, Festum Immaculatæ Conceptionis, iampridem in plurimis Christiani Orbis partibus celebratum (x), sub Xysto IV. (y) probatum, & a Romana Ecclesia exceptum fuit. Tum sub Clemente XI. (z) ad celebrandum illud, recolendumque, sub gravi præcepto obstricti Fideles. Ac, ne de Ecclesiastici cultus *obiecto* dubitaretur, (plerique enim adfirmabant, Ecclesiam non primum, sed secundum post Conceptionem instans, quo ii Deiparam vel sanctitate ornatam admittebant, in probando, præcipiendove Festo, semper intendisse); præsertionem Virginis a peccato originali in ipso suæ creationis momento semper fuisse, atque etiam esse scopum festivi illius cultus, Alexander VII. declaravit (aa). Nunc si Romanum Pontificem, ut verbis utamur Synodi Chalcedonenfis (bb), *nobis impenetrabilem in omni errore propugnatorem Deus providit*; si non in definiendis solum fidei articulis, sed in præscribenda etiam morum regula, Ecclesia *columna* est, & *firmamentum veritatis* (cc); si in Ecclesia, teste Angelico (dd), non celebratur Festum, nisi de Sancto; si denique cultus exterior explicatio quædam est interioris, & tamquam professio habetur Christianæ Religionis, ut idem S. Thomas advertit (ee); credine potest, cultum Immaculatæ Conceptionis a Romana Ecclesia sub præcepto propositum, & vnanimi Fidelium consensu (ff) Deiparæ delatum, errori esse obnoxium (*)?

(a) Plura Scripturæ loca huc solent adferri. Nos uno contenti sumus, quo non sensu adlegorico, sed vero, ac proprio innocuus Virginis Conceptus designatur.

(b) Luc. I. 28.

(c) Vox *κεχαρισμένη* a verbo *Χαίρω*, participium est

est præteriti temporis, & non quæ ornatur in præsentiarum gratia; sed quæ iamtum, a primo scilicet suæ vitæ momento, gratia prædita, ornata, in gratia effecta fuerat, proprie significat.

(d) Sic ipse Orat. IV. in S. Deiparam & Simeonem: qui enim antiquam illam virginem sine probro condidit, ipse & secundam sine nota, & crimine fabricatus est. Nec abludit Origenes Homil. IV. in Evang. S. Luc: id enim quod ait ave gratia plena, quod Græce dicitur *κεχαριτωμενη*, ubi in Scripturis alibi legerim, non recorder: sed neque ad virum istiusmodi sermo est, salve gratia plena: soli Mariæ hæc salutatio servatur.

(e) At si vox *κεχαριτωμενη*, ut dictum, participium est præteriti temporis, & in gratia formatam denotat; ecquid Latinus Lucæ Interpres in gratia plena convertit, rem quasi præsentem significans? Voluit nimirum non intensivè solum, sed extensivè etiam gratiæ effectum exprimere, docens tali illam copia fuisse Virgini in prima sui formatione infusam, ut ad omnia inde vitæ momenta sese facile extenderit. Quod ut innueret, verbis gratia plena usus est, metaphorica expressione plenitudinis, gratiosam eam semper apud Deum designans, in sui scilicet primordiis, tum cetero vitæ cursu, ipsa etiam hora, qua Incarnationis nuntium accipiebat, atque omni denique tempore consequuturo. Præclare Fulgentius Serm. de laudibus Mariæ: quum dixit gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ.

(f) Adite libellum Passio S. Andreæ per presbyteros, & diaconos Achaïæ conscripta. Extat apud Andream de Sauflay, Episcopum, & Comitem Tullens. in calce lib. De gloria S. Andreæ (Parisi. an. 1656. pag. 5.). Non negamus Acta S. Andreæ a Gelasio I. & Innocentio I. atque ab Augustino lib. de fide contra Manichæos, cap. 38. inter apocrypha numerari. Sed distinguenda sunt, quæ Hæretici, & Philosophi quidam confinxerunt, de quibus memorati Pontifi-

ces, & Augustinus loquuntur, ab *Abis Passionis*, & *Martyrii* eiusdem S. Andree, conscriptis a presbyteris, & diaconis Achaiae, medio fere saec. I. qui praesentes Apostolum, in cruce suffixum, praedicantem audiverunt, & audita ad omnes Achaiae Ecclesias Epistola Encyclica transmiserunt. Acta huiusmodi Natalis Alexander *Histor. Eccles. saec. I. cap. XII. art. X.* genuina esse propugnat.

(g) In *Liturgia ad Missam*. (*Biblioth. veterum Patr. Graec. Tom. II. pag. 8. Paris. 1624.*).

(h) *Orat. VI. cui titulus: Laudatio S. Genitricis Mariae*.

(i) *Homil. I. in Nativit. B. Mariae Virg.*

(k) *Homil. II. in Dormit. B. Mariae Virg.*

(l) Longum est omnia Graecorum Patrum testimonia huc adferre. Passim *αμικτων, αμεικτων, αμεικτων*, *incontaminatam, impollutam, incorruptam* vocant. Adparet propterea, Graecam Ecclesiam a primis usque iamtum saeculis de Virginis Conceptione magnifice sensitse. Novi equidem, (vt id hoc loco addatur), quomodo huiusmodi Patrum loquutiones quidam efugere studuerint: videlicet quod David, licet in iniquitatibus conceptus, nihilominus de se adfirmeret *Psal. XVII. Cuiusmodi immaculatus cum eo*; tunc *Psal. CXVIII. dicat: beati immaculati in via*; nec non testetur Paulus *ad Ephef. I. 4: ut essemus sancti, & immaculati*. Verum si ideæ, vt praeccepta Logices tradunt, sunt *relativae*, nonnisi *relativae* etiam sensu voces sunt accipiendae. Certe Pompeius Dux, Alexander Macedo, Carolus Imperator, Petrus Russorum gentis Princeps, Magni adpellati. *Magnum* etiam dicimus oratorem, *magnum* litteratum, *magnum* histriionem. Anne in communi emphasi, communis, idemque omnibus honor *magnitudinis*? Sane pro diversa personarum dignitate, diverse, ac *relative*, h.e. dignius, aut minus dig^{ne}, vox eadem tenenda erit. Cur non idem itaque de Virgine sapias, quam, ob dignitatem Genitricis Dei, vni certe sibi, nulli alteri mortalium collatam, Patres *immaculatam* vnam, praeter mortales omnes, salutarunt? (m)

- (m) Ob textum Augustini, quo carnem Virginis carnem dixit peccati. Dabimus pag. seq. 63. veram illius interpretationem.
- (n) *Lib. de natura & grat. cap. 36.*
- (o) Tum verba illa ad vincendum omni ex parte peccatum, Augustinum adstruunt non de actuali tantum, sed originali etiam peccato loquutum fuisse; tum finis præterea, quo ad scribendum ipse accessit, id potissimum convincit. Opponebat quippe Pelagius exempla Abelis, Melchisedechi, Abrahami, aliorumque hominum, qui apud Scripturas non solum numquam peccatores, sed & iusti etiam nominantur, & quorum peccata inibi memorarentur, si vere iidem peccassent. Inde quemlibet, sine gratiæ auxilio, si vellet, a peccatis alienum, iuste vivere posse concludebat. Augustinus contra in Adamo omnes peccasse, atque infirmari divini medici gratiam reponebat, si naturam humanam non adeo vitiatam esse diceretur. Quum autem ex huiusmodi lege peccati Deiparam vnam sibi excipiendam esse ipsemet testetur, neque de ea quæstionem ullam habendam velit, utpote cui omni ex parte peccatum vincere licuerit; ecquis non intelliget de peccato illum vel originali merito esse accipiendum? Accedit, quod ex mente Augustini peccatum actionis a prisca labe originem ducat. Ita enim ipse *lib. V. contra Iulianum cap. 15*: illud sane magnum, verumque dixisti, quum posuisses testimonium Apostoli Petri dicentis, qui peccatum non fecit, notandum esse, quod iudicaverit Apostolus sufficere ad ostendendum in Christo nullum fuisse peccatum, quia dixit nullum eum fecisse peccatum; ut doceret, inquis, quia qui non fecit, habere non potuit. Omnino verissimum est. Profecto enim peccatum etiam maior fecisset, si parvus habuisset. Nam propterea nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis ex ortu. Si itaque quodlibet et actuale peccatum is a Virgine ex-

ciat

eludit; non excludet etiam originale, a quo illud, tamquam a morbo debilitas, descendit?

(p) *Lib. IV. operis imperfecti. contra Iulian. num. 122.*

(q) Homines tantum ex vtero, non autem in vtero, transcribi Diabolo, h. e. eius imperio addici, vel mancipia nasci peccati, adfirmabat Iulianus. Augustinus Catholicum dogma opponens, quemlibet scilicet, statim ac eius animus corpusculo infunditur, in ipso matris vtero originali labe contaminari, impudenter ab eodem accusabatur, tamquam qui a Ioviniano haeretico staret, eiusque temeritatem longius etiam vinceret; eo quod sicut ille virginitatem partus Deiparae impugnavit, ipsemet praeterea eandem Diabolo transcriberet: *conditione nascendi*, seu in eodem Anne vtero mancipium illam faceret originalis peccati. Ab Augustino porro, ut dictum, illud redditum est, *conditionem (nascendi) solvi gratia renascendi*. Quid vero haec sibi velint, nisi per Augustinum in sola Virgine necessitatem illam, ex qua nata statim in vtero Diabolo mancipanda erat, solutam praemature fuisse gratia futuri Reparatoris?

(r) *In Psal. LXXIII.*

(s) *In Psal. CXVIII.*

(t) *Lib. de perpetua virginitate Mariae.* Quem tamen Paschasius Rathbertus quidam adtribuunt.

(u) *In Orat. de ortu Virginis.* Consonat Fulberti encomium orationi, qua longe iamdiu, atque ubique utitur Ecclesia: *omnipotens sempiterna Deus, qui gloriosa Virginis Matris Mariae corpus, & animam, ut dignum Filii sui habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante, preparasti cet.* Idne fuit Virginis corpus, & animam ex Spiritu sancto preparare, ut ea scilicet, quae Dei habitaculum futura erat, sedes primum omnium peccati extaret?

(x) Sollemne Conceptionis Festum iam fere ab saec. VII. in Ecclesia Graeca celebratum. Apud Latinos vero tempore Bernardi Abbatis in Ecclesia Lugdunensi mentio occurrit, de qua re mox. Videte Baronium

nium in *Not. ad Martyrologium Rom. die 8. Decemb.*
Ceterum historiam Festivitatís Conceptionis a Bernar-
dardi ævo vsque ad Tridentinum breviter descripsit
Paulus Sarpi *Istoria del Concilio Tridentino lib. II.*
num. 67. (Tom. I. pag. 318. & seqq. Londra an. 1757.
cum Not. Petri Francisci le Courayer.).

(y) In *cit. supr.* *Constit. grave nimis.*

(z) Instante Philippo Hispaniarum Rege, Innocen-
tius X. *Constit. in his an. 1644.* diem Conceptioni
sacrum festum de præcepto esse in Hispaniis sanc-
vit. Idem statuerat Alexander VII. *Constit. in his*
an. 1657. pro Galliis rogante Ludovico Rege. De-
nique Clemens XI. *Constit. commissi nobis an. 1708.*
vbique locorum sub gravi festum eum diem servan-
dum esse præcepit.

(aa) In *cit. supr.* *Constit. sollicitudo.*

(bb) In *Adloquutione S. Conc. Chalced. ad Imp. Mar-*
cianum : οὐδὲν ἀτρωτὸν ὑμῖν ἐκ πλάνης ὁ Θεὸς ἐπε-
νοήσῃ προμαχόν, καὶ τὸν τῆς Ρώμης πρὸς νικη-
ν εὐτρεπίστῃ προεδρὸν : unde nobis impenetrabilem in
omni errore propugnatorem Deus providit, & Roma-
næ Ecclesiæ Papam ad victoriam præparavit. Lab-
beus *Tom. IV. Collect. Concil. pag. 1758. litt. D.*
(*Vener. 1728.*)

(cc) Paulus Timotheo formam vitæ, quam tum ipse,
tum eidem commissus grex teneret, tradiderat I. *ad*
Timoth. III. Inde v. 15. subiungit : *hæc tibi scri-*
bo . . . ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei
conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, &
firmamentum veritatis. Certe *to conversari* ad mo-
res, non fidem pertinet.

(dd) 3. *Part. quæst. XXVII. art. 1. in corp.* vbi ex
Festo, quod celebratur Nativitatís B. Virginis, pro-
bat eam, antequam ex vtero nasceretur, sanctificatam
fuisse. Idem supponit *art. 2. seq. ad 3.*

(ee) 2. 2. *quæst. XCIII. art. 2. ad 2.*

(ff) Ex concordi hoc Fidelium mentibus insito sensu,
quo nihil fuisse Virgine purius, atque innocentius

CTE-

credunt, argumentum pro immaculata Conceptione late persequitur Petavius *Tom. VI. Theolog. dogm. lib. XIV. cap. II. §. 10. & seq.* Cui subscribit doctissimus, amicissimusque de Blasi, Reginus in Sicilia Historiographus, (de quo *Tom. I. pag. 202.*), *Institut. Theolog. Tom. III. Disput. VIII. Quæst. 2. pag. 142.*

(*) Ad huiusce argumenti, quo de agimus, absolutionem, quatuor superesse videntur. I. Si hæc ita sint, ecur Bernardus, & Angelicus aperte privilegium innoxii Conceptus Virgini denegarunt? II. Quomodo Patres, & præsertim Augustinus intelligendus, qui carnem Virginis *carnem peccati* adpellavit? Aut cur Apostolus *omnes* in Adam peccasse adfirmavit? III. Cuiusmodi est consilium hoc, atque, in re ceteroqui gravissima, Ecclesiæ πολιτεία, administratio, vt controversiam hanc non definiat, cultum autem intemperate Deiparæ Conceptioni præstandum iubeat? IV. Licebitne votum, vt inquirunt, *sanguinarium* emitte-
re, seu vitam sui corporis, pro tuenda pia sententia, vovere? At vero haud difficilis est sua singulis Responsio. I. Quum Canonici Lugdunenses festum diem Conceptioni sacrum quotannis celebrandum suscepissent, Bernardus data ad eos Epistola, (quæ est 144.), graviter reprehendit; tum quod illos credidit honorem libidinoso Conceptui deferre: vnde inquit: *an forte inter maritales amplexus sanctitas se ipsi Conceptioni immiscuit?* Tum quod cognovit, inconsulta Rom. Sede, eos Festivitatem illam inchoasse. Quamobrem paullo post subtexuit: *consulenda erat prius Apostolicæ Sedis auctoritas.* Tandem concludit: *Romanæ Ecclesiæ auctoritati, atque examini, totum hoc, sicut & cetera, quæ huiusmodi sunt, universa reservo, ipsius, si quod aliter sapio, paratus iudicio emendare.* Si hac itaque tempestate vivens Bernardus intelligeret, non parentum Virginis concupiscentiæ, sed vnioni mentis illius cum corpore sacrum hunc deferri honorem, non probante solum, sed præcipiente illum Rom. Ecclesia, eiusque exemplum cete-

teteris per Orbem Ecclesiis alacriter sequentibus ; nonne illius iudicio emendaret suum ? Nec vero aliter iudicandum de Aquinate . Is enim 3. *Part. quest. XXVII. art. 2. in corp.* duplici ex ratione Virginem non potuisse sanctificari ante animationem, adeoque contraxisse putavit originale peccatum ; tum quod culpæ subiectum est sola creatura rationalis, & ideo ante infusionem animæ rationalis sanctificari quis non potest ; tum quod si ante animationem Beata Virgo sanctificata fuisset, numquam incurrisset maculam originalis culpæ, & ita non indiguisset redemptione, & salute, quæ est per Christum ... Hoc autem inconueniens est, quod Christus non sit Salvator omnium hominum . Porro tertia alia causa, ex qua in eam opinionem S. Doctor adductus fuit, facile deducitur ab eius ibidem ad 3. Responsione ; quod tum scilicet nec Ecclesia Romana festum Conceptionis celebraret, licet celebrandi consuetudinem in aliis particularibus Ecclesiis toleraret, nec vero illa definierat, cui temporis instanti festivus ille cultus offerretur, ut propterea festum Conceptionis videretur potius Festivitas sanctificationis, (h. e. quæ non primo, sed secundo instante fieri potuit), quam propriæ ipsiusmet Conceptionis. Ceterum nec tenue ea in re Aquinatis ingenium, quod certe maximum ; nec parvum eius in Virginem studium, quod singulare extitit, accuses velim. Potius infelicitati sui temporis, quo nec dicta Patrum diligenter examinata, nec sententia Ecclesiæ clarius manifestata, nec Theologorum, aut Fidelium consensus adeo vniformis videbatur, id erit adscribendum . Et sane, quod priora duo Angelici momenta spectat, potest quis a culpa liberari, non solum in quam iam incurrit, sed in quam etiam certo incurrisset, ni certius sibi auxilium adfuisset ; & vero Christus dici etiam potest Redemptor alterius, non ob peccatum dumtaxat iam contractum, sed præterea contrahendum . Adposite Augustinus in *Psalm. 85: si medicus videns tibi imminen-*

tem

tem aegritudinem forte ex aliquo labore, & dicat :
parce tibi , sic te tracta , requiesce , his cibis utere :
nam si non feceris , agrotabis : tu autem si feceris ,
& saluus fueris , recte dicis medico , liberaſti me
ab aegritudine , non in qua iam eras , ſed in qua fu-
turus eras . Nescio quis habens cauſſam moleſtam ,
 mittendus erat in carcerem . Venit alius , defendit
 eum . Gratias agens , quid dicit ? Eruiſti animam
 meam de carcere . Suspendendus erat debitor : ſolutum
 eſt pro eo : liberatus dicitur de ſuſpendio . Liberata
 itaque fuit Virgo a peccato , licet non potuerit eſſe
 eiſdem capax , niſi poſt animationem . Is enim gra-
 tia effectus fuit , vt ea ſcilicet naturam anteverteret ,
 ſeu vt labem , qua contaminanda erat ex vi natura-
 lis Conceptionis , præueniente Spiritus ſancti virtute ,
 effugeret . Qua quidem in re iure etiam redempta di-
 cenda eſt Virgo , ob præviſa nempe Redemptoris me-
 rita , eique maturius adplicata . Tandem Obiectio ,
 quam ſibi 3. loc. propoſuit S. Thomas , ſtat adhuc ,
 nec videtur poſſe eidem amplius responderi . Eiuf-
 modi ea erat ; *non celebratur Feſtum , niſi de San-*
cto : quidam celebrant Feſtum Conceptionis B. Virgi-
nis : ergo ea in ſui Conceptione fuit ſancta . Reſpon-
 ſum dederat S. Doctor , Feſtum tolerari ab Eccleſia
 Romana , non præcipi ; & præterea ignorari , cuiam
 temporis momento cultus ille Eccleſiaſticus præſta-
 retur , quum præſtari potuiſſet tempori ſanctificatio-
 nis , non primæ Conceptionis . Atqui noſtra hac tem-
 peſtate Feſtum huiuscemodi non in particularibus qui-
 buſdam Eccleſiis celebratur , & toleratur a Romana ;
 ſed vbique Chriſtianitatis ſub præcepto obſervatur ,
 præeunte eadem Romana Eccleſia : immo & conſtat
 ex cit. Conſtit. ſollicitudo Alexandri VII. nonniſi
 priori Conceptionis inſtanti , quo Virgo a peccato
 præſervata fuit , tribui religioſum illum cultum , tri-
 butumque antea fuiſſe . His poſitis ita contra ipſum
 Thomam ſtat Thomæ ipſius argumentum : *non ce-*
lebratur Feſtum , niſi de Sancto ; Eccleſia Romana
 cum

cum ceteris Christiani Orbis Ecclesiis celebrat sub precepto Festum Conceptionis, seu primæ animationis B. Virginis: ergo ea in sui Conceptione, seu primæ animatione, fuit sancta. Alterutrum igitur restabit, vel alteram Responſionem cit, Obiectioni adferendam esse, quam a nemine umquam Catholico credo consonam posse adferri, vel Thomam ipsum, si in vivis ageret, a sua certe sententia recessurum. II. Actu quidem Virgo peccatum minime contraxit: sed debito illud contrahendi obnoxia fuit. Quippe in lumbis Adæ continebatur secundum seminalem rationem, & non nisi per eandem fuerat generata. Hoc certe sensu accipiendus est Augustinus lib. X. de Genes. ad litteram, ubi inquit: proinde corpus Christi, quamvis ex carne femine adsumtum est, quæ de illa carnis peccati propagine concepta fuerat; tamen quia non sic in ea conceptum est, quomodo fuerat illa concepta, nec ipsa erat caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Distinguit nimirum inter carnem Christi, opera Spiritus-sancti genitam, & carnem Virginis, vſitato hominum modo seminatam. Quam quidem carnem peccati adpellat, quod hæc a concupiscentia ortum ducens, contrahendo peccato obstrictam illam, tamquam Adami filiam, faciebat. Nullo contra pacto adfirmavit Augustinus, ubi postmodum nempe animus corpusculo infusus fuit, peccati sordibus fuisse Virginem remeratam. Porro merito Paulus, ut evinceret per Christum vnum homines salvari, adseruit ad Rom. V. 13. omnes in vno parente peccasse. Id autem nostræ sententiæ minime repugnat. Inde enim illud solum concluditur, Virginem etiam & peccasse, & redemptam fuisse, quod secundum Catholicam doctrinam fatemur. Sed de modo quo peccavit, & quo redempta fuit, quæstio est. Dicimus quippe id vnius: Matris Dei fuisse privilegium, ut quoad habitum, seu naturæ conditionem, non quoad actum, seu actuale peccati maculam, peccaverit, ideoque a peccato, in quod casura erat, non in quod ceciderat, miro prævenientis gratiæ beneficio fuisse præservatam. III. Haud sibi

sibi ipsa adversari Ecclesia videtur, sollemnem Conceptioni cultum præcipiens, & nolens interea controversiam decretoria fidei definitione declarare. Studiosa enim veritatis, mentem suam Fidelibus aperuit, eosque sub præcepto obligavit, ut tantam Virginis præcellentiam religiose venerarentur. Studiosa autem pacis, cunctatione ea sibi in re opus esse iudicavit, confisa posse suos filios, proposito illis communi Ecclesiæ sensu, ac consuetudine, leniore via consentire Matri, ac Magistræ suæ, & ad sanitatem venire. Ita negantibus Pelagianis ad initium fidei, & bonorum operum, gratiam requiri, ipsa contrarium Fideles edocebat, ac praxim, qua illi publice divinum a Deo auxilium exposcebant, non ad boni operis tantum executionem, sed inchoationem etiam, & cogitationem, tenebat, probabatque. Ut vero vidit, illos nihilominus in suo ipsorum errore pertinaciter perseverare, ad definitionem in Arausicano II. Can. 3. 5. & 7. an. 529. devenit. Eodem prorsus consilio in negotio immaculati Conceptus uti illa videtur. Sui nobis sententiam satis proposuit, communicavitque: licet importunis usque precibus Principum, & Rerumpublicarum fatigata passim fuerit, ut exagitatam diu quæstionem definiret; cunctata tamen semper est, exploratura quodammodo, an filii omnes sui, cunctando saniores facti, acquiescerent tandem, ac sponte parerent. In tanta luce iis porro cæcutientibus, atque aliter præfractis sentientibus, haud dubium est, quin opportuno posthac tempore litem expresse sit decisura. IV. Atque hinc luculenter adparet, quam dignum Deo, gloriosum Virgini, turpe Inferis, Religioni augustum, nobis denique salutare sit, ac gratum, innocentis Deiparæ Conceptus privilegium. Si itaque intrinsicum est voto, ut sit de re meliori; vitane hominis corporea magis erit æstimanda, quam divina illius creatio, in qua universæ mortalium genti ad bene de se sperandum divina Omnipotentia signum aliquod

sustulisse visa est, ex qua maxima gloriæ accessio Deo ipsi redundavit, & quam Vnigenito Dei dignam sane Matrem mirifice adeo Gratia præparabat? Nostra iam ætate an. scilicet 1747. auctore Antonio Lampridio, h. e. Ludovico Antonio Muratorio, libellus editus est *de superstitione vitanda*, seu *Censura voti sanguinarii*, in quo adversam ille sententiam tueri conatus est, eo quod præclaram, ac certam vitam hominis, pro re nec certa adeo, sed solummodo probabili, profundere non liceat. Insignes tum excitæ turbæ, alique contra exarati libri, ut historia vitæ ipsius, (*Cap. IX. §. v. Controversia sopra il voto sanguinario pag. 89. & seqq. Napoli 1773.*), testatur. Sed hoc vno fortasse argumento, Cl. viri ratiocinatio refelleretur: licet bonum vitæ pro maiori bono, ut dictum est, voveri: ita miles pro Principe, civis pro patria, magistratus pro administranda iustitia rite vitam donabit. Atqui maius bonum est, immunitatem Virginis a peccato originali, quam propriam vitam tueri: inde enim maior Deo gloria accedit, adeo ut Ecclesia, veritatis custos, & divini honoris studiosissima, publicas Deo exolvendas gratias, publicumque Conceptæ Virgini deferendum cultum statuerit. Ne itaque dicamus errare præctice Ecclesiam, tamquam in re incerta, & nullius apud Deum momenti, ac gloriæ; dicendum est mortalem corporis vitam, tamquam inferius bonum, licite voveri posse pro pia sententia tuenda, tamquam pro superioris, ac maioris ordinis bono.

§. VI.

In lege Naturali, fides in venturum Mediatorem, libero signo sensibili manifestata; in Mosaica, eadem fides, per circumcisionem expressa; in Evangelica, ipso per se Baptismus, a peccato eximit originali.

Statuta veritate peccati originalis contra Russoium, vindicata immunitate Deiparæ ab eadem peccati labe
 Tom. III. E ad-

adversus Kemnitium , quonam remedio Deus tanto huic malo occurrerit , videamus . Ac I. sane si de tempore agitur legis Naturæ , ita disertè Augustinus (a) : *nec ideo tamen credendum est & ante datam circumcissionem famulos Dei , (quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi) , nullo sacramento eius opitulatos fuisse parvulis suis , quamvis quid illud esset , aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit .* Consonat Innocentius III. (b) : *absit enim , ut universi parvuli pereant , quorum quotidie tanta multitudo moritur , quin & ipsis misericors Deus , qui neminem vult perire , aliquod remedium procuraverit ad salutem .* Remedium autem huiusmodi nonnisi fidem fuisse in Christum venturum , idem docuit Augustinus (c) : *superioribus temporibus omnimodo latuit sacramentum iustificationis ex fide ; eadem tamen fides Mediatoris salvos iustos faciebat antiquos , pusillos cum magnis .* Ceterum , quum parvuli per illam fidem ad verum Dei cultum initiarentur , & in nomen quoddam Religionis , tamquam Fideles , licet non adhuc seorsum ab Infidelibus , coadunarentur ; idcirco professio isthæc fidei signo aliquo externo sensibili omnino exprimenda erat (d) . Adprime S. Thomas (e) : *probabile tamen est , quod parentes fideles pro parvulis natis , & maxime in periculo existentibus , aliquas preces Deo funderent , vel aliquam benedictionem eis adhiberent , (quod erat quoddam signaculum fidei) ; sicut adulti pro seipsis preces , & sacrificia offerebant .* II. In lege Mosaica circumcisio adhibita est (f) : quæ quidem Abrahamo primum præcepta (g) , non signum dumtaxat politicum fuit , quo stirps Hebræorum a cetera Infidelium gente scerneretur , sed & medium quoddam religiosum , quo vno originis macula elueretur . Ita enim Deus ad illum (h) : *masculus , cuius præputii caro circumcisa non fuerit , delebitur anima illa de populo suo : quia pactum meum irritum fecit (i) .* Quare Augustinus (k) : *ex quo*

quo enim instituta est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ita ad significationem purgationis valebat, & in parvulis originalis, veterisque peccati, sicut & Baptismus valere coepit ad innovationem hominis. Ambrosius (l): in primis vagitibus circumcidi mares lex iubet, etiam vernaculos, quia sicut ab infantia morbus, ita ab infantia circumcisio. Bernardus (m): huius gratiæ (baptismalis) sacramentum prius erat circumcisio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat a parentibus primis, cultellus evaderet (n). Idem alii, qui sive ante, sive post Augustinum floruerunt, præsertim Scholastici, tradidere (o). Ceterum virtutem huiusmodi non ex vi ipsa externi ritus, sed ex fide in venturum Messiam, circumcisioni accessisse probabilius iudicandum (p), quemadmodum diserte affirmavit S. Thomas (q): in Baptismo confertur gratia ex virtute ipsius Baptismi... In circumcisione autem conferebatur gratia non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei Passionis Christi. III. Tandem in lege Evangelica eum ipsum in finem a Christo Baptismus institutus est (r), adeo ut sine illo nemo salutem obtinere possit. Ita enim ait (s): nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu-sancto, non potest introire in regnum Dei. Et Petrus (t): baptizetur unusquisque vestrum... in remissionem peccatorum. Quin Ananias ad Paulum (u): exurge, & baptizare, & abluere peccata tua. Hinc Tertullianus de eo, qui periclitantem non baptizavit (x): reus erit perditionis hominis, si supersederit prestare, quod libere poterit. Merito itaque Tridentinum (y): si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est non necessarium ad salutem, anathema sit.

(a) Lib. V. contra Iulianum cap. II. num. 45.

(b) In Cap. maiores III. de Baptismo.

- (c) *Lib. II. de nupt. & concup. cap. II. num. 24.*
- (d) Exprimebatur autem non ex præscripto legis, sed hominis arbitrio. Quare S. Thomas 3. *Part. quæst. LX. art. V. ad 3:* *sicut in statu legis Nature, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur.* Si qui Patres interea nulla fidei adscribere salutem tum hominum videantur; exclusisse eos dicendum est signum fidei protestativum, quod a lata exterius lege manaret, non illud, ad quod per sese homines determinabantur.
- (e) 3. *Part. quæst. LXX. art. IV. ad 2.*
- (f) Ex Augustino *Tract. XXX. in Ioan.* circumcisio significabat expoliationem a corde omnium voluptatum carnalium. Vnde subdit: non ergo sine causa data est, & in eo membro iussa fieri, quoniam per illud procreatur creatura mortalium.
- (g) Non Abrahamum primum omnium circumcisum, & ab eo ad ceteras passim gentes usum circumcisionis dimanasse sed ab Ægyptiis primum institutam illam, & ab iis ad Arabes, Colchos, ac Iudæos venisse, quidam intemperatiores Critici voluerunt. Ita præ ceteris Ioannes Marshamus, præterito sæc. Eques, & Scriptor Anglus, in *Canone Chronicæ*, qui refutatur a Berti in *Synopsi de Theolog. discipl. Tom. III. lib. XXX. Dissert. I. cap. 3.* tum nuperus fabulator Volterius in *Dictionnaire verb. Circoncision*, cuius in hanc rem mendacia a Cl. Nonnottio in *Dictionnaire de la Religion verb. Circoncision* liquido deteguntur. Placet tamen quædam breviter adnotare. I. Tam Marshamus, quam Volterius, Herodoti testimonio innituntur, utpote illius, qui multas vrbes peragravit, & populorum mores cognovit. Non vident autem, eum quingentis circiter annis post Abrahamum vixisse, & vero Græcæ plerumque fidei fuisse, quum innumerabiles fabule ab eodem narrari soleant, teste Tullio *lib. I. de legibus*. II. Ægyptii non-

nonnisi ab Arabis , (quorum pater fuerat Ismael, filius Agar, quæ erat ancilla Saræ, vxoris Abrahami), eum didicisse morem videntur. Suader tum vicinitas, quum pars Arabiæ contermina sit Ægypto; tum quod inter Ægyptios anno ætatis XIII. , vel adpropinquante XIV. fit circumcisio , vt advertit Ambrosius *lib. II. de Abraham cap. 11.* Quod obtrinet etiam apud Arabes , eo quod ea ætate Ismael circumcissus fuit, vt tradidit Iosephus *Antiquit. lib. I. cap. 12. III.* Origenes *lib. II. Commentar. in epist. ad Rom.* iis tantum, qui litteris, aut sacris operam navabant, vsum circumcisionis adscripsit. Quo sane pertinet illud Clementis Alexandrini *lib. I. Stromat.* quod scilicet Pythagoras circumcissus fuit, vt adyta ingrediens mysticam Ægyptiorum disceret Philosophiam. Falsus itaque Herodotus, qui vniversæ genti Ægyptiæ communem fecit circumcisionem. Videtis Natalem Alex. *Histor. Eccles. veter. Test. Dissert. VI. de divina circumcis. instit. & antiq. IV.* Quæ ratione induci potuerint Philosophi, & sacerdotes Ægypti, vt circumcisionem adoptarent, plerique quæsiuere. Non longe a vero eorum abhorret opinio, qui putarunt eo illos ritu, tamquam divino cultui destinatos, magnam sibi apud populum comparare consuevisse existimationem.

(b) *Genes. XVII. 14.*

(i) Qui circumcisionem datam volunt in signum tantum distinctionis Iudæorum a gentibus, non autem in remedium originalis peccati, (vt Habert, Tournely, Bellarminus, alique), *pactum* huiusmodi adultos tantum spectare docuerunt, vt si ii scilicet se, vel suos circumcidi neglexerint, tamquam transgressores fœderis, quod cum Abrahamo Deus pepigerat, delerentur de populo, seu pœna capitis multarentur. Verum Augustinus *cir. textum* pro eo semper *pactum* accepit, quod cum Adamo initum fuit, de transfundenda nempe in eius posteros iustitia originali, & quod quicumque *irritum* fecerit, contrahendo originis

nis peccatum, nec circumcisionis remedium adhibuerit, delendus ille esset e populo Dei, seu vita Sanctorum privandus. Duo eo Hipponensem adduxisse videntur, tum ut contra Pelagianos existentiam adfereret originalis peccati, quum ad tollendum illud circumcisio fuerit instituta; tum quod in Codice, qui ex Versione Septuaginta eius ætate obtinebat, hæc erat lectio: *masculus, cuius præputii caro circumcisa non fuerit octavo die* cet. Vnde ita Augustinus ratiocinabatur: infans octavo die non circumciscus propter irritum pactum damnandus erit: non est autem pactum cum Abrahamo: incapax enim præcepti parvulus est: est igitur pactum initum cum Adamo, in quo unusquisque prævaricatus fuit, adeoque damnandus, nisi remedio adiuvetur, cuiusmodi ante Christum erat circumcisio, post eius adventum Baptismus. Nec vero dicendum cadere adlatam ratiocinationem, eo quod *10 octavo die* in Hebraico Codice, Arabico, Syriaco, & in Vulgata etiam desideretur. Nam, præterquam quod non desideratur in Pentateucho Samaritano, qui Hebraicis litteris scriptus fuit; extat quoque in Versione Septuaginta, qui nec malitia, nec ignorantia, adiectis verbis illis *octavo die* textum corrumpere, sed potius sensum ipsius ita magis exprimere crediderunt. Et sane, licet *Genes. XVII. 14.* dicitur *masculus, cuius præputii caro circumcisa non fuerit*, non addito *octavo die*; intelligenda tamen hæc additio erit, quum paullo ante *v. 12.* (qui cum duobus *segg.* vnicum facit orationis contextum), expresse dicatur: *infans octo dierum circumcidetur in vobis* cet.

(k) *Cit. Lib. II. de nupt. & concup. cap. II: num. 24.*
Idem adfirmat *lib. XIII. de pecc. origin. cap. XXX. num.*

35.

(l) *Lib. II. de Abraham cap. 11.*

(m) *Serm. I. de Cœna Domini.*

(n) In lege Veteri præcepta fuit circumcisio: proprie autem non fuit sacramentum Mosaicum, eo quod

quod non ex Moyse est, sed ex Patribus, ut dicitur Ioan. VII. 22. Revocanda igitur potius erit ad sacramentum legis Naturæ, quod a Tridentino Sess. VII. Can. 2. 6. 8. ubi de differentia agitur inter sacramenta Veteris, & Novæ legis, comprehensum non fuit, ut Theologis libera relinqueretur facultas de virtute circumcisionis libere sentiendi, quum multi, Augustino duce, institutam eam fuisse opinarentur in remedium maculæ originalis.

(o) Adite cit. Berti in Synopsi de Theolog. discipl. Tom. III. lib. XXX. Dissert. I. cap. 3. Propos. 4. ubi contra Tournely, & Hermenier probat sententiam, quod circumcisio instituta sit ad delendum originale peccatum, non ab Augustino excogitatam esse, sed eodem multo ante fuisse antiquiorem.

(p) Hoc pacto utraque opposita sententia conciliari posset, si dicatur deletam fuisse labem originale in circumcissione, non quidem vi ritus externi, qui ad eum proprie finem institutus non fuit, sed virtute professionis fidei, quæ circumcissione ipsi solebat accedere.

(q) 3. Part. quæst. LXX. art. 4. in corp.

(r) Christus necessitatem Baptismi commendavit, quum dixit Nicodemo: nisi quis renatus fuerit cet. eum instituit, quum ipse a Ioanne baptizatus vim mundandi aquis tribuit; legem denique do illo suscipiendo sancivit, ubi post Resurrectionem Apostolis inquit Matth. XXVIII. 19: exeuntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

(s) Ioan. III. 5.

(t) Act. II. 38.

(v) Act. XXII. 16.

(x) Lib. de Baptismo advers. Quintillam cap. XVII.

(y) Sess. VII. de Baptismo Can. 5.

§. VII.

*Definitio Baptismi . Plura circa illius materiam ,
& formam explanantur .*

Antequam ad alia veniamus, sedulo Baptismi natura est attendenda. I. Recte ille definiri potest: *sacramentum regenerationis per aquam in verbo*. Dicitur *sacramentum*, a Christo scilicet immediate institutum, ut tradidimus (a): *regenerationis*, ad discrimen Pœnitentiæ, in qua per modum suscitationis a mortuis, vita spiritualis confertur, quum contra in Baptismo ea per modum generationis habeatur (b): *per aquam*: hæc enim est materia sacramenti, de quo hic loquimur (c): *in verbo*, h. e. ex propria verborum forma, de qua mox. II. Aqua nonnisi naturalis esse debet, puta, fluminis, pluvix, putei (d), non quæ ex rosis, aut herbis forte expressa sit (e). Vnde Tridentinum (f): *si quis dixerit, aquam veram, & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Iesu Christi nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu-sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit*. III. Ablutio aquæ naturalis in conferendo Baptismo fieri potest per immersionem, adspersionem, & infusionem: quo quidem triplici modo, valq. Baptismi semper constabit (g). Immersio ab ævo ipso Apostolico adhibita est, sive ut triduaana Domini sepultura, sive ut Trinitas divinarum Personarum significaretur (h). Et quidem trina illa semper in Ecclesia Græca ad hanc etiam ætatem; in Latina vero, trina ad sæc. vsque VI. (quo tempore in Hispania ab triplici ea immersione distinctionem naturarum in tribus Personis divinis male Ariani arguebant) (i); unica ad sæc. circiter XIII. perduravit. Exinde enim non natura Baptismi, ad cuius validitatem trina immersio minime erat essentialis (k), sed modus

dus ipsius immersionis paullatim mutatus (l), & Baptismus per infusionem, quo nunc utimur, celebratus (m). III. Legitima forma Baptismi est: *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti: Amen*. Apud Græcos vero est huiusmodi: *baptizatur servus, vel serva Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti. Amen* (n). Quam Eugenius IV. approbavit (o). Hinc sequitur, ob *accidentalem* illius mutationem (p), vim sacramenti non vitari, bene vero ob *essentialem* (q). IV. Numquam valebit Baptismus, si *in nomine Christi* conferatur, ut falso nonnulli putarunt, adducti Scripturarum testimoniis (r), in quibus multos *in nomine Iesu* baptizatos fuisse habetur. Ibi enim *eo in nomine Iesu*, pro Baptismo, auctoritate Christi instituto, intelligendum est, cum expressa scilicet Trinitatis invocatione; & quidem ad differentiam Baptismi Ioannis (s). Suadet id Apostolus (t). Is enim quum novisset Ephesios ignorare Spiritum-sanctum, eo quod baptizati fuissent Baptismate Ioannis, statim illos baptizari iussit *in nomine Domini Iesu*. Quod non congrueret, nisi Ephesios, instructos primum de fide Trinitatis, tum Baptismo a Christo instituto, in quo nomen Trinitatis exprimitur, baptizatos esse dicamus. Vnde Augustinus (u): *in nomine Iesu Christi iussi sunt baptizari, & tamen intelliguntur non baptizati, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*.

(a) *Supr. pag. 23. & pag. 71.*

(b) Aliis quoque nominibus passim Baptismus donatus est. Notissima ea sunt *sacramentum fidei, sepultura, illuminatio, circumcisio non manufacta, unctio, signaculum Redemptoris* ..cct.

(c) Plerasque convenientiz rationes adfert S. Th. 3. Part. quest. LXVI. art. 3. in corp. ob quas Christus aquam instituerit materiam huius sacramenti. Præcipue sunt, quod per exteriorem abluionem prius

prius Baptismi effectus, h.e. interior animæ ablutio denotetur; & quod ea ubique inveniatur. Ceterum Baptismus aquæ, seu *fluminis* suppleri potest I. per martyrrium, seu a Baptismo sanguinis, secundum illud *Matth. X. 32: qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Nec refert, an adulti sint, vel infantes. Vnde Ecclesia S. Innocentes semper venerata est, quod ii fidem, non loquendo, sed moriendo confessi sunt. II. A voto Baptismi, seu Baptismo *flaminis*, ex illo *Ioan. XIV. 21: qui autem diligit me, diligitur a Patre meo*. Quare Ambrosius *Orat. funebri de obitu Valentiniani Imperatoris* adhuc catechumeni: *quod si (martyres) suo abluuntur sanguine, & hunc sua pietas abluit, & voluntas*. Notandum tamen, quod Baptismus sanguinis non solum omnem reatum culpæ, sed etiam pœnæ temporalis tollit ex opere operato; Baptismus vero *flaminis* culpam vtique semper, pœnam vero, nonnisi *extraordinarie*, remittit, vbi scilicet votum Baptismi perfectissimæ coniungitur caritati.

- (d) Vt decentius tamen Baptismus conferatur, extra necessitatis casum, non licet alia vti aqua, quam quæ in Sabbato S. Paschatis, aut Pentecostes sit consecrata.
- (e) Quæ *accidentaliter* elementi naturam mutant, invalidum haud reddunt Baptismum, vt calor, frigiditas, odor *cer.* Secus, quæ *essentialiter*, vt aqua rosacea, florea, vi ignis expressa, cuiusmodi est ea, qua vtuntur schismatici Rutheni per Moscoviam Valachiam, aut Tartariam dispersi, quorum errores recenset Leo X. in Constit. *Rutheni* an. 1514.
- (f) *Sess. VII. de Baptif. Can. 2.*
- (g) Ita passim Theologi, & S. Th. 3. *Part. quæst. LXVI. art. 7. in corp.*
- (h) Iuenin *in Comment. de Sacram. Dissert. II. de Bapt. quæst. III. Cap. II. art. II. §. 3.*
- (i) Hispani episcopi, ne inde Arianis ad suum errorem

rem constabiliendum occasio daretur, non trina, sed vnica vti immersione cœperunt, vt vnitatem scilicet diuinæ naturæ certius designarent. Qua de re Leander, episcopus Hispalensis, Gregorium M. consuluit, qui *lib. I. epist. 43.* eorum sequutus consilium, ita respondit: *de trina vero mersione Baptismatis nihil responderi melius potest, quam ipsi sensistis: quia in vna fide nihil officit S. Ecclesiæ consuetudo diversa.*

(k) Hæretici, qui primis Ecclesiæ sæculis Trinitatem Personarum negarunt, tum formam, tum trinam immersionem immutare, vel omittere consueverunt. Acriter resistere Patres, & ad traditionem Apostolicam proclamauerunt, nihil solliciti, an trium Personarum expressio, & trina simul immersio, æque omnino requirerentur. Nimirum ea tum distinctio eorum scopo minime faciebat. Quæ quidem nonnisi ex vsu Ecclesiæ potius repetenda est. Quum ii itaque trinam immersionem contra sui temporis Hæreticos, tamquam diuinitus statutam, vrgere videantur, de ea non *stricte* quoad se, sed quoad rationem significationis necessaria, loquutos fuisse dicendum est.

(l) Mutandæ disciplinæ variæ passim rationes. I. vt infantibus, qui quidem maiorem baptizandorum numerum deinde constituerunt, occurreretur, quum vel e ministri manibus quandoque delapsi, in Baptisterii fundum demergerentur; vel aquis toto corpore abluti, ob tenellam ætatem, periculo mortis subicerentur. II. Vt mulierum pudicitia, & ministrorum honestati tutius caveretur, aut abolito, aut paullatim cessante Diaconissarum ministerio. III. Vt baptizantium infirmitati prospiceretur, qui, deficiente Diaconorum numero, ac subsidio, adultis præsertim mergendis, sustinendisquæ, impares habebantur.

(m) A mutatione disciplinæ, mutatam Romanæ Ecclesiæ fidem, plenis semper buccis occlamant Reformatores. Baptisma ipsi *per infusionem* nihilominus ministrant. Nonne ii lingua audaces, ingenio leues?

(n) Græcorum formula non deprecativa est *baptizetur*,

VI

vt antiquiores Scholaſtici tenuere, ſed enunciatiua baptizatur, vt recentiores Theologi propugnant, eo quod Græca Euchologia habent βαπτίζετα. Vtroque modo collatum Baptiſmum valere definivit Eugenius IV. in *Decret. ſeu Inſtruct. Armen.* Porro Græci, ne quis inde putaret baptizantem virtute ſua, non Chriſti, baptizare, eum verborum modum adhibuerunt. Nota ſunt ſchiſmata illa inter Corinthios, de quibus Apoſtolus I. ad Corinth. I. 12. : ego quidem ſum Pauli : ego autem Apollo, perinde ac non Chriſti, ſed nomine Pauli, aut alterius diſcipuli, Baptiſmus conferretur.

(o) In *Decret. ſeu Inſtruct. Armen.* de quo pag. 9.

(p) Mutatio accidentalis erit, ſi prætermittatur ego, vel amen; ſi loco baptizo dicatur aqua abluo; ſi το in nomine, aut το baptizo ter repetantur, aut ſi pro ego te baptizo poneretur nos baptizamus vos. Ceterum ſi qui data opera hoc pacto baptizaret, minime a gravi peccato excuſari videretur. Quid, ſi non Latina formula, ſed per linguam, puta, gentilitatis, quidam baptizentur, quod a Gregorio III. quaſiue- rat Bonifacius, per Germaniam legatus, & epiſcopus? Valere Baptiſmum reſpondit Gregorius Conſtit. Do- ctoris an. 739. modo, vt ibi dicitur, Baptiſma ſit in nomine SS. Trinitatis.

(q) Eſſentialis reputanda mutatio erit, ſi baptizo, vel in nomine, vel aliqua Perſona Trinitatis, vel ſubie- ctum te omitteretur; ſi diceretur in nominibus, eo quod ſubſtantia divina vnitas non exprimeretur; ſi tacito nomine divinarum Perſonarum, in nomine SS. Trinitatis baptizaretur.

(r) Act. VIII. 12. X. 48. XIX. 5.

(s) Ioannis Baptiſmus multipliciter a Baptiſmo Chri- ſti diſtabat. I. Quod non erat per ſe ſacramentum, ſed quaſi quoddam ſacramentale, diſponens ad Ba- ptiſmum Chriſti, vt inquit S. Th. 3. Part. quaſt. XXXVIII. art. I. ad 1. II. Quod fuerit quidem e celo, vt eſt apud Matth. XXI. 25. ſeu a Ioanne ipſo, di-

divinitus inspirato, sed non tamen a Christo. III. Quod aut nullam fortasse verborum formam habuerit, aut certe nullam Personarum Trinitatis expressionem. IV. Quod ad solos adultos pertinebat, in quos cadere poterat pœnitentia. V. Quod denique in aqua tantum, non autem in Spiritu sancto fuerit, excitando scilicet ad pœnitentiam, non per se ad vitam regenerando.

(r) *Act. XIX. 1. & seqq.*

(v) *Lib. II, contr. Maximinum Arianum cap. 17.*

§. VIII.

Philippi & Limborch, inter Hæreticos Remonstrantes Theologia Professoris, contra necessitatem Baptismi argumenta.

Necessitatem Baptismi, quæ ex laudatis Christi verbis, & ex sensu Ecclesiæ diserte adeo evincitur, oppugnat Philippus Limborchius, apud Gaudam an. 1657. Minister primum, tum Amstelædani inter *Remonstrantes Theologiæ Professor (a)*. Contendit itaque parvulos saltem, absque salutis iactura, Baptismo carere posse. Hæc ille (b): I. *Quæres*. Si ergo Baptismus sit præceptum, etiam hodie quemvis Christianum obligans, an ergo nemo Baptismo, absque salutis iactura, carere potest? Respondeo præceptum Baptismi esse præceptum externum, & rituale: susceptio itaque Baptismi non est proprie actus sanctitatis, sed æterna sanctitatis professio. Non ergo Baptismus est recipiendus, quasi per se ad salutem ducat, sed reverentia divini præcepti. Fieri ergo posset, ut quis Baptismo careat absque ulla sua culpa, ac proinde absque salutis sua iactura; veluti infantes, aut fidelis, inter Infideles versans, omni Baptismum recipiendi occasione destitutus. Non enim nuda Baptismi carentia, sed eius contemptus nos peccati reos facit. Tum vero paullo in-

ferius tribus aliis argumentis rem magis urgere videtur. Sic ipse (c): inquiramus, *utrum infantium Baptismus necessarius sit. Nos quod attinet, eum necessarium neutiquam credimus. I. Quia nullum illius extat in Scriptura mandatum. Immo omnia loca, quibus baptizandi mandatum continetur, directe adultos respiciunt: quoniam prius doceri iubentur, fidesque tamquam conditio necessaria in iis praequiritur: quae solum adultorum propria sunt. II. (d): nullum exemplum, unde indubitato constet ab Apostolis infantem ullum fuisse baptizatum, ex Scriptura produci potest. III. (e): nullum extitit Concilium ante saec. IV. in quo Pedobaptismi necessitas adferta legitur. Constat quidem antiquum hunc fuisse ritum, & multis saeculis in Ecclesia Christi, praesertim in Africa, usitatum: sed receptus tantum fuit, ut ritus, qui legitime, & cum edificatione in Ecclesia administrari poterat, absque necessitatis opinione.*

(a) Obiit an. 1712. annos natus 79. integrum paene corpus Theologiae ex sententia Remonstrantium relinquens, pronepos maternus Cl. Episcopi, qui Rotterodami Theologus pariter, ac Minister an. 1643. decesserat, variolaeque Theologiae Tractatus in lucem ediderat.

(b) Theologiae Cristian. lib. V. cap. LXVIII. num. 7. pag. 612. (Amstelæd. 1735.).

(c) Ibidem num. 15. pag. 614.

(d) Ibidem num. 16. pag. 614.

(e) Ibidem num. 17. pag. 614.

§. IX.

Relinquitur.

Sed quantum Amstelædami caelum a Meridie, tantum Amstelædamensis oratio abest a veritate. I. Baptismus non est tantum externa quaedam professio, per quam

quam quis, tamquam per ianuam quamdam, in *visibilem* Christi Ecclesiam ingreditur; sed *proprie* etiam est *actus sanctitatis*, quo posito solvitur baptizatus a peccato originali, & heres fit regni cælorum. Quippe sacramenta ex opere operato agere, superius traditum (a). Nec vero *præceptum rituale* erit, ut quibusdam in causis omitti queat, sed adeo *essentiale*, ac necessarium, quo pacto ad salutem hominis cibus *necessitate mediæ*, h. e. omnino requiritur. Sive igitur quis ob sui contemptum, quod proprium esset furiosi, sive casu quodam, minime cibo vesceretur, nihilominus pereat necesse est; ita sive quia adultus noluit, sive quia infans non potuit baptizari, æternæ semper vita privabitur. Expresse enim, ac indefinite inquit Christus (b): *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu-santo, non potest introire in regnum Dei*. Pariter futilia sunt tria alia, quæ Limborchius obiecerat. I. Verbis Christi (c): *docete omnes gentes, baptizantes cet.* præceptum continetur infantes etiam baptizandi; tum quod si capaces ii sunt regni cælorum, iuxta illud (d): *finite pueros venire ad me..... talium est enim regnum Dei* (e), capaces inde erunt Baptismi, si ne quo nullus (f) *potest introire in regnum Dei*; tum quod *pro omnes gentes* ad discrimen legis Hebræorum positum est, apud quos vnos circumcisio obtinebat, ut propterea sicuti ea in Veteri Testamento infantibus, & adultis, ita Baptismus in Novo vtrisque etiam concedendus sit. Porro, siquidem adulti baptizandi sint, doceri eos prius oportet. Nec enim, nisi ad eos, spectavit Christus, ubi, postquam ait (g) *docete omnes gentes, baptizantes cet.* statim subiecit: *docentes eos servare omnia, quæcumque præcepi vobis* (h). Cuiusmodi certe servandis præceptis infantes pares non sunt. Sed si de infantibus ipsis sermo est, vel satis erit, si postea doceantur, vel fides Ecclesiæ sufficiet. Quippe decet, teste Augustino (i), *ut ad aliena ver-*

ba sanentur, qui ad factum alienum vulnerantur. II. Pleraque etiam in hanc rem exempla indubitato a Scripturis peti possunt. Ita quippe dicitur de Lydia (k): *quum autem baptizata esset, & domus eius.* Ac paullo post (l) de custode carceris Macedoniae: *baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuo.* Immo Apostolus (m), domum Stephanae, & Fortunati, & Achaici, primitias esse Achaiae adfirmavit, non alia certe ratione, nisi quod integre eorum familiae per Baptismum ad fidem venerant. Sane *eo domus*, aut *eo familia*, infantes etiam comprehendit (n); nec veroputandum, in univ[er]sa illorum domo, sive liberorum, sive servorum, nullum tum fuisse puerulum, qui baptizaretur (o). Quapropter merito Patres morem recens natos baptizandi ad Apostolis deduxere. Ita Irenaeus (p): *omnes enim venit per semetipsum salutare, omnes, inquam, qui per eum renascuntur in Deum, infantes, & parvulos, iuvenes, & seniores.* Origenes (q): *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit etiam parvulis dare Baptismum.* Et Augustinus contra Pelagianos (r): *quia parvulos baptizandos esse concedunt, qui contra auctoritatem univ[er]sa Ecclesiae, procul dubio per Dominum, & Apostolos traditam, venire non possunt, concedant oportet cet. (s).* III. Extat Carthaginense I. an. 254. sub Cypriano celebratum, in quo contra Fidum episcopum, qui nonnisi post octavum a nativitate diem infantulis Baptismum conferendum esse iactabat, posse eos statim baptizari definitum fuit (t). In eo autem non novum eudisse dogma Africanos Patres credendum est (v), sed ipsos doctrinam Scripturis, & Traditione comprehensam confirmasse testis est Augustinus (x): *Beatus quidem Cyprianus non aliquod decretum condens novum, sed Ecclesia fidem firmissimam servans, ad corrigendum eos, qui putabant ante octavum diem nativitatis non esse parvulum baptizandum . . . mox natum rite baptizari posse cum suis quibusdam Coepiscopis*
cert-

consuit. Atque hinc etiam vides, non ritum solummodo eum fuisse, qui in Africa præsertim vñtatur, adificationem, vt commentus est Limborchius, spectaret, sed qui vñversæ Ecclesiæ fidem, vt docuit Augustinus, conservaret.

(a) Pag. 4. • seqq.

(b) *Supr. cit. loc. & pag. 67.* vbi de necessitate Baptismi dictum est.

(c) *Matth. XXVIII. 19.*

(d) *Luc. XVII. 16.*

(e) Græcus textus apud *Lucam XVIII. 15.* est huiusmodi: προσεφeron δε αυτω και τα βρεφη: *adferabant autem ad illum & infantes.* Tum v. 16. dicitur: αφετε τα παιδια ερχεσθαι προς με: *sinite pueros venire ad me.* Promiscua itaque sunt βρεφη, & παιδια. Verum το βρεφος est fœtus recens editus & φερβω pascō, eo quod in vtero alatur, vt videre est apud Scapulam verb. βρεφος. Et in Scripturis ea vox semper pro infante vsurpatur. Ita *Luc. I. 41: ως ηκουσεν η Ελισαβη τον ασπασμον της Μαρίας, εκικτησε το βρεφος εν τη κοιλια αυτης: vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in vtero eius.* Et *I. Petr. II. 11: ως αρτιγεννητα βρεφη, το λογικον αδολον γαλα επιποθησατε: sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite.* Adparet propterea *pueros cit. loc. pro ætate infantes venire.*

(f) *Ioan. III. 5.*

(g) *Supr. cit. Matth. loc.*

(h) Illa *docete omnes gentes*, Græce se habent μαθητευσατε παντα τα εθνη. Porro μαθητευω, vt observare licet apud Scapulam sub ea voce, non solum est *discipulus sum*, sed etiam *discipulos facio*. Illud namque potissimum Christus Apostolis præcepit, vt discipulos facerent, seu societatem, aut Christianam Rempubicam instituerent; quod *Tom. I. pag. 32.* dictum est. Quocirca idem fuit *docete omnes Tom. III.*

F

gen.

gentes, ac dixisse discipulos ex omnibus gentibus sub
meo nomine facite, ex iisque societatem, ac Rempu-
blicam constituite. Docens præterea, quo pacto in
eam societatem deveniretur, subiecit baptizantes cet.
Si hæc itaque *ex docere* intellectio, nonne ridicula
inde contra infantium Baptismum argumentatio?

(i) *Serm. XIV. de verb. Apostol. cap. 7.*

(k) *Act. XVI. 15.*

(l) *Ibidem v. 33.*

(m) *I. ad Corinth. XVI. 15.*

(n) Quod domus idem sit ac familia, habes apud
Calvinum in *Lexic. verb. domus*. Quod autem v-
triusque vocis adpellatione infantes etiam veniant,
haud difficile colligitur ex *L. suggestioni 5.C. de verb.*
et rerum sign. & ex L. pronuntiatio 195. §. 3. D.
de verb. sign. in quibus omnes, nullo excluso, sive
liberos, sive servos, iis vocabulis denotari statuitur.

(o) Mulieres Cœna Domini interdicendas esse non
putat Limborchius, licet eas ad illam admissas fuisse
numquam memoret Scriptura. Baptismum infan-
tium, Scripturarum veritati innixum, vfu, & tradi-
tione Ecclesiæ comprobatum, iurene idem ipse reiici-
et?

(p) *Lib. II. contra hæreses cap. 22.*

(q) *In cap. VI. Epist. ad Rom. lib. 5.*

(r) *Lib. I. de peccat. merit. cap. 34.*

(s) Advertendum, constantem adeo, ac univërsalem
Augustini tempore consuetudinem fuisse parvulos Ba-
ptismo abluendi, vt Pelagiani, qui originale peccat-
um negabant, ea quidem convincerentur, nec in-
terea reiicere ipsam auderent.

(t) De eo agit Cyprianus *epist. LIX. ad Fidum*.

(u) Si Limborchianum valeret argumentum, petrum
a silentio in prioribus sæculis conciliorum contra
Pædobaptismi necessitatem; ecquis vel summo iure
impugnare non posset veritatem, ac necessitatem fi-
dei tribus primis Ecclesiæ sæculis de Christi, vel
Spiritus-sancti Divinitate, ea potissimum ratione,
quod

quod ante sæc. IV. sive ante Nicænum I. & CPolitani I. nulla alia extiterint concilia, quibus dogmata illa fuerint definita? Quam lepidum Limborchii caput!

(x) *Epist. XXVIII. ad Hieronymum.*

§. X.

Calvini, Pelbarti de Themefwar, & Æthiopum circa eandem Baptismi necessitatem errores.

Triplex præterea, quoad hanc rem pertinet, error est. Alter Calvini, qui Fidelium liberis Baptismum necessarium esse negavit (a): *quamobrem & iudeorum liberi, quod eius fœderis heredes facti ab impiorum liberis discernerentur, semen sanctum vocantur* (b): *eadem etiam ratione sancti censentur Christianorum liberi, vel altero dumtaxat parente geniti: & Apostoli testimonio* (c), *differunt ab immundo idololatrarum semine.* II. Alter est Pelbarti de Themefwar, e familia S. Francisci, medio circiter sæc. XV. Theologi, qui quidem (d) in tribus rerum causis infantem, quamvis nondum Baptismo lustratum, salutem tamen habere posse contendit: I. *si puer baptizandus intra manus baptizantis decederet.* II. *vel etiam in via moriens, quando ad Baptismum portatur, & diligentia adponitur, ut puer baptizetur.* III. *vel ubi parentes precibus obtinuisent abortivo, ut divina clementia suppleret, quod natura negavit.* III. Tertius denique est Æthiopum, putantium pueros ex iis prognatos feminis, quæ, dum vterum gererent, Eucharistiam acceperunt, sanctificatos omnino esse, nec Baptismo indigere. Ita Thiersius (e): *les Ethiopiens sont dans cette créance, comme je l'apprends de l'Evêque Zaga-Zabo Ambassadeur du Roi d'Ethiopie en Portugal, dans la profession de foi de ces peuples, qu'il a publiée, & qui est rapportée*

F 2

par

par Damien de Goës, Gentilhomme Portugais, dans son livre intitulé Fides, Religio, moreſque Æthiopum ſub Imperio Precioſi Ioannis, (quem vulgo Presbyterum Ioannem vocant), de gentium: *infantes Chriſtianarum mulierum ſunt electi, & consecrati ex corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti communicatione. Nam femina gravida quum adſumunt venerabile corpus Domini noſtri Salvatoris Ieſu Chriſti, infans capiens inde nutrimentum, fit ſacratus. Quoniam ſicut infans exiſtens in utero, ex eius matris adſectibus contriſtatur, ac latatur, ſic etiam ex matris nutrimento nutritur. Et, ut ipſe Dominus ait in ſuo Sancto Evangelio: ſi quis comederit corpus meum, & biberit ſanguinem meum, non guſtabit mortem in æternum. Rurſus: ſi quis guſtaverit meum corpus, & biberit meum ſanguinem, erit mecum. Ad hæc Paulus Doctor Gentium ait: vir infidelis iuſtificatus eſt per mulierem fidelem, & mulier infidelis ſanctificata eſt per virum fidelem, alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt. Quod ſi ita eſt, ut filii matris infidelis ſanctificentur in patris fidelitate, multo ſacratiores eſſe debent illi, qui ex patre, & matre fidelibus nati ſunt.*

(a) *Inſtit. Chriſt. Relig. lib. IV. cap. XVI. num. 6.*

(b) *Adludit ad pactum, quod Deus iniit cum Abrahamo, & eius progenie, de quo Genef. XVII. 10. & ſeqq.*

(c) *Speſtat ad illud I. ad Corinth. VII. 14: ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.*

(d) *Stellar. Coron. B. Virg. lib. V. Part. II. art. I. num. 2. Videte Mr. Jean Baptiſte Thiers, Docteur en Théologie, & Curé de Vibrac in lib. Traité des ſuperſtitions, qui regardent les Sacramens, Tom. II. cap. I. num. 4. pag. 12. (A Avignon 1777.).*

(e) *Cit. Traité des ſuperſtitions Tom. II. cap. I. num. 3. pag. 19. & ſeq.*

§. XI.

§. XI.

Profligantur.

At magna est errandi facilitas, vbi mira est interpretandi voluntas! I. Fœdus Dei cum Abrahamo in eo certe versabatur, quod scilicet istius posterum in populum illi essent peculiarem. Nihil autem ad ordinem gratiæ spectabat. Alias, id vnum ad sanctitatem satis fuisset, vt quis nempe ex Abrahami genere oriretur; quum contra adfirmet Apostolus (a): *non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine*. Quomodo itaque inde arguetur, in huiusmodi pacto, filios Christianorum contineri, & tamquam sanctos minime egere Baptismo (b)? Apostolus vero de sanctificatione *dispositivæ*, non *proprie* dicta, intelligendus est, quatenus fidelis coniux cum infideli conversans, *candidatus fidei*, vt adnotavit Hieronymus (c), efficiatur. Quod de liberis quoque adfirmandum, quum voluntate alterutrius fidelis parentis baptizari infans possit, idèoque sanctificari, de qua re inferius. Præclare Tertullianus (d): *hinc enim & Apostolus ex sanctificato alterutro sexu sanctos præcreari ait, tam ex seminis prærogativa, quam ex institutionis disciplina*. Ceterum, inquit, immundi nascerentur, quasi designatos tamen sanctitatis, ac per hoc etiam salutis, intelligi volens Fidelium filios: vt huius spæi pignora matrimonii, quæ retinenda censuerat, patrocinaerentur. Alioquin meminerat Dominica definitionis, nisi quis nascatur ex aqua, & spiritu, non introibit in regnum Dei, id est non erit sanctus. II. Ex his, quæ ante dicta sunt de Baptismo, necessitate mediis ad salutem requisito, facile refellitur Pélbartus, vt propterea nihil hic amplius immorandum sit. Satis vnus Ambrosius (e): *nullum excipit, non infantem, non aliqua necessitate præventum*. III. Pueri in ma-

tris vtero inclusi nutrimentum a matre ipsa accipiunt, in eo tamen, quod ad eorum *animalem* vitam spectat, non autem *spiritualem*. Certe macula peccati originalis proprie animo adhæret, licet per generationem corporis contrahatur. Quid sibi enim cibus, & alimentum parentis, cum *spirituali* infantis deformitate? Porro proprius Eucharistiæ effectus, est animam vita gratiæ *spiritualiter* nutrire: quo pacto cibus, & potus, *materialiter* vitam restaurant corporalem (f). Subiectum autem gratiæ *directe* est anima (g), non corpus (h). Anima igitur matris, fumentis Eucharistiæ, vitam vivet *spiritualem*: infans in illius vtero, tamquam subiectum alterum a matre distinctum, quomodo eius gratiam participabit (i)? Videntur sane Æthiopes sub fervente cælo, ferventiore abrepti ingenio, talia comminisci!

(a) *Ad Rom. IX. 8.*

(b) Immo contrarium eruetur, ut nimirum, quemadmodum Hebræorum filii, non obstante eo foedere, circumcidebantur, ita & Fidelium liberi Baptismo nihilominus initiandi sint.

(c) *Lib. I. contra Iovinian. (in princ.)*

(d) *Lib. de anima adversus Philosoph. & Hæret. cap. XXXIX.* Videte etiam Augustinum *lib. III. de peccat. merit. & remiss. cap. XII. num. 21.*

(e) *Lib. II. de Abraham cap. ult. in ea Christi verba nisi quis renatus cet.*

(f) *S. Th. 3. Part. quæst. LXXIX. art. 1. in corp.*

(g) *Idem 1. 2. quæst. CX. art. 4.*

(h) Ex anima tamen effectus gratiæ Eucharistiæ potest in corpus derivare, quatenus & concupiscentia minuitur, & immortalitas reparatur.

(i) Adde, qui in ventre adhuc matris continetur, capax non est Baptismi. Nondum enim in mundum natus, fieri non potest, ut ad gratiam sit renatus. Impar igitur Baptismo, par erit Eucharistiæ, quæ ei gratiam conferat Baptismi?

§. XII.

§. XII.

*Andrea Pit, Londinensis, e secta Quakerorum, ridicula
contra veritatem Baptismi illusiones.*

Placet huc adferre, quæ nostra hac tempestate Andreas Pit, Londinensis, sectæ Quakerorum (a) suorum favens, in Collatione quadam, quam cum Volterio habuit (b), eidem contra Baptismum proposuit. Ad hæc autem rediguntur. I. Christum baptizatum quidem fuisse a Ioanne, sed neminem ipsum baptizasse (c). II. A Iudaica huiusmodi cæremonia, cuiusque, qui sanctam, ac spirituales colunt Religionem, esse abstinendum (d). III. Præxim purificationem, quæ antea inter Hebræos invaluerat, a Ioanne renovatam, & a spirituali Christi Baptismo fuisse abolitam, secundum illud (e) : *ego quidem baptizo vos in aqua in penitentiam : qui autem post me venturus est ... ipse vos baptizabit in Spiritu-sancto, & igne* (f). IV. Apostolum præterea dixisse (g) : *non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare* (h). Sed digna hæc sunt iuritione potius, quam responsione. I. Scripsit Evodius, Petri successor in Episcopatu Antiocheno (i) : *Christus manibus ipse suis Petrum tantummodo baptizavit. Petrus porro Andream, & filium Zebedæi. Li deinceps reliquos Apostolos. Septuaginta autem illos Petrus, & Ioannes, Theologus dictus, baptizaverunt. At esto, nemini per se Christum Baptismum contulisse! Idne contra Baptismum faciet? Certe illius necessitas non a Christi observatione (k), sed ab eius præceptione repetenda est, quod superius evicimus. II. Christiana Religio sancta, & spiritualis, seu, ut ait ipse Christus (l), *in spiritu, & veritate*, consistit : *in spiritu*, ut secerneretur a Pharisaica superstitione, quæ ludicro, atque exteriori quodam cultu contenta, de interiore animi innocentia minime erat sollicita : *in veritate* vero, ut nihil commune*

haberet cum gentibus, quibus turba Deorum, non verus Deus, colebatur. Porro quum isto ea pacto *sancta*, ac *spiritualis* sit, externamne Baptismi respuer administrationem? Enimvero si ita esset, non Baptismum dumtaxat, sed quemlibet etiam exteriorem Religionis cultum, (contra quam alibi (m) probatum est), eliminari oporteret. III. Ioannes Baptismum Christi a suo differre confessus est, non quoad materiam, seu aquam, sed quoad effectum, seu gratiam, eo quod ille per se ad vitam regenerabat (n). Et sane, si in spiritu solum, non etiam in aqua Christus baptizasset, ecurr discipuli Ioannis, videntes discipulos quoque Christi baptizare, multosque ad eum properare, fere dolentes (o), *venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tum testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum?* Aut quid, Eunuchus Candacis reginæ Æthiopum, quum pervenisset ad quamdam aquam, dixit Philippo, qui ei Iesum evangelizarat (p): *ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Præclare Augustinus (q): *vis nosse, quia ipse baptizat non solum spiritu, sed etiam aqua? Audi Apostolum ... mundans eam. Vnde? lavacro aquæ in verbo ... Tolle aquam, non est Baptismus: tolle verbum, non est Baptismus.* Quum hæc ita sint, non elementari Baptismo Ioannis successit spiritualis Christi Baptismus, sed elemento aquæ addita est gratia regenerandi. IV. Schismata inter Corinthios suborta fuerant, eo quod quidam se a Paulo, alii a Cepha, aut ab aliis se baptizatos gloriarentur. Ea in occasione se non ad baptizandum, sed ad prædicandum missum fuisse adfirmavit Apostolus. Id autem *comparate* dixit, ut nempe ostenderet sibi potius promulgationi Evangelii, quam ministrando Baptismo esse incumbendum; non *absolute*, perinde ac haud prorsus fuisset Baptismus, qui conferri potuisset. Evincit id satis ipsemet Pau-

Paulus, qui (r) se *Crispum*, & *Caïum*, ac *Stephana domum* nihilominus baptizasse fatetur.

(a) Circa an. 1650. Londini, inter civiles Reipublicæ motus, ortum habuit secta *Quakerorum*, (quæ vox apud Anglos idem est, ac *tremanti*), duce sutore quodam, tetrique ingenii viro, h.e. *Georgio Fox*, qui tum vocis, tum quadam totius corporis commotione, tamquam a Deo correptus, prædicare solebat. An. 1680. a *Guilielmo Penn* nova isthæc religio in Americæ regionem, quæ ab eius nomine *Pennsylvania* dicitur, invecita est. Quakeri tamen Americani ab Europeis discrepare videntur, quum ii nec etiam Christum extitisse credant, nisi *spiritualiter* in cordibus Fidelium. In Hollandia ali-quod etiam ipsorum extat vestigium. Tenent nec Scripturam, nec Sacramenta necessaria esse, sed Christum omnibus, ac singulis indiscriminatim vniri, ex cuius vnione, atque illapsu, iustus quisque constituitur, siue Christianus is sit, siue Paganus. Quare hodieum, quum pomeridiano tempore, pransi potius, sollempnibus diebus ad Ecclesiam conveniunt, confectis mulierum, ac virorum turbis, summo cum silentio descendantem divini cæstri virtutem expectant, quæ si qui, rudis quamvis, aut ignobilis, aut quoque mulier, se motum sentit, libere surget, prædicabitque. Factum aliquando est, vt nuda mulier in publicum prodiret; & altera, ferrum manu tenens necem obviis moliretur, ratæ se a divino Spiritu tum temporis adflari. Quæ amentix monstra! Mosheimus *Hist. Eccles. Vol. II. Tom. IV. cap. 4.*

(b) Volterius quum doctrinam, & ritus Quakerorum doceri amavisset, *Andream Pit*, inter Quakeros percelebrem, qui apud suburbanam quamdam domum prope Londinum sese receperat, convenit. Benigne exceptus, & ad mensam discubuit, & longissimum cum eo sermonem de Religione habuit. Primura omnium de Baptismo mentio incidit, contra cuius

ne-

nécessitatem Quakerus senex, fux sectæ studiosus, multa, de quibus nos hic, effudit, Rem narrat Volterius in *Mélanges de littérature* Tom. I. vbi de la Religion des Quakers.

(c) Ibidem: le Christ reçut le Baptême de Jean; mais il ne baptisa jamais personne; nous ne sommes pas les disciples de Jean, mais du Christ.

(d) Ibidem: nous croyon que ceux qui professent une religion toute sainte, & toute spirituelle, doivent s'abstenir, autant qu'ils le peuvent, des cérémonies ju-daiques.

(e) Ibidem: consulte l'antiquité, elle s'apprendra, que Jean ne fit que renouveler cette pratique; la quelle était en usage long-temps avant lui parmi les Hébreux... Jesus voulut bien recevoir le Baptême de Jean, de même qu'il était soumis à la circoncision, mais & la circoncision, & le lavement d'eau doivent être tous deux abolis par le Baptême du Christ, ce Baptême de l'esprit, cette ablution de l'ame qui sauve les hommes. Aussi le précurseur Jean disait: je vous baptise à la vérité avec de l'eau, mais un autre viendra après moi... celui-là vous baptisera avec le feu, & le S. Esprit (Matth. III. 11.).

(f) Quakerus cit. loc. apud *Mélanges*, Catholicorum Baptismum reiciebat, eo quod Baptismus aque Ioannis per spirituale Baptismum Christi cessaret. Volterius tunc se Christianum simulans, ne in Quakerum offenderet, nihil contra reposuit, ut ipsemet ibidem testatur. Nunc idem tractans argumentum in *Pièces Détachées* Tom. I. verb. Baptême, omnem prorsus Christianum exuens, ita Baptismi veritatem impugnât: les hommes qui se conduisent toujours par le sens, imaginèrent aisément que ce qui lavait le corps, lavait aussi l'ame. Il y avait de grandes cuves dans les souterrains des temples d'Egypte pour les prêtres, & pour les initiés. Les Indiens de l'Inde immortel se sont purifiés dans l'eau du Gange, & cette cérémonie est encore fort en vogue. Elle passa chez

chez les Hébreux ; on y baptisait tous les étrangers qui embrassaient la loi judaïque Jean baptisa dans le Jourdain , & même il baptisa Jésus , qui pourtant ne baptisa jamais personne , mais qui daigna consacrer cette ancienne cérémonie . Quale cucurbitæ caput ! Vetustissimus sane sit aquæ vsus a profanis ipsis gentibus in eorum sacris adhibitus ! Quid enim ? Nonne potuit Christus naturæ auctor , & gratiæ largitor , simplicem aquæ lotionem ad sacramenti dignitatem evehere , eique communicationem S. Spiritus conferre ?

(g) I. ad Corinth. I. 17.

(h) Ibidem : aussi le grand Apôtre des gentils , Paul , écrit aux Corinthiens : le Christ ne m'a pas envoyé pour baptiser , mais pour prêcher l'évangile .

(i) Epist. quæ dicitur το πωρ , vt refert Nicephorus Histor. Eccles. lib. II. cap. 3.

(k) Christus circumcidi , ac Baptismo Ioannis in Iordane baptizari voluit . Numquid circumcisio , & Ioannis Baptismus nobis etiam observandus ?

(l) Ioan. IV. 23.

(m) Tom. I. pag. 168. & seq.

(n) Supr. pag. 77.

(o) Ioan. III. 26.

(p) Act. VIII. 37.

(q) Tract. XV. in Ioan. cap. IV. num. 4.

(r) I. ad Corinth. I. 14. & seqq.

§. XIII.

Multa de filiis Hereticorum , & Infidelium inquirentur . Duplex Benedicti XIV. Constitutio laudatur .

Insuper quæri solet , possintne filii Hereticorum . Infidelium , captivorum , & Hebræorum , invitis eorum parentibus , iure baptizari . I. Heretici , utpote qui ob acceptum Baptismum Ecclesiæ subiecti , ad servandas ipsius leges adigi possunt . Notum est ,
Chri-

Christianos Imperatores eorum temeritatem suis sæpe legibus coercuisse (a). Quare Augustinus, ut alibi notatum (b): *cur ergo non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditii filii coegerunt alios, ut perirent?* Possunt itaque horum liberi, vel invitis Hæreticis parentibus, baptizari. II. Non licebit tamen infidelium filios, si contradicerent eorum parentes, baptizare. Vel enim in eorum cura relinquuntur, & periculum adest subversionis: vel ab iis subtrahuntur, & id *repugnat iustitiæ naturali* (c). Excipe autem, si infantes ipsi fuerint morti proximi; si vel sola mater (d), vel solus pater consentiat (e); si vel parentes, vel eorum nati, captivi facti sint. Principum Christianorum (f); si demum, ubi ii rationis usum habuerint, Baptismum quærant. III. Præter dicta, peculiariora quædam in hanc rem resolvuntur a Benedicto XIV. (g), quæ huc adferemus. Scilicet baptizari etiam possunt filii projecti, derelicti, expositi; infans de consensu tutoris, etiamsi mater dissentiat, dummodo pater iam catholicus ad baptizandum obtulerit; si, renuentibus licet genitoribus, avus paternus consenserit; si pater consensum antea præstiterit, filiosque suos instruendos tradiderit, tum vero facti poenitens consilium mutaverit; si qui denique Baptismum sanus petierit, & deinde infans evaserit (h). IV. Quid si avia Iudæa, Christi fidem amplexata, nepotem offerat ad Baptismum, præmortuo filio, matre autem superstite, & tutoribus dissentientibus? Quæsit id pariter Benedictus IV. (i). Et multis contra propositis, iuri naturali, quo potitur mater in educatione filii, ius Religionis, quod erat in avia, prævalere conclusit: quo pacto prævalet in avo, cuius solo consensu, ut superius dictum est, infans baptizari potest, etiamsi uterque parens refragetur. Nec vero id alienum esse subiecit. Si enim naturale ius a iure gentium superatur, eo quod invitis parentibus infi-

Infidelibus captivis, eorum filii Baptismo initiantur; quidni illud ipsum a iure Religionis superetur?

(a) Prostat in C. tit. de Heret. & Manich. tum tit. de Apost.

(b) Tom. I. pag. 164.

(c) S. Th. 2. 2. quæst. X. art. 12. in corp.

(d) Toletanum IV. an. 633. cap. 62. ubi statuitur, ut filii fidem, atque conditionem matris sequantur. Refertur in Can. iudæi X. Caus. XXVIII. quæst. 1.

(e) Greg. IX. in Cap. ex litteris II. Extr. de conv. Infid.

(f) Excusari solent Mathatias, eiusque amici, quod (I. Machab. II. 46.) circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot invenerunt in finibus Israel, eos nimirum, qui de genere erant Israelitico. Non abs re autem diceret, quod alienigenæ ii omnes essent, iure belli Mathatiæ subiecti.

(g) In Constit. postremo mense an. 1747. quæ edita fuit occasione cuiusdam de plebe, qui Romæ domum Hebræi ingressus, tenellos tres eius filios, inter quos puer erat annorum decem, insciis omnibus baptizavit.

(h) Examinat etiam in postrema cit. Constit. parte Pontifex, quid agendum sit, si sponsus Christianus sponsam Hebræam offerat ad Baptismum. Et adfirmat, modo constet sponsalia inita fuisse per scripturam, a parentibus utriusque partis contractam, cui etiam consensus accesserit ipsorum sponsum, vel coram Rabbino præstitus, vel ex epistolis, quas ad se mutuo fortasse scripserint, comprobatus, (qui mos est inter Hebræos contrahendi sponsalia), posse tum sponsum, iuxta Ecclesiæ ritum, sponsam ita sibi desponsatam evocare, ut apud domum catechumenorum per quadraginta dies retineatur, & instruat.

(i) In Constit. probe te an. 1751. Occasionem dederat Iudæus quidam, qui decedens duos filios, & uxorem gravidam reliquerat, quam una cum nonnullis Iudæis illorum tutricem scripserat. Superstes avia paterna, neophyta Christiana, nepotes ad Baptismum offerre cupiebat, mater autem, & tutas repugnabant.

§. XIV.

§. XIV.

Nonnulla de Baptismi ministris adferuntur.

Inquirendum modo, quibusnam baptizare liceat. Ac I. sane, minister Baptismi ordinarius proprie est episcopus. Nonnisi enim Apostolis, eorumque successoribus Christus dixerat (a): *docete omnes gentes, baptizantes eos* cet. Et Tertullianus (b): *dandi quidem (Baptismi) habet ius summus sacerdos, qui est episcopus*. Quare diu in veteri Ecclesia observatum fuit, ut vnum in qualibet civitate prope Cathedralē Baptistērium extaret (c): quo adparet solos tum episcopos baptizasse. Et porro huiusce rei vestigium mansit in Sabbato S. & Sabbato Pentecostes (d), quibus diebus sollemnem ministrare Baptismum solent episcopi (e). II. Episcopis presbyteri etiam accensendi. Quare Tertullianus, quod primum de illis, secundo loco de istis adfirmavit (f): *dehinc presbyteri, & diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate propter Ecclesie honorem. Quo salvo, salva pax est* (g). III. Contra inter extraordinarios ministros est diaconus, ad quem, ut ait S. Thomas (h), *non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio prabere, sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione*; tum & laicus quilibet (i), immo etiam mulier (k), pater, ac mater (l), & qui non est baptizatus (m), in casu tamen necessitatis (n). IV. Hæretici præterea, excommunicati, improbique viri, valide Baptismum ministrabunt (o). Non enim illius virtus a ministri sanctitate, vel impietate dependet, sed propria constat veritate, ac firmitate, ex divina scilicet institutione. Ad rem Apostolus (p): *itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus*. Et Augustinus (q): *Baptismus vero Christi verbis Evangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus*

Etus est, quamvis illi sint impudici, & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo divina virtus adfistit, sive ad salutem bene ventium, sive ad perniciem male ventium. Quare merito Stephanus Papa, Cypriano baptizatos ab Hæreticis iterum baptizanti, traditionem Ecclesiæ opponebat (r): si quis a quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam (s).

(a) *Matth. XXVIII. 19.*

(b) *Lib. de Baptismo adversus Quintil. cap. XVII.*

(c) Circa sæc. IX. Baptisteria multiplicata videntur. Eo facit Synodus Triburiensis prope Moguntiam an. 895. celebrata Can. 12. quo statuitur eos, qui ad Ecclesiam Episcopalem accedere non possunt, posse alio in loco per presbyteros baptizari. Immo etiam hodie Bononiæ, Pisis, Florentiæ, aliisque in urbibus, vnum est Baptisterium.

(d) Ritus, qui olim in ministrando catechumenis per trinam immersionem Baptismo observari consueverunt, multi tradidere. Eos concinne, eruditeque proposuit Tournely de sacram. Baptif. art. III. conclus. 2. in fin.

(e) Leo I. Constit. divinis an. 447. ad episcopos Siciliae scripsit, ut non in die Epiphaniæ, sed Paschatis, & Pentecostes, quemadmodum Apostolica obtinuerat traditio, Baptismum conferrent. Idem Constit. magna an. 459. pro episcopis Campaniæ, & Samnii sancivit.

(f) *Ibidem cit. cap. XVII.*

(g) Presbyteris ex iure divino competit baptizare. Nonnisi autem ex Ecclesiastica disciplina id eis minime licuit sine episcopi consensu, sive, ut inquit Tertullianus, propter Ecclesiæ honorem; ut scilicet adpareret, episcopos divinitus præse populis, eisque principari debere. Et sane circa sæc. VI. indiscriminatum presbyteri etiam passim baptizarunt, ut patet

ex

- ex Sacramentario S. Gregorii , ubi episcopus , & presbyter promiscue *minister* Baptismi adpellatur .
- (b) 3. *Part. quest. LXVIII. art. 1. in corp.*
- (i) Innoc. III. in Cap. *firmiter Extr. de sum. Trinit.* Et S. Th. *cit. loc. art. 3.* Quare falsus est Calvinus *Instit. Christi. Relig. lib. IV. cap. XV. num. 20.* ubi inquit : quod autem multis abhinc seculis , adeoque ab ipso fere Ecclesie exordio usu receptum fuit , ut in periculo mortis laici baptizarent , si minister in tempore non adesset , non video , quam firma ratione defendi queat .
- (k) S. Th. *ibidem art. 4.* At enim vel in necessitatis casu ordo quidam servandus est . Ita Rituale Romanum , ubi de ministro Baptismi : si adsit sacerdos diacono preferatur , diaconus subdiacono , clericus laico , nisi pudoris gratia deceat feminam potius , quam virum baptizare infantem non omnino editum , vel nisi melius femina sciret formam , & modum baptizandi .
- (l) Cognatio spiritualis , quam Tridentinum *sess. 24. cap. 2. in Decret. de reform. matrim.* statuit contrahi inter baptizantem , & baptizatum , baptizatiq. patrem , ac matrem , in casu etiam obtinet necessitatis , adeo ut matrimonium impediatur contrahendum , & dirimat contractum , quemadmodum observat Fagnanus in Cap. *si vir II. Extr. de cognat. spirit.* Ceterum si legitimus pater est , aut mater , quæ periclitantem puerum baptizet , nulla tum contrahitur cognatio spiritualis , aut , si ea habetur , nihil adferet detrimento contracto matrimonio , nec aliquam inducit tori separationem , ut deciditur in Can. *ad limina VII. Caus. XXX. quest. 1. Dixi legitimus .* Qui enim concubinae filium , urgente etiam necessitate , baptizaverit , prohibetur inde eandem in uxorem ducere .
- (m) S. Th. *ibidem art. 5.*
- (n) At vero diaconus ordinarius Baptismi minister esse videtur , utpote cui in Ordinatione dicitur :
diaconus

diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare, & predicare. Si enim esset extraordinarius, in quo differat a laicis, quibus etiam convenit baptizare? Certe tam in presbytero, quam in diacono venia episcopi, aut etiam Parochi, requiritur, ut baptizent: (pro diacono autem *necessitas extrema* esse deberet, ut habetur in Can. *diaconos XIII. Distinct. XCIII.*). Verum ille baptizaret tamen ex proprio officio, suo ordini conveniente; hic vero ex delegatione, & ut minister episcopi, quam extraordinariae delegationis dignitatem, & facultatem in Ordinatione sortitur. Porro laicus, urgente necessitate, privatum quidem, numquam sollemnem ministrare poterit Baptismum; alias graviter peccaret, & irregularis fieret, quemadmodum ex Cap. *si quis baptizaverit* I. Extr. de Cler. non ordin. ministr. tenent Suarez, alique. Diaconus vero sollemniter baptizabit.

- (o) Id tamen intelligas, ubi materiam, & formam rite adhibeant, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. At quid dicendum, si quis non quidem mimica, & ioculari irrisione, (quod Tridentinum contra Lutherum condemnavit, definiens *Sess. XIV. cap. 6.* sacerdoti Pœnitentiam ministranti, animum serio agendi, & vere absolvendi deesse non debere); sed simulata fictione Baptismum ministret, cum intentione serio adhibendi externum ritum, interius autem non faciendi, quod facit Ecclesia? Quæsitum id Ambrosius Catharinus, e Dominicanorum familia, episcopus Minorensis, ac deinde Archiepiscopus Complanus in *Opusc. de intentione ministri*, & valide conferri Baptismum existimavit. Contrarium tamen tenent saniores Theologi, quorum sententiam nuperus Scriptor Io. Laurentius Berri graviter propugnat in *Synopsi de Theolog. discipl. Lib. XXX. Dissert. II. cap. IV. propos. 2.* cui consentit Benedictus XIV. de *Syn. Diœces. lib. VII. cap. IV. num. 6.* & seqq., ubi (num. 9.) addit, quod hæc sententia, veluti tutior, sit omnino servanda in praxi.

Tem. III.

G

(p)

- (p) *I. ad Corinth. III. 7.*
 (q) *Lib. III. de Bapt. contra Donatistas cap. X. num. 15.*
 (r) Referuntur ea verba ab ipso Cypriano *epist. 74. ad Pompeium.*

(s) At possuntne sacramenta licite ab Hæreticis, improbisque viris peti? Vtique, modo adfit necessitas. Si ea autem extrema est, nihil refert, an ii sint Hæretici, Schismatici, aut excommunicati non tolerati. Licebit enim sacramenta medii ad salutem, puta, Baptismum, aut Pœnitentiam, ab iis tum petere. Si vero gravis tantum illa est, tum numquam ab Hæreticis, aut excommunicatis non toleratis, bene tamen a toleratis petuntur. Habert *de Sac. in gen. cap. 16.*

§. XV.

Triplex Baptismi effectus exponitur.

Triplex denique Baptismi effectus numerari potest. I. Quod in eo imprimitur character, seu *signaculum* quoddam (a), animæ *indelebilitè* (b) *adhaerens*. Discrete illum innuit Apostolus (c): *in quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto*. Et Augustinus (d): *character est Regis mei, non ero sacrilegus, corripio desertorem, non immuto characterem*. Eo autem, utpote signo quodam, ac certa consecratione, tamquam Christi miles, non solum quis illustratur, & ab infidelibus distinguitur, sed etiam dignus efficitur, qui alia sacramenta suscipere valeat. II. Quod iterari Baptismus numquam possit. Quemadmodum enim homo semel tantum natura generatur, ac nascitur; ita Christianus, non nisi etiam semel spiritu per lavacrum aquæ regeneratur. Vnde Apostolus (e): *unus Dominus, una fides, unum Baptisma*. Provenit id etiam ex virtute ipsa, & natura characteris, qui, ut dictum est, nunquam deleri potest. Ea quippe solummodo sacramenta, ut Baptismum, de quo hic, *Confirmatio*

tionem, & Ordinem, de quibus postea, reiterare non licet, in quibus character nullo modo delendus consignatur (f). Accedit, quod Baptismus mortem, & sepulturam Christi significet. Hic autem semel mortuus, & sepultus est; nec ille propterea denuo erit suscipiendus (g). III. Quod talis per Baptismum gratia conferatur, qua omnis peccati labes, sive originalis, sive etiam actualis penitus tollatur. Satis declarat ipse Apostolus (h): *nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu*. Et alibi (i): *sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri*. Quapropter Hieronymus (k): *omnia, inquit, nobis in Baptismate condonata sunt crimina: nec post indulgentiam iudicis est metuenda severitas, dicente Apostolo: & haec quidem fuistis, sed abluti estis* cet.

(a) S. Tb. 3. Part. quest. LXIII. art. 3. in corp.

(b) Apostolus quibus in locis de *obsignatione*, seu *figno*, aut *charactere* loquitur, voce utitur σφραγισμός. Sic II. ad Corinth. I. 22. ὁ καὶ σφραγισαμένους ἡμᾶς, qui & signavit nos. Et ad Ephes. I. 13: ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες σφραγισθῆτε, in quo & credentes signati estis. Tum iterum IV. 30: ἐν ᾧ σφραγισθῆτε, in quo signati estis. Porro ea vox apud profanos etiam Scriptores *impresso sigillo insignire* significat. Adparet propterea per illam, signum vere permanens, & indelebile denotari. S. Tb. ibidem art. 5.

(c) Ad Ephes. I. 13.

(d) Tract. VI. in Ioan. cap. I. num. 16.

(e) Ad Ephes. IV. 5.

(f) S. Tb. ibidem art. 6. in corp.

(g) S. Tb. 3. Part. quest. LXXVI. art. 9. in corp. Sed quid dicemus, quod Alexander III. in Cap. de quibus II. de Baptis. permittit sub conditione, si nondum baptizatus es, ego baptizo te, aliquando posse rebaptizari? Id iis tantum casibus licebit, in quibus

non constat aliquem rite antea ablutum fuisse . Ez vero non Baptismi iteratio , sed cauta ipsius administratio est .

(b) *Ad Rom. VIII. I.*

(i) *I. ad Corinth. VI. II.*

(k) *Epist. 83. ad Oceanum .*

§. XVI.

Volterius reprehenditur .

Quæ tamen de Baptismi gratia diximus , non placent Volterio ; Vulcano (a) Reipublicæ litterariæ . Is enim , vt virtutem Baptismi e medio tolleret , & despiciatui haberet , inde illud fieri argumentatur , quemlibet , (exemplo primorum Christianorum , qui , vt liberius viverent , tardius baptizabantur , & Constantini , qui vxorem , filium , propinquosque peremit) , quævis improba facinora impune patrare posse , certa inductum spe , quod ea Baptismo deinde suscepto diluantur . Ita ipse (b) : *on abuse de ce sacrement dans les premiers siècles du Christianisme : rien n'était plus commun que d'attendre l'agonie pour recevoir le Baptême . L' exemple de l' Empereur Constantin en est une assez bonne preuve . Voici comme il raisonnait : le Baptême purifie tout : je peux donc tuer ma femme , mon fils , & tous mes parens ; après quoi je me serai baptiser , & j' irai au Ciel . Comme de fait , il n'y manqua pas .* Sed plura hic non reticenda . I. Vndenam didicit Volterius nihil fuisse communius prioribus sæculis , quam vt extrema dies ad baptizandum expectaretur ? Certe frequentissimum fuisse numerum Christianorum vel in prima ipsa Ecclesiæ tempestate , non docuere solum Lucas in Actibus , & Paulus in Epistolis , sed Plinius , qui , quum Bithyniam Proconsul regeret , & ingentem Christianorum societatem in diem magis au-

augeri videret, ad Traianum Imp. ea de re scribendum duxit (c); Tertullianus, qui pro vniuscuiusque conditione, ac dispositione, cunctationem Baptismi vtiliorem esse adseverans, communem in Africa fuisse morem baptizandi parvulos docet (d); & Cyprianus, qui, vt ex historia patet, Confessoribus, h. e. Christianis ob confessionem fidei in carcere detentis, sacram deferri Eucharistiam studiose curabat. Quod si ita est, erantne ii omnes baptizati, aut ipsi etiam ad mortem vsque Baptismum distulerant? II. Quod per Constantinum mortem oppetierint socer Maximianus Hercules, adfinis Licinius, ac Licinianus nepos, Crispus filius ex priorē vxore Minervina, & ipsa secunda vxor Fausta; hæc quidem omnia Historici testantur: quod vero ad patranda isthæc descenderit, spe inductus, fore vt Baptismo deinde mundaretur, Volterius imaginatur. Fortasse, vt verum fateamur, aut nimis iustus ille, aut incautus potius dicendus erit (e), non autem Baptismalis spe veniæ in crudelitatem proclivior. III. Vt in adultis consensus omnino requiritur ad veritatem Baptismi percipiendam, ita necessariæ dispositiones quædam sunt ad illius effectum consequendum. Eas enumerat Tridentinum (f), vbi de præparatione agit adultorum ad iustificationem, quæque ad hæc reducuntur, fidem in Christum, spem veniæ, odium peccati, amorem Dei inchoatum, & divinorum mandatorum servandorum promissionem. Quare Ecclesia eos, qui ad Baptismum aspirabant, tum catechesibus ante informare, tum per varios catechumenatus gradus (g), diuturnis poenitentiae exercitationibus, ad gratiam præparare consuevit. Tantum propterea abest, vt quis inde ante Baptismum occasionem duceret male vivendi, vt potius ad bene vivendum, ac poenitendum teneretur. IV. Esto denique, quod plerique passim ad ultimam ægritudinem Baptismum differre solerent, vt liberiori vitæ vacarent! Sane vitium

tium id est hominum, sacramento abutentium, non Baptismi, ad regenerandum instituti: quo pacto non damnanda medicina, ad sanandum adcommodata, sed reprobanda illius temeritas est, qui infirmitatem amaret, ut sanetur. Ad hæc, semper Ecclesia procrastinationes huiusmodi eo fine institutas averfata est. Vnde Clinicos, qui in lecto decumbentes baptizabantur, a sacris Ordinibus absterrebat, & pro iis, si in Catechumenatu decederent, ipsum aliquando sacrum offerre recusavit (h). V. Omnis culpa, ac poena æterna per Baptismum remittitur, & in adulto, apte tamen preparato, poena etiam temporalis actualium peccatorum. Id autem non impedit, quominus isti hæc per magistratus puniantur; quorum interest cives in officio metuenda legum vi continere. Certe hac etiam ratione haud impune ante Baptismi susceptionem peccare licebit.

(a) Hoc se nimirum nomine ipse adpellare gaudet in lib. *Testament politique de M. de Voltaire pag. 36.* (A Geneve 1771.) , ubi liberam, quam tenuit, scribendi rationem quodammodo purgare his verbis fatagit: *la rapidité du torrent ne me laissait pas toujours la liberté de la réflexion. Ma tête était un Volcan perpétuel, qui exhâlait la flamme, & la cendre.* Novi equidem subdubitare nonnullos, verumne opus illud ipsius sit, aut studiosorum assecrarum. Esto, aliorum sit! liquet tamen, quam de Volterrii ingenio ipsiusmer discipuli sententiam colant.

(b) *Pièces Détachées Tom. I. verb. Baptême.*

(c) *Lib. X. Epistolarum, Epist. sollemne est ad Traianum de Christianis, ubi in fin. hæc habet: vife est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam vocantur in periculum, & vocabuntur. Neque enim civitates tantum, sed vicos etiam, atque agros superstitionis istius contagio pervagata est: certe satis constat,*

stat, prope iam desolata templa...

(d) Ita lib. de Baptismo advers. Quintillam cap. 18: quid festinat innocens aetas ad remissionem peccatorum?

(e) Ita res gestæ. I. Maximianus filiam Faustam vxorem dederat Constantino. Tum huic per eam exitium machinabatur. A Fausta iste monitus, vt principium loco sui in lecto lateret, curavit. Maximianus, Constantinum credens, servum pro Imperatore occidit. II. Licinius bello victus a Constantino, pacem obtinuerat: tum paullo post comparata iterum manu, bellum movit, & victus, quin & a Senatu hostis declaratus, peremptus est. Filius Licinianus, quod patris partibus stare deinceps posset, pariter necatus. III. Fausta privignum Crispum accusavit, quod sibi incestum, Reipublicæ vero turbas moliretur. Nimis credulus Constantinus, vxorique indulgens, mortem filium multavit. IV. Helena, Constantini mater, & avia Crispi, dolorem ob istius mortem lenire non poterat. Cognita tum Crispi innocentia, & patefacta Faustæ calumnia, eademque adulterii convicta. Tantus iam mœror Constantinum inaccessit, vt Faustam ipsam morti dandam iusserit. Iustitiæ igitur, doloris, aut ad summum parum considerati consilii characteres hic potius elucet. Quid facta huiusmodi cum Baptismo?

(f) Sess. VI. in Decret. de iustif. cap. 6.

(g) Notum est ex Ecclesiasticis monumentis tres in classes, Audientium scilicet, Competentium, & Electorum, catechumenos dividi consuevisse. Audientes sacris concionibus, & Missæ ab Introitu vsque ad Offertorium exclusive intererant, tum per diaconum dimittebantur: catechumeni discedite. In ea autem statione ad Occidentem versi, detractis calceis, & extensis manibus exsufflantes, Satanæ renuntiabant. Inde pallio induti, & Orientem versus, fidem profitebantur; hinc saliva nares, lingua, auresque ipsorum ringebantur, tum impositione manus, & exsufflatione exorcizabantur, signabantur, inungebantur. Com-

petentes, quasi *simul petentes*, humi prostrati, Baptismum efflagitare solebant. Symbolum iis, & O-ratio Dominica recitanda tradebatur. De duris eorum poenitentiae laboribus agit Tertullianus *lib. de Bapt. advers. Quin. ill. cap. XX.* Demum *Electi ex Compotentibus*, praemissis scrutiniis, quae vario tempore septem plerumque fiebant, per sponsores, quos *patrinos* dicimus, episcopo offerebantur, & in pervigilio Paschae, ac Pentecostes, ad Baptismum admittebantur.

(b) *Conc. Bracarense l. an. 562. Can. 17.*

C A P U T III.

De Confirmatione.

§. I.

Confirmationem esse verum nova Legis sacramentum, contra Calvinum, & Dalleum demonstratur.

INter Novatores Calvinus primus omnium apertiore bello contra Confirmationem exarsisse videtur (a). Ducis sui partes sequutus ex Recentioribus Ioannes Dallæus, pugnam acerrimus redintegravit (b). Sed vani utriusque conatus! Satis enim ex sacris literis, ac Traditione, istius veritas sacramenti evincitur. I. Ita sane habetur apud Lucam (c): *quum autem audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem. Qui quum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum-sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum.* Hinc sic licet arguere. Tria ad sacramenti naturam, ex confessione ipsorum Protestantium, requiruntur, *signum*

externum, gratiae collatio, & divina institutio. Signum externum in forma, & materia consistit: oraverunt, en formam: imponebant manus, en materiam. Gratiae collatio liquido deducitur ex verbis iis accipiebant Spiritum-sanctum. Habetur denique institutio divina, quum nec Apostoli tanta vti potuissent potestate, nisi ea a Christo donarentur; nec vero tantam sibi iniecerent curam dandi Spiritum-sanctum per manuum impositionem (d), nisi expressum a Christo mandatum accepissent. II. Accedunt Patres, quorum agmen ducunt Irenæus, qui præceptorem habuit Polycarpum, auditorem S. Ioannis Evangelistæ (e): quemadmodum igitur Apostolus poterat dare escam: (quibuscumque enim imponebant Apostoli manus, accipiebant Spiritum-sanctum, qui est esca vitae); illi autem cet. Cyprianus (f), ubi de impositione manuum loquitur, quæ a Petro, & Ioanne super recens baptizatos facta est: quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem, Spiritum-sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur. Cyrillus Hierosolymitanus (g): vobis quoque similiter, postquam ex sacrorum laticum piscina adscendistis, datum est Chrisma, illius antitypum, quo unctus est Christus: quod est nimirum Spiritus-sanctus. Idem antiquiora concilia testantur, ut Eliberitanum in Hispania an. 305. Can. XXXVIII: peregre navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum; ita ut si supervixerit, ad episcopum eum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit. Et Laodicenum an. 320. Can. XLVIII: oportet baptizatos post Baptismum sacratissimum Chrisma percipere, & regni Christi participes fieri.

(a)

- (a) *Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. XIX. num. 4. & seqq.*
- (b) *Disput. de Confirmatione.* Tribus ea Libris comprehenditur, in quorum I. is nritur probare sacramentum Confirmationis nullo pacto ex Scriptura inferri posse, in II. testimonia Patrum oppugnat, in III. Romanorum Pontificum dicta, & vsum Ecclesiae ad sui sententiam detorquet. Contra ipsum pari ordine, ac maiori gravitate decertavit Tournely in *Prælect. Theolog. vbi de sacramento Confirmationis.*
- (c) *Aët. VIII. 14.*
- (d) Refertur etiam *Aët. XIX. 1. & seqq.* quod Paulus Ephesum ingressus, quum comperisset quosdam discipulos Ioannis non fuisse Baptismo Christi baptizatos, & baptizaverit, & iis manus impositione Spiritum-sanctum contulerit. Pariter ad *Hebr. VI. 2.* morem innuit baptizandi, & confirmandi: *non rursus iacentes fundamentum pœnitentiæ . . . baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum.* Quæ vltima verba Chrysostomus *Homil. IX. cap. 5. de sacramento Confirmationis* interpretatur.
- (e) *Lib. IV. advers. hæres. cap. XXXVIII. num. 2.*
- (f) *Epist. LXXIII. ad lubaianum num. 37.*
- (g) *Catech. XXI. Mystagogica III. de sacro Christmate num. 1.*

§. II.

Contra adlatum Luca textum VII. Ioannis Dallæi argumenta.

Propositum Scripturæ testimonium de gratia miraculorum interpretatus olim fuerat Calvinus (a). Eidei nunc consonat Ioannes Dallæus, illiusque sententiam pluribus præterea confirmare conatur (b). I. *Quum adversarius ipse (Bellarminus) statuat, datum ab Apostolis Spiritum eiusdem generis, atque ordinis cum eo fuisse, quem*

quem ipsi festo Pentecostes die acceperant, evidenter hinc confici, Spiritum illum, prophetia, & linguarum donum fuisse. II. Quum Spiritum, quem a Messia vulgo dandum Israelis spes erat, prophetia Spiritum & Iudæi intelligerent, & non obscure Scripturæ significaverint, omnino esse consentaneum de eo accipi dona, quæ sacri Scriptores a nostro Iesu passim effusa in illis nascentis Regni sui initiis narrant. III. Samaritani illi a Philippo tincti iam ante Petri adventum Spiritum-sanctum habebant, adeoque acceperant. Lucas autem quemquam eorum accepisse negat. Ergo necesse est, ut hæc inter se concilientur, fateri, habuisse eos iam unius generis Spiritum, (h. e. Spiritus dona), nondum habuisse alterius; habuisse scilicet gratiam gratum facientem, quæ in Baptismo, quem acceperant, datur; nondum habuisse gratiam gratis datam; eamque adeo ab Apostolis per manuum impositionem accepisse. IV. Adfert præterea auctoritatem Chrysostomi, quæ ita est (c): quomodo, inquit, Spiritum-sanctum illi non receperant? Spiritum acceperant remissionis, Spiritum autem signorum nondum receperant. V. Quæcumque ordinaria est, & perpetua, & necessaria Fidelibus gratia, eam absurdissimum est ab ordinario ministro dari non posse. Et quæ adversarii garrunt de episcopi, & presbyteri discrimine, ea neque vera sunt, neque ad hanc rem adposita... At non potuisse Philippum Spiritum illum, quem dederunt advenientes Apostoli, Samaritanis dare, & res ipsa loquitur, & pæne omnes consentiunt. Ergo necesse est Spiritum illum alterius omnino ordinis fuisse... scilicet miraculorum Spiritum..... Extraordinarium, & singulare charisma extraordinariorum, & singulare ministeriorum esse, ut fuit, plane erat consentaneum. VI. Ab Apostolis datus Spiritus Simonem vehementer commovit, ut potiunde mirabilis huius facultatis desiderio inflammatus pecuniam, qua eam redimeret, Apostolis obtulerit. At si nihil aliud actum esset, quam quod in isto adversariorum sacramen-

to fieri vulgo videmus, non ita adfectus esset Simon... Is enim Spiritus, quem isti se tradere putant, ita placidus est, ac taciturnus, ut vocem nullam mittat, nullum sonum edat cet. VII. Postremo rem totam sic illustrat alter Lucae huius parallelus in hoc ipso Actuum libro locus.. Narrat de duodecim quibusdam discipulis Ephesi a Paulo conveniens (d): his auditis (inquit) baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et quum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus-sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant... Hic autem Spiritum venire prophetiae, & linguarum, apertissimum est, & apud omnes confessum. Ergo & illic acceptum a Samaritanis Spiritum, prophetiae quoque, & linguarum fuisse necesse est.

- (a) Ita enim ipse Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. XIX. num.6: visibiles illas, & admirabiles Spiritus-sancti gratias, quas tunc in populum suum effundebat, voluit Dominus a suis Apostolis per manuum impositionem administrari, & distribui. Huic autem impositioni manuum non altius subesse mysterium cogito: sed huiusmodi ceremoniam adhibitam ab illis interpreter, ut ipso gestu significarent, se Deo commendare, & velut offerre eum, cui manus imponebant. Hoc ministerium, quo tunc Apostoli fungebantur, si adhuc in Ecclesia maneret, manuum quoque impositionem oporteret servari: sed ubi gratia illa conferri desit, quorsum pertinet manuum impositio?
- (b) In cit. Disput. de Confirm. lib. I. cap. 10.
- (c) Homil. XVIII. in cap. 8. Act. Apost.
- (d) Act. XIX. 5.6.

§. III.

Eadem refutantur.

Verum hominis, ad fallendum compositi, fallacissima haec sunt argumenta! I. Duplex Spiritus-sancti esse.

effectus distinguendus est, alter interior, permanens; & sacramento Confirmationis, rite suscepto, semper adnexus, seu gratia *sanctificans*, aut *gratum faciens*; temporarius alter, exterior, ac tempori adcommo-
datus, seu gratia *gratis data*. Vtrumque diserte signifi-
cat Augustinus (a): *neque enim temporalibus, & sen-*
sibilibus miraculis attestantibus, per manus impositio-
nem modo datur Spiritus-sanctus, sicut antea dabatur
ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiae primordia
dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, ut ii, quibus
manus ad accipiendum Spiritum-sanctum imponitur, re-
pente incipiant linguis loqui? Sed invisibiliter, & la-
zenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus di-
vine caritas inspirari. Apostoli autem, in quos Pente-
costes die venit Spiritus-sanctus, cum dono miraculorum,
& linguarum, effectum ii etiam Confirmationis, seu
permanentem gratiam acceperunt. Ille enim ipse Spi-
ritus in eos descendit, de quo Christus (b): *ego ro-*
gabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut
maneant vobiscum in aeternum. Et post pauca: *apud*
vos manebit, & in vobis erit. Quum igitur Dallæus
a sacramento Confirmationis; quod Fidelibus mini-
stratur, gratiam sanctificantem excludit, eo quod per
Spiritus, qui Apostolis communicatus fuit, gratia
tunc facta sit prophetiae, & signorum; aperte
ille mentiri dicendus est. Quin potius contra ipsum
ita retorquetur argumentum: Spiritus-sanctus, qui a-
liis datur in Confirmatione, est *eiusdem generis, at-*
que ordinis, cum eo, quem Apostoli festo Pentecostes
die acceperant: non solum autem ille miraculorum
donum, quod primis Ecclesiae incunabulis opportu-
num vicebatur, sed gratiam etiam sanctificantem at-
tulit Apostolis: ergo, sublata gratia miraculorum,
(quæ, corroborata Ecclesiae fide, posterioribus ætatibus
non adeo necessaria est), romanere debuit effectus sacra-
menti, seu gratia sanctificans, quæ semper Confir-
ma-

mationi adhaeret. II. Prænuntiarat olim Ioel (c): *effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiae vestrae* cet. Confirmandam eam expectabant Iudæi, confirmatam eam iam esse docuit Petrus (d), quum Pentecostes die impleti omnes Spiritu-sancto variis linguis Christum annuntiabant. Spectavit præcipue igitur Ioelis prophetia externorum gratiam signorum: non exclusit vero interiorem vim gratiæ, in corda etiam diffundendæ, immo eam supposuit. Præclare S. Thomas (e): *operatio miraculorum est manifestativa gratiæ gratum facientis, sicut & donum prophetiæ, & qualibet gratia gratis data. Vnde (f) gratia gratis data nominatur manifestatio Spiritus. Sic igitur Apostolis dicitur datus Spiritus-sanctus ad operationem miraculorum, quia data est eis gratia gratum faciens cum signo manifestante. Et Gregorius (g): foris adparentibus linguis igneis, intus facta sunt corda flammantia*. III. Non quod gratia, quam baptizati a Philippo acceperant, fuerit *gratum faciens*, necesse ideo fuit, ut iidem, ab Apostolis impositione manuum confirmati, non alteram, nisi externum prophetiæ donum, seu gratiam *gratis datam* acciperent; perinde ac interior gratia unius sacramenti interiori gratiæ alterius prorsus opponeretur. Enimvero eadem illa est in omnibus sacramentis quoad sui naturam, utpote quæ nobis a Deo *sensibilibus* signis communicatur, eiusque amicitiam misericorditer conciliat. Sed diversa est quoad diversos sui effectus. Puta, in Baptismo regenerat, mundatque animam a peccato: in Confirmatione vero roborat, confirmatque ad fidem strenue profitendam. Nihil propterea mirum, si quibus Philippus priorem gratiam dederat per Baptismum, posteriorem largirentur Apostoli per Confirmationem. IV. Id unum proposuerat sibi Chrysostomus, rationem scilicet reddere, cur baptizati a Philippo, remissionem quidem pec-

peccatorum non autem Spiritum signorum obtinerent. Et deducit ab eo, quod ille diaconus erat, Apostoli autem maiori, h.e. Episcopali adaucti potestate. Unde ipse (h): *Et quare non acceperunt Spiritum-sanctum ii, qui baptizarentur? Vel forsitan quia Philippus in hoc Apostolos brevi venturos honorabat, vel quod hoc donum non habebat. Erat enim ex septem illis; id quod magis videtur dicendum. Unde mea sententia hic Philippus unus ex septem erat, secundus, a Stephano. Ideo et baptizans Spiritum-sanctum non dabat. Neque enim facultatem habebat. Hoc enim donum solum Apostolorum erat. Nunc quid hæc faciunt Dallæo (i)?* V. Atqui id quidem falsum est, diaconum nempe ordinarium ministrum esse Confirmationis! Quod patet exemplo Philippi, qui baptizare potuit, confirmare non potuit. Rationem iam adsignavit Chrysostomus (k), quod Philippus unus ex septem esset diaconis, cui Apostolica, aut Episcopalis deerat potestas. Atque hinc liquet, episcopos, Apostolorum successores, iure divino presbyteris, cæteroque Clero anteire. De qua re porro. VI. Hactenus probatum est, cum gratia gratum faciente, gratiam etiam gratis datam in Confirmatione, in prima illa Apostolorum tempestate, conferri solere, ad commendationem rudis fidei, et Ecclesie primordia dilatanda, ut inquebat Augustinus (l). Simon magus, ubi per manuum impositionem mira adeo prodigia fieri animadvertit, donum Dei pecunia quæsit, ratus nullam sibi posse amplioris lucri opportuniorem offerri occasionem. Exteriorem igitur hanc gratiam, Confirmationi per ea tempora extraordinarie accedentem, & qua se ille ditescere putabat, turpiter concupiscere potuit: interiorem alteram, sacramenti propriam, & ordinariam, quæ nec sensibus obvia, nec pravo ipsius consilio erat adcommodata, quomodo illam aut videre poterat, aut adamare? VII. Ultro fatemur, alterum Lucæ textum (m), de Spiritu

tu etiam prophetiæ, & linguarum esse intelligendum. Sed quod *visibilis* hæc, atque *extraordinaria* virtus, *invisibili*; & *ordinaria* accederet virtuti sacramenti, eamque supponeret, & manifestaret, id præterea tuemur, atque evicimus. Probet nunc, si potest, Dallæus, ab externa ea gratia internam excludi (n)?

- (a) *Lib. III. de Baptis. contra Donatist. cap. XVI. num. 21.*
- (b) *Ioan. XIV. 16.*
- (c) *Ioel. II. 28.*
- (d) *Act. II. 16.*
- (e) *I. Part. quæst. XLIII. art. 3. ad 4.*
- (f) *I. Ad Corinth. XII. 7.*
- (g) *Lib. II. Homil. 30. in Evang.*
- (h) *Cit. Homil. XVIII. in cap. 8. Act. Apost.*
- (i) Paullo post *cit. loc.* Chrysostomus subiecit: *virtutem* (septem diaconi) *acceperant faciendi signa*, non autem dandi aliis *Spiritum sanctum*. Alterum igitur alteri opponit. Notum est propterea, nomine *Spiritus sancti* non intelligere *solum* virtutem signorum.
- (k) *Supr. cit. loc.*
- (l) *Supr. pag. 109.*
- (m) *Supr. cit. loc.*
- (n) Lucas in re eadem merito varia voce usus est.

Act. XIX. 6: ηλθε το πνευμα το ἅγιον ἐπ' αὐτους, venit Spiritus-sanctus super eos. Act. XI. 15: ἐπέπεσε το πνευμα το ἅγιον ἐπ' αὐτους, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, cecidit Spiritus-sanctus super eos, sicut & in nos in initio. Et Act. VIII. 16: οὐπω γὰρ ἦν ἐπ' αὐτοὺς ἐπιτεπτικός, nondum enim in quemquam illorum venerat (h. e. supervenerat). Vocabula *ηλθε*, *ἐπέπεσε*, *ἦν ἐπιτεπτικός*, seu *το venire*, *cadere*, *supervenire*, utrumque genus gratiæ luculenter significant, sive internam, quæ leniter illapsa in Apostolos, novosque confirmatos descendit, sive externam, quæ per modum venti vehementis, ac cum strepitu, in eorum corda irruebat. Dallæo, Græca sapienti, sapientie a Græco textu petita hæc animadversio?

§. IV.

De tempore instituta Confirmationis, ac de materia, & forma eiusdem, aliqua enucleantur.

Quum hæc ita sint, plura hinc dispicienda. I. Quo tempore Confirmatio instituta sit, multi quæsierunt. Placet opinio Angelici (a), ita scribentis (b): *dicendum est, quod Christus (ante Passionem) instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, secundum illud (c): si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus-sancti, quæ non erat danda ante Christi Resurrectionem, & Ascensionem, secundum illud (d): nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Hæc ille. Probabilius itaque Confirmatio instituta fuit in tempore illo, quod a Resurrectione usque ad Ascensionem intercurrit. Ad rem S. Leo (e): *non ergo ii dies, Dilectissimi, qui inter Resurrectionem Domini, Ascensionemque fluxerunt, otioso transire decursu: sed magna in eis confirmata sacramenta, magna sunt revelata mysteria.* II. Materia essentialis Confirmationis est manuum impositio. Quod certe satis ex iis, quæ hætenus contra Dallæum disputavimus, manifestum est, sive Scripturæ consulantur, quæ de impositione manuum meminerunt, sive Traditio, quæ constat, eam ab ipso Apostolorum ævo perpetuo in Ecclesia fuisse conservatam. Disputant vero, an idem dicendum sit de chrismate. Ac, licet varia est de hac re Theologorum sententia (*), sanius certe putasse videntur Tournelyus (f), ac Bertius (g), qui ex impositione manuum, & ex chrismate ipso (h), tamquam ex binis essentialibus, ac partialibus, totalem unam materiam; atque adequatam constare voluerunt. III. Missis præterea, quæ de forma a diversis diverse dici solent, cum eodem*

Tom. III. H Tour-

Tournelyo (i) adserimus, tum orationem *Omnipotens*, quæ impositioni manuum respondet, tum verba illa *Signo te signo crucis* cet. quæ vñctionem comitantur, *totalem* simul esse, & *adæquatam* formam sacramenti. Nimirum non solum, vt dictum est, apud Scripturas, & Patres, cum impositione semper etiam oratio commemoratur; sed etiam forma *Signo te* cet. in antiquissimis Sacramentariis, & ab ipso Eugenio IV. refertur (k): forma autem est: *Signo te signo crucis, & confirma te chrismate salutis, in nomine Patris* cet. (l).

(a) Volterius in *Mélanges de littérature* cet. Tom. II. des *Theologiens*, tum Theologicam scientiam, & Sorbonicorum Theologorum honores deridet, tum Aquinati, eo quod omnia eius scripta inutilibus, (cuiusmodi aliquos numerat), scatent quæstionibus, Angelici titulum invidet: *L'Angé de l'école a écrit environ quatre mille belles pages dans ce goût*. Nimirum Philosopho, supra omnes magisterium adfectanti, nihil gratum, nisi philosophice, h.e. impie sapere!

(b) 3. Part. quæst. LXXII. art. 1. in corp.

(c) Ioan. XVI. 7.

(d) Ioan. VII. 39.

(e) Serm. I. de Adscens.

(f) In *Prælect. Theol. de sac. Confr. quæst. I. art. 3.*

(g) De *Theolog. discipl. lib. XXXII. cap. 4.*

(h) Chrisma conficitur ex oleo, quod (vt ait Eugenius IV. in *Decret. seu Instrucl. Armen.*) nitorem significat conscientie, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ. Græci 35. alia aromatum genera admiscunt; quæ tamen si desint, modo oleum & balsamum adsint, rite confici chrisma Benedictus XIV. decidit Const. ex quo an. 1756. Porro oleum necessitate sacramenti, balsamum ex vsu tantum Ecclesiæ requiri videtur, cuius ante Gregorii M. tempora haud certum extat monumentum. Pius V. Const. digna an. 1571. episcopis Indiarum pro balsamo, quod ibi non reperitur, succum quemdam mi-

ri odoris, qui pro vero balsamo communiter habetur, adhibendum concessit. Et Xystus V. Constit. cum balsamum an. 1590. episcopis Portugalliae, & Algarbiorum permisit, ut pro balsamo vallis Hierico, quo Romana Ecclesia semper consuevit chrisma conficere, balsamo Orientali vterentur.

(i) *Ibid. art. 4.* Miror tamen Bertium, qui impositionem, & vñctionem *adequatam* materiam Confirmationis facit, posthabita nunc oratione, praecedente impositionem, adfirmare, sola verba *Signo te cet*, quae vñctioni coniunguntur, *adequatam* esse formam huius sacramenti.

(k) *In Decret. seu Instruct. Armen.*

(l) Tria hic solent opponere. I. Forma huiusmodi saec. XII. ubique usurpata est, nec ante saec. VIII. ullum illius adhuc extat monumentum. II. Eugenius IV. de ritibus, quos Romana Ecclesia servat in ministrandis sacramentis, Armenos edocere voluit, quod certe ad solam pertinet disciplinam. III. Mira extitit varietas quoad verba, quae chrismationem comitantur, ut ex antiquis patet Ritualibus. Forma igitur *Signo te cet.* non ad *essentiam* pertinet Confirmationis. Sed ad I. respondetur, ex disciplina *arcani*, quae summa religione primum observabatur, ne Religionis mysteria Gentilium, & Iudaeorum derisioni paterent, fieri potuisse, ut de forma hac Confirmationis altum haberetur silentium. Adposite Innocentius I. qui initio saec. V. floruit, *Epist. XXV. ad Decent. episcop. Eugub. cap. 3. num. 6.* postquam de vñctione, quae per Confirmationem datur, disseruerat: *verba autem dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.* Si ea secreti religio per illam tempestatem: quae, rogo, prioribus ipsis Ecclesiae saeculis? Quoad vero II. spectat, Eugenius in *cit. Decret.* satis diserte inquit, se *sub quodam brevi compendio orthodoxae fidei veritatem*, quam Romana Ecclesia profitetur, per illud Decretum tradere. Immo, ubi sacramenta omnia perfici

uit ex materia, forma, & intentione ministri, hæc subdit: *quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum*. Manifestum est itaque, se non de *accidentalibus* solum, sed *essentialibus* præsertim ritibus sacramentorum loqui. Ad III. denique dicimus, quod mutatio isthæc quoad verba fuerit, non autem quoad sensum. Semper enim is verborum contextus adhibitus est, quibus effectus sacramenti exprimeretur. Quare superius *pag. 25.* tradidimus, formas sacramentorum non *strictè* sub certa verborum clausula, sed potius quoad aliquem illarum sensum fuisse præscriptas.

(*) Quum certum sit ex fide Catholica Confirmationem esse novæ Legis sacramentum; tum latente expressa Ecclesiæ definitione circa illius materiam, & formam, Theologis diversæ opinandi occasio facta est. I. Putarunt nonnulli solam impositionem manuum, de qua mentio est in Scripturis, materiam esse istius sacramenti. Sed contrarium adstrui videtur ex Tridentino *Seff. VII. Can. 2.* vbi ipsi tantum *Chrismati virtutem* sacramenti adtribuit; & ex Patribus, & conciliis, quæ passim una cum chrismate superinfundi etiam Spiritum-sanctum docuerunt, in quorum classem, ut de aliis taceamus, Cyrillum, & Synodum Laodicensem *pag. 105.* adnumeravimus. II. Porro alii unctionem solam pro materia *essentiali* constituerunt, eo quod in locum successerit impositionis manuum, quam credunt in metam abiisse caeremoniam. Eo detorquent illud Innocentii III. in Cap. *quum venisset vnic. de sacr. unct.* vbi ait: *per frontis chrismationem manus impositio designatur*. Sed falsum id esse constat, quum in substantia sacramentorum, quæ a Christo instituta, & determinata fuit, nihil ab Ecclesia possit commutari. Innocentius autem in *cit.* Cap. haud quidem significavit ritum, quo antiquitus Confirmatio perficiebatur, diversum ab eo esse, qui deinde in Ecclesia adhibitus est. Sed illud tantum innuere voluit, modum antiquitus loquen-

quendi, diffidere iam a modo recenter loquendi, seu impositionem manuum, quæ ita primum dicta est, *chrismationem* postmodum adpellatam fuisse. Demonstrant id verba, quæ idem Pontifex statim subiecit: *quæ alio nomine dicitur Confirmatio*. Vnde liquet non de ritus, sed nominis mutatione eundem loquutum esse. III. Opinantur nonnulli, tum impositionem manuum, tum vñtionem a Christo pro materia *essentiali* institutam fuisse; facta tamen Ecclesiæ facultate, ut hæc, pro temporum vice, aut utraque simul, aut alterutra vteretur. Verum hac in re Scripturis, & Traditione duce procedendum est, non coniecturis, quibus tantum hæc opinio innititur. IV. Distinguunt plerique duplicem *impositionem* manuum, vnam, quæ præcedit vñtionem, quum scilicet episcopus, extendens manus versus confirmandos, orationem *Omnipotens* fundit ad invocandum Spiritum-sanctum; & alteram, cum ipsa vngendi actione coniunctam, quamque propterea impositionem etiam dicunt, eo quod nonnisi manu vñctio ipsa perficiatur. Atque de hac impositione manuum, quæ ab ipsa vñctione haud distinguitur, intelligendas esse Scripturas volunt. Attamen, si verum amamus, specialem plane, ac distinctam ab vñctione actionem, sub nomine impositionis manuum, Veteres significarunt: vnde *capitis obumbrationem, manus extensionem, expansionem, aut elevationem* dixerunt. Satis iam aperte Tertullianus *lib. de Bapt. advers. Quintil. cap. VII.* de duabus certe distinctis actionibus loqui videtur, ubi ait: *exinde egressi de lavacro perungimur benedicta vñctione*. Et paullo post: *dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum-sanctum*. Hinc & Cyprianus, qui *Epist. 73.* inquit: *per nostram orationem, & manus impositionem Spiritum-sanctum consequuntur*. Ad hæc, quidni etiam vñtionem, quæ in vertice capitis baptizandi, & extremam vñtionem in infirmis, manus etiam impositionem dicamus, quum manu eæ quoque perficiantur?

tur? V. Plures præterea *essentialem* Confirmationis materiam manus impositionem, partem vero *integrantem* vñctionem esse existimaverunt: quo pacto in Pœnitentia dolor ad *essentiam*, confessio, vel satisfactio ad *integritatem* pertinent sacramenti. Sed quoniam, ut supra notatum est, *chrismatis* actioni Tridentinum, ac Patres collationem tribuunt Spiritus-sancti, ipsa hinc vñctio non *integralis*, sed *essentialis* pars sacramenti esse videtur. VI. Quid igitur silente Ecclesia, discrepantibus Theologis, ea in re statuendum? Tutius erit, impositionem simul, & vñctionem, partiales quidem, sed *essentiales* Confirmationis partes ita constituere, ut ex binis iis *totalis* exsurgat ratio sacramenti. Quod quidem ex iis, quæ hæcenus dicta sunt, facile suadetur. VII. *Essentiali* impositioni manuum opponi videntur recentiora Græcorum Euchologia, quæ nullam illius mentionem interserunt, quum chrismandi ritum describunt: Ex quo sic licebit arguere: Græci confirmant sine prævia impositione manus, quæ ab vñctione distinguatur: Ecclesia Latina in Lugdunensi II. aut Florentino, redeuntibus in suam communionem nunquam obiecit apud hodiernos Græcos haud rite conferri Confirmationem: sola itaque vñctione, exclusa speciali impositione manus, perfici hoc sacramentum dicendum erit. Enimvero *gravissimam* esse huiusmodi Obiectionem confessus est Tournelyus *supr. cit. loc.* nec ipse visus parem adtulisse Responzionem. Illa vero facile diluetur, si advertamus nullam *sacramentalem* orationem a Græcis fundi solere, nisi extensa, aut imposita manu. Quo modo dixit Augustinus *lib. III. de Bapt. contra Donat. cap. XVI. num. 21: quid est enim aliud, (manus impositio), nisi oratio super hominem?* Præscribitur itaque in Græcorum Euchologiis, quibus hodie dum ii utuntur, ut super recens baptizatis recitetur oratio, qua Spiritus-sanctus invocatur. Quamvis vero expressa manus impositio non memoretur, ea tamen, una cum oratione ex antiqua

qua consuetudine vsurpatur . Viderat id Sambovius, Doctor Sorbonicus , apud Iuenin in *Comment. de sacram. Dissert. III. de Confirm. quest. II. de mater. Confirmationis cap. III. art. 1. concl. 2. obiect. 1.* Videte etiam Cl. Selvaggium *Antiquitat. Christian. lib. III. cap. VI. §. II. num. 6. VIII.* Vnctioni porro , vt pote quam *essentialem* Confirmationis partem statuimus , silentium Scripturarum refragatur , quæ solam commemorant impositionem . At vero , si sapimus , aliquod etiam vnctionis vestigium in Apostoloprehendemus , vbi II. ad *Corinth. I. 22.* sic ait : *qui unxit nos Deus , qui & signauit nos* , quem textum communiter Patres de Confirmatione interpretantur . Nec dicas , non de externa , sed interna ibi Paulum loqui vnctione , ob diffusam Fidelium animis caritatem . Saltem enim *ad eam fit adlusio* , (inquit Natalis Alexander *Histor. Eccles. sec. II. Dissert. X. de sacr. Confir. §. 1.*) , quatenus vnctio externa infusam Fidelium cordibus Spiritus-sancti gratiam significat , quæ per metaphoram vnctio nominatur , ob quamdam cum externa illa similitudinem . Præterea , quomodo cumque hæc sint , constans Ecclesie traditio , (quam alteram fidei regulam esse evicimus *Tom. I. cap. VI.*) , vnctioni , qua de agimus , suffragatur . Satis enim Theologi , ac præsertim Iuenin *supr. cit. Dissert. III. de Confirm. quest. II. cap. III. art. 2.* demonstrarunt , quouis sæculo ab ætate ipsa Apostolorum in Ecclesia tum Orientali , tum Occidentali vnctionem obtinuisse . Immo S. Th. 3. *Part. quest. LXXII. art. 2. in corp.* Apostolos communiter *chrismate in exhibitione sacramenti* Confirmationis vfos fuisse testatur , vt proinde ab iis isthæc Ecclesiarum consuetudo merito sit arcessenda . IX. Ex dictis denique adparet , quanta diligentia cavendum sit episcopis , vt neminem vngant , nisi adfuerit orationi , quæ antea in manus impositione recitatur . Iam vero id obtinebunt , si confirmandos in distinctos ordines , aut in certa veluti claustra distingui iusserint ,

ita ut primis recedentibus, super aliis, postmodum introeuntibus, denuo cum impositione manus consuetam repetant orationem.

§. V.

De ministro, subiecto, & effectu Confirmationis pauca traduntur.

Inquiramus modo, quinam minister Confirmationis, cui eadem administranda, ac qualis proprius eiusdem effectus sit. Et quoad I. satis ex iis, quæ dicta sunt, colligitur, solum episcopum ministrum esse ordinarium huius sacramenti. Non enim alia de ratione Petrus, & Ioannes Samariam perrexerunt, ut iis, quos Philippus baptizaverat, manus imponent, nisi quod, ut Chrysostomus observavit (a), Philippus haud erat Apostolus. Idem Cyprianus adfirmavit, *propositis Ecclesiae confirmandos offerri oportere* (b), & eosdem *ad episcopum perducendos* Eliberitanum sanxerat (c). Ac Hieronymus (d): *non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per presbyteros, & diaconos baptizati sunt, episcopus ad invocationem Spiritus-sancti manus, impositurus excurrat.* Et deinde: *si Scriptura auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus, instar praecepti, obtineret. Quare Tridentinum (e): si quis dixerit, sancta Confirmatio- nis ordinarium ministrum non esse solum episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit (f).* Quod vero II. spectat, non est capax Confirmationis, nisi baptizatus. Quemadmodum enim oportet hominem primum nasci, ut postmodum adolescat; ita non potest quis in gratia corroborari, nisi prius sit per Baptismum ad eam regeneratus. Quamobrem prioribus XII. Ecclesiae saeculis, (quod & apud Græcos etiam observatur), Baptismus, una cum Confirmatione, &

Eu-

Eucharistia, ipsis etiam infantibus ministrari consuevit (g). Atque etiam hodie, tamen si iustis de causis a publica ea disciplina discessum sit (h), licebit, ut affirmat Angelicus (i), parvulis in extremo vitæ periculo constitutis Confirmationem ministrare. III. Duplex denique effectus est Confirmationis. Alter, ut plenitudinem conferat Spiritus-sancti, qua Christianus ad spiritualem pugnam contra *visibiles* etiam fidei hostes communitur. Vnde Augustinus (k): *non sine causa signum suum Christus in fronte nobis fegi voluit, tamquam in sede pudoris, ne Christi opprobria Christianus erubescat*. Alter est, ut imprimat characterem, qui est, ut ait S. Thomas (l), *signum distinctivum* fidelis a ceteris fidelibus. Eum autem non Paulus solum designat (m): *unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*; sed Cyprianus (n), ceterique antiquiores Patres. Quare merito Tridentinum (o): *si quis dixerit, in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, h. e. signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit*.

(a) Supr. pag. 111.

(b) Supr. pag. 105.

(c) Cit. pag. 105.

(d) Dialog. contra Luciferianos.

(e) Sess. VII. de Confirm. Can. 3.

(f) Ante Chrysostomi tempora numquam legitur Græcos presbyteros Confirmationem administrasse. A sæc. V. aut multo ante Photii schisma, seu ante sæc. IX. mos istiusmodi obtinuisse videtur. Placuit nonnullis Theologis, & ex recentioribus etiam Estio, ac Samboyio, haud valide eo modo Confirmationem conferri. Sed obstat tum praxis Rom. Eccles. quæ confirmatos a Græcis presbyteris, atque ad ipsius communionem reverterentes, numquam iterum con-

confirmari permisit; tum Gregorium M. qui, quoniam *Epist. IX. lib. 3.* Calaritanis id presbyteris primum prohibuisset, tum *Epist. XXVI.* denuo rescripsit: *si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.* Adde Eugenium IV. in *Decret. Armen:* legitur tamen aliquando, per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis sacramentum. Immo ipsum Tridentinum, ubi *Seff. VII. de Confirm. Can. 3.* solum episcopum definiuit esse Confirmationis ordinarium ministrum, non obscure innuit huiusmodi ministerium posse etiam presbyteris specialiter delegari. Quippe accepimus Tridentinos Patres fere tum omnes in S. Thomæ sententiam inclinasse, qui 3. *Part. quest. LXXII. art. XI.* ad I. adfirmavit, Gregorium Papam ex plenitudine potestatis privilegium hoc meritis sacerdotibus concedere potuisse. Ex quo adparet, consuetudinem in Ecclesia Orientali, ut presbyteri quoque confirmant, tacito saltem consensu a Rom. Sede probatam, probarique, in Occidentali vero nullum presbyterum chrismare posse, nisi ex expressa delegatione. Quod etiam de Italo-Græcis presbyteris intelliges, a quibus baptizatos per episcopum Latinum, si non adsit Græcus, confirmari præcepit Benedictus XIV. *Const. etsi pastoralis an. 1742.* Ceterum de ministrando chrismate hætenus dicta accipienda sunt, non de conficiendo. Diserte enim Eugenius *supr. cit. Decret. chrismate per episcopum confecto.* Vnde S. Th. *ibid. art. 3.* censet de necessitate esse huius sacramenti, ut chrisma prius per episcopum consecratur.

- (g) Iuenin in *Comment. de sacr. Dissert. IV. de Eucharist. quest. VI. cap. I.*
- (h) Nimirum in Ecclesia Latina, non autem Græca, apud quam, ut omnia Græcorum Euchologia testantur, hoc etiam tempore antiqua consuetudo ser-

vatur. Causæ vero mutationis disciplinæ quoad Confirmationem eæ sunt. I. Quum sollemnis Baptismus obsolescere cœpisset, necesse fuit, ut ille a presbyteris, Confirmatio ab episcopis, & quidem diverso tempore, ac ritu conferretur. II. Quum puerilis ætas incapax sit tentationum, satius visum in rationis tempus sacramentum istud differre, quo ad bene pugnandum robor donaretur. III. Ita etiam iterandæ Confirmationem facilius periculum evitatur. IV. Debita sacramento reverentia præstatur, quum iis, qui ratione utuntur, conferatur. Quod porro ad Eucharistiam pertinet, mutata disciplina est, tum ut maiori sacramenti honori prospiceretur, tum ne infantibus occasio daretur una cum lacte Eucharisticas species evomendi.

(i) Ita S. Th. 3. *Part. quæst. LXXII. art. VIII. ad 4:* etiam morituris hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti adpareant ... unde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam consequuntur, sicut & hic maiorem obtinent gratiam. Idem cum pluribus aliis fatetur Bened. XIV. *de Syn. Diœces. lib. VII. cap. X. num. 5.* Et nostro hoc tempore Carolus Pergamus, episcopus Caietanus, doctrina, ac pietate præclarissimus, quacumque adeatur hora, infantibus morti proximis Confirmationem ministrat.

(k) *Enarrat. IV. in Psalm. 30. Serm. III. num. 7.*

(l) 3. *Part. quæst. LXXII. art. 5. ad 1.*

(m) II. *ad Corinth. I. 22.*

(n) *Supr. pag. 105.*

(o) *Sess. VII. de sacram. in gen. Can. 9.*

C A P U T IV.

De Eucharistia.

§. I.

In secunda vespera Luna XIV. mensis Nisan, pridie mortis, Paschali cœna celebrata, Christus Eucharistiam instituit. Quædam quoad materiam, formam, & veritatem ipsius, breviter observantur.

Voluerat Deus, ut quotannis eo ipso tempore, ad vesperam scilicet diei XIV. mensis Nisan, h. e. Martii, quo populus Iudaicus ab Angelo, percussore Ægypti, servatus fuerat, Pascha, seu Phase, aut transitus, in accepti gratiam beneficii celebraretur (a). In memoriam insuper egressionis ab Ægypto, sollemnitati Paschatis sollemnitatem alteram azymorum coniungendam iussit (b). Accedente interea prima die azymorum, seu Luna XIV. (c), Servator, qui non *solvere, sed adimplere* (d) venerat legem, in Ierusalem (e) perrexit, ibique cum XII. discipulis suis (f), eadem nocte, (h. e. exeunte vespera Lunæ XIV. & inchoante vespera Lunæ XV.), quemadmodum mos erat Hebræorum (g), *celebrato veteri Pascha* (h), pridie quam pateretur (i), Eucharistiam instituit. Aperta autem ea sunt (k): *cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Plura hinc inferre licet. I. Quod Eucharistia sacramentum est. In eo quippe habetur *signum externum, nimirum species panis, & vini: gra-*
tia

riæ collatio, iuxta illud (l): *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. Et iterum (m): *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: denique institutio divina, cum mandato sensibilibus iis signis vtendi (n): *hoc facite in meam commemorationem*. II. Aptæ sacramenti materia est panis triticeus, & vinum ex uvis expressum; qualia in communi erant vsu apud Iudæos, Christus vsurpavit, & constans Ecclesiæ praxis retinuit (o). III. In azymo sane consecravit Dominus, non fermentato. Vt enim dictum est, exeunte Luna XIV. mensis *Nisan*, non Phase solum, sed sollempnitas etiam azymorum incipiebat, in qua fermentatis vti panibus Hebræi prohibebantur (p). Ea autem de re licet varia fuerit plerumque disciplina (q), in Romana tamen Ecclesia ab Apostolis ipsis vsus azymi semper obtinuisse videtur (r). Ceterum, vt id cumque sit, ita Florentinum edixit (s): *definimus... item in azymo, sive fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet, iuxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem* (t). IV. Forma propria huius sacramenti sunt verba, quibus Christus vsus est; *hoc est corpus meum: &: hic est sanguis meus* (u). Quæ quidem non *historice*, sed in persona Christi *adsertive* enunciantur, vtpote quæ ad *elementum* accedunt, & sacramentum conficiunt (x). V. Denique in Eucharistia corpus, & sanguis Christi vere, & *realiter* continentur. Si enim post consecrationem panis etiam substantia remaneret, falso dixisset Christus: *hoc est corpus meum* (y).

(a) *Exod. XII. 14.*

(b) *Ibid. v. 15.* Duæ itaque erant Festivitates, quæ etsi simul incipiebant, distinguebantur tamen non solum ob diversum præceptum, & significationem, sed etiam ob durationem, ac ritum. Altera enim a

vespera diei 14. ad vesperam diei 15. extendebatur, ita tamen, vt in nocte inter vtramque media agnus Paschalis comederetur; altera diebus septem perdurabat, quibus panes tantum azymos vesci licebat.

(c) At enim Lucas XXII.7: *venit autem prima dies azymorum ... & misit Petrum, & Ioannem, dicens: euntes parate nobis Pascha*. Et Matthæus XXVI. 17: *prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Venerat igitur prima dies azymorum, seu dies 15. vt proinde in ipsa 15. die Christus & parari Pascha iusserit, & celebrarit. Verum *pro* venit, & *pro* prima dies, populari loquendi modo accipere oportet, eo quod instabat iam, & ante Solis occasum azymi panes erant præparandi, atque omne fermentatum e domibus abiiciendum. Quare Lucas *ibid.* v. 14. *quum facta esset hora*, & Matthæus v. 20. *vespere autem facto*, nonnisi dixerunt venisse Iesum, & discubuisse.

(d) Matth. V. 17.

(e) Hierosolymis tantum Phase immolabatur, eoque Paschali tempore Iudæi vndique conveniebant.

(f) Ad cœnam Paschalem neque pauciores decem, neque plures viginti epulatoribus convenire poterant, vt testatur Iosephus *lib. VI. de Bell. Iud. cap. 9*. Huc spectat, quod dicitur *Exod. XII. 4: fin autem minor est numerus, ut sufficere possit ad vescendum agnum, adsumet vicinam suam, qui iunctus est domui sue, iuxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad esum agni*.

(g) A vespera ad vesperam celebrabantur festi dies apud Iudæos, vt iusserat Dominus *Levit. XXIII. 32*.

(h) Tridentin. *Sess. XXII. cap. I. de instit. Miss. sacrif.*

(i) Dicitur *Ioan. XXIII. 1. ante diem festum Paschæ* Christus cœnam fecisse, & Eucharistiam instituisse. Monuimus autem festivitates celebrari a vespera ad vesperam. Igitur Paschale tempus Christus antevertit, nimirum celebravit cœnam Luna 13. atque hinc

hinc biduo antequam pateretur . Verum notandum est , quod , etsi prima vespere ad Festivitatem spectabat, sequens tamen proprie dies *sollemnis* vocaretur . Ita secunda vespere diei 14. ad festum azymorum pertinebat quidem : nihilominus *Levit. XXIII. 6.* sollemnitas azymorum die 15. esse dicitur : *quintadecima die mensis huius sollemnitas azymorum Domini est.* Hoc pacto sensu vulgari, ac ritu Ecclesiastico, prima vespere in pervigilio alicuius sollemnitatis ad festum ipsum pertinet, licet præcedere etiam dicimus . Quare *10 ante diem festum Paschæ* idem est, ac *ante mediam noctem* Lunæ 15. seu quum secunda vespere dixi 14. iam iam exitura erat , quo tempore institutam diximus Eucharistiam , pridie Lunæ 15. quo die Christus cruci suffixus fuit.

- (k) *Matth. XXVI. 26.* Idem habes *Luc. XXII. 19.*
- (l) *Ioan. VI. 57.*
- (m) *Ibid. n. 59.*
- (n) *Supr. Luc. XXII. 19.*
- (o) S. Th. 3. *Part. quest. LXXIV. art. 3. ad 2.* admit-
tit, quod, quum filigo e grano tritici nascatur, ex
tali frumento panis confectus, potest esse materia hu-
ius sacramenti . Eius tamen sententiam non proba-
mus, tum quod ex tritico avena etiam producat,ur,
tum quod in materia sacramenti, (ob Propos. ab In-
noc. XI. damnatam), opinione probabili uti non licet.
- (p) Putant Græci Christum causa mortis prævenisse
legitimum tempus Paschæ, ob male acceptum te-
xtum Ioannis, de quo paullo ante, *ante diem fe-
stum Paschæ.* Sed esto ! Sicut nihilominus comedit
agnum cum lactucis, ita & eum panibus etiam azy-
mis usum fuisse dicendum erit.
- (q) Iacobus Sirmondus in *Disquisit. de azym.* arbi-
tratur octo prioribus sæculis, & amplius, Latinam
Ecclesiam fermentatum adhibuisse, & , nonnisi post
Phetianum schisma, azyma observasse . Contra Io-
annes Mabillonius *Dissert. de pane Eucharistico*, per-
petuum fuisse azymorum usum in Ecclesia Latina ,
ab

ab Apostolis profectum, propugnauit. Cardinalis Bona media incedit via, innuitque *lib. I. rerum liturgic. cap. 22.* licitum, pro varia temporum, & Ecclesiarum disciplina, tum azymi, tum fermentati vsum exstitisse. Iuenin rem accuratius exegit, demonstratque *Comment. de sacram. Dissert. IV. quest. II. art. IV. §. 4. & seq.* Orientales Ecclesias sex prioribus sæculis fermentatum consecrasse, Latinam vero Ecclesiam per idem tempus indiscriminatim azymo & fermentato vsum fuisse, licet ante ipsa Phorii tempora fermentatus ab omnibus Ecclesiis Occidentis exclusus fuerit.

(r) Late id probat Bertius *de Theolog. discipl. lib. XXXIII. cap. III. propos. 2.*

(s) In *Litteris S. unionis.*

(t) Idem statuerunt Pius V. *Constit. providentia* an. 1566. & Benedictus XIV. in *supr. cit. Constit. rite pastoralis* an. 1742. & altera *Constit. adlatæ sunt* an. 1755. Immo quum Maurus, presbyter Ecclesie Brixienſis, eo quod nec hostiam, nec calicem habebat, in pane fermentato, & in scypho ligneo celebrasset, ab officio, & beneficio suspensus fuit. *Cap. litteras XIV. Extr. de celebr. Miss.*

(u) Non excusaretur tamen a letali peccato, qui reliqua illa omitteret: novi, & æterni testamenti, cet. quæ ad perfectam ceteroqui orationem, ac sensum pertinere videntur. In re enim multum gravi præceptum, & Ecclesie consuetudo violaretur.

(*) Ambrosius Catharinus, plurium Græcorum sententiam sequutus, consecrationem scilicet precibus perfici, Christi autem verba *historice* tantum ex præcepto divino recitari, eam etiam in Synodo Tridentina sustinere ausus est, scripsitque duos in id argumenti libellos. Quæ quidem opinio ita Patres offendit, vt pæne fuerit proscribenda. Ne longius hic immoremur, adite Habert in *Teolog. Dogmat. vbi Part. I. de Eucharist. cap. VIII.* Catharini momenta evertit.

(y) Advertendum, quod non dixit Christus: *hic panis*

nis est corpus meum. Tum enim vel cum Lutheranis admittenda *impanatio*, h.e. vna hypostatica Verbi cum pane, aut *consubstantiatio*, h.e. panis simul, & corporis Christi substantia in Eucharistia; vel cit. verba cum Calvinistis metaphoricè accipi possent, quod in vero pane *figurata* tantum, ac per solam fidem præsens Christus sit. Dixit contra: *hoc est corpus meum*; adeo ut pronomen *hoc* non ad panem, sed ad corpus Christi referatur. Quo innueretur, omnem substantiam panis in Christi corpus vere, ac prorsus conversam fuisse: quo pacto non per metaphoram, sed vere, ac proprie *Iean. VI. 56.* dictum fuit: *caro enim mea, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.*

§. II.

Guilielmus inter Protestantes Minister castigatur.

Instituti brevitatis non patitur, ut quæ omnia ad veritatem huius sacramenti vindicandam Theologi proponere solent, huc adferamus. Ferendus autem non est Guilielmus quidam, ex Protestantibus Theologus, & Minister, qui *realem* Christi præsentiam in Eucharistiæ sacramento evertere conatur, quod eidem physiciæ leges adversantur. Ita autem ille apud Volterium (a): *les protestans, & surtout les philosophes protestans, regardent la transubstantiation, comme le dernier terme de l'impudence des moines, & de l'imbécillité des laïques. Ils ne gardent aucune mesure sur cette croyance qu'ils appellent monstrueuse; ils ne pensent pas même qu'il y ait un seul homme de bon sens, qui, après y avoir réfléchi, ait pu l'embrasser sérieusement. Elle est, disent-ils, si absurde, si contraire à toutes les loix de la physique, si contradictoire, que Dieu même ne pourrait pas faire cette opération; parce que c'est en effet anéantir Dieu que de supposer qu'il fait les contradictoires.* At vero audaciæ multum, rationis nihil.

Tom.III.

1

ill-

isthæc præferebat oratio! I. Solis quinque panibus, ac duobus piscibus, quinque virorum millia satiavit primum Domihus (b): tum paullo post de cælestis panis, ac suæ carnis manducatione edisseruit, ut vnius prodigii facilitate facilitatem alterius doceret. Nihilominus, ut monuit Evangelista (c), *litigabant ergo Iudæi ad invicem, dicentes: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Immo multi etiam ex discipulis murmurarunt (d): *durus est hic sermo, & quis potest eum audire (e)?* Quid ad hæc Servator? Anne, quod ii nec rem crederent, nec modum caperent, aut dicti eum poenituisse, aut consilium mutasse dicemus? Atqui iam primum minitando adiecerat (f): *nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; & iterum fidem obligavit suam. Non nova igitur, sed antiqua est querela istiusmodi, Domino ipsi, ni philosophico, populari tamen modo proposita. Cui interea standum, Christo ita adfirmanti, ita volenti; an nescio cui Sapientulo, vel Iudæo, divina non capienti, divina æstimanti? II. A Deone naturæ leges, an a naturæ legibus Deus dependet? Ni atheos sequaris, Deum opificem omnium, & conservatorem credes. Quod si ita est, qui ardorem igni, cursum mari, volatum avibus, vitam animalibus, & (quod huc facit) *accidentia* corpori donavit, eosdem ipse effectus, ac proprietates nec impedire, nec retardare vlllo modo poterit, si ita præsertim suo deceat honori? Si ergo, ut in hanc rem argumentabatur Ambrosius (g), *tanta vis est in sermone Domini Iesu, ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut quæ erant, in aliud commutentur?* Et Cyrillus Hierosolymitanus (h): *aquam aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ, sola voluntate: & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset?* III. In plerisque mul-

tis naturalibus etiam rebus cognoscendis, explicandisque, tenues, atque impares sumus. Nota sunt, quæ olim Iobum interrogavit Deus (i) : responde mihi : ubi eras , quando ponebam fundamenta terræ ? Indica mihi , si habes intelligentiam . Quis posuit mensuras ejus , si nosti ? vel quis tetendit super eam lineam ? super quo bases illius solidatæ sunt (k) ? cet. Atque id etiam ipsi nostra hac luce sæculi in mathematicis, physicisque scientiis peritissimi viri profitentur (l). Quod si ita est, licebitne physicæ legibus, vnoque sensuum iudicio res divinas metiri, deque earum vi, & effectu iudicare (m) ? Certe in iis , quæ Religionis mysteria spectant , sola revelatione duce procedendum est, ni decipi velimus. Præclare Augustinus (n) : demus Deum aliquid posse , quod nos fateamur investigare non posse : in talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis .

(a) *Pièces Détachées* Tom.I. verb. *transubstantiation* .

(b) *Ioan.* VI. 11.

(c) *Ibid.* v. 53.

(d) *Ibid.* v. 61.

(e) Vel hinc satis patet, Christum non metaphorice , sed proprie de sui corporis comessione loquutum fuisse, quod *supr. pag. 129.* innuimus. Alias, numquam tantum inde scandalum Iudæi passi fuissent .

(f) *Ibid.* v. 54.

(g) *Lib. IV. de sacramentis cap. 4.*

(h) *Catech. Mystagogica IV.*

(i) *Iob XXXVIII. 3.*

(k) Dignum est , quod legatur *cit. Iob. cap. ac seq.*

(l) Ita Cl. Mr. Maupertuis (*Œuvres* Tom. II. *Lettre XVII. sur la Religion* pag. 28. & seq. (A Lyon 1768.)) : ses dogmes nous révoltent : mais la Nature n'offre-t-elle pas à notre raison des choses révoltantes ? Les vérités mathématiques même ne nous présentent-elles pas des faces, par les quelles elles nous scandalisent, & sous les quelles elles paroîtroient fausses à tous

Ceux qui ne sont pas assez Géomètres ? Quel est l'homme qui au premier abord ne rejettera pas tout ce qu'on lui dit des incommensurables ; qu'il y a des quantités telles, que , divisées en parties si petites, qu'on voudra, jamais les parties de l'une ne pourront mesurer l'autre exactement ; qu'il y a des lignes qui s'approchant toujours, ne parviendront jamais à se rencontrer ; qu'il y a des suites infinies de nombres dont tous les termes ajoutés ensemble ne font qu'une somme finie ? Cependant ces merveilles ne sont que les suites nécessaires de la nature de l'étendue , dont l'idée est la plus simple, & la plus claire de toutes celles qui appartiennent à l'esprit humain. Que devons nous penser des phénomènes , qui dépendront d'un être, dont nous sommes si éloignés d'avoir l'idée complète ?

(m) Adlatum Guilielmi argumentum Novatores etiam sæculi XVI. contra *realem* Christi præsentiam in Eucharistia obiecerunt. Theologi Catholici, ducto exemplo a mysteriis Trinitatis , & Incarnationis , quæ ab his quidem admittuntur, ita respondere consueverunt : Trinitas , & Incarnatio hominum caput superant , & tamen bina hæc fidei mysteria nullam vobis creant difficultatem, eo quod non rationis, sed revelationis faciem sequimini. Ecquid in mysterio Eucharistiæ una revelatio dux vobis non erit ? Verum quum impietas huius sæculi præteritorum sæculorum superet impietatem : quippe nostri ævi Sapientes duplicem hunc fidei articulum negant etiam , & derident ; hinc aliam Responſionem fas erat argumento huiusmodi opponere, quam ab ipsa rationis infirmitate petitam huc adtulimus.

(n) *Epist. 137. ad Volusianum.*

9. III.

Minister ordinarius dispensanda Eucharistia solus episcopus, & sacerdos est, extraordinarius diaconus.

De communione sub utraque specie, eius necessitate, & effectu, quædam attinguntur.

Multa vero huc faciunt. I. Nemini ambigendum, quin ministri ordinarii huius sacramenti nihil omnino laici, sed soli sint episcopi, ac presbyteri. Non enim nisi Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus, dixerat Christus (a): *hoc facite in meam commemorationem* (b). Nimirum, sicut, ut inquit S. Thomas (c), *ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio*. Vnde Tridentinum (d): *in sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent*. II. Diaconi, qui occasione *agapæ* (e), dispensandæ Eucharistiæ ab Apostolis præfati fuere (f), quemadmodum inferius (g) docebimus, tum in Græca, tum in Latina Ecclesia, extraordinarii Eucharistiæ sacramenti fuere. Morem hunc in Oriente probat Iustinus martyr, qui floruit II. Ecclesiæ sæculo (h): *qui apud nos vocantur diaconi, atque ministri, distribuunt unicuique presentium, ut participent eum, in quo gratia acta sunt, panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt*. Eundem & supponit synodus Nicæna (i), ubi prohibet, ne presbyteris gratiam sacrae communionis diaconi porrigant. Pro Occidentalibus satis sit vnus Cyprianus (k): *ubi vero sollempnibus adimpletis calicem diaconus offerre presentibus cæpit* (l). III. Certum est prioribus XII. sæculis laicos sub vtraque specie in sacris conventibus ordinarie communicasse. Sed constat etiam, non raro sub vno tantum symbolo, plerisque in occasionibus, iis Eucharistiam ministratam

fuisse . Ita vinum dumtaxat consecratum datum infantibus testatur Cyprianus (m); solum Eucharisticum panem servatum fuisse domi ad domesticam communionem adfirmat Tertullianus (n); & vnam panis speciem ad infirmos delatam fuisse plurima Veterum monumenta confirmant, quum de pane, non de vino, de vasis, non de calicibus, ad Domini corpus pro ægrotantium communione servandum, meminerunt. Ex quibus consequitur, nullo divino præcepto cautum fuisse, vt sub vtraque specie fidelis populus communicaret (o); ac proinde iustis de causis (p) potuisse Ecclesiam laicos vñ calicis prohibere, quemadmodum Tridentinum definivit (q). IV. Eucharistia necessaria non est necessitate *medii* ad salutem. Quippe per solum Baptismum Fideles a peccatis abluuntur, Christum induunt, sanctificantur, & membra ipsius, & Ecclesiæ efficiuntur. Vnde semper creditum est, infantes post Baptismum, & sine Eucharistia decedentes, vitam æternam obtinuisse. Porro sola necessitate præcepti, tum divini, tum Ecclesiastici, Eucharistia adultis necessaria est. Etenim testatissima sunt, quæ Christus dixit (r): *nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Quo etiam facit Innocentius III. in Lateranensi IV. (s), & Tridentinum (t). V. Quoniam inquit Dominus (u): *caro enim mea, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*; hinc quod operatur cibus materialis in corpore, idem *spiritualiter* efficit Eucharistia. Cibus autem, & potus, vitam conservant corporalem, *sustentando, augendo, reparando, & delectando*, vt inquit Eugenius IV. (x); eisdem proinde effectus pariet Eucharistia (y).

(a) Luc. XXII. 19.

(b) Dixerat Dominus Apostolis *docete omnes gentes, baptizantes* cet. Nec tamen prohibentur ceteri Fideles baptizare. Dixit quoque Apostolis *hoc facite*
in

in meam commemorationem. Ecquid ab officio sacrificandi, & ministrandi Eucharistiam, laici excludantur? Verum in hac re non ex sono, sed ex sensu verborum iudicandum est. Sensus autem, quem iis verbis intendit Christus, ex perpetua traditione, & praxi Ecclesiæ habetur, quæ divini Magistri sui sententiam edocta, priora illa *docete omnes* ad laicos etiam, in casu necessitatis extendit, posteriora *hoc facite* ad solos omnino sacerdotes restrinxit. Ratio autem ea fortasse esse poterit, quod Baptismus omnino ad salutem requiritur, ut propterea ab omnibus conferri conveniret. Quod non ita est de Eucharistia.

- (c) 3. *Part. quæst. LXXXII. art. 3. in corp.*
- (d) *Seß. XIII. in Decret. de Euchar. Sac. cap. 8.*
- (e) Convivia erant *τὴν ἀγάπην*, dilectionis causa, in ipso Apostolorum tempore instituta, ad quæ post participatam Eucharistiam, impensis divitum, fideles pauperes conveniebant. De iis apud Apostolum I. ad Corinth. XI. 20. & apud Veteres frequens occurrit mentio. Adite Cabassutium *Notit. Eccles. sec. II. Dissert. XVI.* & Gonzalez in *Comment. ad Cap. suam XXVIII. Extr. de Simon. num. 6.* Constat multis Ecclesiæ Canonibus adprobata ea fuisse. Sed quum in luxum inde abirent, & turbæ excitarentur, abolita fuere.
- (f) *Act. VI. 3. & seqq.*
- (g) *De sacr. Ordinis.*
- (h) *Apolog. II. pro Christianis ad Antoninum Pium.*
- (i) *Can. XVIII.*
- (k) *Lib. de lapsis.*
- (l) Apud Orientales tamen diaconi sollemniter in publicis synaxibus Eucharistiam dispensabant, præsentibus etiam presbyteris, extra ipsum necessitatis casum, & quidem ratione sui ipsorum gradus, sine speciali episcopi, vel presbyteri mandato. Non ita autem apud Occidentales.
- (m) *Cir. lib. de lapsis*, ubi loquens de infantula, cuius ori nutrix, nescia matre, gustandum dederat panem

nem vino Diis immolato intinctum, & quæ ad Ecclesiam delata calicem sanguinis a diacono oblatum abhorrebat, hæc subiungit: *perstitit tamen diaconus, & reluctanti licet, de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus, & vomitus. In corpore, atque ore violato, Eucharistia permanere non potuit.*

(n) *Lib. II. ad Vxorem de matrim. cum Gentilibus cap. 5: non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes? Et si sciverit panem, non illum credit esse, qui dicitur? Azymusne, sive fermentatus is fuerit, multi quærunt. Eucharisticum fuisse nullus dubitat.*

(o) *Adducunt illud Christi Ioan. VI. 54: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. At I. si communio sub duplici specie divinitus præcepta est, qua auctoritate Reformatores parvulis, aut periculosius decumbentibus eam denegant? Aut cur abstemios, eosque omnes, qui ægre ferunt eidem calici post alios labia admove, a gustatione calicis liberant? II. Particula & non raro etiam disiunctiva est. Ita quod Exod. XXI. 15 habetur: qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte moriatur: in Hebræo dicitur & matrem. Sic Petrus Act. III. 6: argentum, & aurum non est mihi, h. e. nec argentum, nec aurum. Is itaque verborum Christi sensus fuit: si neque manducaveritis carnem Filii hominis, neque biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: Alias, ecurr vni pani vitæ æternæ consequutionem tribuisset, ubi ait Ioan. VI. 59: qui manducat hunc panem, vivet in æternum? Et sane Paulus I. ad Cor. XI. 26. & seqq. particulas hæc & vel confundit, vsurpatque. Dicit quippe quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis cet. Tum quicumque manducaverit panem hunc; vel biberit calicem cet. Ac deinde sic de pane illo edat, & de calice bibat. Paulusne, an Protestantes, Christi sententiam melius adsequuti?*

(p)

(p) Sunt autem. I. Periculum effusionis vini consecrati, quod præ hominum copia, in sollemnioribus præsertim diebus, difficillime evitabatur. II. Abstermii nauseam, & vomitum experiebantur. III. Nonnullis in locis, aut penuria erat vini, aut præ calidiore cælo facile illud acescere videbatur. IV. Plerique etiam multi eidem vasi, aut calamo, ad quem pauperiores, & infirmiores antea accesserant, os admoveere recusabant. V. Ducentis fere annis ante concilium Constantiense, perfectum an. 1418. sub Martino V. laici sensim sua sponte à calice plerumque abstinerunt. Par hinc fuit, vt consuetudinis huiusce Ecclesia rationem haberet. Vnde a Patribus Constantiensibus Sess. 13. illa tamquam *rationabiliter introducta, & diutissime observata* probata fuit, & sub pœna excommunicationis vetitum sacerdotibus, ne cuilibet vtramque speciem ministrarent. Ceterum Clemens VI. Constit. *tuis devotis* an. 1344. Ioanni Duci Burgundiæ, primogenito Philippi Regis Galliarum, ceterisque Regibus successoribus, permisit Eucharistiam sumere sub vtraque specie. Licet tamen ea potestate, (vt vtamur verbis Spondani ad an. 1352. num. 16. apud Benedictum XIV. in *Trattato delle Feste sect. I. cap. 27. vbi del sacrificio della Messa, raro ipsi, nisi die inaugurationis sue, & in viatico mortis utuntur.*

(q) Sess. XXI. in doctr. de comm. sub vtraque specie Can. 2.

(r) Ioan. VI. 54.

(s) Can. omnis vtriusque sexus XXI. qui refertur in Cap. XXII. Extr. de pœnit. & remiss.

(t) Sess. XIII. Can. 9. de Euch. sacr.

(u) Ioan. VI. 56.

(x) In Decret. seu Instruct. Armen.

(y) Inquit Dominus Matth. XXVI. 28: *hic est enim sanguis . . . qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Anne hinc inferre licebit, Eucharistiam per se remittere peccata, quo pacto adfirmavit Lutherus Tract. de commun. populi non esse ad eam ad-

admittendos, nisi qui conscientiam habeant peccati mortalis, ut proinde ea sit *optima dispositio*, qua *peffime es dispositus*, quemadmodum in *lib. de præparat. ad Euchar.* ipsemet iactitavit? Minime quidem gentium. Verba enim Christi de Eucharistia, non qua sacramento, sed qua sacrificio, accipienda sunt. Secus, cur dictum a Paulo I. ad Cor. XI. 28: *probet autem seipsum. homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini?* Quibus verbis immunitatem ab omni peccati labe in communicantibus requiri, Patres consentiunt. Cur *Matth. XXII. 13.* missus in tenebras exteriores, qui sine veste nuptiali, h. e. gratia, ad nuptiale convivium venerat? Cur *materialis* cibus viventibus datur, hic vero *spiritualis* mortuis etiam dandus? Sensus itaque Christi fuit, Apostolos ex calice eum tum haurire sanguinem, qui mox in ara Crucis in remissionem peccatorum erat effundendus. Remittuntur namque per sacrificium Missæ peccata non *immediate*, quæ vis est Baptismi, & Pœnitentiæ, sed *mediate*, quatenus, (ut ait Tridentinum *Sess. XXII. cap. I. de instit. Miss. sacrif.*) placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedit. Quum enim duo obstant reconciliationi, ira læsi, & malignitas lædentis; utrumque Mediator Christus simul præstat, & mitigando læsam divinam iustitiam, & peccatori eam impetrando gratiam, qua pœniteat, & pœnitenti eidem peccata dimittantur.

§. IV.

*Eucharistiam verum esse novæ Legis sacrificium
contra Novatores propugnatur.*

Quemadmodum autem agnus Paschalis sacramentum erat, qua Christum præsignabat, & sacrificium, qua

qua immolabatur ; ita Eucharistia tum rationem simul habet sacramenti , quum signum sit efficax nostræ salutis , & gratiam donet ex opere operato , ut dictum est ; tum sacrificii , quatenus Deo offertur . Novatores , qui primum , nunc alterum præterea etiam immerito denegarunt . Constat autem Christum , sacerdotem se gerentem secundum ordinem Melchisedech (*a*) , in vltima cœna sub specie panis , & vini , seipsum Deo Patri obtulisse , ac porro præcepisse (*b*) , ut idipsum ab Apostolis , eorumque successoribus , usque ad consummationem sæculi , in omni loco (*c*) perageretur . Qua in re duo notanda ; tum quod dicitur apud Lucam (*d*) *pro vobis tradetur , pro vobis fundetur* , non autem *vobis* , ut significaretur non frangi iam panem illum , & vinum effundi Apostolis ad manducandum , & bibendum , sed dari tamen , & effundi pro iis in sacrificium ; tum præterea , quod inquit Matthæus (*e*) *pro multis effundetur in remissionem peccatorum* , ut scilicet denotaretur , non pro solis Apostolis præsentibus , sed pro multis etiam , qui non aderant , corpus , & sanguinem Christi offerri in sacrificium propitiatorium , seu in remissionem peccatorum . Iam vero quod dicimus , usu , & scripto Apostoli , ipsique Patres retinuerunt , ac tradiderunt . Diserte Paulus (*f*) : *calix benedictionis , cui benedicimus , nonne communicatio sanguinis Christi est ? Et panis , quem frangimus , nonne participatio corporis Domini est ?* Quod autem benedictionis nomine sacrificium intelligat , patet ex comparatione , quam inter Eucharistiam , & sacrificia Gentilium ibidem instituit . Addit enim (*g*) : *sed quæ immolant gentes , demoniis immolant , & non Deo . Nolo autem vos socios fieri demoniorum : non potestis calicem Domini bibere , & calicem demoniorum .* Consonat agmen Synodorum , & Patrum , qui passim Eucharistiam oblationem , hostiam , victimam , sacrificium ; ministros sacerdotes nominant , atque nonnisi

alta-

altaria ad celebrationem mysteriorum requirunt (b) .
Quare merito Tridentinum (i), exposita Ecclesiæ doctrina circa veritatem, & dignitatem Eucharistici sacrificii, iis omnibus, qui contra sentirent, anathema inflixit (k) .

(a) Sacerdotium Aaronis in sanguine animalium consistebat . Sacerdotium vero Melchisedechi in panis, & vini oblatione . De hoc enim ita *Genes. XIV. 18*: *at vero Melchisedech, Rex Salem, proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit cet.* Porro Christus *Psal. CIX. & ad Hebr. VIII. 17.* dicitur sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech . Hinc iure omnes Patres tenuerunt, Christum, cuius typum gessit Melchisedechus, nonnisi in ultima cœna, sub speciebus panis, & vini, sacrificium fecisse . Satis vnus Cyprianus *Epist. LXIII. ad Cæcilium fratrem* : *in sacerdote Melchisedech sacrificiî Dominici sacramentam præfiguratum videmus . Et paulo post : qui (Christus) sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem, & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem.*

(b) *Luc. XXII. 19. Matth. XXVI. 28. & I. ad Corinth. XI. 24.*

(c) Malachias *Malach. I. 10. & seq.* abrogatis Iudæorum sacrificiis, novam aliam, ac mundam oblationem, h.e. Christi sacrificium, successuram esse vaticinans, de tempore præsentis, pro futuro, Prophetarum more loquutus fuit : *ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda .*

(d) *Ibid. cit. loc.*

(e) *Ibid. cit. loc.*

(f) *I. ad Corinth. X. 16.*

(g) *Cit. loc. v. 20.*

(h) Bellarm. *Lib. V. de Euch. seu Lib. I. de Missa cap. XV.*

(i) *Sess. XXII. cap. I. & seqq. de inst. Miss. sacrif.*

(k) *Ibid. cap. IX. Can. I. & seqq. §. V.*

§. V.

Quadruplitter sacrificium distinguitur; quod sancte etiam pro defunctis offertur.

Tria autem hoc loco observanda censemus. I. Quadruplicis simul generis sacrificium est, *Latreuticum*, quo latræ cultus per Christum Deo exhibetur, & quod tamquam omnium creatori, ac Domino, in recognitionem supremi ipsius domini, offertur (a); *Eucharisticum*, quo pro acceptis beneficiorum muneribus gratiarum Deo actiones habentur; *Propitiatorium*, quo remissionem petimus peccatorum; *Impetratorium*, quo nova gratiarum beneficia precamur (b). II. Quum pro iis, qui capaces sunt fructus redemptionis, non pro aliis, fieri sacrum liceat (c); hinc merito semper Ecclesia pro illis, qui pie in Christo decesserunt, & in Purgatorio igne detinentur, offerre sacrificium consuevit. Exemplum olim dederat dux Machabæorum Iudas, de quo dicitur (d): *duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium ... sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur* (e). Tum a primis usque sæculis Ecclesia praxim huiusmodi observavit, ut pleno calculo fidem faciunt Tertullianus (f): *oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus*; Cyprianus, qui (g), occasione, quod Victor Faustinum presbyterum tutorem testamento scripserat, ait: *quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes consueverunt, ne quis frater excedens, ad tutelam, vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur*; Chrysostomus (h): *non frustra hæc ab Apostolis sunt legibus constituta, ut in venerandis, inquam, atque horrificis mysteriis memoria eorum fiat, qui decesserunt*; alique (i). Qua-

Quapropter merito Tridentinum docuit (k), *Purgatorium esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio, iuvari.*

- (a) In hoc sacrificii genere, victima apud Hebræos tota omnino igne cremabatur. Quare holocaustum sacrificiorum omnium nobilissimum.
- (b) Quadruplex hæc sacrificii distinctio quatuor præcipuis Dei perfectionibus responder; supremæ *Majestati*, sub cuius dominio omnia continentur, & a qua originem, & conservationem agnoscimus; immensæ *Bonitati*, qua nos Deus complectitur, præsertim ob Unigeniti sui incarnationem; infinitæ *Iustitiæ*, quam ingrato animo lædimus; perfectæ *Beatitudini*, cuius nos esse participes desideramus.
- (c) Nullo modo pro damnatis sacrum peragi debet, nec vero pro Cælite aliquo, nisi tamen *Eucharistiam*. Licet autem sacrificium *propitiatorium* pro omnibus viventibus, etiam scelestissimis, aut infidelibus, offerri, saltem *indirecte*, quia *directe* preces fundantur pro bono publico Ecclesiæ. Non licet pro excommunicatis, publicæ scilicet, & speciali oratione; quamvis privatim orare pro iisdem quis poterit. Pariter pro catechumenis haud repugnabit, si cum voto Baptismi decesserint.
- (d) II, *Machab.* XII. 43. & 46.
- (e) Solent reponere Reformatores, quod cit. Liber Machabæorum non sit Canonicus, Nos *Tom. I. pag. 233.* monuimus, plerosque tum Veteris, tum Novi Testamenti Libros, ni a principio Proto-canonicos, postmodum saltem Deutero-canonicos extitisse; seu factos semper fuisse, divinitus scilicet revelatos, expressisse autem non ita declaratos, nisi sequente deinde tempore, & re maturius ventilata.
- (f) *Lib. de corona militis. cap. 3.*
- (g) *Epist. LXVI. ad Clerum, & Plebem Furnitan.*
- (h) *Homil. III. in cap. I. Epist. ad Philip.*
- (i) Iam *Tom. I. pag. 9.* ex Augustino existentiam
Pur-

Purgatorii evicimus, qui quidem in multis suoruna operum locis sæpe illud aut probat, aut supponit. Supervacaneum iam est ad aliorum Patrum, & Theologorum scripta provocare. Ipsa enim Genevensis Ecclesia, quæ Infernum admittebat, Purgatorium negabat, atque hac etiam de causa a Rom. Ecclesia defecit, nunc Infernum negare (*supr. pag. 44.*), Purgatorium admittere videtur. Ita in *Description Abregée du gouvernement de Geneve pag. 382. apud Mélanges de littérature. Tom. II. (A Amsterdam 1773.)*: ils croient donc qu'il y a des peines dans une autre vie, mais pour un temps; ainsi le Purgatoire, qui a été une des principales causes de la separation des Protestans d'avec l'Eglise Romaine, est aujourd'hui la seule peine, que plusieurs d'entr'eux admettent après la mort: nouveau trait à ajouter à l'histoire des contradictions humaines.

(k) *Seß. XXV. in Decret. de Purgat.*

§. VI.

Bolingbrokeius mendacii redarguitur.

Quæ personatus Bolingbrokeius (a) contra divinitatem sacrificii recens effutiit, nec reticenda hic, nec ferenda. Nimirum a solo dominandi Ecclesiasticorum studio ortum hoc Missæ figmentum audacissimus scripsit. Ita ipse (b): *il ne faut pas croire que les nouveaux dogmes inventés chaque jour, ne contribuassent beaucoup à fortifier les usurpations des papes. Le hocus pocus, ou la transubstantiation, dont le nom seul est ridicule, s'établit peu à peu, après avoir été inconnu aux premiers siècles du Christianisme. On peut se figurer quelle vénération s'attirait un prêtre, un moine, qui faisait un Dieu, avec quatre paroles cet. At liceat, quæso, garruli hominis temeritatem paucis castigare, vñ nec garrire modo, sed & ipsum insanire adpareat,*

I. Re

I. Religio opus dextræ Dei est, non hominum inventum (c). Ecclesiæ autem suæ Christus fidei depositum commisit, ut usque in finem sæculorum, contra omnes profanas vocum novitates, ac nequitias Diaboli, tutum iam illud, & illibatum tueretur. Insurgentibus porro hæresion procellis, quidnam illa curavit, præstititque? Pro credita officii potestate, impugnatam Magistri doctrinam, in Synodos coacta, nullis parcens laboribus, nullisque deterrita periculis, explicavit, adseruit, docuitque. Est id, quæso, *novæ dogmata* invenire, & potestatem sibi *usurpare*, an acceptam fidem declarare magis, ac caute custodire?

II. Vox *transubstantiatio* nec antiqua est, nec Latina, sed veritatem a Christo traditam, ab Apostolis prædicatam, ab universa Ecclesia quovis sæculo ad nos usque conservatam, clarius docet, ac certius designat. Certe sanus quisque concedet, non res verbis, sed rebus verba servire oportere (d)! Immo quælibet artium, ac scientiarum studia, peculiaria sibi passim fabricari vocabula, ad novas subinde res explicandas, mos obtinuit, obrinetque. Quonam igitur pacto *ridicula* ea vox, quæ ad novum configendum errorem, & antiquum Christianum dogma custodiendum, communiter adhibita est (e)? Næ *ridiculus* Bolingbrokus (f)!

III. Mirandum, qua fronte adfirmari possit, primis Ecclesiæ sæculis *incognitum* fuisse *transubstantiationis* mysterium. Iam ex iis, quæ hætenus disputata sunt, liquido illud constat. Tum nemo certe dubitabit, qui vix ad Ignatii, Irenæi, Tertulliani, Cypriani, Cyrilli Hierosolymitani, Chrysostomi, Ambrosii, aliorumque Patrum opera accesserit, a quibus nunc in Eucharistia idem Christi corpus esse, quod ex Virgine natum, & in Cruce immolatum fuit; nunc Christum de pane corpus suum effecisse; nunc post consecrationem nullam panis naturam superesse, tamen si aliter sensus innuant, diserte prædicatur. Quum hæc

ta-

tamen Bolingbrokius neget, ignarum eum dices, an audacem? IV. Potestatem consecrandi, offerendique, Apostolis, Ecclesiæque suæ ipsum per se Christum contulisse, superius probavimus (g). Quænam igitur fraus hæc, aut *venerationis* prætextus, quem falsus falso obtrudit Bolingbrokius? Quod autem tantopere ipsemet miretur, rideatque, *quatuor* videlicet *verbis* panem in Christi corpus converti; exilitatem, crede, id demonstrat ingenii Bolingbrokiani, non sublimitatem! Tum enim sufficiens per se est quævis sacramentorum forma, dummodo per eam istorum effectus significatur; tum ad digne de divina Omnipotentia sentiendum, dignamque in nobis excitandam erga Deum fiduciam, breviores formulæ comparatæ esse videntur.

- (a) Libellus *Examen important*, (apud Volterium in *Pièces Détachées* Tom.III.), haud quidem genuinum opus Ministri Angliæ *Milord Bolingbroke* esse putatur, sed Volterii ipsius; qui, quoniam fortasse pudebat horrendas illuc, nefandasque concessisse blasphemias, alieno potius ore virus evomuisse adscitavit.
- (b) In *cit. Examen important* cap. 37. Advertendum, quod illa *hocus pocus*, ex verbis *hoc est corpus meum* male contracta derivent, ac in Missa *transubstantiationem* significant.
- (c) De hoc argumento alibi in nostris *Iuris Naturalis*, & *Revelati Prælect.*
- (d) Ita ipse Venusinus in *Arte*:
... licuit, semperque licebit,
Signatum præsentē nota procudere nomen.
- (e) Græce *ὡς*, Latine *substantia*, non interiorem proprie naturam rei, sed exteriores, & sensiles proprietates significabant. Denotandæ itaque Eucharistiæ adcommodatæ eæ voces non erant, in qua, remanentibus *accidentibus*, tota substantia panis, & vini, in Christi corpus, ac sanguinem transmutatur. Nec Græci Tom.III, hinc

hinc antiquiores μετασῳσις, nec Latini *transubstantiationem*; sed æquivalentia vocabula, puta, μεταβολήν, *conversionem*; aut etiam *transmutationem*, siue *transelementationem* adhibuerunt. Porro quum labentibus temporibus *transubstantiatio* mutationem significaret vnius substantiæ in alteram, & Lutherani *inpanationem*, & *consubstantiationem* (pag. 129.) confingerent; ad clariorem antiqui dogmatis dilucidationem, novam vocem, vsu iam inductam, contra novos Hæreticos, vt omnis tergiversandi via iis præcluderetur, Tridentinum consecravit.

(f) Sueta Protestantium cantilena a novi nominis usurpatione! Pluries de hoc argumento quædam ille-
vimus. Videte *supr. pag. 6.*

(g) *Pag. 138. & seqq.*

§. VII.

Insigniores quædam Benedicti XIV. Constitutiones recensentur.

Ad calcem huius Capitis varias Benedicti XIV. Constitutiones, quæ huc spectant, eo, quo emanatæ sunt, annorum ordine, reiiicimus. I. Vetantur quilibet, accepta a quocumque eleemosyna maioris pretii pro celebratione Missarum, curare, vt alibi, vbi minora sunt stipendia, celebrentur, aut sacerdoti alteri celebraturo eleemosynam minoris pretii erogare, etiamsi accipiens hic sciat, & consentiat. Secus, laicus, seu sæcularis, colligens Missas, excommunicationem; clericus, seu quicumque sacerdos, suspensionem, a solo Rom. Pontifice, in mortis tantum articulo absolvendam, ipso facto incurrer (a). II. Missam celebrantes non tenentur Eucharistiam petentibus intra eandem actionem ministrare, si eo ipso tempore facilis, & obvia suppetit ratio ad eandem mensam accedendi pluribus aliis locis cuiusvis instructam (b). III. Militi-

litibus Hierosolymitanis facultas inest habendi in navibus altare *portatile*, in quo Missa dicatur, dummodo naves sint *ancherata*, serenum iam cælum, quietum mare, & ad latera altaris presbyter adsit, vel diaconus, ad evitandam calicis effusionem (c). Eadem facultate gaudent naves Pontificiæ (d). IV. Surripientes, adsportantes, retinentes sacras hostias, non iuvantur exceptionibus, h.e. non fuisse eas consecratas, aut se non id ad malum finem fecisse; quas quidem ad declinandam pœnam (e) proponere solebant. Constabit enim de consecratione, si hostiæ de Pixide surreptæ fuerint, vel in actu communionis traditæ, aut postmodum retentæ. Quum autem de consecratione constiterit, tamquam probata habenda est prava intentio *abutendi sacramento ad malum, vel sacrilegum finem*, (nisi iusta, aut excusabilis ratio contrarium suadeat); proindeque statutis pœnis reus subiicietur (f). V. Non promoti ad presbyteratum, si etiam si vnam Missam, aut partem tantum celebrarint, modo elevationem hostiæ, aut calicis peregerint, vel sine etiam prolatione formæ; aut si confessiones audierint, brachio sæculari plectendi tradentur. Quod si, non peracta consecratione, ab altari discesserint, aut absolutionem non pronuntiarint, a iudice Ecclesiastico mitius pro arbitrio punientur (g). VI. In altari, in quo Pontifex celebravit, nemini sacrificare licet, nisi ex venia ipsius Pontificis. Ita sunt in maioribus Urbis Basilicis altaria maiora, in quibus soli Cardinales, statutis diebus, ex concessione Pontificis, sacro possunt operari (h). VII. Si parochus longe distitam a Parochia aliam habeat Ecclesiam; non licebit ei, ex quavis etiam consuetudine, festâ die duas in duabus Ecclesiis Missas celebrare, modo alias adsit celebraturus sacerdos. Licebit vero, si deficiente sacerdote Parochiani Missa carerent, seu ex sola causa necessitatis, quæ ab episcopo examinanda, & a quo venia huius-

modi danda est (i). VIII. In die commemorationis Defunctorum, tum in omnibus Hispaniarum Ditionibus, tum in Regno Portugalliæ, cuilibet sacerdoti tres Missas celebrare permittitur (k). IX. Ad incendii vim compescendam, non licet sacram Pyxidem e Tabernaculo extrahere, & in furentes flammæ benedictionem impertiri: sed tantum aperto Tabernaculo, & occlusa adhuc Pyxide, pie fundi poterunt preces ad divinam opem implorandam (l). X. Ab omnibus Orientalibus, & præsertim Armenis in Ligurno portu commorantibus, ritus, Latinæ Ecclesiæ proprius, Natalitio scilicet Christi die tres Missas celebrandi, adhibendus non est (m). XI. Quum satius sit Pontificem celebrare Missam sedendo, quam sedentem recipere communionem, & quum non desint exempla Romanorum Pontificum, qui Episcopis, & Cardinalibus passim hanc dederint copiam, ob pedum scilicet infirmitatem; Benedictus XIV. qui pedibus incessanter laborabat, & id licere sibi demonstravit, & in praxim deduxit (n).

- (a) *Constit. quanta* an. 1741. Ibi duo adnotantur, & furtum id esse, cui obligatio inest restitutionis; & ex tacita esse offerentium Missas voluntate, ut in eodem loco, quo datæ illæ sunt, aut in quo quis se rumulari iussit, iisdem satisfiat. Porro Alexander VII. an. 1665. hanc damnaverat Propositionem: *post decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retento.*
- (b) *Constit. certiores* an. 1742. Occasionem dedit controversia, orta Cremæ, de obligatione, qua celebrantes adstringuntur ministrandi Eucharistiam iis, qui præsentibus sacrificio, de eodem cupiunt participare.
- (c) *Constit. exponi*, an. 1742. Qua confirmatum est privilegium, quod Clemens XI. *Constit. exponi*, an. 1706. concesserat.

(d)

- (d) *Constit. exponi*, an. 1742.
- (e) *Statuerat Innoc. XI. Constit. ad nostri* an. 1676. vt raptor hostiæ consecratæ, *non obstante minori ætate*, dummodo annum vigesimum attigerit, etiam pro prima vice Curia seculari traderetur. Alexander VII. *Constit. cum alius* an. 1690. Bullam Innocentianam ad quascumque personas, etiam Ecclesiasticas, & Regulares, cuiuscumque dignitatis, & conditionis extendit, easque pœnæ degradationis realis, & traditionis brachio seculari obnoxias fecit.
- (f) *Constit. ab Augustissimo* an. 1744.
- (g) *Constit. sacerdos* an. 1744. Quid si talis reus, in primo Interrogatorio crimen suum confiteatur? *Constit. diuinarum* an. 1757. statuitur, vt brachio seculari morte plectendus nihilominus detur.
- (h) *Constit. dilectus* an. 1745. Occasionem præbuit magnificum altare Romæ constructum, quod Vlyssiponem ad Regem transferendum erat. Benedictus XIV. consecrauit, inque eo sacrum peregit.
- (i) *Constit. declarasti* an. 1746.
- (k) *Constit. quod expensis* an. 1748. Huiusmodi tamen Indultum in Regno tantum Aragoniæ, (quod Valentiam, Catalauniam, & Maioricam comprehendit), obtinebat. Benedictus XIV. ad Hispanias omnes, & Portugalliam extendit, sub excommunicationis pœna præcipient, vt presbyteri vna tantum eleemosyna eiusdem summæ, vt antea, essent contenti. Permisit id autem in Aragonia, dummodo mos iam invaluisset pro tribus Missis eleemosynas accipiendi.
- (l) *Constit. cum, vt recte* an. 1755. Iam Romæ in foro Montium ingens exarserat ignis, qui latius serpebat. Qui vice Parochi fungebatur, Pyxidem e Tabernaculo eduxerat, & ab Ecclesia egressus populo, & incendio benedixerat. Aliis factum id probantibus, aliis improbantibus, *cir. Constit. edidit Bened. XIV.*
- (m) *Constit. in superiori* an. 1755.
- (n) *Epist. æstas* an. 1757. ad Ignatium Realem, Apostolicarum cæremoniarum Præfectum.

C A P U T V.

De Pœnitentiâ .

§. I.

Pœnitentiâ sacramentum Christus instituit , ubi Apostolis remittendi , & retinendi peccata potestatem , in forma iudicii , delegavit .

NON hic Pœnitentiâ , sive *μυσταγωγία* , prout virtus est , & interiorum dumtaxat animi dolorem ob scelerum recordationem (*a*) significat , *strictè* accipitur . Eam hoc sensu adultis necessariam semper fuisse necessitate *medii* ad salutem docuerat iam Christus (*b*) , & contra Novatores adfirmavit Tridentinum (*c*) . Qua tamen sacramentum est , de eadem disserimus , seu quatenus virtuti Pœnitentiæ Christus , certius , ac melius nobis consulturus (*d*) , externum quemdam ritum , aut efficax gratiæ signum præscripsit , quo ad dignitatem sacramenti ipsa evecta est , & qui omnibus peccantibus post Baptismum necessario omnino est observandus . Nonnisi autem in forma iudicii , & vero non ad puniendum , sed ad absolvendum reum , ritus huiusmodi ex præcepto divino adhibendus , & perficiendus est . Aperte enim Christus (*e*) : *accipite Spiritum-sanctum , quorum remiseritis peccata , remittuntur eis , & quorum retinueritis , retenta sunt .* Quare satis hinc rectè cognoscitur , in usu traditi huius potestatis rationem sacramenti includi . Adest quippe *signum externum* , tum scilicet formula absolutionis ex parte sacerdotis , tamquam iudicis . Alias , nisi externo signo data divinitus potestas exerceretur , quo pacto homines , sibi fieri remissionem peccatorum intelligerent ? Tum pariter ex parte pœnitentis , qui & confiteri debet peccata sua , & sibi ea displicere testatur . Aliter , quomodo constabit , qui ligandi sint , qui-

quive solvendi? *Gratie collatio*: quum enim remissio promittitur peccatorum, gratiam pariter promitti necesse est. *Divina institutio*: nimirum tum Apostolis, eorumque successoribus præceptum imponitur potestate sibi data utendi; quum eum ad finem mitterentur (f): *sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; tum ipsis peccatoribus ad claves Ecclesiæ confugiendi, si solvi velint, & sua nolint peccata retineri. Merito hinc Tridentinum (g): *si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: accipite Spiritum-sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit, detorserit autem contra institutionem huius sacramenti, ad auctoritatem prædicandi Evangelium (h); anathema sit.*

- (a) *Μετανοια*, Latine est *resipiscentia*, Nam *μετανοειν* idem est, ac *secundo cogitare*. Novatores, ut probent fidem sine operibus iustificare, hac nominis etymologia abutuntur, quasi *μετανοια*, quam Vulgata vertit *Pœnitentiam*, mutationem tantum vitæ, non dolorem significet præteritorum delictorum. Scripturis autem, & Patribus, quibus ii convincuntur, abstinemus. Ad Latinos provocamus. Ovidius lib. I. de Ponto Eleg. I:

*Pœnitet o, si quid miserorum creditur ulli,
Pœnitet, & facto torquor ipse meo.*

Ausonius Epigr. XII. in Simulacrum Occasionis, & Pœnit.
*Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas:
Nempe ut pœniteat sic Metanœa vocor.*

- (b) Luc. XIII. 3.

- (c) Sess. XIV. cap. 4. de Contrit.

- (d) I. Ob fidem, quæ virtuti sacramenti habenda est, certiores reddimur de remissione peccatorum, iuxta illud Matth. IX. 2: *confide fili, remittuntur tibi peccata tua*. II. Nonnisi Dominicæ Passionis beneficio salus nobis comparanda est. Consentaneum itaque

erat, ut fons quidam perennis extaret, h. e. Pœnitentia, qua Christi sanguis ad nos deflueret, & peccata post Baptismum patrata elueret. III. Verecunda confessio legitimo Christi ministro, & frenum quoddam est amplius non peccandi, & pacatiorem reddit animum, tamquam foras proieceto veneno peccatorum. IV. In veteri Lege contritio perfecta requirebatur, ut peccata deleat. In Pœnitentia vero remissio obtinetur peccatorum, si *initialem* tantum Dei amorem contineat.

(e) Ioan. XX. 23.

(f) Ioan. XX. 21.

(g) Sess. XIV. de Pœnit. sacram. Can. 3.

(h) Cit. Domini verba quorum remisistis cet. Novatores intelligunt, quod per absolutionem declarentur dimissa peccata, non dimittantur. Sed satis eos mendacii convicimus *supr. pag. 4.* & *seqq.* ubi sacramenta novæ Legis gratiam conferre ex opere operato probavimus. Videte etiam *pag. 18.* & *seqq.*

§. II.

Falsa adseveravit Volterius, sacramentum Pœnitentia VI. sæc. institutum fuisse.

Nonnisi vero Comœdorum, & Tragœdorum, quibus placuit, libertate, adfirmavit Volterius, VI. circiter sæc. inductam usu fuisse Confessionem *auricularem*, potentia nimirum Ecclesiasticorum, & monachorum. Ita enim ipse (a): *la Confession auriculaire s' étoit introduite, des le sixieme siecle: les évêques exigèrent d'abord que les Chanoines se confessassent à eux deux fois l'année, par les Canons du Concile d'Atigny en 763. & c'est la premiere fois, qu'elle fût commandée expressément; les Abbés soumièrent leurs Moines à ce joug, & les Séculiers peu à peu le portèrent; il étoit permis de se confesser à un Laïque, & même à une*

*femme: cette permission dura très long-temps. Sed sal-
litur mendax Historicus, & pessimus Theologus (b)! I. Conventus Attiniacensis 44. Episcoporum, & Ab-
batum an. 765. sub Pipino, id statuit, vt, quum eo-
rum quis decederet, monachi C. Psalteria, presbyte-
ri C. & Episcopi XXX. Missas cantarent (c). Pro-
ducat, quæso, Canones, homo, veritatis inimicus
(d)! II. Suadebitne sibi sanus quilibet, facile id
tum fieri potuisse, vt Clerici omnes, volente Epi-
scopo, monachi, iubentibus Abbatibus, eorumque e-
xemplo reliquus Christianus populus novo se huic iugo
submitterent, sub specie quidem divinæ institutionis,
quæ numquam tamen vera extitisset? In Italia nullus,
nullus in Occidente, nullus in Oriente novitati inter-
cessit? Homines tum stupidos adeo confingemus, &
rationis incapaces, sæculum hoc vnum rationis, &
lucis refertissimum dicemus? III. Sed quid opus est
in his immorari, vbi vsum arcanæ Confessionis aper-
te Patres priorum sæculorum testantur! Sic Ire-
næus de feminis quibusdam, a Marco hæretico cir-
cumventis (e) *hæ sæpissimo converse ad Ecclesiam
Dei confesse sunt, & secundum corpus exterminatas se
ab eo, velut cupidine, & inflammatas, valde illum
se dilexisse. Tertullianus, qui quum primum docuisset
Deum omnibus deliciis veniam per pœnitentiam spo-
pondisse (f); pœnitentes vero, reconciliationem pre-
cantes, non nisi presbyteris advolvi, & caris Dei ad-
geniculari consuevisse (g); neminem hoc opus, vt pu-
blicationem sui aut suffugere, aut de die in diem dif-
ferre oportere, exemplo eorum, qui in partibus vere-
cundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam
medentium vivunt, & ita cum erubescencia sua pereunt
(h); tum demum divinitus institutam Exomologesin
hanc adgnoscat, vbi addidit (i): peccator restituendo sibi
institutam a Domino exomologesin sciens cet. (k). Et
Cyprianus (l): denique quanto & fide maiores, & ti-
more**

more meliores sunt, qui quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, exomologesi conscientie faciunt, animi sui pondus exponunt cet. (m). IV. Si denique Volterius Synodorum decreta desideret, quibus eadem praxis per priora ea tempora comprobetur, adeat Bellarminum (n).

- (a) *Hist. Générale chapit. XI.*
- (b) *Tom. I. pag. 148. Dallæum, Confessionem sæc. XIII. institutam opinantem castigavimus. Volterius nunc ad VI. sæc. reiecit!*
- (c) *Labbeus Collect. Concil. Tom. VIII. pag. 462. (Venet. 1729.)*
- (d) *Libri cuiusdam Indorum, quo controversiæ omnes de Religione deridentur, & quem Pachymerus verterat, textum laudat. Librum alterum Indorum, Manuscriptum adpellatum, tamquam omnium antiquissimum iactat, Extantne ii? Milites Cruciatorum, capta CPoli, & direpto templo S. Sophiæ, in eodum mulieribus, quibuscum iacuerant, saltasse etiam, & lusus miscuisse, audax affirmavit. Cl. Abbas Velly, rem novam miratus, ad Volterium scripsit, rogavitque, videntem hanc, facti scientiam accepisset. Respondit, non serviendum veritati, quum scribentem servire oporteat delectandæ societati.*
- (e) *Lib. I. contra hæres. cap. XIII. de Marci præstigiis, & nefariis artib. num. 5.*
- (f) *Lib. de Pœnit. cap. 4.*
- (g) *Ibid. cap. 9.*
- (h) *Ibid. cap. 10.*
- (i) *Ibid. cap. 12.*
- (k) *De notione vocis exomologesis paullo inferius.*
- (l) *Lib. de Lapsis.*
- (m) *Plurima Patrum testimonia videri possunt apud Bellarminum lib. III. de Pœnit. cap. 6. & seqq. & Tournelyum de sacr. Pœnit. quæst. VI. art. 2.*
- (n) *Bellarmin. ibid. cap. 5.*

§. III.

§. III.

Circa materiam, & formam Pœnitentia aliqua proponuntur.

Nunc de materia, & forma Pœnitentiæ. I. Vt inquit Tridentinum (a), *sunt autem quasi materia huius sacramenti, ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio.* Forma vero est huiusmodi: *ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris etc.* (b). II. Contritio, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero (c). Eam semper ac caritate perfectam esse contingat (d), & votum includat Pœnitentiæ, certum est peccatorem iustificare, antequam sacramentum suscipiat. Damnavit quippe hanc Propositionem Urbanus VIII. (e): *caritas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tum in catechumenis, quam in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.* Quod si imperfecta est, concepta videlicet ex motivo caritatis Dei super omnia, sed tamen in gradu tenui, ac remisso, sufficere eandem ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ percipiendam constans est Theologorum sententia, eo quod Tridentinum inchoatam tantum caritatem Dei super omnia requirit in contritione ad Baptismum necessaria (f): *illumque, tamquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt* (*). III. Confessio integra omnino esse debet, omnium scilicet letalium peccatorum, tum quoad numerum, tum quoad speciem (g). Immo circumstantiæ etiam *aggravantes*, quæ nimirum intra eandem speciem malitiam augent delicti (h); tum & peccata ipsa dubia aperienda sunt, ut integritati scilicet certius prospiciatur. IV. Quum in Pœnitentia, ad discrimen Baptismi, culpa quidem, sed non univèrsa pœna ut plurimum condonetur, hinc semper Ecclesia dignam pro gravitate delicti satis-

tisfactionem commendavit. Quare non solum prioribus VI. sæculis pro occultis peccatis, idololatriæ præsertim, mæchiæ, & homicidii (*i*), publica imponebatur satisfactio (*k*); sed per XII. etiam sæcula nemini fere absolutio dabatur (*l*), nisi prius pœnitentiam peregisset (*m*). Mutata deinde disciplina (*n*), *licite*, ac valide satisfactio iniungitur, post absolutionem adimplenda. Materia enim, quæ ad *essentiam*, non quæ ad integritatem pertinet sacramenti, formam omnino præire debet. Quocirca non absolvendus est, nisi qui contritionem habet; absolvi vero potest, qui adhuc satisfactionem non adimplevit, propositum autem habet adimplendi: quo pacto ad absolutionem sufficit emendationis propositum, non emendatio antea vitæ requiritur (*o*). V. Forma huiusce sacramenti dupliciter concipi potest, modo *iudicativo*: *ego te absolvo* cet. quam adhibet Ecclesia Latina; & modo *deprecativo*: *Domine Iesu Christe, fili Dei vivi, relaxa, remitte, condona peccata* cet. cuiusmodi in usu est apud Græcos. Formulam *iudicativam*, utpote quæ naturæ sacramenti magis adcommodata est, & qua actus iudiciarius exercetur, validam esse nullus dubitat. Mire vero disceptant de formula *deprecativa*. Saniores Theologi, ut utramque concilient sententiam, tenent formas sacramentorum non fuisse a Christo *strictè* determinatas, perinde ac materias, ut alibi innuimus (*p*), sed in genere tantum, puta, consensum in matrimonio, actum iudicalem in Pœnitentia. Ex quo fit, ut non vetaretur Ecclesia condiciones quasdam, sive Matrimonio, sive Pœnitentiæ, adponere, ex quarum determinatione valor etiam sacramenti penderet. Ita Matrimonium clandestinum, ante Tridentini tempora validum, postea vero irritum est. Eodem pacto potuit Ecclesia Occidentalis per XII. priora sæcula verbis uti *deprecativis* in formulæ absolutionis Pœnitentiæ, & a sæculo XIII. iam incli-

nan-

nante, ita *indicativam* usurpare, ut nullum sit sacramentum, nisi eo modo conferatur. Qua eadem potestate permittit etiam Græcis, ut etiamnum *deprecativa* formula sacramentali utantur (q).

(a) *Sess. XIV. cap. 3. in doctr. de Pœnit. sacr.* Ita autem advertit Catechismus de *sacr. Pœnit. num. 13*: neque vero hi actus quasi materia a S. Synodo adpellantur, quia veræ materiae rationem non habeant; sed quia eius generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibentur, ut aqua in Baptismo, & Chrisma in Confirmatione.

(b) Sic vero Trident. cit. loc: quibus quidem de Ecclesiæ S. more preses quædam laudabiliter adiunguntur; ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessaria.

(c) Trident. *ibid. cap. 4.* Definitio est contra Novatores, qui, ut dictum pag. 151. iactabant, Pœnitentiam propositum novæ vitæ, non odium veteris continere.

(d) Ita Trident. *ibid. cap. 4.* docet præterea, etsi contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur. Estius tamen male Tridentini textum interpretari videtur, quum opinatur contritionem caritate perfectam, nec semper, nec frequenter, sed raro, & aliquando, h. e. in mortis articulo, aut quum adiri non potest sacerdos, si delegatur inter infideles, hominem Deo reconciliare. Nimirum *pro aliquando*, non referendum ad hominem Deo reconciliare, ut ipse putat, sed ad caritate perfectam, ut sensus sit: etsi contingat contritionem hanc caritate perfectam esse, ex motivo scilicet ferventissimæ caritatis Dei super omnia, quod aliquando, h. e. non frequentius evenire solet. Adite Iuvenii Comment. de *Sacr. Diss. VI. de Pœnit. quæst. IV. cap. 4. art. 1. §. 3.*

(e) Constit. in eminenti an. 1641. Propos. 30. referens Con-

- Constit. Pii V. an. 1567. confirmatam a Gregorio XIII. an. 1579. qui eundem errorem confixerant.
- (f) *Sess. VI. in Decret. de iustif. cap. 6.*
- (g) Trident. *ibid. cap. 5.* Quædam tamen huc faciunt Propositiones ab Alexandro VII. an. 1665. damnatz. I. (num. 11.): *peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vite, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.* II. (num. 24.): *mollities, sodomia, & bestialitas, sunt peccata eiusdem speciei infima, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.* III. (num. 25.): *qui habuit copulam cum soluta, satisfaci Confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.*
- (h) Trident. *cit. loc.* diversas peccatorum species detegendas esse docuit, ut sacerdotes de gravitate criminum recte censere possint, & penam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere. Ecce non idem de circumstantiis dicendum, quibus ea graviora redduntur?
- (i) Pro triplici tamen horum peccatorum specie, III. potissimum sæculo, pœna erat per Canones statuta. Cetera vero peccata arbitrio episcopi publice castigabantur.
- (k) Iuenin *Comment. de sacr. Differ. VI. de Pœnit. quest. VI. de satisf. cap. VIII. art. I. & seqq.*
- (l) Excipe, si persequutionis, mortis, aut schismatis, ob longam absolutionis moram, periculum immineret.
- (m) Notæ quatuor illæ pœnitentium classes, de quibus sæpe in Ecclesiasticis monumentis, *Flentium* scilicet, *Audientium*, *Substratorum*, & *Consistentium*. Videte Iuenin *ibid. cap. IV. art. III. §. 1. & seqq.*
- (n) Sive ob indulgentias, quæ sac. præsertim XII. passim concedebantur; sive quod satisfactionis opera gratiora sint Deo, quum a reconciliato sibi homine præstantur; sive etiam ob Canonum relaxationem.
- (o) Merito Alexander VIII. Decret. *Sanctissimus* an. 1690. hanc proscripsit Propos. (num. 17.): *per illam*
pra-

proximæ *modi* *absolvendi* *ordo* *Pœnitentiæ* *est* *inversus*.
Et alteram (num. 18.): *consuetudo moderna quoad ad-*
ministrationem sacramenti Pœnitentiæ, etiam si eam plu-
rimorum hominum sustentet auctoritas, & multi tem-
poris diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccle-
sia non habetur pro usu, sed abusu.

(p) *Supr. pag. 25. & seq.*

(q) Negant multi, vel saltem in dubium vocant, an aliquando, sive in Græca, sive in Latina Ecclesia, usus *deprecativæ* formulæ obtinuerit. Sed non opus est, ut in recensendis antiquitatis monumentis hic immoremur, quæ apud Morinum, Tournelyum, Gotti, aliosque quam multos inveniuntur. Fidem facit potissimum Clemens VIII. in Decret. *Sanctissimus* an. 1595. de *Instruct. super ritibus Græcor.* Ibi: *in casu necessitatis presbyteri Græci Catholici possunt Latinos absolvere, utantur forma absolutionis in generali Concilio Florentino præscripta, & postea, si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma huiusmodi absolutionis dicere tantum consueverunt.* Si igitur iubet Pontifex Græcos, Latinis absolutionem conferentes, uti formula *indicativa*, nec idem præcipit, quum Græci Græcos absolvunt, (quod nec in Lugdunensi II. nec in Florentino Græcis mandatum fuit); nonne satis significavit, se non habere pro invalida formam *deprecatoriam*, quam adhibent, & adhibere antea iidem Græci consueverunt?

(*) Est etiam contritio *imperfecta*, quam vulgo dicunt *attritionem*, quæ ex timore gehennæ excitatur. Post Tridentinum quæsivere, acriterque etiam disputant Theologi, satisne ea sit ad gratiam in Pœnitentiæ sacramento obtinendam, an vero eidem amor quidam *initialis* Dei super omnia præterea etiam omnino adiungendus sit. Originem, & progressum controversiæ late refert Benedictus XIV. de *Syn. Diœces.* *Lib. VII. cap. 12.* additque ab Alexandro VII. an. 1667. sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, Sedi Apostolicæ reservatæ, præce-

ce-

ceptum fuisse, ne quis alterutram sententiam *alicuius Theologicæ censuræ, alteriusve iniuriæ, aut contumeliæ nota taxare* auderet. Si verum amamus, rationi, & Tridentino consona viderur sententia, quæ *initialem* Dei caritatem requirit. Ceterum, si in tantorum virorum corona mihi etiam sedere liceret, crediderim vtramque partem vera adfirmare, & *puri nominis* esse controversiam. Non enim fieri posse puto, eum, qui verum dolorem peccatorum percepit, eo quod de spe eiectus Paradisi in Tartara culpa sua erat detrudendus, videatque serio interea se prorsus misericorde Deo superstitem adhuc esse, & ab eodem ad iustificationem patienter expectari, eum, inquam, tali cogitatione percussum, ac gratia præventum, illico etiam Deum ipsum, tamquam omnis bonitatis, misericordiæ, & iustitiæ fontem diligere non incpturum. Nimirum non dicitur e tenebris quis exire, nisi & lucem paullo saltem intueatur; nec e morbo emergere, nisi ad sanitatem procedat; nec dolere de periculo, in quod casurus erat, nisi in propitiâ manum, a qua sese conservatum cognoscit, aliquo grati animi amore tangatur. Qui igitur *attritionem* sufficientem esse dixerunt, vt in sacramento Pœnitentiæ gratia habeatur, vel hoc pacto intelligendi sunt, quod, ipsis vel invitis, *initialis* Dei amor attritioni eidem *implicite* saltem accederet; vel si ab ea illum omnino excluderunt, exclusisse eos *scholastice, & mentaliter, non vere, ac practice* excludere potuisse dicendum est. Nostra hæc, qualiscumque animadversio, ipsis Tridentini verbis inniti videtur, a quo *cit. Sess. VI. de iustif. cap. 6.* conceptus a peccatore timor divinæ iustitiæ, excitata mox spes veniæ, & inchoatio amoris Dei, simul coniunguntur, ac proponuntur: *dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ iustitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque, tamquam omnis iustitiæ fontem, diligere incipiunt.*

§.IV.

§. IV.

Cyprianus illustratur, Volterius emendatur.

At quanam vero sunt Pœnitentiæ ministri? Opponunt vulgo I, celebrem Cypriani locum, quo diaconis dare videtur potestatem, ut pœnitentes in mortis periculo absolvant (a): *quoniam tamen video facultatem veniendi ad vos nondum esse, & iam ætatem cœpisse, quod tempus infirmitatibus assiduus, & gravibus infestatur, occurrendam puto fratribus nostris; ut quidam libellos a martyribus acceperunt, & prerogativa eorum apud Deum adiuvare possunt, si inconvalescente aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata presentia nostra, apud presbyterum quemcumque presentem, vel, si presbyter repertus non fuerit, & urgere cœsus experit, apud diaconum quoque, exomologesin facere delicti sui possint; ut manu eis in pœnitentia imposita, veriant ad Dominum cum pace; quam datæ martyres litteris ad nos factis desideraverunt.* Certe re exomologesin, (quæ arcanam etiam, & sacramentalem confessionem (b) significat), hoc loco pro externo illo, ac postremo publicæ pœnitentiæ actu posita est, quo inter publicam peccatorum accusationem, & enixam veniæ efflagitationem (c), reconciliatio cum Ecclesia obtinebatur. Suadet id, tum quod in ea Epistola de lapsis (d), publice pœnitentibus, agatur, pro quorum perfecta pace Confessores, in carceribus scilicet pro Christi nomine detenti, libellos supplices ad Cyprianum dederant; tum quod exomologesin, prout sacramentalis peccatorum confessio, præcedebat, saltem per ea tempora (e), non subsequeretur publicam pœnitentiam (f); tum quod, ut adnotavit Benedictus XIV. (g), posteriores Ecclesiarum Constitutiones, quo tempore diaconis exomologesin excipere concesserunt, eisdem simul absolvendi potestatem

Tom. III.

L

ne-

negant (*). Prodit II. in medium Volterius, adfirmatque non laicis solum, sed feminis ipsis (b), & Abbatissis ius fuisse, confessiones scilicet excipiendi (i): il demande où l'Historien a appris que le s^cculiers, & les femmes même avoient droit de confesser. Oh, mon pauvre ignorant! dans S. Thomas, page 255. de la troisième partie, Edition de Lyon 1738: *confessio ex defectu sacerdotis, laico facta, sacramentalis est quodam modo*. Ignorez-vous combien d'Abbeſſes conſeſſerent leurs Religieuses? Verum qui alium (k) ignorantia notat, ignorantem se, & impudentem manifestat! Non enim de sacramentali, sed de humili confessione ibi agit Angelicus (l); quum, (admonente Iacobo (m)) *confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini*, solerent Fideles, in periculo mortis constituti, & deficiente copia sacerdotis, adstantibus laicis peccata confiteri, eaque detestari, non ut sacramentaliter absolverentur, sed ut eorum apud Deum orationibus misericorditer adjuvarentur. Quare ipse S. Thomas subiecit (n): *& ideo oportet, quod iterum confiteatur sacerdoti, quum copiam habere potuerit, & precipue, quia sacramentum Pœnitentie perfectum non fuit* (o). Porro effrons iactavit Volterius mulieres etiam, & Abbatissas præsertim, confessiones excepisse, nullumque interea probationis adfert testimonium. Quid? Nonne in numero habet mendacia, ceu qui in foro olera venum offert, aut placentas (p)?

(a) Epist. miror XVIII. ad Presbyt. & diac. de lapsis catech.

(b) Tertulliani, & Cypriani dumtaxat loca pag. 153. adlata, quæ de secreta confessione accipienda omnino sunt, satis id probant.

(c) Exemologesis proprie confessionem significat, ut testis est Tertullianus lib. de Pœnit. cap. IX: *is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequenter*

tur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum
confitemur. Quoniam, cum publica praesertim, exter-
nus quidam moestitiae, ac luctus comitatus contun-
gebatur, hinc pro exteriori illo, postremoque pœ-
nitentiae actu usurpata etiam est: quo pacto Tertul-
lianus ipse cit. loc. paullo post subiecit: itaque exo-
mologesis prosteruendi, & humiliandi hominis di-
sciplina est, conversionem iniungens misericordiae il-
licitem. Dupliciter interim Albalpinæus peccare mihi
videtur, quum Observat. lib. II. Observat. XVI.
pro exomologesi nihil aliud fuisse adfirmet, nisi exte-
riorem dumtaxat ritum flendi, & ingemiscendi. Nam
& negans pro arcana etiam confessione adhibitam eam
fuisse, documentum sustulit Catholici dogmatis ab
antiquitate petitum; & propugnans pro ultimo so-
lum pœnitentiae actu usurpatam esse, non vidit ideo
ita illam deinde dici consuevisse, eo quod exteriori-
bus illis dolorum actibus confessio etiam criminum
semper accederet.

(d) Si vel thus idolis persecutionis tempore dede-
rant, & thurificati; vel auro libellos quosdam sibi
a magistratibus pararant, quibus sese tamquam im-
munes coram profitendi fidem tuerentur, & libella-
rii vocabantur.

(e) Supr. pag. 156.

(f) Testis est Origenes, qui Homil. II. in Psal. 37:
circumspice diligentius, cui debeat confiteri peccatum
animum; proba prius medicum, cui debeas causam
languoris exponere. Tum paullo post: si intellexerit,
& praeviderit talem esse languorem tuum, qui in con-
ventu totius Ecclesiae exponi debeat, & curari, ex
quo fortassis & ceteri edificari poterunt, & tu ipse
facile sanari, multa hoc deliberatione, & satis peri-
ti medici illius consilio procurandum est.

(g) De Syn. Diœces. lib. VII. cap. 16. num. 7.

(h) Supr. pag. 152.

(i) Apud les Erreurs de Voltaire Tom. II. in Eclaircis-
sements Historiques §. XXII. pag. 388. (A Lyon 1770).

- (k) Is est Cl. Abb. Nonnotus, qui in *cit. lib. des Erreurs*, Volterium de innumeris convicit erroribus, & respondentem, iterum in *Réponse aux Eclaircissements* refutavit.
- (l) Dubitant Eruditi, an *Additiones ad 3. Part.* genuinus Aquinatis sceleris sint, utpote quæ post illius mortem collectæ, atque Operi adiunctæ fuerint.
- (m) *Iac. V. 16.* Variæ tamen huiusce textus sunt expositiones apud Theologos, quæ huc non faciunt. Nos, quod negari omnino non potest, *literalis* illum sensu accipimus.
- (n) In *cit. Addit. ad 3. Part. quæst. VIII. art. II. ad 3.*
- (o) Vide Bened. XIV. *de Syn. Diocesi. lib. VII. cap. XVI.* ubi (num. 10.) inquit, morem hunc consentendi laico perdurasse usque ad *sec. XV. initium*; sub-iicitque (num. seq.) nisi excusetur ab ignorantia, in presenti rerum statu, graviter eum peccare, qui etiam in casu necessitatis peccata sua confiteretur laico: quia sine ulla causa semetipsum infamat, & fortasse præbet aliis occasionem de se suspicandi, quod adhaereat Lutheravorum heresi.
- (p) Lutherus verba Christi quæcumque solveritis ceteron ad laicos solum, sed etiam ad mulieres traxit, cuius errorem Henricus VIII. Angliæ Rex in *Lib. Assertio septem Sacrament. (ubi de Confess.)* refutavit, & Tridentinum proscripsit *Sess. XIV. de Pœnit. Can. 10.* Sed nunquam adseruit mulieres revera aliquando a confessionibus fuisse. Errori Dogmatico Philosophus huius sæculi, veritatis scilicet amator, historicum alterum adiecit!
- (*) Adlatus Cypriani locus summorum plane virorum ingenia torquet. I. Putat Morinus (*lib. VIII. de Pœnit. cap. XXIII. num. 3. & seqq.*) apud diaconum quoque exomologestem facere delictis suis accipiendam esse de absolutione etiam a peccatis; quod satis id innuat & modus loquendi a Cypriano adhibitus; & periculum peccatorum poenitentium, quos non exterius tantum cura

cum Ecclesia, sed interius præsertim apud Deum, per peccatorum absolutionem, reconciliationem petere credendum est; & pacis significatio, quæ apud Cyprianum communionem etiam significat. Morino satisfecit Natalis Alexander *Histor. Eccles. sac. III. Diff. IV. quæst. unic. quam videte. II. Iuvenin Comment. de Sacr. Diff. VI. de Pœnit. quæst. VII. cap. III. art. 1.* credidit potuisse diaconos communionem dare pœnitentibus in periculo mortis, qui tamen non accepta ex defectu sacerdotis absolutione, veram restarentur contritionem. Idem confirmat Alexander *cit. loc.* exemplo sacerdotis, qui, si desit copia confessorii, necessitate urgente ex Tridentino *Sess. XIII. cap. VII. de Euchar.* celebrare non prohibetur. Verum, ipsorum pace hæc mihi sententia non satis probatur. Præceptum enim divinum est, ut ante Eucharistiæ perceptionem, (teste Apostolo I. ad Corinth. XI. 28.) *probat seipsum homo, per confessionem scilicet. Quare Tridentinum cit. loc. Ecclesiasticum autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nulus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiæ accedere debeat.* Porro sacerdoti non aliam ob rationem in *cit.* exemplo sacris operari permittitur, nisi ob grave scandalum, certo mox, ni sacrificet, oriturum; quod aberat in publico pœnitente, & qui sibi contra perfecta contritione consulere poterat. Consentaneum igitur erat, ut per diaconum Ecclesiæ reconciliaretur, non necessarium tamen, ut sine absolutione sacramentali Eucharisticam ille dapem susciperet. III. Placuit Albaspinzo *Lib. II. Observat. XXVII.* pœniteres huiusmodi absolutos iam sacramentaliter fuisse a Confessoribus iis, qui supplices litteras ad Cyprianum scripserant, ut propterea nulla sacerdotis præsentia requireretur, sed sufficeret nihilominus diaconus, per quem externa cum Ecclesia reconciliatio perageretur. Coniicit ad vero ex eo, quod plerique omnes, qui

in fodinis, aut triremibus detinerentur, sacerdotes essent, aut presbyteri. Sed neque hæc, ingeniosissima ceteroqui coniectatio, recto stare talo videtur. Tum enim nihil ea de re mentionis est in litteris Cypriani, & integro lib. *de lapsis*; tum apud omnes constat, id tantum a Cypriano Confessores illos petere confuevisse, ut scilicet ob præclara sui ipsorum merita in martyrio, & tormentis subeundis, disciplinæ vigor relaxaretur, & pœnitentibus venia condonaretur; tum denique difficilior videtur ingentem lapsorum numerum a parvo sacerdotum Confessorum numero facile ad carceres, annuentibus magistratibus, ac satellitibus, & excipi, & absolvi potuisse. Nota sunt ea Cypriani verba Epist. quoniam XX. ad Clerum Romanum, in qua loquitur de importunitate, qua libelli a Confessoribus petebantur: *ut sine ullo discrimine, atque examine singulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Evangelii legem*. IV. Ita ad litem dirimendam accedo. Extra persequutionis tempus episcopus, cum presbyteris, diaconis, ac plebe præsentem, *canonice* primum, tum *sacramentaliter*, si opus esset, pœnitentem, emenso publice pœnitentiæ curriculo, absolvere, ut ita pace consequuta ad Eucharistiam accederet. Furente Deciana persequutione, & Cypriano absente, hoc officium commissum fuit presbyteris, quibus absentibus, modo pœnitens in extremis laboraret, concessum etiam diaconis; h.e. ut reconciliationi cum Ecclesia aliquis quoque Ecclesiæ nomine interesset. Dixi *si opus esset*. Quandoque enim, (quod *supr. pag. 156. & 158. animadversum*), accidere poterat, ut absolutione potirentur pœnitentes, ante ipsam delictorum satisfactionem. Porro Cyprianus, latens in secessu, a Confessoribus, & pœnitentibus ipsis vehementer per Epistolas efflagitabatur, ut aliquid de rigore disciplinæ remitteret. Scripsit itaque Epistolam *miror supr. cit.* ad presbyteros, & diaconos Carthaginenses. Et quoniam ministerium ii suum optime

me callebant, non e re esse ipse putavit, proprias iis partes enucleate, & distincte designare. Credidit nimirum satis esse, si vtrisque generalem quamdam regulam traderet, qua ea in occasione procedendum esset, adcommodate scilicet, & intra fines distinctæ eorum potestatis. Enimvero in *cit. Epist. quoniam* Clerum Romanum eadem de novitate certiore reddens, inquit: *neq in hoc legem dedi, aut me auctorem temere constitui.* Quare quum se absente, coram quocumque presbytero, *si incommodo aliquo, & infirmitatis periculo* occupatus quis fuerit, exomologesim libenter fieri posse permisit, ita accipiendus est, siue cæremonialis illa tantum esset, siue huic sacramentalis etiam adiungenda foret, quacumque scilicet tum pœnitens indigeret, & quam donare sacerdos potuisset. Quum vero absente presbytero, & ubi mortis urgere, exitus cæperit, apud diaconum quoque exomologesim institui adiecit, concessisse id fatendum est, intra diaconalis tamen muneris limites, ut scilicet per eum non sacramentalis absolutio, cui impar, sed cæremonialis, cui par erat, conferretur, seu exterior reconciliatio, cum Ecclesia fieret, quæ pignus esset interioris cum Christo; distributa præterea Eucharistia, si quo fortasse casu, puta, ob furorem persecutionis, sacramentaliter ab alio primum sacerdote pœnitens absolutus fuisset, aut si non ex delicti conscientia, sed Christianæ humilitatis causa, publicæ se quis Pœnitentiæ subiecisset; negata eadem, si nullam adhuc, qua opus esset, absolutionem obtinisset.

§. V.

Soli sacerdotes sunt Pœnitentiæ ministri. Pauca de iurisdictionis, & reservandorum casuum potestate subnectuntur.

Vnis igitur sacerdotibus ius competit administrandæ Pœnitentiæ, utpote quibus potestas clavium tradita est. Apostolis enim, eorumque in sacerdotio suc-

cessoribus dictum *quacumque solveritis* cet. quemadmodum Patrum traditio tenuit, & Tridentinum definivit (a). Iam vero ad valide absolvendum potestas præterea *iurisdictionis* requiritur. Quod facile suadetur ex superius dictis, Pœnitentiam scilicet institutam fuisse in forma iudicii, quod sine iurisdictione in subditos exerceri non potest (b). Vnde Tridentinum ipsum (c): *quoniam igitur natura, & ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem*. Atque hinc etiam conficitur, posse episcopos iurisdictionem hanc sacerdotibus suis magis, aut minus extendere, & restringere, prout disciplinæ, & salutis animarum consentaneum esse arbitrantur: quo pacto in Republica graviores quædam causæ supremis Curiis reservantur, adeo ut nulli inferiorum iudicum de iisdem liceat iudicare. Quam quidem *reservandum casuum* facultatem universalis Ecclesiæ praxi corroboratam, Concilium Viennense sub Clemente V. an. 1311. (d), & Tridentinum contra Reformatores adseruit (e).

(a) *Seff. XIV. de Pœnit. Can. X.*

(b) At enim I. Baptismus, & Ordo valide conferuntur, licet illicite, ab eo, qui iurisdictionem non habet. Sacerdos itaque, iurisdictione carens, si illicite, non invalide absolvet. II. Presbyteris in eorum inauguratione frustra diceretur: *accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata* cet. Ad I. tamen dicimus, quod Baptismus, & Ordo non sint sacramenta instituta in *forma iudicii*, quo pacto est Pœnitentia, cuius minister quum iudex sit, & per actum iudicalem absolvat, necessario ad munus suum rite, & valide obeundum, indiget iurisdictione. Ad II. vero respondemus, quod Apostoli potestatem Or-

di-

ditis a Christo acceperunt, quum dictum iis fuit Ioan. XX. 22: *accipite Spiritum-sanctum, quorum remiseritis cet.* Quæ quidem potestas presbyteris etiam iisdem verbis confertur. Data autem illis simul fuit potestas iurisdictionis, iis aliis verbis *ibid. v. 21: sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Porro quum antiquitus presbyteri in sui ipsorum ordinatione adscriberentur etiam, seu *cardinarentur* peculiari alicui regendæ Ecclesiæ, tunc plenam remittendorum peccatorum facultatem, sive cum potestate Ordinis iurisdictionis etiam potestatem accipiebant. Quum vero hodie ordinationes vagæ obtineant, sine *cardinatione* alicui Ecclesiæ, (de quibus acriter in Tridentino certatum est); omnino sic ordinatis presbyteris assignandi sunt subditi, in quos acceptam solvendi, & ligandi exerceant potestatem.

(c) *Cit. sess. cap. VII.*

(d) *Clement. Religiosi cap. I. de privileg. & excess. priv.*

(e) *Ibid. Can. XI.*

§. VI.

Constitutiones quadam Benedicti XIV.

Abs re non est, si de selectioribus quibusdam Benedicti XIV. Constitutionibus sermo obiter interseratur. I. Tenentur confessorii monere pœnitentem, quem noverint fuisse ab aliis confessoriiis ad turpia sollicitatos (a), de obligatione denunciandi Inquisitoribus, sive locorum Ordinariis personam, qua sollicitationem commiserit, etiamsi sacerdos sit, qui iurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat, aut sollicitatio inter confessorium & pœnitentem mutua fuerit, sive sollicitationi pœnitens consenserit, sive consensum minime præstiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem iam effluxerit, aut sollicitatio a confessario, non pro seipso, sed pro alia persona peracta fuerit. Ab-

so-

solutionem vero non impertient, nisi poenitentes denunciationem impositam adimpleverint, *vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant* (b). Non potest præterea confessarius, nisi *extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, & deficiente tunc quocumque alio sacerdote, qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem persona complicitis in peccato turpi, atque inhonesto contra sextum Decalogi præceptum commisso exripere*. Et quidem nec etiam in vim cuiuscumque Iubilei, aut etiam Bullæ, quæ adpellatur *Cruciata*. Secus absolutio nulla est, utpote impertita ab eo, qui facultate privatur. II. Licetne confessionem complicitis in periculo mortis audiri, ubi tamen sacerdos est, sed non adprobatus? *Debet nihilominus ipse sacerdos simplex confessionem exripere, ac absolutionem impertiri, dummodo sine gravi aliqua exoritura infamia, vel scandalo id fieret*. Tenetur autem peccati socius confessarius, infamiae huiusmodi, aut scandali pericula, *quantum in se erit, antevertere, vel remove, opportunis adhibitis mediis, unde fiat, ut alteri cuiusvis sacerdoti locus pateat illius confessionis absque ullius infamia, vel scandalo audiendæ*. Secus, absolutio valida erit, sacerdos excommunicationem, S. Sedi reservatam, incurrer (c). III. Cautum insuper est, ut sacerdotes tam, sæculares, quam regulares, *vel in actu sacramentalis confessionis, sive illius occasione, aut prætextu, ad turpia sollicitantes, vel sacrificio Missæ abutentes ad sortilegia, (præter alias poenas a iure iussitas), perpetuam etiam inhabilitatem incurrant ad præfati sacrificii celebrationem* (d). IV. Non potest a poenitente nomen complicitis exquiri, sub correctionis prætextu. Qui praxim huiusmodi licitam esse docebit, in excommunicationem incidet, a solo Rom. Pontifice in mortis articulo absolvendam; confessarius vero, qui de nomine complicitis interrogare præsumserit, *ultra peccati letalis incursum,*

*sum, suspensioni ab officio audiendarum confessionum sub-
iicitur (c).*

- (a) Sive sollicitatio facta sit, in actu sacramentalis confessionis vel ante, vel immediate post confessionem, vel occasione, aut pretextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in Confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem... sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam aut tunc, aut post legendam. Constit. sacramentum an. 1741.
- (b) Cit. Constit. sacramentum. Quid tamen, si quis falsam faciat denunciationem? Ibid. statuitur, absolvi non posse, nisi a Rom. Pontifice, in mortis articulo.
- (c) Constit. Apostolici an. 1745.
- (d) Decret. in generali an. 1745.
- (e) Constit. ubi primum an. 1746.

§. VII.

Ex triplici iure descendit sigillum confessionis. Volterius, Baro de Bielfeld, & Anglus eques Cornsburius impugnantur.

Præterea confessionis sigillum ex triplici iure dimanare exploratum est. *Naturali*, quia de iure naturæ est servare sibi credita secreta, & alterius famam tueri. *Divino*, quia, ut inquit S. Thomas (a), in sacramentis ea, quæ exterius geruntur, sunt signa rerum, quæ interius contingunt. Et ideo confessio, qua quis sacerdoti se subiicit, signum est interioris subiectionis, qua quis Deo subiicitur. Deus autem peccatum illius, qui se subiicit per Pœnitentiam, regit... & ideo de necessitate sacramenti est, quod quis confessionem celat; & tam-

tamquam violator sacramenti peccat, qui confessionem re-
velat. Denique humano, quia secretum servari gra-
vissime ab Innocentio III. (b) in Lateranensi IV.
præcipitur: caveat autem (sacerdos), ne verbo, vel
signo, vel alio quovis modo prodatur aliquatenus pecca-
tozem. Qui itaque sacerdos confessionem revelaret,
contra triplex is præceptum peccaret. Atque hic plu-
ra advertas velim. I. Sollemnia mentitur Volte-
rius, quum Gregorium XV. revelationem confes-
sionis aliquando permisisse adfirmet (c). Certe lau-
datus Pontifex (d), non iusserat confessarium ea,
quæ in confessione relate ad absolutionem accipien-
dam audierat, posse revelare; sed pœnitentibus ob-
ligationem iniecit denuntiandi Pastoribus confessarium,
si forte ab eo in actu sacramentalis confessionis, si-
ve antea, vel post, immediate, seu occasione, seu præ-
textu confessionis, etiam confessione non sequuta, in con-
fessionario, vel loco ad confessiones audiendas electo, ad
turpia fuerint sollicitati. Quod nec secum fert sigilli in
fractionem, quo sacerdos constringitur (e), & sacramen-
to ipsi reverentiam simul conciliat. II. Male idem
ratiocinatur, ab Ecclesia præcipi revelationem peccati
contra castitatem, non vero criminis contra Principis,
aut Reipublicæ salutem (f). Vel enim utriusque ge-
neris peccata subiecit quis Ecclesiæ clavibus, & de
omnibus tenetur sacerdos sigillum custodire (g); vel
publicam perniciem meditans ad Pœnitentiæ mini-
strum, ea de te consulturus, accedit, (quod innuit Vol-
terius), & ad meliorem illum frugem is adducere te-
netur (h); vel denique non in ordine ad absolutio-
nem, sed prava mente ad sacerdotem venit, quo
cum in sui consilium trahat, abutens sacramento, at-
que ea tum in occasione nulla est sigilli obligatio.
III. Nugantur tum Iacobus Fredericus, Baro de
Bielsfeld (i), dum auricularem confessionem ad consi-
lia hominum cognoscenda inventam esse deblaterat,
nec

nec vero, nisi arte, inpositum sigillum, quod tamen, si Ecclesiæ systemati, ac conservationi opponitur, per Catholicos violetur (k); tum Anglus eques Cornsburius, qui indecens credit, ut mulieres viris peccata confiteantur, quique usum eiusmodi, ut abominandum in Oriente, abhorret (l). Sed spernendam rabiem hanc, & calumniam ridendam!

(a) In *Addit. ad 3. Part. quæst. XI. art. I. in corp.*

(b) *Capit. Omnis utriusque sexus XXI.*

(c) Ita *Pièces Détachées Tom. I. verb. Confession: se on pouvait être étonné de quelque chose, on le serait d'une bulle du pape Grégoire XV. émanée de sa sainteté le 30. Août 1622. par la quelle il ordonne de révéler les confessions en certains cas.*

(d) *Constit. universi cit. an. 1622. qua alia Constit. cum sicut an. 1561. Pii IV. magis explicata est.*

(e) *S. Th. in Addit. ad 3. Part. quæst. XI. art. III. probat solum sacerdotem, utpote qui minister Pœnitentiæ scit peccata ut Deus, non ut homo, tene-ri sigillo confessionis.*

(f) *In Commentaire sur le livre des délits, & des peines num. XVI. De la Révélation par la Confession (Apud Mélanges de littérature Tom. II. in fin.) : un fait, qui mérite d'être observé, c'est que cette même cour de Rome, qui ne voulait pas qu'on révélât la confession, quand il s'agirait de la vie des souverains, obligeait les confesseurs à dénoncer aux inquisiteurs ceux que leurs pénitentes accusaient en confession de les avoir séduites, & d'avoir abusé d'elles. Tum loquens de Paulo IV. Pio IV. Clemente VIII. Gregorio XV. paullo post subiungit : qui ordonnent la révélation d'un péché d'impureté, & qui permettent pas celle d'un parricide. Vna femme avoue, ou suppose dans le sacrement devant un carme qu'un assassin l'a séduite; le carme doit dénoncer le cordelier. Un assassin fanatique croyant servir Dieu en tuant son prince, vient consulter un confesseur sur ce cas de conscience; le confesseur devient sacrilège s'il sau-*

ne la vie à son souverain. Quam fictum Regiæ potestatis patronum! Quantum vero illam ex animo detesteretur, ostendit Doctiss. Nohnottus in *supr. cit. Réponse aux Eclaircissements* §. 2. in fin.

- (g) Bonum publicum præferendum privato. Ecur publica salus non æstimanda est magis, quam sigillum, quod privatum pœnitentis bonum spectat? Sed I. lex sigilli rotius Ecclesiæ vtilitatem respicit, securitatem nempe omnium Fidelium qui sibi persuasum habent, peccata sacerdotibus patefacta, nusquam alteri aperiri posse. II. Ex iure naturali secretum cessabit, si grave inde Reip. incommodum emergat. Verum sacramentalis sigilli obligatio præcipue nascitur ex iure divino, cui nullo pacto potest derogari. Tum enim infractio secreti huiusmodi *quædam im-*mediate adversaretur naturæ sacramenti, qua sacerdos, qui Christi auctoritate peccata dimittit, modum etiam tenere debet, quem ille tenet, cuius ipse est minister. Christus autem, vt pag. 171. dictum, dimittit, & dimissa occultat. Tum præterea finem dextrueret sacramenti, vt Fideles nempe libenter eo accedant, absolutionem consequuturi. Quinam contra peccata sua aperirent, si pandi etiam posse formidarent?
- (h) Quid, si pœnitens a consilio non movetur suo, & confessarius insidias paratas novit Ecclesiæ, aut societati? Nec personam, nec delictum prodere poterit: generatim quid monere non prohibetur, quo maior cautio adhibeatur, & periculum præcaveatur.
- (i) Natus Hamburgi an. 1717. Principis Augusti Ferdinandi, fratris Borussorum Regis Præceptor, a privatis eiusdem Regis consiliis, Regiæ Academiæ socius honorarius, dominus terræ Treben, & eques Ordinis S. Annæ, quo quidem honore a Moschorum Imperatrice, cui librum *Institutions Politiques* per se obtulit, insignitus. Denatus demum an. 1770.
- (k) Ita in *cit. Institutions Politiques* Tom. III. Cap. VII. §. X. pag. 294. (*A Leyde 1774.*): *l'invention de la confession auriculaire est encore un moyen fort sûr*

far, & fort efficace pour l'affermissement de l'autorité du Pape, & de sa puissance. N'est ce pas une méthode infallible pour découvrir tout ce qui se passe de plus cache sur la surface de la terre, & pour voir d'un coup d'œil tout ce qui mérite quelque attention? L'artifice est été trop grossier, si l'on n'est présenté un antidote apparent à côté du poison réel, en défendant aux prêtres, sous les peines les plus rigoureuses, de révéler quoi que ce soit, de ce qui leur a été confié dans la confession. Mais, supposé même qu'ils tinssent parole aux particuliers, & dans des choses qui regardent le cours ordinaire de la vie, peut-on s'imaginer qu'ils agissent de même à l'égard des grands, & pour des objets qui se trouveroient être contraires au système, & au maintien de l'Eglise?

(1) Sic nimirum in Lettre de Mylord Cornsburi à Mylord Bolingbroka apud Pièces Détachées Tom. III: de tous les rites de la communion papistique la confession des filles à des hommes est d'une indécence, & d'un danger, qui ne nous frappe pas assez dans des climats, où nous laissons tant de liberté au sexe. Cela serait ahominable dans tout l'Orient.

C A P U T VI.

De Extrema Vnctione.

§. I.

Extrema Vnctio est verum novæ Legis sacramentum, ab Apostolis in curandis infirmis adumbratum, a Christo post Resurrectionem institutum, a Iacobo promulgatum, & commendatum.

VT Christus Evangelio fidem conciliaret, & Ecclesiæ primordia dilaret, edendorum miraculorum potestatem Apostolis concesserat. Ita enim ad
eos

eos (a): *infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones eiicite*. Potissimum autem oleo infirmi curabantur, quod in gaudii, ac spei symbolum, apud Hebræos adhiberi solebat. Hinc illud (b): *& exeuntes predicabant, ut pœnitentiam agerent; & demonia multa eiiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant*. Porro quum Apostoli necdum essent sacerdotes, atque ægros ungerent, nec baptizatos, nec credentes; facile est eruere, non sacramentum tum eos Vnctionis contulisse, sed adumbrasse dumtaxat, atque obscure significasse. Institutum contra illud a Christo fuit, & probabilius post Resurrectionem, quo sane tempore superius demonstravimus institutionem factam fuisse sacramenti Pœnitentiæ; præsertim quum Extrema Vnctio perfectio quædam illius sit, & consummatio. Quare in iis diebus, teste S. Leone, etiam diximus, *magna fuisse confirmata sacramenta, magna revelata mysteria* (c). Oportebat denique, ut institutum sacramentum Fidelibus aperiretur, & commendaretur. Atque hoc a Iacobo factum est, ubi inquit (d): *infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei*. Quibus in verbis vera elucet dignitas sacramenti. Adest enim I. *signum sensibile* in vnctione cum oleo, quod habet rationem materiæ; & oratione presbyteri, quæ est loco formæ: constans illud præterea, ac perpetuum, tum quod ita semper faciendum iubetur, tum quod semper ab Ecclesia retentum est. II. *Promissio gratiæ*: nam dicitur *si in peccatis sit, remittentur ei*. III. *Institutio divina*: non enim Iacobus adfirmate dixisset, *exteriore illa vnctione & alleviari infirmum, & peccata dimitti, in homine tamen apte præparato*. Quæ enim, nisi divina virtus, signo externo gratiam conciliaret? Merito propterea Tridentinum

num (e): si quis dixerit, *Extremam Vnctionem non esse vere, & proprie sacramentum, a Christo Domino nostro institutum, & a B. Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit.*

(a) *Matth. X. 8.*

(b) *Marc. VI. 12.*

(c) *Sutr. pag. 113.*

(d) *Epist. Iacobi V. 14.*

(e) *Sess. XIV. de Extr. Vnct. Can. I.*

§. II.

Systema Ioannis Dallai.

Ioannes Dallaus, quocum plus vice simplici superius concertare licuit (a), veritatem sacramenti *Extremæ Vnctionis* hoc loco adgreditur (b). Nobis, qui brevitate amamus, errorem odimus, hosti nunc parumper ex adverso stare, illiusque impetus, quantum fas est, sustinere adridet. Principio ita testimonium, de quo apud Iacobum, elevare conatur. I. *Vnctio* apud Marcum prodigiosa corporum curatio fuit, non sacramentalis (c). Atqui *vnctio* Iacobæa eadem est, ac quæ Marci. Nam eadem utrobique res, eadem rei causa, materia eadem, idem finis, idem denique effectus (d). Neque hæc igitur erit sacramentalis. II. *Extremam Vnctionem*, quæ hodie obtinet apud Catholicos, disparem esse ab *vnctione* apud Iacobum sic adstruit, quod illa ad animorum, hæc ad corporum curationem referatur (e); quod sacramenti effectus certus debeat esse, ac constans, Iacobus vero *conditionate* tantum remissionem peccatorum pollicetur: & si in peccatis fuerit, remittentur ei (f); quod per Iacobum eos, qui non desperate agrotant, ungi liceat, Catholici vero nullos ungi volunt, nisi in summis mor-

Tom. III. M bis,

his, extremoque vitæ periculo (g); & quod plures presbyteros Iacobus induci iubeat, contra vero nullam mortis, nullam serpentis calcaneo insidiantis, nullam periculorum, quæ homines in supremis versantes urgeat, nullam denique præparationis ad alterius vitæ ingressum necessaria mentionem facere, quæ sine flagitio omitti tali loco non poterant, si Iacobo mens fuisset hac adversarium mysterium ab ista unice institutum, ac comparatum commendare (h). Arma deinde impius contra traditionem convertit. Ac I. nullam fuisse apud Veteres Extremam Vnctionem probat ex silentio antiquiorum Scriptorum, in ritibus etiam Christianæ Ecclesiæ enarrandis (i); aut in piorum morte describenda, ut Constantini, Athanasii, Antonii, aliorumque (k); præsertim quum Eucharistiæ, sive ab iis sumptæ (l), sive poenitentibus ipsis in mortis periculo aliquando concessæ, meminerunt (m). Tum II. investigans, undenam sæc. potissimum XII. sacramentum Extremæ Vnctionis ortum sit, adfirmat sæc. VII. ac sequentibus, ad morbos depellendos, usurpatum sæpissime oleum fuisse; & quoniam miræ inde curationes evenere, factum hinc esse, ut per ea Barbarorum sæcula, oleo, quod ad fugandas infirmitates extraordinariæ, & miraculosæ sanationis symbolum erat dumtaxat, spiritualis vis sacramenti tributa sit, seu, ut ait, alipticum dogma exsurrexerit (n).

(a) Tom. I. pag. 283. & seqq. Tum Tom. III. pag. 106. & seqq.

(b) In *Disput. de Extr. Vnct.* Duobus eam libris complexus est, in quorum I. Scripturas, in II. traditionem impugnavit.

(c) In *cit. Disput. lib. I. cap. IV. & V. pag. 15. & seqq.* (Genevæ 1659.). Vbi confutatur opinio Ioannis Maldenati, adfirmantis *Comment. in Marc. VI. 13.* Apostolos ea in occasione sacramentum Extremæ Vnctionis ministrasse.

(d) *Ibid. cap. VI. pag. 23.*

(e)

- (e) *Ibid. cap. VIII. pag. 37. & seqq.*
- (f) *Ibid. cap. IX. pag. 46.*
- (g) *Ibid. cit. cap. pag. 48.*
- (h) *Ibid. cit. cap. pag. 54.*
- (i) *Ibid. lib. II. cap. I. pag. 61. & seqq.*
- (k) *Ibid. cap. II. pag. 66. & seqq.*
- (l) *Ibid. cap. III. pag. 72. & seqq.*
- (m) *Ibid. cap. IV. pag. 79. & seqq.*
- (n) *Ibid. cap. VI. pag. 84. & seqq. Tum cap. XI. pag. 110. & seqq.*

S. III.

Refellitur.

Sed audax Dallæus veritatis oppugnator, non felix expugnator! Quod enim I. attinet, vltro confessi sumus vnctionem apud Marcum non fuisse quidem sacramentalem, sed sacramentum adumbrasse (a). At verum contra est, Marcum, non tamen Iacobum, præcipue de curatione corporum loquutos fuisse. Si enim hic etiam sanitatem corpoream vnice, aut primario intendisset, non ægros certe solum decumbentes, sed miseros omnes, puta, visu, pedibus, auditu, aliove graviore malo laborantes, vngi iussisset, utpote ad quos etiam sanandos donum miraculorum spectasset. Voluit vero Iacobus sacramentum Extremæ Vnctionis a Christo institutum contestari, eiusque virtutem, remissionem scilicet peccatorum, quæ primario, constanterque inde sequitur, edocere; & si in peccatis sit, remittentur ei. Quo sensu eruitur, Iacobæam vnctionem non eandem plane esse, ac quæ apud Marcum occurrit. II. Porro ipsissima illa est, ac quæ hodie in Romana Ecclesia viget, quum vtræque, quantum in se est, remissionem primario operentur delictorum. Nec verba si in peccatis sit, incertum arguunt effectum. Ostendunt enim, quod præ-

ter sanitatem corporis, si expediat, & levamen animi ob metum imminentis mortis; confertur etiam ægroto remissio suorum peccatorum (b). Additur autem particula *si*, non ex parte sacramenti, sed suscipientis sacramentum, si nimirum ægotans aliquo implicitus sit peccato, quod ignoret, si in eo eluendæ supersint reliquiæ, seu temporales poenæ delictorum, Ecclesiæ clavibus subiectorum, vel si venialia sint dimittenda. Quoniam hæc adesse possunt, vel abesse in anima, scilicet innocentissima, & quæ perfectissima conflatur caritate; idcirco non ad rem dubiam, sed ad rei certæ concessionem denotandam, (quod a necessitate, & præparatione tantum nascitur subiecti), recte dictum fuit *Et si in peccatis sit cet.* Iamvero dicens Iacobus *infirmatur quis in vobis*, tum docuit, non nisi infirmis, in periculo vitæ, hoc sacramentum medicinæ loco præstandum esse, non autem sanis, etsi discrimen capitis sunt adituri; sive probabile, ut si bellum gesturi sint, sive certum, ut si patibulo suspendendi; tum generali voce *infirmatis*, & eos, qui in proximo mortis periculo versantur, & qui periculose decumbunt, vngendos esse significavit. Quare semper Ecclesia requisivit, ægotum, *quum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidesque, & religiosam animi voluntatem afferre potest*, sacro oleo esse liniendum (c). Denique per Enallagen dictum est inducendos esse *presbyteros*, h.e. vnum ex presbyteris; quo pacto dicimus presbyteris confiteri peccata, h.e. vni ex presbyteris (d). Licet autem in Ecclesia Græca septem ii advocantur (e), & aliquando etiam in Latina plures sunt adhibiti (f); vnum tamen ad sacramenti valorem sufficere satis est in compertis (g). Nec vero quid facessunt negotii, quæ adversus traditionem obiecit Dallæus. I. Falsum est silentium hoc, quod obtruditur, vetustiorum Scriptorum. Passim enim de **Extrema Unctione** meminerunt Origenes, Chrysostomus,

mus, Innocentius I. Gregorius M. alique, quorum testimonia a Theologis, & præsertim a Iuenino (b) recitantur. Quia vero in piorum morte describenda, res communes, & usu vulgatas omittere satius duxerunt, ita nec de Viatico, nec de oleo apud Eusebium, Nyssenum, Ambrosium, Metaphrastem, Sulpitium, aliosque mentionem invenimus. Hinc si quid concluderes contra Extremam Vnctionem; nonne pariter dicendum nec datam morientibus tum fuisse Eucharistiam? Ad hæc, nihil mirum, si legamus concessam aliquando, nec tamen semper, poenitentibus Eucharistiam; & numquam Vnctionem factam esse legamus. Quum enim consummatio quædam poenitentiae, & complementum ipsius hæc sit, illos ea maxime delibutos esse oportebat, qui intra poenitentiae curriculum vitæ cursum finiebant. II. Scriptores, & Synodi ab sæc. inde VII. de Vnctione dixerunt, non perinde ac per eam extraordinaria vnice speranda esset corporum medela. Sed eam, prout sacramentum est, commendarunt, atque usurpandam voluerunt, quo nimirum pacto ab Apostolo Iacobo inculcata, atque usu tradita fuerat (i). Nonne hinc fabulatorem esse Dallæum comperies?

(a) *Supr. pag. 176.*

(b) Inferius §. IV. seq. hac de re dicitur.

(c) Catechismus Rom. Part. II. cap. VI. num. 9.

(d) Videte Gonzalez .Comment. in Cap. *quæstus* XIV. Extr. de verb. sign. Vbi (num. 7.) variis Scripturarum testimoniis, pluralem numerum pro singulari positum quandoque fuisse observavit.

(e) Ita apud Græca Euchologia præscribitur.

(f) Videte *Sacramentarium S. Gregor.* apud Menardum.

(g) Alexander II, in cit. Cap. *quæstus* de verb. sign. & S. Th. lib. IV. contr. Gent. cap. 73. de sacr. Extr. Vnct.

(h) *Comment. de Sacr. Diss. VII. de Extr. Vnct.*

(i) Iuenin *Comment. de Sacr. cit. Diss.*

§. IV.

Reliqua, quæ ad hoc sacramentum pertinent, expenduntur.

Cetera, quæ vulgo de hoc sacramento disputari solent, brevi calamo prosequamur. I. Materia est oleum, ex olivis nimirum expressum, ab episcopo (a), iure saltem Ecclesiastico, benedictum (b), cui nihil ex aromatibus admiscendum. Adposite autem materia oleum est, quod, utpote *lenitivum* (c), sacramenti virtutem in lenienda infirmi tristitia plurimum exprimit (d). II. Græci semper vsi sunt, atque vtuntur forma mere *deprecativa* (e). Apud Latinos obtinuit quondam *indicativa*: *ungo te oleo sanctificato* cet. aut *indicativa* simul, & *deprecativa*. A multis tamen sæculis, & fortasse a sæc. XII. *deprecativam* adhibitam exhibent antiquiora Ritualia, vt Gemeticense: *per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum* cet. Quæ quidem verbis Iacobi *orent super eum*, & *oratio fidei salvabit infirmum*, magis convenire videtur, nec proinde mutanda, aut contemnenda est ex Tridentino (f). III. Apud Græcos frons, mentum, ambæ genæ, (vnde signum crucis exprimitur), pectus, manus ex utraque parte, & pedes; apud Latinos oculi, aures, nares, os, manus (g), pedes, & renes (h) vnguntur. Ad singulas unctiones forma repetitur, expresso nomine singulorum sensuum, h.e. *per visum*, tum *per auditum* cet. Plures autem illæ ad integritatem sacramenti, unica tamen unctio ad substantiam pertinere videtur; præsertim quum in mortis, aut contagii periculo, Synodi, & Ritualia, sub unica generali formula, unicam fieri unctionem in oculis, aut alio sensuum organo, magis exposito, permittant. IV. Effectus sacramenti ita declarantur a Tri-

Tridentino (i): res porro, & effectus huius sacramenti illis verbis explicatur: & oratio fidei . . . res etenim hac gratia Spiritus-sancti, cuius unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda (k), ac peccati reliquias abstergit, & agroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divina misericordia fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.

- (a) Apud Græcos a presbyteris benedicitur, ut fides facit Goar in *Not. in Eucholog.*
- (b) Bellarminus, & Estius opinantur, episcopi benedictionem necessitate sacramenti requiri. Sola necessitate præcepti necessariam eam esse adfirmant Maldonatus, & Sambovius, in quorum sententiam descendere videtur Tournelyus de *sacri Extr. Vnct. quæst. II. art. I.*
- (c) S. Th. in *Addit. ad 3. Part. quæst. XXIX. art. 4. in corp.* & Catechismus *Part. II. cap. VI. num. 5.*
- (d) Quid, si oleum benedictum frequentî usu sit desecturum? Non prohibetur, quin oleum non consecratum consecraro possit oleo commisceri: Adversat hic tamen Rituale Rom. quod superinfundendum oleum debeat esse in *minori quantitate.*
- (e) Eiusmodi est oratio *Pater Sancte, animarum, & corporum medice* cet. quæ Græce extat in Græcorum *Euchologiis*, & Latine adfertur a Iuvenino *Dissert. VII. de Extr. Vnct. quæst. 4.*
- (f) *Sess. XIV. de Extr. Vnct. Can. 3.* Quare autem in Extr. Vnctione forma non sit *indicativi* modi, sed *deprecativi*, habes ex S. Thoma in *Addit. ad 3. Part. quæst. XXIX. art. 8. in corp.* ubi præter alias rationes sic docet: *hoc sacramentum non habet aliquem effectum, qui semper ex oratione ministri consequatur, omnibus, quæ sunt de essentia sacramenti, etiam rite*

peractis, sicut character in Baptismo, & Confirmatione, & transubstantiatio in Eucharistia, & remissio peccati in Pœnitentia, existente contritione, quæ est de essentia sacramenti Pœnitentiæ, non autem de essentia huius sacramenti: & ideo in hoc sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in prædictis sacramentis.

(g) In sacerdotibus manus exterius, non interius unguuntur.

(h) Vnctio ad renes in feminis semper; in viris, si ob infirmitatem moveri non possunt, omittitur.

(i) *Sess. XIV. cap. II. de Extr. Vnct.*

(k) Extremam Vnctionem tamquam supplementum, & consummationem Pœnitentiæ, ex sui institutione, directe, ac primario, remittere peccata, non venialia solum, sed etiam mortalia, si qua fortasse infirmus ignoret, vel oblitus sit, & quorum confitentorum votum haberet, præter alios Theologos, acriter propugnat Tournelyus in *Prælect. Theolog. de Extr. Vnct. quest. ult. art. 1.*

C A P U T VII.

De Ordine.

§. I.

Apostoli in ultima cœna sacerdotes instituti. Ordo est verum novæ Legis sacramentum.

Apostolos institutos fuisse sacerdotes in ultima cœna Tridentinum declaravit (a). Et quidem non per virtutem sacramenti, externo symbolo adnexam, sed per concessionem potestatis Ordinis, & liberam gratiæ donationem (b). Quo pacto scilicet Pentecostes die iidem Spiritum-sanctum, seu Confirmationis effectum, sine eisdem sacramento, receperunt. Quem-

ad-

admodum vero Confirmatio nihilominus sacramentum est, ut superius probavimus; ita idem nunc de Ordine dicendum. Potuit interea autem Christus Apostolis præcipere, ut successores tamen suos externo signo ordinarent, seu ut Ordinem, nonnisi per modum sacramenti, conferrent. Et sane, ubi de Ordinatione mentio est in Scripturis, tria illa recensentur, quæ ad sacramenti rationem communiter requiruntur. Ac I. *signum externum*. Nam ita Paulus ad Timotheum (c): *noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii* (d). Et iterum (e): *admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*. II. *Gratia collatio*; quam tum probant adlata ipsa Pauli verba, tum non obscure innuit Christus, ubi dixit Apostolis *accipite Spiritum sanctum*: quo loco non solum potestas clavium, sed gratia ad potestatem eandem sancte administrandam collata denotari videtur. III. *Institutio divina*. Iis enim verbis *hoc facite in meam commemorationem* iussi fuerant Apostoli ministros ordinare, enimvero cum χειροτονία, h. e. *manuum impositione*. Alias, numquam per huiusmodi ritum conferri ordinatis gratiam docuissent. Passim idem probant Patres, & Synodi, ut videre est apud Theologos. Merito igitur Tridentinum (f): *si quis dixerit, Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse vere, & proprie sacramentum, a Christo Domino institutum ... anathema sit.*

(a) Sess. XXII. de Sacrif. Miss. cap. I.

(b) Vasquez in 3. Part. S. Th. Disp. LXXXIII. cap. III. num. 11. inquit, ipsa traditione Eucharistie ad manducandum, tamquam materie traditione, & illis verbis hoc facite, tamquam forma, sacerdotes fuisse a Christo consecratos.

(c) I. Ad Timoth. IV. 14.

(d)

(d) Hoc loco *presbyterium* est cœtus episcoporum . Episcopos enim aliquando presbyteros etiã dictos fuisse inferius docebimus . Luculenter Chrysostomus *Homil. XIII. in cit. loc. ad Timoth: non de presbyteris hoc in loco , sed de episcopis loquitur : neque enim profecto presbyteri ipsum ordinarent.*

(e) II. *Ad Timoth. l. 6.*

(f) *Sess. XXIII. de sacr. Ord. Can. 3.*

§. II.

De materia, forma, ministro, subiecto, & effectu Ordinis, multa breviter discutuntur .

Iuvat aliqua hic summatim animadvertere . I. Ecclesia Græca, & Latina, qualibet ætate, in ordinatione, *impositionem manuum*, quam memorant Scripturæ, constanter vsurpavit . Ab sæc. autem circiter X. vñ coniecit Morinus (a), apud Latinos, ad maiorem acceptæ potestatis expressionem, *porrectio præterea instrumentorum* paulatim adhibita est . Illa igitur iure divino *essentialis* ordinationi, hæc autem accessoria, aut *integralis* iure Ecclesiastico dicenda est (b). Secus, alterutrum sequeretur, vel quod Ecclesia Græca, (quæ etiamnum nullam habet instrumentorum porrectionem), nuthquam verum habuit sacramentum Ordinis, & nec Latina quidem per priora X. sæcula; vel quod in substantiam etiam sacramentorum cadere possit potestas Ecclesiæ, quod satis Tridentinum negavit (c). II. Forma vero est oratio, quæ ab episcopo, manus imponente, recitatur. Diserte illa indicatur in ordinatione Pauli, & Barnabæ (d): *tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* Et in inanguratione diaconorum (e): *hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus .* III. Soli episcopi iure divino potestatem habent ordinandi.

Vñ.

Vnde Apostoli septem diaconos; Paulus & Barnabas variarum Ecclesiarum presbyteros (f); & Paulus ipse Timotheum ordinavit (g), admonetque, vt *nemini cito*, h.e. præcipitanter, nondum probatis moribus, manus imponat (h). Potest vero simplex sacerdos, venia Rom. Pontificis, Tonsuram, minores Ordines, & Subdiaconatum conferre; quemadmodum ea facultate gaudent Cardinales, & Abbates mitrati. Nimirum, vt inferius dicemus, sunt Ecclesiasticæ dumtaxat institutionis. IV. Sunt incapaces ordinationis nondum baptizati, vnde Innocentius III. presbyterum non baptizatum, iussit baptizari, & iterum ordinari (i); amentes, & pueri ante usum rationis, eo quod desit in eis intentio suscipiendi sacramentum, nec ab Ecclesia suppleatur, quum Ordo non, quo modo Baptismus, requiratur ad salutem; inviti, & reluctantes, ob eandem rationem (k); ac mulieres (l), quibus *in Ecclesiis tacere, non loqui*, præcepit Apostolus (m). V. Per Ordinem denique non solum gratia confertur, vt ex dictis constat; sed etiam character imprimitur, vt Tridentinum definivit (n). Quare Ecclesia ordinationes ab Hæreticis, excommunicatis, aut degradatis factas, semper validas quoad substantiam, & characterem admisit, & si quando ordinatorum huiusmodi in sui communionem recepit, numquam eas iterandas duxit. Aperte Nicænum I. Can. VIII: *de his, qui se nominant Catharos, id est mundos, si aliquando venerint ad Ecclesiam Catholicam, placuit S. & magno Concilio, vt impositionem manus accipientes in Clero permaneant* (o).

(a) Part. III. de sacr. ordin. Exer. VII. cap. I. num. 16.

(b) Ecquid vero Eugenius IV. in *Decret.* seu *Instruct.* Armen. materias enumerans singulorum Ordinum, instrumenta meminit, non impositionem? Nimirum Armeni iam impositione utebantur. Quum vero unionem cum Rom. Ecclesia ambirent, de eo tantum ritu instruendi erant, quem non adhibebant. Non

exclufit itaque Eugenius impositionem, fed fuppoſuit.

- (c) *Seſſ. XXI. de comm. ſub utraque ſpec. cap. 2.*
- (d) *Aët. XIII. 3.*
- (e) *Aët. VI. 6.*
- (f) *Aët. XIV. 22.*
- (g) *II. ad Timoth. I. 6.*
- (h) *I. ad Timoth. V. 22.*
- (i) *Cap. veniens III. Extr. de presbyt. nondum baptiz.*
- (k) *Innoc. III. in. Cap. maiores III. de Bapt.*
- (l) In lege Naturæ non Heva, aut eius filia, ſed ſoli viri, Abel, Henoch, Noe; in lege ſcripta Aaron, eiufque filii, & qui de genere erant Levitarum, ſacerdotii munere functi ſunt. In lege autem Evangelica nec & eidem id permiſſum Deiparæ. Atque hinc magis miteris temeritatem Volterri, qui ſupr. pag. 162. Abbatiffas, tamquam poteſtate ordinis, & iurisdictionis ornatas, Pœnitentiam adminiſtraſſe iactitavit.
- (m) *I. Ad Corinth. XIV. 34.*
- (n) *Seſſ. XXIII. de ſacr. Ord. Can. 4.*
- (e) Manus hæc impoſitio, reconciliationis ſcilicet erat, qua exercitium Ordinis reſtituebatur, non autem Ordinationis, qua poteſtas primum conferebatur. Vnde adpoſite dicitur *permaneant.*

§. III.

Contra Petrum Franciſcum Courayerum, ordinationes episcoporum Anglicanorum ex Rituali Eduardi VI. invalidas eſſe oſtenditur.

Quæ de forma Ordinis attigimus, movent, ut obligatam alibi (a) fidem nunc liberemus. Videndum ſcilicet, an Anglicanæ episcoporum ordinationes, quæ ex Rituali Eduardi VI. peraguntur, validæ cenſendæ ſint. Et ſane, ut Proteſtantes Anglos prætereamus, nullus ex recentioribus Catholicis pro illarum validitate & fortior calamum adripuit, & diutius turbas excivit, quam Petrus Franciſcus le Courayer, Pariſiis

Bi-

Bibliothecarius, & Canonicus Regularis S. Genovesæ (b). Scripto enim eam in rem singulari libello (c), propugnavit validas esse hodiernas Anglorum ordinationes, eo quod nihil in materia, h. e. impositione manuum immutatum est, & si in forma quid innovationis acciderit (d), incolumis semper est, nihilque corrupta substantia ipsa orationum. Sed quantum homo ingenio fusus, veritati autem invisus fuerit, hæc factis ostendunt. I. Aptæ forma sacramenti ea est, quæ, licet diversis verbis, finem tamen, & effectum illius designat. Atqui forma, seu oratio, quæ recitatur ex Rituali Eduardi VI. *directe* pugnat cum fine, & effectu sacramenti Ordinis. Continet enim manifestas hæreses, puta, Regem esse supremum Anglicanæ Ecclesiæ Caput, solam Scripturam, exclusa traditione, esse regulam credendorum, privatum quemlibet esse legitimum illius iudicem, Romanum Pontificem non Primum Ecclesiæ habere, sed tyrannidem exercere, unde in Litanis dicitur: *a tyrannide Romanorum Pontificum, libera nos Domine*. Tum Spiritus-sancti gratia imploratur, ut consecrandus in hisce erroribus persistat (e). Quis igitur validam credet eiusmodi ordinationem? II. Vulgare axioma est: *nemo dat, quod non habet*. Sed Eduardus Rex, eiusque in Anglia successores, nullam habent in Ecclesia spiritualem potestatem. Distinxit quippe Christus Civile imperium ab Ecclesiastico, ut alibi diximus (f). Immo potestatem ipsam *iurisdictionis*, nedum Ordinis, quoad *originem saltem*, seu *institutionem*, ab ipso Christo *immediate* in episcopos in eorum ordinatione dimanare, præterea etiam propugnâvimus (g). Quomodo igitur Regio Eduardi nomine & Rituale novum condi, & spiritualis potestas regendi Ecclesiam novis episcopis potuit demandari? III. Accedit iudicium omnium Catholicorum Anglorum, qui hæc ordinationes nullius plane roboris reputarunt; quod negare non potuit ipse Courayerus (h); & aperte

te confessus est Hardingus Anglicus (i), postquam communionem Romanam amplexus fuit (k). IV. Postremo clavum figit vltus Rom. Ecclesie, quæ, si quando Anglicani episcopi, vel presbyteri, ad illius sinum, & fidei vnitatem deveniunt, iterum illos iubet iuxta formam Ritualis Rom. ordinari. Equis Catholicus, Sedem, magistram veritatis, aut erroris, aut temeritatis insimulabit?

(a) Tom. I. pag. 84.

(b) Is an. 1723. libellum edidit, cui titulus *Dissertation sur la validité des Ordinations des Anglois, & sur la succession des Evêques de l'Eglise Anglicane*. Multus inde rumor in Gallia exarsit. Michael le Quien, e familia S. Dominici, Bononiensis, (qui, Pannisiis tum degebat, ibique an. 1733. decessit), statim contra scripsit. Plerique episcopi in *Pastoralibus* literis nonnullas notarunt Propositiones, & præsertim Cardinalis de Noailles, Archiepiscopus Parisiensis, tum die 18. Aug. an. 1727. contrarium edidit *Mandement*, & die 30. Octob. eod. an. *Instruction Pastorale*; tum, (quoniam dimisso habitu Courayerus ad Anglos concesserat, a quibus iam ante in Academia Oxoniensi die 28. Aug. an. 1727. Doctor in Sac. Theolog. renunciatus fuerat), die 15. Febr. an. 1728. denuo *Lettre Pastorale* emisit. Videte *Relation Historique, & Apologetique des sentimens, & de la Conduite du P. le Courayer* (Tom. I. & II. A Amsterdam 1729.).

(c) Cit. *Dissertation sur la validité des Ordinations des Anglois* cet. (A Bruxelles 1723.). De ea Tom. I. pag. 84.

(d) Amore in Annam de Boulen quum Henricus VIII. Angliz Rex deperiret, libere eam in vxorem ducere volebat. Sed dissolutionem coniugii, quod cum Catharina Aragonensi, vidua fratris Arthus, XXV. abhinc annis contraxerat, & a qua liberos susceperat, numquam a S. Sede potuit obtinere. Hinc an. 1534. a Romana communione desciscens, seipsum Anglicanæ Ecclesie supremum Caput declar-

ra-

zavit, non in temporalibus tantum, sed etiam in spiritualibus, quam ei præminentiam Senatus, seu *Parlamentum*, eodem an. lata lege adseruit. Ceterum nihil de Rom. Rituali mutatum: sed ordinationes adhuc ad illius normam peractæ. Decedente Henrico an. 1546. sub Eduardo, eius filio ex Ioanna *Seimour*, Rituale, (quod dicitur *Rituale Eduardi VI.*), editum est, a Pseudo-Synodo Londinensi adprobatum, quo forma ordinationis in essentialibus adulterata. An. 1552. defuncto Eduardo, Maria, Henrici, & Catharinæ filia, Regnum iure sanguinis adepta est. Per Cardinalem Polum Anglia cum S. Sede reconciliata, decreto *Parlamenti* an. 1553. rescissa, quæ ab Eduardo statuta, ac prior ordinationis, & liturgiae ordo restitutus est. Mariæ, quinquennio post sine liberis obbeunti, successit Elisabeth, Henrici, & Bolenæ nata, decreto *Parlamenti* an. 1559. iterum abolita, quæ Maria sanxerat, Rituale Eduardi VI. revocatum, & deinde an. 1566. & an. 1597. confirmatum. Hodie idem obtinet Rituale, sed alicubi sub Carolo II. an. 1662. reformatum, cui scilicet nihil detractum, sed aliqua caeremonialia adiuncta, puta, quod rogatur præterea consecrandus: *num fidelis eris in ordinandis, & mittendis aliis, iisque manus imponendo*; quod formula accipe *Spiritum-sanctum* paullo amplior sit cet. Additiones has adfert ipse Courayerus cit. *Dissert. Part. II. in Preuves Iustificatives Art. IV. §. 2. pag. 44. & seq.*

(e) Ita res est ex Rituali, vt enarrat ipse Courayerus cit. *Dissert. Part. II. vbi in Preuves Iustificatives Art. 3. adducit Modum consecrandi Archiepiscopum, vel episcopum. Et primo sic habet pag. 36: tunc Archiepiscopus Mandatum Regium de illius (electi episcopi) consecratione produci, & publice recitari curabit. Deinde iuramentum de suprema Regis potestate agnoscenda electis ministrabitur, sicut in ordinatione diaconorum. Tum post Litanias, aliasque paucas orationes sic pag. 38. & pag. seq. Archiep. Anne tibi persuasum habes, te ad hanc administrationem*

ut

vere vocatum esse, iuxta voluntatem Domini nostri I. C. & Constitutionem huius Regni? Resp. Ita mihi persuasum habeo. Archiep. Numquid tibi persuasum habes S. Scripturas sufficienter continere omnem doctrinam, quæ necessario ad salutem requiritur? itemque status per easdem S. Scripturas populum fidei tuæ commissum instruere, nihil præterea docendo, vel adstruendo, tamquam ad salutem necessarium, quod per easdem credas confirmari, vel demonstrari non posse? Resp. Ita mihi persuasum habeo, atque ita mecum statui facere per Dei gratiam. Archiep. Ergone in eisdem S. Litteris studiose teipsum exercebis, Deum invocando, ut aperiat tibi verum, ac genuinum earum intellectum, quo poteris alios per easdem sanctæ doctrinæ erudire, atque exhortari, necnon convincere, ac refellere veritati contradicentes? Resp. Sic faciam ope divina. Archiep. Numquid paratus es fidelem, ac diligentem operam impendere ad exterminandam, & extirpandam quamcumque peregrinam, erroneam, verboque divina contrariam doctrinam; aliosque tam privatim, quam publice ad idem faciendum provocabis, atque excitabis? Resp. Etiam ad hoc præstandum paratus sum, divinis confisus auxilio. Deinde post breves alias interrogationes ita pag. 40. Archiep. Deus omnipotens, Pater noster cælestis, qui hanc tibi voluntatem concessit, concedat insuper vires, ac facultatem ad hæc omnia efficaciter præstanda: ut opus illud suum, quod incepit, in te absolvat, teque integrum, & inculpabilem inveniat in illo supremo die, per I. C. Dominum nostrum. Amen. cet. Nonne oratio isthæc ad interrogata, & responsa antecedentia refertur, & Deum invocat in partem impietatis?

(f) Tom. I. pag. 32.

(g) Tom. I. pag. 131. & seqq.

(h) Cit. Dissert. Part. II. cap. XIII. pag. 47. & seq.

(i) Ibid. cit. cap. pag. 61. & seq.

(k) Suum de validitate Anglicanarum ordinationum

fy.

systema Courayerus nonnullis probare nititur rationibus, de quibus mox.

§. IV.

Fundamenta sententiæ Courayeri.

Inclamitat tamen Gallus homo, & Anglorum partibus studiosus favet. I. Forma Ordinis vario tempore, ac loco, varia extitit. Sufficiens igitur erit, si generatim invocet Spiritum-sanctum, cuiusmodi ex novo Rituali Eduardi ea usurpatur (a). II. Privatus error non officit virtuti sacramenti. Quid igitur repugnabit, rite ab iis, qui impietati adhærebant, Ordinem ministrari (b)? III. Cuique Nationali Ecclesiæ ius est, res circa disciplinam administrandorum sacramentorum disponere, & mutare. Alias, in tanta Ecclesiarum diversitate, nulla umquam fuisset disciplinæ varietas. Nonnisi proinde eo iure in reformatione Ritualis Anglicana Ecclesia usa est (c). IV. Non mera laicorum, sed vera Ecclesiasticorum Præsulum auctoritate Rituale Eduardi Regis conditum est. Quidni igitur valebit (d)? V. Quoniam certum est, nihil, quoad *essentiam*, formæ deesse; non probabile solum, sed certum etiam erit, validam eam esse, vel contradicentibus ipsis Anglicanis Catholicis, ut ita Reginae Mariæ obsecundarent (e). VI. Iis, qui ex novo Rituali ordinati fuerant, si idonei reperirentur, iussit Maria *suppleri*, quod deerat (f); & Iulium III. in Brevibus litteris ad Cardin. Polum, legatum a latere, eidem præcepisse constat, ut quotquot non rite ordinati essent, si ad unitatem redire vellent, *rehabilitaret* (g). Porro *το suppleri*, & *το rehabilitare*, aliquid defuisse innuunt, quod tamen non erat *essentiale*. VII. Pius Papa IV. datis ad Elisabetham Reginam Brevibus litteris, fidem etiam dedit, se omnia, quæ in Anglia facta fuerant,

Tom. III.

N

ac

ac Liturgiam Anglicanam sua auctoritate confirmaturum, modo ea cum Rom. Sede reconciliaretur (b). VIII. Quod si qui ad Rom. communionem revertentes, iterum reordinari solent, id sine certa regula fit, & habito rei examine. Verum autem semper est, nullum scilicet *essentialem* defectum ordinationibus iis defuisse (i). IX. Ex quibus omnibus liquet, veram episcoporum successionem numquam in Anglia post natum schisma defecisse (k).

(a) *Cit. Diff. Part. I. cap. VI. pag. 111. & seqq.*

(b) *Ibid. cap. IX. pag. 182. & seqq.*

(c) *Ibid. cap. X. pag. 201. & seqq.*

(d) *Ibid. cap. XI. pag. 252. & seqq.*

(e) *Ibid. Part. II. cap. XII. pag. 1. & seqq.*

(f) *Art. XV. Instructionum, quas statim ad Thronum evecta, episcopis observandas mandar, in suarum Dioceseon visitatione. Ibid. cap. XIII. pag. 52.*

(g) *Ibid. cap. XIII. pag. 54.*

(h) *Ibid. cap. XIII. pag. 57.*

(i) *Ibid. cap. XIV. pag. 71. & seqq.*

(k) *Ibid. cap. XVI. pag. 121. & seqq.*

§. V.

Evertuntur.

At facile est ad singula respondere. I. Non de *vanitate*, sed de *impietate* formæ hic disputamus. Nonne hæretica est oratio, quæ a Deo *vires, ac facultatem* postulat ad hæreses retinendas, ac docendas? Aut Ordo, qui ad veram Christi Ecclesiam propagandam divinitus institutus est, testandæ, fovendæque impietati rite deserviet? II. Præter *personalem* impietatem Cranmeri, (qui, Archiepiscopus Cantuariensis ab Henrico VIII. renuntiatus, an. 1532. solum pronuntiavit Regis matrimonium cum Catharina, eumque cum

Bo-

Bolena sollemniter copulavit, & caput inde extitit schismatis Anglicani, virgine sibi præterea desponsata, quique demum an. 1556. sub Maria, hæreseos, ac criminum reus, igni traditus est), Barlowii, aliorumque; hæretica ii etiam mente hæreticum Rituale composuerunt, & ex eo ordinarunt. Quod non est cum privato solum errore, sed cum illegitima etiam *essentialiter* forma, & in nomine schismatici cuiusdam cœtus, manus imponere. Quomodo itaque constare poterit vis sacramenti? III. In rebus levioribus, circa sacramentorum administrationem, aliquid particularibus Ecclesiis permittitur. In iis, quæ generalem Ecclesiæ disciplinam, ubique gentium receptam, spectant, impune id non licet. Secus, particulares Ecclesiæ, in seia, & invita Rom. Sede, consecrare in fermentario, maioribus Clericis nuptias permittere, sive etiam vsum calicis laicis restituere, minime vetarentur. Finge denique, quod forma sacramentorum, quoad sensum, & substantiam, adulteretur! Licebitne id vniquam? Hoc contra Anglicana sibi Ecclesia adrogavit. IV. Courayerus Courayerum mendacem notat. Ipse enim *Statuta* refert Senatus Anglicani, quibus satis docemur, laicorum prorsus auctoritate, consilio autem, & adprobatione episcoporum, Rituale Eduardi efformatum fuisse (a). V. Non probabile, sed certum esse demonstravimus, novam Ritualis formam fini, & effectui Ordinis *directe* refragari. Quare certum quoque erit, eo modo institutas ordinationes non constare. Iamvero non sub Maria solum, sed Eduardo ipso regnante, atque Elisabetha, Rituali huic Catholici semper intercesserunt. VI. Voces *supplere*, & *rehabilitare*, generatim accipiendæ sunt, sive de iis, qui Henrici tempore ex Pontificali Romano, sive de illis, qui sub Eduardo ex reformato Rituali ordines suscepissent. Vtrisque, intra suos quosque fines, erat occurrendum, ut sive qui invalide ordinati, iterum, si idonei

N 2 ef.

essent, *reordinati*; sive qui valide, eiurata tamen hæresi, & unitatem amplectentes, per *supplendi*, & *rehabilitationis* modum, Ecclesiastica ii munia rite deinceps fungerentur (b). VII. Litteras Pii IV. commentitias fuisse plura ostendunt, quod scilicet rumore tantum quodam innitantur (c); quod XL. post annis proditæ fuerint; & quod alienum a fide sit, ignorasse Pontificem, in Liturgia Anglicana, quam probare promitteret, præter alia, dogma de sacrificio Missæ impugnari. Porro veræ sint! Credendum est, eum non *stricto* quoad omnia, sed paucis immutatis, Liturgiam probaturum. VIII. Vsum Romanæ Sedis, quo quicumque ex *cit.* Rituali ordinatus, & ad Catholicam communionem revertens, iterum ordinatur, tamquam imperitum, & qui nullo rei examine obtinuit, Courayerus redarguit. Sed ridenda calumnia hæc est, non pluribus reiicienda! IX. Atque hæc quum ita sint, non perdurare adhuc, sed iamdiu veram episcoporum in Anglia successionem defecisse tenendum est.

(a) Ita apud *cit. Dissert. Part. II. in Preuves Iustificatives Art. 2. pag. 3.* & seq. refertur *Statutum Parliamenti* circa an. 1535. (quod Anglice incipit *Albeit the Kings Majesty*), quo Henricum, vt Caput Anglicanæ Ecclesiæ, quoslibet errores, hæreses, & abusus, *any manner spiritual authority or jurisdiction ought*, (con autorità, o spirituale giurisdizione), corrigere posse, & reformare declaratur. Et *pag. 14.* quum præcipiatur in *Statuto* an. 1552. vt *Liber Ordinationum Libro communium precum* uniretur, dicitur *the Kings most excellent Majesty with the assent of the Lords and Commons in this present Parliament assembled and by the authority of the same cet.* (il Re col consenso de' Signori, e de' Comuni assembrati in Parlamento, e coll' autorità del medesimo cet.). Ac demum *pag. 22. in Statuto* an. 1559. quo pronuntiantur validæ ordinationes ex Rituali Eduardi, dicitur *be by authority of this present Parliament*, (coll'

(coll' autorità di questo presente Parlamento).

(b) Sic Maria in cit. Art. XV: *quantum ad eos spectat, qui ad ordines promoti sunt iuxta novum Rituale, quum illi vere ordinati non fuerint, episcopus, si eos aliunde dignos iudicaverit cet. Et ita Iulius Pontifex in cit. Brevi: circa ordines, quos numquam, aut male susceperunt, & munus consecrationis, quod iis, ab aliis episcopis, vel Archiepiscopis etiam hæreticis, & schismaticis, aut alias minus rite, & non servata forma Ecclesie consueta, impensum fuit cet. Illa igitur non vere, iste male, & minus rite declarat fuisse Anglos ordinatos.*

(c) Ipse Courayerus *supr. cit. Diss. Parr. II. cap. XIII. pag. 57. verba Scriptoris Camden refert: fama obtinet, Pontificem fidem dedisse cet. Nec vero cit. Breve refertur ab Anglo Scriptore, Gilberto Burnet, in Historia Reformationis Eccles. Anglic.*

§. VI.

De singulis Ordinis speciebus. Episcopatus est sacramentum a Presbyteratu distinctum, eique divinitus præstat.

Haftenus dicta Ordinem generatim spectant. Plures autem eiusdem species, seu plures ministrorum ordines, enumerantur, h.e. septem apud Latinos, quorum tres *maiores*, presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus; & *minores* quatuor, acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus; quatuor autem apud Græcos, presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, & lectoratus, de quibus sigillatim. Quoniam autem Episcopatus plenitudo est sacerdotii, & in presbyteratu, *generice* sumto, continetur; hinc iis, quæ alibi de divina episcoporum institutione (a), eorum electione, & munis (b) tradidimus, duo etiam hic subiicienda. I. Quum certum sit ex illis, quæ superius (c) de Ordine generatim diximus, Episcopatum esse sacramentum; putarunt tamen Veteres, me-

N 3

ram.

ram illum tantum esse sacerdotii extensionem, ob novi officii, & amplioris potestatis acquisitionem. Satiùs contra docent Recentiores, sacramentum esse, natura, & caractere a presbyteratu omnino distinctum. Quum enim Episcopatus sit iure divino superior presbyteratu (*d*), ut mox dicemus, & potestas proinde episcoporum vere, & specialiter a simplici potestate sacerdotum distinguatur; quis non videt ordinem, & caracterem Episcopalem vere etiam, & specialiter secerni ab ordine, & caractere sacerdotali? Et sane character diaconalis per se distat a sacerdotali, quum tamen diaconatus nonnisi ad presbyteratum, seu consecrandi potestatem, referatur. Ecquid non idem de caractere Episcopali dicendum, utpote magis diverso a sacerdotali; quum potestas ordinandi, & potestas consecrandi inter se longius distent (*e*)? II. Duplex in episcopis est potestas, ordinis, qua ordinare, sacramenta conficere, ac dispensare possunt; & iurisdictionis, sive internæ, dimittendi scilicet peccata, sive externæ, legibus nempe subditos in officio continendi. In utraque præstare eos presbyteris Scripturæ testantur. Et I. quoad potestatem ordinis, elegit sane Christus Apostolos ex discipulis (*f*), & Apostolorum gradum ab horum ordine distinxit. De illis enim dixit (*g*): *sicut misit me Pater, & ego mitto vos ... accipite Spiritum-sanctum, quorum remiseritis peccata* cet. de his vero (*h*): *post hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam* cet. Ad hæc, soli Apostoli potuerunt confirmare baptizatos Samaritæ, ut ex Chrysostomo superius adnotavimus (*i*); nec nisi Titus, Cretæ episcopus a Paulo ordinatus (*k*), ab eodem monitum accepit (*l*): *huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates presbyteros*. Quod II. iurisdictionem internam spectat, constat eam in ordinatione immediate a Deo episcopis, & presbyteris conferri.

ferri. Sed dictum tamen, non posse istos valide illam in pœnitentes exercere, nisi demandata ab ipsis episcopis iurisdictione (m), qui propterea suspendere, ligare, & ad tempus eandem sibi possunt reservare. III. Externam denique episcopi in presbyteros iurisdictionem demonstrat Apostolus, vbi ita ad Timotheum (n): *adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus*. Accedunt vetustiores ipsi, Cyprianus, Tertullianus, Irenæus, qui magnifice de Episcopali potestate, ac præeminentia senserunt. Vnum, quem alibi memoravimus (o), hic etiam memorare libet, Ignatium videlicet martyrem, qui ita scripsit (p): *quid enim aliud est episcopus, quam is, qui omni principatu, & potestate superior est?* Et iterum (q): *quemadmodum itaque Dominus sine Patre nihil facit; nec enim possum, inquit, a me ipso quidquam: sic & vos sine episcopo, nec presbyter, nec diaconus, nec laicus*. Vnde iure Tridentinum contra Novatores (r): *si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores (s)... anathema sit*.

(a) Tom. I. pag. 122.

(b) Tom. II. pag. 295. & seqq.

(c) Pag. 185.

(d) Hoc sensu potius dicendum, presbyteratum esse extensionem Episcopatus, quam Episcopatum extensionem esse presbyteratus. Non enim superius ab inferiore, sed inferius a superiore profluere dicitur.

(e) Hinc potest quis valide in presbyterum ordinari, licet antea diaconatum non susceperit. Non potest autem in episcopum consecrari, nisi prius presbyter ordinatus sit. Potestas enim conficiendi Eucharistiam, ad quam character diaconalis dirigitur, continet in virtute diaconatum. Potestas autem Episcopalis, utpote realiter distincta a sacerdotali, supponit characterem presbyteratus, non implicite continet, ideoque illum necessario prærequirit.

N 4

(f)

- (f) *Luc. VI. 13.*
- (g) *Ioan. XX. 22.*
- (b) *Luc. X. 1.*
- (i) *Pag. 111.*
- (k) *Tom. II. pag. 243.*
- (l) *Ad Tit. I. 5.*
- (m) *Supr. pag. 168.*
- (n) *I. ad Timoth. V. 20.*
- (o) *Tom. I. pag. 20. & pag. 155.*
- (p) *Epist. I. ad Thracenses.*
- (q) *Epist. V. ad Magnesianos.*
- (r) *Sess. XXIII. de sacr. Ord. Can. 7.*
- (s) *De industria abstinerunt Patres a vocibus iure
divino superiores, quum Galli, & Germani episcopi
consentirent, Itali dissentirent. Verum mens Conci-
lii satis ostenditur ex præcedente Can. VI. ubi definitum:
si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hie-
rarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat
ex episcopis, presbyteris, & ministris, anathema sit.*

§. VII.

Calvini argumentum a sententia Hieronymi positum.

Quum Acrius, presbyter Arianus; IV. Ecclesiæ
sæc. repulsam ab Episcopatu tulisset, nihil interesse
discriminis docuit inter episcopum, & presbyteros (a).
Sæc. XIV. inclinante, Ioannes Wiclefus Anglus, spe
etiam adipiscendæ Episcopalis dignitatis deiectus, eum-
dem errorem sequutus est. Sæc. XVI. Calvinus aper-
tus illum tradidit, inque sui sententiam S. Hieronymum
detorsit, quam deinde Protestantes propugnarunt. Placet
Calvini verba adferre (b): *quibus ergo docendi munus
iunctum erat, eos omnes nominabant presbyteros. Illi
ex suo numero in singulis civitatibus unum eligeant, cui
specialiter dabant titulum episcopi: ne ex aequalitate, ut
fieri solet, dissidia nascerentur. Neque tamen sic honore,*

Et dignitate superior erat episcopus, ut dominium in collegas haberet: sed quas partes habet Consul in senatu, ut referat de negotiis, sententias roget, consulendo, monendo, hortando, aliis praeat, auctoritate sua totam actionem regat, Et quod decretum communi consilio fuerit, exequatur; id muneris sustinebat episcopus in presbyterorum coetu. Atque id ipsum pro temporum necessitate fuisse humano consensu inductum fatentur ipsi Veteres. Ita Hieronymus in Epistolam ad Titum. Idem, inquit, presbyter, qui episcopus. Et antequam diaboli instigatu diffidia in Religione fierent, & in populis diceretur, ego Pauli, ego Cephæ, communi consilio presbyterorum Ecclesiæ gubernabantur. Postea, ut dissensionum semina evellerentur, ad vnum omnis sollicitudo est delata. Sicut ergo presbyteri sciunt se, ex Ecclesiæ consuetudine, ei, qui praeest, subiectos; ita episcopi noverint se magis consuetudine, quam Dominicæ dispositionis veritate presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere. Alibi tamen docet (c), quam fuerit antiquum institutum. Dicit enim Alexandria a Marco Evangelista usque ad Heraclam, Et Dionysium, presbyteros semper vnum ex se electum in excelsiori gradu collocasse, quem episcopum nominabant.

(a) Epiphanius lib.III. heres.76. num.3. Et Augustinus lib. de heres. cap.53.

(b) Instit. Christ. Relig. lib.IV. cap.IV. num.2.

(c) Ad Evagrium.

§. VIII.

Episcopi presbyteri etiam dicti. Quonam autem sensu, Et quæ hac in re fuerit vera Hieronymi sententia, aperitur.

Rei tamen falsi Calvinus, eiusque assessor videntur,
qui

qui contra veritatem temere litigantes, Hieronymo sententiam, quam non coluit, adfixerunt. Nos quædam potissimum, duce ipso Hieronymo, præmittimus, ut in veram mentis illius cognitionem tuto descendamus. I. Apud Veteres, episcopi, & simplices presbyteri, promiscuo nomine *presbyterorum* adpellati. Præ ceteris (a), fidem facit Hieronymus, qui passim id suadere conatur (b). Deducit ex eo, quod Apostolus scripserit ad Titum, se reliquisse eum Cretæ, ut constitueret *per civitates presbyteros* (c); tum docens, qualis debeat esse presbyter, subiungit (d): *oportet enim episcopum sine crimine esse* cet. Quare ipse ibidem (e): *idem est ergo presbyter, qui episcopus* (f). Communio autem hæc, nominis tantum erat, & externi in Ecclesia regiminis, eo quod non ordinabatur quis vel simplex presbyter, nisi ad ministerium, æque ac episcopus. Sed non erat intrinsecæ potestatis, & Episcopalis characteris, quo divinitus episcopi præminebant. Ita enim principio ille (g): *audiant episcopi, qui habent constituendi presbyteros per urbem potestatem, sub quali lege Ecclesiasticæ constitutionis ordineneatur*. Diserte enimvero distinguit potestatem characteris Episcopalis, ordinandi, & constituendi presbyteros, a recto ordine, & Ecclesiastica constitutione, ut nonnisi idonei, & ii, quos tales Apostolus requirebat, constituerentur (h). II. Antequam inter Corinthios schisma oriretur, & alter diceret *ego Pauli*, & alter *ego Cephæ*, ac si non vna esset fides, & vnus Christus; *communi consilio*, ut inquit Hieronymus (i), ab episcopis, & presbyteris Ecclesiarum regimen tenebatur. Nec enim ait *communi potestate*. Exercitium itaque externæ iurisdictionis commune utrisque erat, non characteris auctoritas, & ipsa iurisdictionis origo. III. Tum ipse (k): *postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi; in toto Orbe decretum est, ut vnus de presbyteris electus superponeretur* cete-

ceteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Inde nimirum externæ eiusdem Ecclesiasticæ disciplinæ exordium repetit, non institutionem per se Episcopatus. Ante enim illud schisma, & Iacobus Hierosolymorum episcopus erat, & Petrus Antiochiæ federat, eaque ab vrbe discedens, Evodium ibi episcopum crearat, & Marcum Alexandria præfecerat. Hæcne Hieronymus ignorabat? IV. Romæ diaconus nomine Fatuus, aut, vt aliis placet, Falcidius, presbyteris omnibus diaconos antistare iactabat. Vnde Hieronymus (l): *audio quendam in tantam erupisse vecordiam, vt diaconos presbyteris, id est, episcopis anteferret.* V. Quo igitur ipse ostenderet, presbyteros non solum superiores esse diaconis, sed episcopis ipsis quodammodo æquales, ea omnia, quæ commemoravimus, commemorat, eodem scilicet nomine *presbyterorum*, antiquitus episcopos, & simplices presbyteros dictos fuisse; communi vtrorumque consilio gubernatas Ecclesias; & ad schismata tollenda vnum a presbyteris eligi, cui Dominici gregis cura committeretur. Ita autem loquens, vsum tantum, & exercitium externi cuiusdam Ecclesiastici regiminis spectavit Hieronymus, in quo presbyteros episcopis coæquavit, & in cuius partem ii ab istis vocabantur: numquam vero vtrisque communem fecit characterem, Ordinem ipsum divinitus institutum, atque intrinsicam vim iurisdictionis, ab eo descendentem. Multis hæc idem S. Doctor suadet. I. Quia exæquans episcopum presbytero, expresse excipit ordinationem (m): *quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat?* II. Si inquit (n): *episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores;* non negat, sed supponit iure etiam divino, seu dispositionis Dominicæ veritate, iis episcopos præstare. III. Exempla adducit Moysis (o), *qui quum haberet in potestate solus præesse*
po-

populo Israel, Septuaginta elegit, cum quibus populos indicaret; Imperatoris, qui ab exercitu creatur (p): quomodo si exercitus Imperatorem faciat; & Aaronis, cum filiis suis (q): quod Aaron, & filios eius, hoc esse episcopum, & presbyteros noverimus. Certe & Moyses universo populo, & Imperator exercitui, & Aaron filiis antecellebant.

(u) Idem probat Chrysostomus *Homil. I. in Epist. ad Philipp.* & *Homil. XI. in I. ad Timoth. 3.*

(b) Tum præcipue *Comment. in Epist. ad Tit. cap. I. cum Epist. CI. (ex novo ord.) ad Evangelium*, (non ut Calvinus, & alii legunt *Evagrium*).

(c) *Ad Tit. I. 5.*

(d) *Ibid. v. 7.*

(e) *Cit. Comment. in Epist. ad Tit.*

(f) Alias etiam adfert *cit. Comm. & cit. Epist. rationes* Hieronymus; quod nempe Paulus *ad Philip. I. 1.* salutatur Philippenses cum episcopis, & diaconibus, quum Philippis vnus esset episcopus; quod *Act. XX. 18.* vocavit maiores natu, seu presbyteros, quos *v. 28.* episcopos nominat; & quod vox *seniores* in *I. Petr. V. 1.* Græce effertur *ἐπισκοποι*, unde episcopi nomen deductum est.

(g) *Supr. cit. Comment.*

(h) Totus in *cit. Commone*. Hieronymus est, ut adstruat, primitus communi consilio, & ministerio, quoniam episcopi simul, & simplices presbyteri ministrare tenebantur, Ecclesias optime fuisse gubernatas. Variata autem non potestate intrinseca episcopi, sed modo dumtaxat ministerii, solo eo scilicet potissimum gubernante, & ordinante presbyteros, monet ipse cum Paulo Hieronymus, presbyteros merito, & dotibus requisitis ornatos, non gratia, aut alio humano intuitu esse constituendos. Ex quo adparet, de sola illum loqui Ecclesiastici regiminis œconomia.

(i) *Supr. cit. Comment.*

(k) *Supr. cit. Comment.*

(l)

- (l) Cit. Epist. CI.
- (m) Cit. Epist. CI.
- (n) Supr. cit. Comment.
- (o) Supr. cit. Comment.
- (p) Cit. Epist. CI.
- (q) Epist. XXXIV. (ex novo ord.) ad Neporianum.

§. IX.

Davidis Blondelli pro Hieronymi sententia exceptiones.

Quum hæc verò ita sint, placuit nihilominus Davidi Blondello patronum se gerere Calvinì, & integrum scribere libellum (a), ut Hieronymianam sententiam vindicaret. Univerſum ipsius ſystema circa hæc vertitur. Diviſo triplicem in *Sectionem* libro, in I. propositis Hieronymi ſuperius laudatis textibus, duo ſubiicit *Observanda*, in quorum primis (b), episcopos eoſdem fuiſſe, ac preſbyteros breviter probat; in alteris hæc præcipue adfert (c): *quorum eadem ſunctiones ſunt, hæc eadem ſunt inter ſe. Episcopatus, & preſbyterii eadem ſunt ſunctiones, pſcere, ſuperintendere, vigilare cet. Ergo episcopatus, & preſbyterium, eadem ſunt inter ſe. Et mox: quorum iidem ſunt characteres, eadem eſt eſſentia. . . Episcopatus, & preſbyterii iidem ſunt characteres. Ergo episcopatus, & preſbyterii eadem eſt eſſentia.* In II. Loca XLIV. antiquorum Scriptorum proferat, exordiens a Clemente Papa, uſque ad Hincmarum, episcopum Remenſem (d), quos ſententiæ Hieronymi favere opinatur. In III. Veterum vrget formulæ, a quibus voces *πρεſβυτερος*, ſenior, maior natu, preſbyter; *πρεſβυτεριον*, preſbyterium; *ſυμπρεſβυτερος*, compreſbyter; *ſυλλειτουργος*, commiſter, collega; & *frater* (e), paſſim uſurpantur; tum multa diſſerit de chorepiscopis, qui eadem, ac iidem episcopi, plerumque uſi fuere poteſtate (f).

De-

Deinde vetustiorum Synodorum, & Pontificum decreta enumerat, quibus vel totum Cleri corpus duobus ordinibus comprehensum adfirmatur, episcopis scilicet, & ministris (g); vel in quibus iudicia æqualitatis adparent, ex consecratione chrysmatis, ex confirmatione per manus impositionem, ex basilicarum, & virginum consecratione, ac poenitentium reconciliatione, aut ordinationibus (h). Probat vero a presbyteris factas etiam aliquando ordinationes, tum quia sine *presbyterio* eæ nunquam obtinere, unde etiam ex Pontificali Romano presbyteri pariter manus imponunt; tum quia id etiam chorepiscopis licuit, *dependenter* licet ab episcopis, quibus ex sola Ecclesiarum consuetudine, χειροτονία, h.e. *manus impositio*, reservata fuit (i). Demum facta quædam veteris Ecclesiæ in suæ sententiæ præsidium revocat, & quæ prius dixerat, recentare videtur, nempe Ecclesias communi episcoporum, & presbyterorum regimine fuisse gubernatas, presbyterisque ipsis confirmandi, consecrandi, ac reconciliandi potestatem fuisse *cet.* (k)

(a) Is est *Apologia pro sententia Hieronymi de episcopis, & presbyteris* (Amstel, 1646.).

(b) *Cit. Apol. Sect. I. pag. 3. & seq.*

(c) *Cit. Apol. Sect. I. pag. 7.*

(d) *Cit. Apol. Sect. II. pag. 8. usque ad pag. 88.*

(e) *Cit. Apol. Sect. III. pag. 89. & seqq.*

(f) *Cit. Apol. Sect. III. pag. 93. usque ad pag. 132.*

(g) *Cit. Apol. Sect. III. pag. 135.*

(h) *Cit. Apol. Sect. III. pag. 141. usque ad pag. 157.*

(i) *Cit. Apol. Sect. III. pag. 157. & seqq.*

(k) *Cit. Apol. Sect. III. pag. 181. usque ad pag. 309.*

§. X.

Depelluntur.

Sed miserrimum Blondellum, qui ob vdatum Amstelodam-

danti cælum, oculis laboravit! miseriorem, qui ob
 Protestantium ibi studium, a Religione aberravit (a)!
 Ac I. sane nihil inde ipse conficit, quod communi
 vocabulo *presbyterorum*, episcopi etiam adpellati. Iam
 enim monuimus (b), ob externi tantum regiminis
 communem administrationem, non ob communionem
 characteris, & originariæ potestatis, id obtinuisse. Nec
 vero *eadem functiones* semper eandem rerum arguunt
 essentiam. Nam & Rex legem condit, imperatque;
 imperat etiam, conditque legem Prorex. Neque hinc
 tamen pares sunt, quia ille nativa, hic demandata
 fungitur iurisdictione. Non solum igitur, vt *eadem*
fit functio, sed vt idem sit *functionis principium*, re-
 quiritur. Porro, etiamsi communi consilio per episco-
 pos, & presbyteros Ecclesiæ primum regerentur, e-
 piscopos tamen Spiritus-sanctus ad regendam Eccle-
 siam posuit, non autem presbyteros. Quod autem ab
 iisdem *characteribus* sumitur argumentum, falsum om-
 nino est. Supponitur enim, non probatur eundem ef-
 se characterem, Episcopalem scilicet, & presbyterale-
 m: quum contra diversi inter se sint, eo quod, vt
 diximus (c), Episcopatus diversum a presbyteratu sa-
 cramentum est. II. Quod ad Patres attinet, nec eos
 sigillatim recensere studuimus, nec eisdem sigillatim
 respondere studebimus. Adeo susque deque, confuse,
 & ad rem ii faciant, necne, a cæcutiente Blon-
 dello laudantur! Satis est generatim dixisse, ita eos
 esse intelligendos, siue quod vtrique episcoporum, &
 presbyterorum cœtui commune officium sit, idemque
 ministerium; siue quod eadem conficiendæ Eucharistiæ
 vtrique polleant potestate; siue etiam quod vnum Ec-
 clesiæ corpus componant, cui pari studio debeant in-
 servire. III. Sæpius dictum, a Veteribus vocabula
πρεσβυτερος, & *συμπρεσβυτερος*, fuisse vsurpata, non
 vt naturam Episcopalis, & presbyteralis potestatis,
 sed vt indolem externi regiminis, vtrique sane commu-
 nem

nem, denotarent. Alibi quoque observatum (d), chorepiscopos aliquando etiam ornatos fuisse Episcopali charactere, ut propterea ordines conferre, & Episcopalia munia, quæ a charactere dependent, obire potuerint. Ad hæc, non æqualitatem exprimunt potestatis, sed communionem indicant regiminis decreta Synodorum, & Pontificum, quibus dicitur presbyteros vnum efformare ordinem cum episcopis, vel iisdem facultatem esse conficiendi chrisma cum suo episcopo, vel virgines consecrandi, vel cæremonialem adhibendi manus impositionem, siue in reconciliandis pœnitentibus, siue in ordinationibus peragendis. Sacramentalis quippe *χρηστια* fiebat per *presbyterium*, h.e. per collegium non simplicium presbyterorum, sed episcoporum, (quod quidem hac voce diximus (e) designari); aut etiam per chorepiscopos, si quando Episcopali charactere insigniebantur. Factis denique, quæ a Blondello opponuntur, veteris Ecclesiæ, nihil reponimus, ne crambem coctam iterum recoquamus.

(a) Ex Catalauno in Galliis, Amstelodamum accitus Blondellus, ut Historiam doceret. Ibi & Minister fuit Protestantium, & ob cæli indolementiam captus oculis evasit. Obiit an. 1655. annos natus 64.

(b) *Supr. pag. 202.*

(c) *Supr. pag. 198.*

(d) *Tom. II. pag. 346.*

(e) *Supr. pag. 186.*

§. XI.

Presbyteratus sacramentum est. Quædam adponuntur.

Atqui non Episcopatu solum, ut dictum est, sed presbyteratu etiam ratio inest sacramenti. Reperitur enim *signum sensibile*, videlicet impositio manuum, cum oratione coniuncta: de qua Paulus, & Bar-

Barnabas (a): & quum constituisſent illis per ſingulas Eccleſias preſbyteros, & oraſſent. Tum inſtitutio divina, quum Chriſtus, teſte Tridentino (b), Apoſtoliſ, eiulque in ſacerdotio ſucceſſoribus, facultatem dederit conſecrandi ſuum corpus iis verbis (c): *hoc facite in meam commemorationem*; dimittendi vero peccata, ubi poſt Reſurrectionem iisdem dixit (d): *accipite Spiritum-ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Et gratia demum collatio, quam ea, quibus per Ordinem gratiam donari ſuperius probavimus (e), evincunt. Atque hinc nonnulla obſervanda. I. Trina per epiſcopum novis preſbyteris manus fit impoſitio: poſt Litanias; tum paulo mox; tum in fine Miſſæ, quum ait *accipe Spiritum-ſanctum* cet. Certum eſt autem neque priorem eſſentialem eſſe, cui nulla adiunguntur verba; neque tertiam, quæ ſupponit preſbyteros conſecratos, & in qua verba *accipe Spiritum-ſanctum*, (quæ procedentibus temporibus acceſſere), ad maiorem ſollemnitatem, & in acceptæ iam poteſtatis ſignificationem enuntiantur; ſed ſecundam, quum præter epiſcopum, (qui tamen eodem tempore orationem, quæ vna rationem habet *forma*, ſolus fundit), ab aliis etiam præſentibus ſacerdotibus in novos preſbyteros, vt ipſorum in preſbyterale miniſterium cooptatio ſignificetur, manus imponuntur (f). II. Officia preſbyteri ex Pontificali Romano hæc numerantur: *ſacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præſſe, prædicare, & baptizare*. III. Nec denique omitendum, quod Tridentinum ſanxit (g), vt nemo ad preſbyteratus Ordinem, ante *vigeſimum quintum* ætatis ſuæ annum, promoveatur.

(a) Act. XIV. 22. Græce pro *conſtituiſſent* eſt *ἔστησαν*, h.e. quum manus impoſuiſſent.

(b) Seſſ. XXII. de ſacr. Miſſ. cap. I.

(c) Luc. XXII. 19.

(d) Ioan. XX. 22. & ſeq.

Tom. III,

Q

(e)

(e) Pag. 185.

(f) Dilerte Carthaginense IV. an. 368. Can. 3: *presbyter, quum ordinatur, episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui presentes sunt, manus suas iuxta manum episcopi super caput eius teneant. Et Tridentinum Sess. XIV. de Extr. Vnct. cap. 3. docens, quinam sint ministri sacramenti Extremæ Vnctionis, inquit, quod sint aut episcopi, aut sacerdotes, ab ipsis rite ordinati per impositionem manuum presbyteri. In sola autem hac secunda Episcopali manus impositione, impositio etiam accedit manuum presbyterorum.*

(g) Sess. XXIII. in Decret. de Reform. cap. 12.

S. XII.

Diaconatum sacramentum esse contra Calvinum ostenditur, Occasio autem institutionis a fine eiusdem distinguenda.

Sacræ litteræ de diaconatu ita etiam sermonem habuere (a): *in diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: non est equum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu-sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero orationi, & ministerio verbi instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum cet. Ex his Theologi sic diaconatum sacramentum esse demonstrant. Quæ tria ad sacramenti rationem communiter requiruntur, minime in diaconatu desiderantur. Nec enim deest signum sensibile, impositio scilicet manus, cum oratione, seu forma. Ita quippe de septem primis diaconis (b): *hos sta-**

statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Neque collatio gratiæ: vnde Stephanus, statim in diaconum consecratus, dicitur (c) plenus gratia, & fortitudine. Nec demum institutio divina. Numquam enim, nisi a Christo edocti, iusque, ritum illum Apostoli usurpassent, & Ecclesiæ servandum tradidissent. Adprime Ignatius martyr (d): subiecti estote episcopo, & presbyteris, & diaconis. Qui enim his subiectus est, obedit Christo, qui hos constituit. Obstat hic more suo Calvinus, & diaconos ad puram honorum Ecclesiasticorum distributionem, Apostolica, non divina voluntate, institutos docet (e). Verum occasionem instituendorum diaconorum a fine ipsius institutionis distingui oportet. Occasionem sane dedit murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum. Finis vero, ut non solum scilicet curam pauperum haberent, sed ut altari etiam ministrarent (f), satis evincitur, tum ex doctibus, quæ in eligendis diaconis requirebantur, ut pleni essent Spiritu-sancto; tum ex officio, cui addicebantur, non communibus modo, sed sacris etiam mensis (g) inserviendi; tum ex sacra impositione manus, quam Apostoli adhibuerunt; tum denique ex eo, quod Stephanus dicatur tanto studio Christum nuntiasse, ut Iudæi illum lapidibus obruerint (h); & Philippus narretur Æthiopem, eunuchum reginæ Candacis, baptizasse (i), variisque lustratis urbibus, evangelizandi causa, Cæsaream tandem venisse (k).

(a) Act. VI. 1. & seqq.

(b) Ibid. v. 6.

(c) Ibid. v. 8.

(d) Epist. VI. ad Ephesios.

(e) Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. V. num. 15. Ibi Iudere nos Ecclesiam cum isto mendacii diaconatu, cui nulla inest pauperum cura, adfirmat. Tum vero cap. XIX. num. 32. Ecclesiasticam diaconorum insti-

tutionem cum præfenti eorum officio comparans, ita Catholicos ridet: posthac ergo ne diaconos esse mentiantur, quos nonnisi ad histrionicos suos ludos instituunt.

(f) Tria officia diaconi ex Pontificali Rom. *supr. pag.* 97. indicata sunt.

(g) Quod inter communes mensas Eucharistia etiam initio Ecclesiæ distribueretur, iam satis constat. Communem cibum denotat Apostolus I. ad Cor. XI. 21: unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est cet. Eucharisticum explicat iis verbis v. 27: qui-cumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Nomine igitur quotidiani ministerii, cui deputabantur diaconi, ytriisque mensæ administratio veniebat.

(b) Act. VII. 57.

(i) Act. VIII. 38.

(k) Ibid. v. 40.

§. XIII.

Vox χυροτορία contra Calvinum explicatur.

Graviter patitur Calvinus, a χυροτορία, h. e. *manus impositione*, Catholicos argumentum fumere ad probandum Episcopatus, presbyteratus, & diaconatus sacramentum. Et quoniam negare non audet, Scripturas, Synodos, Patres de ea luculenter meminisse, semper ac de sacramento Ordinis mentionem fieri oportuit, illius saltem vim, atque indolem ita minuere, ac pessumdare ausus est (a): refert enim Lucas constitutos esse per Ecclesias presbyteros a Paulo, & Barnaba: sed rationem, vel modum simul notat, quum dicit factum id esse suffragiis: χυροτορησαντες, inquit, πρεσβυτερος κατ' ἐκκλησίαν. Creabant ergo ipsi duo: sed totâ multitudo, ut mos Græcorum in electionibus erat, manibus sublatis declarabat, quæm habere veller. Nem-

Pa

pe sic Romani historici non raro loquuntur, Consulem, qui comitia habuerit, creasse novos magistratus, non aliam ob causam, nisi quia suffragia receperit, & populum moderatus sit in eligendo. Non est certe credibile Paulum plus concessisse Timotheo, & Tito, quam sibi ipse sumserit. Videmus autem ipsum ex populi suffragiis episcopos creare solitum . . . non aliter adscribitur Matthias Apostolorum collegio, nec aliter septem diaconi creantur cet. Sed, etsi damus apud profanos Scriptores, vocem χειροτονια, extensionem manus significare in suffragiis ferendis; apud Ecclesiasticos tamen, & usu quidem vulgatissimo, pro sacramentali etiam manus impositione, sive in Confirmatione, sive in Ordine, adhibita ea est. I. Vox χειροτονισαντες in adlato textu, non ad multitudinem, sed ad Paulum, & Barnabam referuntur, ita vt non plebs, sed ipsi manus imposuisse dicantur. II. Monuerat Paulus Timotheum (b): manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Si impositio manuum fuisset populi in signum ferendi suffragii, quomodo ea in re Timotheus communicasset peccatis alienis? Certe tum eum alterius peccato communicaturum intelligimus, si ipse per se indigno manus imponere non dubitasset. III. Referens Lucas ordinationem septem diaconorum, factam ab Apostolis, inquit (c): & orantes imposuerunt eis manus. Formam igitur, ac materiam coniunxit, alteram per το orantes, alteram per το imposuerunt manus designans. Orationem autem, seu formam, nonnisi Apostoli recitarunt: impositionem proinde manuum, seu materiam, iidem ipsi adhibuerunt. IV. Luculenter Paulus impositioni manuum suarum gratiam adnexuit. Vnde ad Timotheum (d): admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum. Quoniam itaque ea in re pars populi? V. Denique Scripturarum loquendi usum Concilia, & Patres, non Graeci solum, sed

etiam Latini, confirmarunt, apud quos χειροτονία pro impositione manuum usurpata est (e).

(a) Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. III. num. 15. Ibi Præfulum fuisse ait, ut electioni præessent, multitudinis vero, ut suffragia ferret.

(b) I. ad Timoth. V. 22.

(c) Act. VI. 6.

(d) II. ad Timoth. I. 6.

(e) Videte Epist. Conc. Nicæni ad Eccles. Alexandr. apud Theodoretum Hist. Eccles. lib. I. cap. IX. ubi interdicitur Meletio manus impositio; Chrysostomum Homil. I. in II. Epist. ad Timoth. cap. 1. tum Homil. XVI. in I. ad Timoth. cap. 5. & Hieronymum in Isaiam cap. 58. Ceterum χειροθεσῖαν semper pro impositione sacramentali; χειροτονίαν tum pro Episcopali, tum quandoque pro reconciliatrice acceptam fuisse putavit Petav. de Eccl. Hier. lib. II. cap. VI. num. 9.

§. XIV.

Subdiaconatum, ceterosque minores Ordines, non esse proprie sacramenta, contra Bellarminum adseritur. Quid tamen de iis sentiendum.

Iamvero ad alia pergamus. I. Probabile duxit Bellarminus (a), cum plerisque aliis, quos laudat, subdiaconatum, ceterosque minores ordines, vera esse sacramenta. Sed pace Eminentissimi viri, aliter dicendum est, si presse, ac theologicè loqui velimus. Destituuntur enim signo sensibili, h. e. χειροτονία, impositione manuum, & oratione invocationis Spiritus sancti, quæ duo ad sacramentum Ordinis essentialiter requiri docuimus. Tum proinde collatione gratiæ, quæ ex Scripturis, & Patribus, numquam ab impositione separatur (b). Tum denique institutione divina. Nul-
libi enim in Scripturis, & Traditione vestigium extat, quod subdiaconatus, aliique ordines minores, fue-
rint

sint a Christo instituti. Certe eorum nomina, & ministeria ab Ecclesia initio obtinuisse, dumtaxat tradidit Tridentinum (c). II. Tres dumtaxat ordines Hierarchici recensentur ab Ignatio martyre (d), Hieronymo (e), Augustino (f), aliisque Veteribus. Igitur inferioris ordinis ministros Apostolica ætate nullos fuisse putandum est. Omnia enim, quæ ad altaris, & Ecclesiæ ministerium minus proprie pertinebant, per diaconos peragebantur. Ad rem S. Thomas (g): in primitiva enim Ecclesia solum erant tres ordines... scilicet episcoporum, presbyterorum, & ministrorum, & non dividebantur per diversos gradus, sed omnia erant in uno Ordine propter paucitatem ministrorum, & propter novitatem Ecclesiæ. Et apertius Cardinalis Bona (h): contigit nimirum Ecclesiæ, quod hominibus solet, qui dum tenue patrimonium habent, uno servo contenti sunt, qui solus omnia administrat: si vero redditus augeantur, servorum etiam augetur numerus, eoque magis crescit familia, quo illi locupletiores, & spectabiles evadunt. Sic Evangelicæ prædicationis initio parvula adhuc, & latitans Ecclesia, paucis indiguit Ecclesiasticarum functionum ministris: crescente autem credentium multitudine, & auctis facultatibus ex fidelium oblationibus, quum soli diaconi non possent omnibus incumbere, diversa onera, & officia diversis personis distributa sunt. Nec abludit Tridentinum, ubi inquit (i): quum autem divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium; consentaneum fuit, quo dignius, & maiori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures, & diversi essent ministrorum ordines. Quæ quum ita sese habeant, potius adfirmandum videtur, subdiaconatum, & minores ordines, non esse quidem sacramenta, sed partes, explicationes, & distributa officia diaconorum, quæ in sacramento ipso diaconatus implicite primum continebantur, & deinde sigillatim per varios inferiores gradus explicite distincta fuerunt.

- (a) *Lib. I. de sacr. Ord. cap. 7. & 8.* Miror adferre Bellarminum, quod subdiaconatus, & minores ordines, quibus deest *impositio manuum*, sint sacramenta; quum mox *cap. 9.* propugnet, hanc *ad essentialiam sacramenti Ordinis pertinere.*
- (b) Quare Tridentini Patres *Sess. XXIII. de sacr. Ord. cap. 3.* ubi adfirmant Ordinem esse sacramentum, laudant testimonium Apostoli *II. ad Timoth. I. 6.* (quod paulo ante memoravimus): *admones te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Adeo rati fuere *impositionem manuum* cum adnexa eidem *gratia*, ad essentialiam Ordinis spectare.
- (c) *Cit. Sess. XXIII. de sacr. Ord. cap. 2.* Et fane in Occidente, subdiaconorum prima mentio occurrere videtur apud Cyprianum *Epist. 8.*, & in Oriente apud Synodum Laodic. an. 319. *Can. 21. & 22.*
- (d) *Epist. ad Smyrneos, & Epist. ad Trallenses.*
- (e) *Epist. CI. ad Evangelium.*
- (f) *Epist. CXLVIII. ad Valer. episc. Hippon. num. 21.*
- (g) *Lect. II. in cap. 3. Epist. 1. ad Timoth.*
- (h) *Lib. I. rerum Liturg. cap. 25. num. 17.*
- (i) *Supr. cit. Sess. XXIII. de sacr. Ord. cap. 2.*

§. XV.

Pauca de subdiaconis, & inferioribus ministris subnotantur.

Postremo hoc loco de ipsis subdiaconis, (qui Græce *υποδιακονοι*, & *υπηρυτοι* dicuntur), & de inferioribus ipsis ministris, pauca nunc differenda. I. Subdiaconatus est ordo sacer, quo potestas confertur ministrandi diacono, & sacerdoti in Missæ sacrificio. Munia subdiaconorum ex Pontificali sunt calicem, & patenam diacono in usum sacrificii offerre; sacerdoti, sacris operanti, aquam fundere; oblationes Fidelium suscipere; epistolam legere; pallas, & corporalia abluere. Obligationes vero sunt castitatem perpetuo ser-

va-

vare, & divinum officium recitare, ad quod ex consuetudine quidem tenentur. II. Acolythatus est ordo, quo potestas datur ministrandi subdiacono, & diacono in Missæ sacrificio. Græce enim ἀκολυθός, Latine est *famulus*, vel *pedissequus*. Eius officia sunt parare vinum, & aquam in vnceolis, quos exhibent subdiacono; deferre lumina, dum evangelium sollempniter a diacono cantatur; Ecclesiæ luminaria accendere, & servare (a). III. Exorcistatus est ordo, quo potestas datur expellendi dæmones a corporibus catechumenorum, sive baptizatorum. Id enim Græce significat ἐξορκίζειν, h. e. *adiurare*. Quare hoc exorcistæ officium est, ut per eum voce humana, & potestate divina flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus, quemadmodum loquitur Cyprianus (b). IV. Lectoratus est ordo, quo datur potestas legendi in Ecclesia sacram Scripturam, & scripta S. Patrum. Lectoris officia sunt legere Scripturas, ut dictum est, & scripta Patrum orthodoxorum, rudioribus fidem explanare, & divinas laudes decantare. V. Ostiariatus est ordo, quo præficitur clericus ad custodiam Ecclesiæ, & sacræ suppellectilis. Ostiarii munus est ianuas Ecclesiæ indignis claudere; pulsare campanam, populumque ad Ecclesiam convocare; servare vasa, & sacram suppellectilem; ac curare, ne laici propius ad altare accedant. VI. Denique enumeratis hisce minoribus ordinibus accensenda est tonsura clericalis, quæ est ritus ab Ecclesia institutus, quo ad suscipiendos ordines disponitur. De iis autem, qui clericali tonsura initiandi sunt, ita statuit Tridentinum (c): *prima tonsura non initientur, qui sacramentum Confirmationis non susceperint; & fidei rudimenta edocti non fuerint; quique legere, & scribere nesciant; & de quibus probabilis coniectura non sit, eos non secularis iudicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.*

(a)

- (a) Antiquitus Acolythi mandata episcopi ad alios perferebant : unde de Narico Acolyrho fit mentio in *Epist.* 7. apud Cyprianum ; & eulogias , seu panes benedictos , (de quibus agit Cabalsutius *Dissert.* XI. in *notit. Concil.*) , ad absentes deportabant , ut adstruitur ex Innocentio I. *Epist. ad Decentium* , *episc. Eugubinum* .
- (b) *Epist.* 69. ad *Magnum* . Ne tamen tantum hoc ministerium in contemptum , & derisum vertatur , siue venia episcopi exerceri non potest .
- (c) *Sess. XXIII. in Decret. de Reform. cap. 4.* Plura de sacris , & minoribus ministris nuper erudite edidit Cl. Morisanius , Can. Reginus , *Instit. milit. Cleric. Tom. III. cap. 6. & seqq.*

C A P U T VIII.

De Matrimonio.

§. I.

Matrimonium verum esse novæ Legis sacramentum , contra Lutherum , & Calvinum demonstratur .

Matrimonium , a Deo ante peccatum Adæ ad procreationem sobolis institutum (a) , confirmatum in lege Mosaica (b) , in Evangelica tandem a Christo ad rationem sacramenti evectum fuit . Denegarunt hanc illi dignitatem Duumvirj impietatis , Lutherus , & Calvinus . Ille enim adfirmavit (c) : *Matrimonium non est sacramentum , sed ab hominibus in Ecclesia inventum* . Hic vero ita scripsit (d) : *postremum est Matrimonium , quod ut a Deo institutum fatentur omnes , ita pro sacramento datum nemo usque ad Gregorii tempora viderat . Et cui umquam sobrio in mentem venisset ?* Sed verum esse tamen sacramentum , nemini dubitandum est . Adest enim signum sensibile , mutuus scilicet coniugum consensus , externe expressus , qui quidem symbolum est rei

rei sacræ, vñionis scilicet Christi cum Ecclesia. Vnde Paulus (e): *sacramentum hoc magnum est, ego autem duo in Christo, & in Ecclesia* (f). Tum gratiæ collatio. Nam inquit Apostolus (g): *sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. In quæ sic Maldonatus (h): *quo loco manifestum est, Divum Paulum non agere de sanctitate personarum propria: nam infidelis, propterea quod sit matrimonio coniunctus fidei, non accipit ullam veram sanctitatem gratiæ... Neque loquitur de spe... quasi dicat spem esse, ut vir infidelis sanctificetur per mulierem (fidelem scilicet), id est, convertatur, quia addit statim Apostolus alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt: ubi filios vocat sanctos, quasi natos de legitimo matrimonio. Quum ergo de illis generaliter loquatur, & tamen non omnes filii unius parentis Christiani, alterius infidelis, fierent Christiani; necesse est, ut loquatur de Matrimonio, quod semper erat sanctum, quamvis alter coniux esset infidelis. Et denique institutio divina. Diserte enim Patres, & Concilia adseruerunt, in Cana, oppido Galilææ, nuptiis, quas descripsit Ioannes (i), Christum per se adfuisse, ut præsentia sua eas honestaret, & benedictione sanctificaret (k). Quare merito Tridentinum (l): *si quis dixerit, Matrimonium non esse vere, & proprie unum ex septem legis Evangelicæ sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit*.*

- (a) Ita Deus Genes. II. 18: *non est bonum, hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi*. Duo prænotanda. I. Etiam si Adam non peccasset, vsus tamen matrimonii, absque concupiscentia, fuisset, ob præcipuum eius finem, h.e. bonum proles. Vnde S. Thomas in *Addit. ad 3. Part. quæst. XLI. art. 1.* inquit,
Ma-

Matrimonium esse de iure naturæ ; & *quest. XLII. art. 2.* probat , eundem ob finem , institui debuisse ante peccatum . Et Augustinus *lib. XIV. de Civit. Dei cap. 23* : *quisquis autem dicit, non fuisse coituos, nec generaturos, nisi peccassent; quid dicit, nisi propter multitudinem Sanctorum necessarium hominis fuisse peccatum?* Videte eundem *lib. I. Retract. cap. 10. & 13.* atque *Estium in 4. lib. 2. Dist. 20. §. 1. & seqq. II.* In lege Naturæ , aut Scripta , dici potest , latiore sensu , Matrimonium sacramentum fuisse , prout nempe symbolum fuit unionis futuræ Christi cum Ecclesia . Quo spectant Patres , quum inquirunt , Adam e somno expergefatum , prophetico adflatum spiritu , pronuntiassse : *hoc nunc os ex ossibus meis cet.* inter quos est Tertullianus *lib. de anima cap. XI.* Hieronymus *Comment. in Epist. ad Ephes. cap. 5.* Augustinus *lib. IX. de Gen. ad litter. cap. 1.* & confirmavit Tridentinum *Sess. XXIV. in doct. de sacr. Matr.*

(b) Sic *Deuteron. XXV. §.* : *quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui. Et primogenitum ex ea filium nomine illius adpellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel.* Advertendum , quod Matrimonium sicut ante peccatum fuisset officium naturæ , sic post prævaricationem versum fuit in remedium concupiscentiæ , non nova constitutione , sed rei mutatione .

(c) *Lib. de Captivit. Babyl. cap. de Matrim.*

(d) *Instit. Christ. Relig. lib. IV. cap. XIX. num. 34.*

(e) *Ad Ephes. V. 32.*

(f) Contendunt Protestantes non Matrimonium , sed unionem Christi cum Ecclesia , esse magnum sacramentum . Sed I. convincuntur a particula demonstrativa *hoc* , ut propterea sacramentum hoc referatur ad Matrimonium Christianorum , de quo prius dixerat Apostolus *propter hoc relinquet homo cet. II.* a Græco textu *cit. Epist. ad Ephes. V. 32.* qui sic habet :

bet : *εγω δε λεγω εις Χριστον, και εις την εκκλησιαν*,
h.e. *ego autem dico in Christum, & Ecclesiam*, nempe
quod Matrimonium magnum est sacramentum, prout
tamen refertur ad Christum, & Ecclesiam, tamquam
ad rem significatam.

- (g) *I. ad Corinth. VII. 14.*
- (b) *Disput. de sacr. Tom. II. quest. I. de Matrimo.*
- (i) *Ioan. II. 1. & seqq.*
- (k) *Iuvenia de sacr. Diss. XI. de Matr. quest. I. cap. 20.*
- (l) *Seff. XXIV. de sacr. Matr. Can. I.*

S. II.

De materia, forma, ministro, & effectu sacramenti Matrimonii.

Multa hinc sequuntur. I. Materia, quam dicunt
ex qua, seu qua constat hoc sacramentum, sunt actus
contrahentium, seu mutus consensus, legitime ex-
pressus (a). II. Forma est, quam proponit Tridenti-
num (b): *ego vos in Matrimonium coniungo in nomine
Patris, & Filii, & Spiritus-sancti. Amen.* Ea nimi-
rum & actus contrahentium ad *eo esse sacramentale* de-
terminantur, & præcipuus Matrimonii effectus expri-
mitur, III. Minister sacramenti, de quo loquimur,
est sacerdos, tum quia ad perfectionem sacramenti,
præter materiam, & formam, intentionem etiam mi-
nistri Eugenius IV. ut alibi diximus (c), necessariam
voluit, neq; vero contrahentes possunt & suscipe-
re simul, & sibi ipsis virtutem sacramenti ministrare
(d); tum quia ad Matrimonii celebrationem sacra
semper, & sollemnis benedictio a Veteribus requisita
est, ad nuptias sanctificandas, & obsignandas; & qui-
dem non ad sollemnitatem ritus, sed ad effectum gra-
tiæ, & sanctificationis consequendum: ut propterea
merito Tridentinum edixerit, quod clandestina ma-
trimonia Ecclesia Dei *semper detestata est, atque prohi-*

hibuit (e). V. Quum tria sint commoda, quæ ex Matrimonio proficiantur, bonum scilicet prolis, fidei, & sacramenti; triplex pariter effectus gratiæ sacramentalis esse videtur, h. e. vt liberi amanter suscipiantur, ac religiose educantur; vt coniuges in pace, & casto amore mutuam sibi fidem servant; vt demum inter eosdem coniunctio, quæ Christi cum Ecclesia perpetuam significat coniunctionem, perpetuo etiam perseveret, nullo modo, nisi ob mortem, dissolvenda.

- (a) Adnotavit S. Thomas 3. *Part. quæst.* LXXXIV. *art.* I. *ad* 1. quod in sacramentis, in quibus plenitudo gratiæ, quæ confertur, superat facultatem actus humani, materia est res corporalis, vt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione cet. In Pœnitentia vero, & Matrimonio, *quæ habent effectum correspondentem humanis actibus*, (in quibus scilicet gratia modum sequitur dispositionis), ipsi actus humani locum tenent materiæ: quo pacto exemplariter proxime per se operantur, exercitationes deambulatoriæ profunt sanitati pro modo earundem.
- (b) *Sess.* XXIV. in *Decret. de Reform. cap.* I.
- (c) *Supr. pag.* 15.
- (d) Sola primum ratio contractus civilis inerat Matrimonio; accessit deinde per Christum ratio sacramenti. Quare illius, prout contractus est, æque ac ceterorum contractuum civilium, ipsi per se contrahentes causæ sunt, & ministri. Sed de eodem, qua sacramentum est, non idem certe dicendum. Administratio enim sacramentorum nonnisi ad Ecclesiam, & ad ministros, qui loco ipsius sunt, prorsus pertinet; excepto solum Baptismo, qui in casu necessitatis a laico etiam, Ecclesiæ locum tenente, ministratur. Qui igitur sacramenti Matrimonii ministros ipsos esse coniuges arbitrantur, rationem contractus civilis a ratione sacramenti minime omnium distinguere videntur.
- (e) *Cit. Sess.* XXIV. in *Decret. de Reform. cap.* I.

§. III.

§. III.

*Cœlibatus in mundi exordiis interdictus, in lege Mosai-
ca toleratus, in Evangelica commendatus, demum
per Ecclesiam ministris suis sapienter impositus.*

Quoniam bonum prolis, Matrimonii vtilitatem, ac necessitatem suadet; bonum fidei, pluralitatem vxorum excludit; bonum denique sacramenti, vinculum constituit *indissolubile*; hinc sigillatim singula examinanda sunt. Ac principio quidem in mundi exordiis, omnes naturali lege ad nuptias, perinde ac ad conservandam cibo vitam, obligari quivis conceder (a). Nullo enim alio modo genus humanum potuisset propagari. Crescente autem sufficienter hominum gente, incolumi iure divino naturali, potuerunt quidam cœlibem vitam traducere. Quod tum Iosue, Eliam, Elisæum, Hieremiam, aliosque tempore legis Mosaicæ, quo Israeliticus Populus frequentior increbuerat, factitasse accepimus (b); tum & Christus, eiusque, excepto Petro (c), Apostoli, sui ipsorum exemplo comprobant. Quorum cœlibatum reprehendissent certe Iudæi, si vnusquisque contrahendis nuptiis obstringeretur. In lege autem Evangelica satis diserte commendatus ille est iis Christi Domini verbis (d): *Et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum celorum.* Cui congruit Apostolus, scribens ad Corinthios (e): *volo enim omnes vos esse sicut meipsum.* Et iterum (f): *igitur Et qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: Et qui non iungit, melius facit.* Quare Tridentinum (g): *si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginittatis, vel cœlibatus, Et non esse melius, ac beatius manere in virginittate, aut cœlibatu, quam iungi matrimonio; anathema sit.* Tandem Ecclesia multis de rationibus ministris suis cœlibatus legem imposuit (*). Ex autem, quæ apud Patres,

& Synodos passim adsignantur, huc potissimum spectant. I. Divina est sanctitas, ac puritas tremendorum mysteriorum, quibus propterea contrectandis, & ministrandis, puritas, & sanctitas quanta maxima necessaria videtur. II. Monuerat Paulus Timotheum (b): *nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus*. Nihilne sacerdotem implicabit vxoris, & liberorum cura? III. Scripsit idem Apostolus ad Corinthios, vt continentiam ii ad tempus seruent, quo incumbant orationi (i): *nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi*. Merito itaque ab eo tantum offerendum erit, vt inquit Origenes (k), *sacrificium indefinens, qui indefinenti, & perpetua se devoverit castitati*. IV. Constat sacerdotes veteris Legis, tempore vicis suæ, Templo ministrantes, sese a conjugibus abstinere debuisse. Quanto nunc id magis de ministris novæ Legis dicendum (l)?

(a) Quidam præceptum divinum nubendi iis verbis *Genes. I. 28: crescite, & multiplicamini, & replete terram*, contineri opinantur. Sed quoniam non homini solum, sed brutis etiam animantibus id dictum; potius tum benedictionem, ac fecunditatem creatis rebus impertitam fuisse adfirmabimus.

(b) In veteri Testamento laus castitatis potissimum habetur *Iudith. XV. 11. & XVI. 26. Psal. XLIV. 15. Sapient. III. 13. & IV. 1. Ecclesiastic. VI. 28.*

(c) Ita Hieronymus *lib. I. adversus Iovin: quamquam excepto Apostolo Petro, non sit manifeste relatum de aliis Apostolis, quod vxores habuerint; & quum de uno scriptum sit, ac de ceteris tacitum, intelligere debemus sine vxoribus eos fuisse, de quibus nihil tale Scriptura significet.*

(d) *Matth. XIX. 12.*

(e) *I. ad Corinth. VII. 7.*

(f) *Cir. loc. v. 38.*

(g) *Seff. XXIV. de sac. Matr. Can. 10.*

(b)

- (b) *II. ad Timoth. II. 4.*
 (i) *I. ad Corinth. VII. 5.*
 (k) *Homil. XXIII. in Numer. cap. 28.*
 (l) Adeatur Hieronymus *Comment. in Epist. ad Tit. cap. I.* ubi huiusmodi argumentum brevi gravitate prosequitur.
 (*) Vfus Ecclesiæ Græcæ ab usu Latinæ distinguendus est. Sane in Oriente numquam licuit episcopis, & presbyteris vxores ducere post ordinationem. Testis est Synodus Neocæsarensis *Can. I. an. 314.* Immo ab vxoribus ante ordinationem ductis ii etiam olim abstinere solebant, nulla quidem vniversali lege id necessario præcipiente, sed peculiari disciplina laudabiliter suadente, seu, (vt inquit Epiphanius *heres. Catharorum LIX. lib. 2. num. 4.*), ubi *Ecclesiastici Canones adcurate servantur.* Permissum nihilominus diaconis, qui in ordinatione contestati fuissent se continentiam servare non posse, vt vel ordinati nuptias inirent. Porro ex Synodo Quinisexta, seu Trullana, *Can. XII. an. 692.* sub depositionis poena prohibitum fuit episcopis cum vxoribus ante ordinationem ductis cohabitare, & consuetudinem habere. Quod tamen non interdictum presbyteris, diaconis, & subdiaconis; quibus ex eadem, *Can. XIII.* vxores, quas ante ordinationem duxerint, retinere etiamnum licet. Contra in Occidente lex cœlibatus severius iniuncta, & adcuratius fuit observata. Non solum enim numquam legimus, maioribus Clericis licuisse post ordinationem vxores habere: sed iis antea ductis numquam etiam vti potuisse accepimus. Certe de vnis subdiaconis varia in variis Ecclesiis & praxis fuit, & disciplina. Tournelyus *de sacr. Ordinis quest. ult. art. II. Conclus. 1.* Tria attamen advertimus. I. Si qui maiores Clerici post ordinationem nuptias adtentabant, depositione quidem plectebantur, non autem eæ irritæ declarabantur. Primum omnium fortasse Lateran. an. 1139. *Can. 1.* Ordinem sacrum esse dirimens impedimentum Matrimonii definiuit; quod
- Tom. III, P Re

Remenſe an. 1148. *Can. 7.* aliaſque deinde paſſim Synodi, & Trident. *Seſſ. XXIV. de ſacr. Matr. Can. 9.* confirmarunt. II. Mediis plerumque ſæculis Clerici, & monachi vel concubinas alebant, vel poſt Ordines nuptiis ſtudebant. Rom. Pontifices, præſertim Leo IX. & Gregorius VII, collapſam diſciplinam reſtituere, & ad cœlibatuum Clerum revocare ſategerunt. III. Apud Latinos, ii qui vxores ante Ordinationem habuerant, non iubeantur eas in monaſterium includere, qui mos Græcorum fuit; ſed ſecum illas tamquam ſorores retinere ſolebant. Quod quum incontinentiæ locum plerumque daret, cautum fuit ab Alexandro III. in *Cap. ſane VI. Extr. de converſ. coniug.* ne in epiſcopum quis ordinaretur, niſi vxor, prius profeſſa continentiam ſacram, velamen ſibi imponat, & religioſam veſtem adſumat.

§. IV.

Auctoris lib. Del matrimonio degli Eccleſiaſtici, & Abbatis de Saint-Pierre, declamationes.

Neque vero anonymo nupero Scriptori, qui neceſſarium hodiernis moribus, utileque quam maxime eſſe Matrimonium Eccleſiaſticorum, edito eam in rem ſingulari libello (*a*), probare adgreditur, omnino eſt auſcultandum. Potiora huiuſce ſyſtematis hæc ſunt. I. Deploranda calamitas multorum eſt, qui aut vi, aut imprudentia, aut ſine dono vocationis in Clerum ſunt adoptati (*b*). Pontifex autem quodcumque ligandi, & ſolvendi, a Chriſto habet poteſtatem, Ipſius igitur, utpote patris, partes ſunt, ut liberos ſuos ab incommodo liberet caſtitatis (*c*). II. Matrimonium, qua ſacramentum, res ſancta eſt, & ſanctificans: ſacro hinc characteri nihil repugnabit. Vnde & multos olim epiſcopos, & preſbyteros, coniugatos fuiſſe accepimus (*d*). III. Sanctos vult Deus eſſe Chriſtianos, non perpetuè ad-

dictos virginitati: quare numquam legitur cœlibatum præcepisse. Necessarium igitur, ut episcopi, & presbyteri sancti sint: non necessarium, ut cœlibes vivant (e). IV. Dixerat Apostolus (f): *melius est enim nubere, quam vri*. Ecquid ad cœlibatum, & orationem exhortatus Corinthios non est (g)? V. Apostoli numquam vxores dimisere, & Petrus siue quum Antiochiam, siue quum Romam contendit, tum coniugem, tum filiam Petronillam secum tulit (h). Quo sane spectavit Paulus (i): *numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* VI. Coniugati plerumque maiori pollent consilio, & rerum experientia. Quare ipse Paulus Ecclesiis præficiendos mandat coniugatos, non cœlibes. A vero autem abhorret Hieronymus, ratus Ioannem præ aliis a Christo diligi, eo quod virgo esset; quum potius singularis illa dilectio præmaturum præmium esset fidelitatis, quam Ioannes erga Magistrum suum ad mortem usque erat conservaturus (k). VII. Beatiorem putavit Apostolus statum cœlibatus, scribens ad Corinthios (l): *existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem*, h. e. propter persecutiones, ne in iis non solum episcopi, & presbyteri, sed eorum etiam vxores ad necem peterentur. Hac de causa Græci nubendi libertatem sibi conservarunt, eo quod in Oriente nec acerbior umquam, nec frequentior gladius sæviit persecutionis. In hac igitur pace Ecclesiæ, non adeo incongruæ Ecclesiasticis forent nuptiæ (m). VIII. Memorantur in veteribus monumentis *episcopæ, presbyteræ, nedum diaconissæ, & subdiaconissæ*, vxores scilicet Ecclesiasticorum. Quænam igitur hodierna hæc novitas (n)? IX. Anonymus tandem in suæ sententiæ præsidium ad Abbatem provocat, vulgo *S. Petri* (o), cuius vniversum systema in his vertitur, h. e. si Ecclesiasticis connubia permitterentur, & Regna facile sub-

ditis adimpleri, & Regibus benemerosos fore cives;
& Ecclesiæ maiorem fidelium numerum comparari (p).
X. Tum exemplo Petri, qui fuit coniugatus, vxores concedit Episcopis omnibus, Cardinalibus, & Romano Pontifici, eo quod non tenentur perfectiores esse ipso Petro; atque exemplo ministrorum Protestantium, qui familiæ simul, & Ecclesiæ bene præsunt, idem per Ecclesiasticos Catholicos simul bene præstari posse concludit (q).

(a) *Inscribitur Della necessità, ed utilità del matrimonio degli Ecclesiastici* cet. cui adnectitur *Progetto dell' Abate di S. Pierre. Part. I. II. an. 1770. Locus editionis, & nomen auctoris tacentur. Opus tamen esse Itali cuiusdam presbyteri sæcularis, cui sacerdotalis castitas inuisa nimium fuit, coniicitur tum ex eo, quod præmisit: la carità Cristiana, la compassione verso gl' infelici, il nostra propria tormento, sono stati i motivi, che ci hanno indotto a dare al pubblico questo libro* cet. tum ex iis, quæ *Part. I. pag. 80. & seq. habet: io non so, se Dio m' abbia chiamato al sacerdozio, o no: ma io so, che a motivo della forte inclinazione, che egli mi ha data per il matrimonio, rifiutavo costantemente di esser prete: contuttociò ad onta delle mie resistenze, i miei inesorabili genitori hanno vinta la battaglia. Essi se ne pentono adesso* cet.

- (b) *Part. I. cap. I. pag. 1. & seqq.*
- (c) *Ibid. cap. II. pag. 11. & seqq.*
- (d) *Ibid. cap. II. pag. 27. & seqq.*
- (e) *Ibid. cap. III. pag. 40.*
- (f) *I. ad Corinth. VII. 9.*
- (g) *Ibid. cap. IV. pag. 45. & seqq.*
- (h) *Part. II. cap. VIII. pag. 7. & seqq.*
- (i) *I. ad Corinth. IX. 5.*
- (k) *Ibid. cap. VIII. pag. 16. & seqq.*
- (l) *I. ad Corinth. VII. 26.*

(m)

(m) *Ibid. cap. IX. pag. 39. & seqq.*

(n) *Ibid. cap. IX. pag. 44. & seq.*

(o) Carolus Irenæus in Castro de Saint-Pierre in Northmannia natus est an. 1658. & an. 1743. Parisiis decessit. Scripsit *Annales politiques, & Discours sur la Polysynodie.*

(p) *Ibid. cap. XII. pag. 119. & seq.*

(q) *Ibid. cap. XII. pag. 122. & seq.*

§. V.

Contemnuntur.

Quam fatua tamen Scriptoris malignitas ! quam maligna fatuitas ! Nec enim alia mente, quæ sæculum concoquet, effutitque, vobis propono, Adolescentes, nisi vt & fatuis sapientiam, & malignis probitatem opponatis. I. Neminem Ecclesia cogit ad sui ministerium, nec patitur quemquam ad subdiaconatum, cui votum adnectitur castitatis, accedere, nisi annum XXII. attigerit: qua ætate facile quis, quid sibi conveniat, cognoscit. Sapienter autem ministros suos cœlibes esse mandavit, vt nempe sancta sancte administrentur. Si cui interea onus castitatis intolerabile videtur, se potius, non Ecclesiasticam legem accuset, memoretque non esse homini impossibile donum illud; quum, vt ait Tridentinum (a), *Deus id recte petentibus non denegat, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.* Porro Ecclesia potestate, qua pollet, ad sanctitatem sacri ministerii, non ad laxitatem fovendam, vt debet (b). II. Non quod sacramentum Matrimonii opponatur sacramento Ordinis, sed quod cœlibatus magis conveniat statui sacerdotali, Ecclesia ministris suis castitatem iniunxit. Sane olim, quo modo superius dictum est (c), nonnulli ex episcopis, & presbyteris fuerunt coniugati. Verum Ecclesia dilatan-

dæ, conservandæque fidei intenta, nec præcavere omnia,
 nec rebus singulis consulere poterat. III. Vult qui-
 dem Deus quemlibet Christianum ad sanctitatem ad-
 spirare, sed intra certos tamen fines: coniuges scilicet,
 prout coniugalis fert status; Ecclesiasticos autem
 ministros, qui Deo castitatem voverunt, servata prorsus
 lege cœlibatus. Secus, dicendum esset aut non tenuisse
 votum, quod emiserunt, aut nihil de adimplendo eodem
 esse curandum. IV. Adlato Apostoli textu maxime freti
 Novatores, relaxationem voti castitatis enixe flagitarunt.
 Tridentini Patres nihil quidquam eis isthac in re obsecundandum
 duxerunt. Quoniam Paulus non de iis, qui in sacris ordinati
 divino se ministerio manciparant, sed de *non nuptis, & viduis*,
 quæ sese continere non poterant, loquutus est (d). V.
 Dictum ex Hieronymo (e), solum Petrum ex Apostolis
 fuisse coniugatum. Esto, id etiam de aliis verum fuerit!
 Certe, ex quo ii Christum sequuti sunt, ab vxoribus
 perpetuo abstinuere. Vnde illud Petri (f): *ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Cui Dominus (g): *omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut uxorem cet.* In quæ ita Hieronymus (h): *adsumti in Apostolaturn, relinquunt officium coniugale.* Vnde id etiam
 sequitur, numquam Petrum secum uxorem tulisse (i),
 sed religiosas tantum quasdam mulieres, quæ loco
 sororum habebantur, se ei, aliisque Apostolis, socias
 addidisse, sive vt victum pararent, sive vt faciliorem
 præstarent Evangelii prædicationem iis in locis,
 quæ vnis mulieribus patebant (k). VI. Ipsa plerumque
 ætas, & agendarum rerum frequentia, non vero per se
 coniugium, hominem prudentiorem reddit. Et vero
 Paulus episcopum *vnus vxoris virum* desiderat (l), non
 quidem *absolute*, vt nemo scilicet in episcopum seligatur,
 nisi uxorem habeat; sed *conditionate*, vt nempe, si opus
 esset, (quod primo eo

Ec-

Ecclesiæ tempore facile vsuveniebat), digniorem aliquem ad Episcopatum promovendum, qui tamen uxorem habuerit, non inde eam is ob causam repellatur, dummodo *unius uxoris* vir sit, conservetque ideo symbolum unionis Christi cum vna Ecclesia. Nec vero huius, aut alterius Doctoris, sed Ecclesiæ ipsius sententia esse videtur, Ioannem nempe, vtpote virginem, Christo præ ceteris amari. Sic enim illa in festo eius die: *diligebat autem eum Iesus, quoniam specialis prerogativa castitatis, ampliore dilectione fecerat dignum: quia virgo electus ab ipso, virgo in ævum permansit.*

VII. Quum multa antea de Matrimonio differuisset Apostolus, tum de virginibus quædam propositurus, *hoc bonum esse inquit, propter instantem necessitatem, videlicet ut omnes, sive uxorem habeant, necne, impense Domino serviant, scientes, quod præterit figura huius mundi, & brevi necesse sit ad aliam vitam demigrare.* Vbinam hic de persecutionibus, quas præterea, ut suæ causæ serviat Anonymus, raro etiam in Oriente exarsisse comminiscitur?

VIII. Monitum (m), uxores episcoporum, presbyterorum, aliorumque ministrorum, apud Græcos in monasterium secedere, apud Latinos loco sororum esse consuevisse. Dictæ autem *episcopæ, presbyteræ* cet. a gradu, ad quem ipsarum viri, earundem consensu, movebantur (n).

IX. Singulæ fere gentes populosæ sunt. Et vero præter milites, qui, ut armis solummodo incumbant, nuptiis interdici solent, innumeri etiam ex privatis cœlibes sunt. Ecquid hi sobolem non curant? Quo vero cives evadant moratiores, non liberi ab Ecclesiasticis suscipiendi, sed ab aliis suscepti antiqua severitate educandi, severitatis saltem opinione puniendi. Numerus demum Clericorum nimis hodie excrescere visus est. Eccur ampliorem cupis?

X. Ita melius ratiocinaberis: Petrus, ut Domino adhæreret, uxorem dimisit: nonne turpius, ut tu, postquam Domino adhæsisti,

nuptias concupiscas? Iamvero accepimus, inter ministros Protestantes eos quoque magis populo probari, qui cœlibes sunt. Adeo verum est, in ministerio Ecclesiastico non spectandum esse, an cura familiæ cum regimine Ecclesiæ coniungi possit; sed desiderandum, ut sanctitas ministri sanctitati officii quam proxime accedat!

(a) *Sess. XXIV. de sacr. Matr. can. 9.*

(b) Philippus Melancthon, Lutheri discipulus, Epistolam ad Henricum VIII. qui secessionem a Rom. Ecclesia fecerat, ex Francofurto an. 1539. misit, rogans, ut excussa Rom. episcopi tyrannide, cœlibatū etiam Ecclesiasticorum tolleret. (Extat apud Burnet *Histor. Reform. Eccles. Anglic. Tom. I.* inter *Addenda pag. 249. & seqq. Genev. 1689.*) . Legati Principum Germaniæ Epistolam aliam an. 1538. Regi eidem, inter cetera rem eandem precantes, obtulerunt, eo quod cœlibatus sit contra *Scripturam*, contra *leges naturæ*, & contra *omnem honestatem*. (Extat *ibid.* apud *cir. Auctorem pag. 252. & seqq.*) . Quid ad hæc Henricus? Retinendum illum respondit, optimumque esse probavit ex *Scripturis*, *Patribus*, & *ratione* (*Ibid. pag. 261. & seqq.*).

(c) *Pag. 225.*

(d) *I. ad Corinth. VII. 8. & seq.*

(e) *Supr. pag. 224.*

(f) *Matth. XIX. 27.*

(g) *Ibid. v. 29.*

(h) *Lib. I. adversus Iovin.*

(i) Ne nomen quidem vxoris Petri certum accepimus. *Concordiam*, vel *Perpetuam* vocatam fuisse quidam opinantur. Clementis Alexandrini auctoritate freti Fleuryus, Orsius, alique, martyrem fuisse tradunt. Quod vero ad Petronillam pertinet, Baronius *Annal. Eccles. an. Ch. 69. num. 33.* satis probavit, eam non naturalem, sed spirituales Petri filiam fuisse.

(k) Natalis Alexander *Hist. Eccles. sac. IV. Diss. XIX. Prop. III. Obiect. 10.*

(l)

(l) I. ad Timoth. III. 2.

(m) Sap. pag. 226.

(n) Gonzalez Comment. in cap. sano VI. Extr. de
convers. coniug.

§. VI.

*Polygamia successiva, non simultanea permixta est. Quo-
modo veteribus Patriarchis plures simul habere
licuit uxores, investigatur.*

Porro ex bono fidei, (quod alterum esse diximus Ma-
trimonii bonum), unitas commendatur nuptiarum, pro-
indeque reprobatur polygamia. Circa quam nonnulla
sunt distinguenda. I. Polygamia alia *successiva* dicitur,
quum decedente alterutro coniuge, alter ad se-
cundas transit nuptias; *simultanea* alia, quum scilicet
vni viro plures vno tempore sunt uxores (a). II. Contra
Montanistas, & Novatianos, sensit quidem Ecclesia,
secundas (b) nuptias minime esse illicitas (c), quemadmodum
Apostolus edixerat (d): *si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege
viri: ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Et
alibi (e): quod si dormierit vir eius, liberata est: cui
vult, nubat: tantum in Domino. Verumtamen ex
consilio ipsius Apostoli, qui beatiorum adpellavit statum
viduitatis (f), exoptavit ea semper, ut iisdem Fideles
abstinerent. Quare Hieronymus (g): ego etiam nunc libe-
ra voce proclamo, non damnari in Ecclesia digamiam,
immo nec trigamiam; & ita licere quinto, & sexto, &
ultra, quomodo & secundo marito nubere: sed quomodo
non damnantur istae nuptiae, ita nec praedicantur. Solati-
a miseriae sunt, non laudes continentiae (h). III. Polyga-
mia simultanea repugnat primæ coniugii institutioni.
Postquam enim tradidit Moyses, vnum Adamum cum
vna Heva coniunctum fuisse, subiecit (i): *quamobrem
relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret
uxori suae, & erunt duo in carne una. Quo spe-*
sta-*

Stavit Christus, quum referens Moyſis verba, concluſit (k): itaque iam non ſunt duo, ſed una caro. Ad rem præclare ipſe Hieronymus (l): etiam de Paradifo expulſus Adam, unam uxorem habuit. Primus Lamech maledictus, & ſanguinarius, & de Cain ſtirpe descendens, unam coſtam diviſit in duas. IV. Conſtat tamen, Veteribus, qui ante Legem, ſive tempore Legis vivere, puta, Abrahamo, Iacobo, Davidi, aliisque, plures fuiſſe concubinas, ſeu uxores (m). Et quidem nonniſi ex divina diſpenſatione (n); ſive ad ſobolis multiplicationem: unde Auguſtinus (o): eo tempore, quando multiplicandæ poſteritatis cauſſa plures uxores lex nulla prohibebat; ſive ad myſterium aliquod ſignificandum: quapropter Paulus (p): Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera . . . hæc enim ſunt duo teſtamenta (q). V. Verum, quum polygamia adverſetur iuri naturali, & primævæ Matrimonii institutioni, vt dictum eſt; qua ratione, inquires, ea in re a Deo potuit diſpenſari? Sane, quæ natura intrinſece mala ſunt, & ſecluſa etiam divina prohibitione, inſeparabilem habent turpitudinem, nulla diſpenſatione honeſtari poſſunt, eo quod per ſe turpia dominio Dei non ſubiiciuntur, cuiuſmodi eſt idololatria, luxuria, &c. Quæ vero non repugnant primario naturæ fini, ſed natura mala eſſe dicuntur, eo quod naturali inclinationi conſentanea non ſunt; ea certe, quibus malitia non ex ſe inſeparabilis eſt, ſed ex voluntate Auctoris naturæ, nova eiudem diſpenſatione, ob novas temporum, & locorum circumſtantias, honeſta evadunt. Huiuſmodi eſt vxorum pluralitas, quæ, licet contraria aliis Matrimonii commodis, ac finibus, non eſt tamen contra præcipuum illius bonum, ſeu, vt inquit Auguſtinus (r), contra naturam nuptiarum. Nimirum, vt idem monuit (s), plures ſemina ab uno viro ſetari poſſunt, una vero a pluribus non poteſt.

(a)

- (a) Numquam licuisse, vt vni feminæ plures essent viri, probat Augustinus *lib. de bono coniug. cap. 17. num. 20.* eo quod maxime id repugnat primario fini Matrimonii, qui est bonum prolis.
- (b) *Secundarum* nuptiarum nomine, tertiæ, quartæ, & vltiores continentur, vt optime advertit Gothofredus in Tit. Codicis *de secundis nuptiis*.
- (c) Hieron. *Epist. XI. ad Ageruchiam de monogam.* refert se, (an. Ch. 384. Valentiniano II. imperante), plebeium hominem vidisse, qui, quum XX. habuisset vxores, iterum aliam, cui XXII. fuerant viri, adclamante plebe, domum ducebat. Exitum Romani expectabant: & mortua demum vxore, vir superstes, coronam capite, manu palmam gestans, tamquam victor, eam ad tumulum sequuta est. Adite etiam *le Beau in Continuaz. Stor. degl' Imper. Tom. XVIII. pag. 194. (Siena 1777.)*.
- (d) *Ad Rom. VII. 3.*
- (e) *I. Ad Corinth. VII. 39.*
- (f) *Cit. loc. ad Corinth. v. 40.*
- (g) *Apolog. lib. adv. Iovin. seu Epist. 30. ad Pammach.*
- (h) Prioribus sæculis in Ecclesia Græca severior pœnitentia iis, qui iterum nubebant, imponebatur. Eam describit Basilii *Epist. Canonic. ad Amphilocho. Can. 4. apud Labbeum Tom. II. Concil.*
- (i) *Genes. II. 24.*
- (k) *Matth. XIX. 6.*
- (l) *Epist. V. ad Salvinam de servanda viduitate.*
- (m) *Concubinarum* nomine non hic veniant mulieres domi retentæ, quarum vsum lex civilis aliquando permisit, Canones semper abhorruerunt; sed legitimæ quædam vxores, minori cum sollemnitate ductæ, & ad suscipiendam tantum prolem admittæ, quæ inferiores erant vxore præcipua, ancillæ propterea etiam dictæ, quarumque filii non ad hereditatem paternam, sed ad legata quædam vocabantur. Huiusmodi fuerunt Agar, Cethura, Bala, Zelpha, alique, quæ apud Genesim modo *vxores*, modo

concubinae nominantur. Nec aliter dicendum de concubinis Salomonis, ob quas, non prout illegitimas uxores, sed vt ex Gentibus ductas, & quæ eidem caussa fuerunt apostasiæ, ille in Scripturis reprehenditur. De iisdem pariter accipiendus est Canon Concil. Toletani apud Gratianum Can. *is qui II. Dist. 34.*

(n) Vestigium huiusce dispensationis adparet, vbi Gen. XXI. 12. dixit Dominus ad Abraham: *omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius*. Dixerat autem Sara ad Abraham cap. XVI. 2: *ecce conclusit me Dominus, ne parerem: ingredi ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios*. Quinimmo communem inde eam fuisse consuetudinem apud Hebræos, inuit ipse Deus, vbi inquit ad Moysen Deuter. XXI. 15: *si habuerit homo uxores duas* cet. Neque dicendum, toleratam eam potius fuisse. Numquam enim facinus eiusmodi a Prophetis obiectum Iudæorum genti deprehendimus. Quare merito Innocentius III. in cap. *gaudemus VIII. Extr. de divortiis: protestamur, quod nulli umquam licuerit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum*.

(o) *Lib. XVI. de Civit. Dei cap. 38.* Idem adfirmavit Chrysostomus *Homil. 56. in Gen. num. 3.*

(p) *Ad Galat. IV. 22. & seqq.*

(q) Cessante duplici hac ratione, nemo non videt per legem Evangelicam cessasse etiam huiusmodi privilegium. Quare summum nefas fuit Lutheri, Melancthonis, aliorumque, Philippo Landgravio Hassiæ, superstiti adhuc eius vxore Christina, Georgii Saxonie Ducis filia, alteram permittere, h.e. Margaritam de Saal. Adire Bossuetum in *Histor. Variat. Tom. II. lib. VI. vbi & Instructionem*, quam Landgravius Martino Bucero dedit ad hanc veniam a Luthero obtinendam, & *Consultationem*, quam per discipulum Melancthonem Lutherus scripserat, retulit.

(r) *Lib. de bono coniug. cap. 17. num. 20.*

(s) *Ibid. cit. loc.*

§. VII.

§. VII.

*Multipli iure Matrimonium est indissolubile, præcipue
tamen ex ratione sacramenti.*

Tertium denique Matrimonii bonum est *indissolubilitas*. Nascitur ea I. quidem ex iure ipso naturali, sive ut animorum, corporumque coniunctio, in individua vitæ societate arctius, ac certius conservetur, quæ in re natura Matrimonii sita est; sive ut certæ proli, eiusque necessariæ educationi provideatur, qui quidem finis est nuptiarum (a). II. ex ipsa sui institutione, quum Adamus e somno, in quo Deus costam ab illius latere extractam in mulierem ædificarat, excitatus pronuntiavit (b): *hoc nunc os ex ossibus meis ... quomobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Quod & Tridentinum etiam confirmavit (c).* Tum III. ex iure divino, quod statuit Christus iis verbis (d): *quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Quo spectavit quoque Apostolus (e): *iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.* Attamen, si verum amamus, ex ratione potissimum sacramenti maiorem Matrimonio firmitatem accedere dicendum est. Vnio enim perpetua, atque *indissolubilis* Christi cum Ecclesia, perfectius, ac nobilius in Matrimonio Fidelium exprimitur. Quare Augustinus (f): *non tantum fecunditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides; verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis, unde dicit Apostolus: viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Huius procul dubio sacramenti res est, ut mas & femina connubio copulati, quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent.* Et Eugenius IV. (g): *tertium (bonum), indivisibilitas Matri-*
me-

monii, propter hoc, quod significat indivisibilem coniunctionem Christi, & Ecclesiae.

(a) Dices: aliquando coniuges discordes inter se sunt, aut nulla iis suscipiendae prolis spes est, ob ægritudinem, senectutem, captivitatem. Ecquid non solvitur tum Matrimonii vinculum? At enim I. in omnibus legibus divinis, humanisque, attendendum quod omnibus profit, non quod aliquibus per *accidens* noceat. II. Semper aliquid inde commodi nihilominus habetur. Nam in sterilibus ni officium naturæ; aut remedium est infirmitatis, aut individua vitæ societas. Ex discordibus proles etiam suscipi potest. Finge vero ob aliquod eiusmodi incommodum facultatem dari coniugibus sese invicem dimittendi! Qui inde in familiis motus? Quæ in Republica turbatio?

(b) Genes. II. 23. & seqq.

(c) Sess. XXIV. in doctr. de sacr. Matr.

(d) Matth. XIX. 6.

(e) I. ad Corinth. VII. 10.

(f) Lib. I. de nupt. & concup. cap. X. num. 11.

(g) In Decret. seu Instruct. Armenorum.

§. VIII.

Quibus in causis, & quonam modo Matrimonium solvi possit, nec ne, discutitur.

Multa hoc loc explicanda. I. Verum, ac legitimum est Matrimonium inter infideles, & licet *strictè* sacramentum non sit, latiore tamen sensu *sacramentum coniugii* ab Innocentio III. vocatur (a), prout nempe signum est unionis Christi cum Ecclesia. Si autem, ut inquit idem Innocentius (b), *alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam convertatur; altero vel nullo modo, vel saltem non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, si cohabitare volente (c);* fideli ad alias nuptias transeun-

di

di (d) facultas permissa est (e). Rationem ipse Pontifex adsignat (f): *nam etsi Matrimonium sit verum, quod inter infideles existat, non est tamen ratum, seu non habet eam firmitatem, ac perfectionem, quæ in Matrimoniis Fidelium reperitur (g).* II. Per libellum repudii (h), coniugale vinculum apud Hebræos, Deo sic dispensante, solvebatur. Vnde qui, rite dimissa uxore (i), aliam ducebant, non solum tamquam adulteri puniri non poterant, sed a peccato etiam excusabantur. Ita Moyses (k): *si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam sceditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam e domo sua.* Si leges sensu obvio, ac naturali, semper sunt intelligendæ; aperte videtur, non hoc loco tolerari repudium, tamquam minus malum, sed ut licitum permitti: præsertim quum mox addatur (l), quod, si repudiata ab vno, ab altero etiam repudietur, *non poterit prior maritus recipere eam in uxorem.* Quæ non ita forent, si per repudium prioris Matrimonii vinculum minime solutum fuisset. Porro causam dispensationis huiusmodi habes a Christo, qui Iudæis ea de re interrogantibus respondit (m): *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras;* seu, ut explicat Chrysostomus (n), ad præcavenda maiora mala, & pericula vxorum, quas Hebræi ob duram eorum indolem sæpissime interfecissent, si invisas visas sibi adacti fuissent retinere (o). III. Professio etiam in adprobata Religione vinculum solvit Matrimonii *rati*, non autem *consummati*, ut declararunt Alexander III. (p), & Innocentius III. (q); atque ipsum Tridentinum sub anathematis poena definivit (r). Rationem reddidit ipse Alexander III. (s), quod scilicet *verba erunt duo in carne una*, vnde perfecta nascitur *indissolubilitas*, dumtaxat de Matrimonio *consummato* intelligenda sint; ut proinde in *rato* non sint adhuc

coniuges *una caro* (t). IV. Nullo autem pacto per adulterium solvitur vinculum Matrimonii. De qua quidem re quamvis dubie olim scripserit Augustinus (u), & contraria fuerit Orientalis Ecclesiæ praxis (x); hodie tamen, ob expressam Tridentini definitionem (y), amplius non licet dubitare (z).

(a) In cap. *gaudemus* VIII. Extr. de *divort.*

(b) In cap. *quanto* VII. Extr. de *divort.*

(c) Quid, si vnus ex fidelibus coniugibus in hæresim, aut Gentilitatem labatur? Non rumpi vinculum respondit olim Innoc. III. in *cit.* cap. *quanto* VII. Extr. de *divort.* & definivit postea Tridentinum *Seff.* XXIV. de *sacr. Matr. Can.* 5. Quid deinde, si vterque coniux fidem amplectatur? Remanent etiam coniuncti, inquit in *cit.* cap. *gaudemus* idem Pontifex, *quum per sacramentum Baptismi non solvantur coniugia, sed crimina dimittantur.*

(d) Vinculum non rumpitur, quum infidelis baptizatur, sed quum alteras init nuptias. Quare si baptizato infideli, & nondum contracto iterum matrimonio, coniux altera ad fidem etiam devenerit, priorem in infidelitate coniugem ipse recipere compellatur, ut ait Innoc. III. in *cit.* cap. *gaudemus* VIII. de *divort.* Quod non ita esset, si vxor amplius non fuisset. Ex his habes. I. Vir infidelis, ad fidem conversus, vxorem duxit. Statim hac decedente, prior vxor ab infidelitate fidem quoque amplexa est. Haud ille ad eam, tum fidelem, accedere tenetur, soluto semel vinculo prioris Matrimonii. II. Infidelis coniux baptizatus haud alias contraxit nuptias. Quæ in infidelitate remansit, alteri nupsit. Nunc eadem baptizata, ab altero hoc separanda est. Remanente enim adhuc vinculo cum priore viro, non potuit ad alias nuptias in infidelitate convolare. Solvendi enim Matrimonii privilegium fidei ob periculum subversionis, non infideli datum est. III. Fidei nuptias contrahente, vinculum ex parte etiam infidelis

lis rumpitur, vt valide iterum nubat in infidelitate.

(e) Dixerat Paulus I. *ad Corinth. VII. 12: ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Quibus verbis non divinum, sed Apostolicum dumtaxat mandatum adparet contineri. Congruum quippe eo tempore videbatur, vt fidelis ab infideli non discederet, modo hæc pacifice, & sine contumelia Creatoris cum eo habitare voluisset; tum ob spem Christianæ instructionis, & conversionis, tum ne ab amplectenda fide pagani avocarentur. Contra Concilium Tolet. IV. Can. 62. an. 633. voluit, ne fideles uxores cum viris Iudæis, nondum ad fidem conversis, remanerent, ob periculum scilicet subversionis. Adulta itaque Ecclesia, & spe haud plerumque adfulgente conversionis, vtu illicita facta est cohabitatio coniugis fidelis cum infideli, quæ renueret converti, pacifice autem, & sine fidei detrimento conversari promitteret.

(f) *Cit. Cap. quanto.*

(g) Matrimonium vel infidelium est, & dicitur *verum*, aut *legitimum*, vel *Fidelium*, atque hoc vel *ratum* est, vel *consummatum*. Differunt in gradu dumtaxat perfectionis, & roboris. Nam *verum* solvitur, si alteruter coniux ad fidem veniat, & vivens cum infideli periculum incurrit subversionis: solvitur etiam *ratum* per sollemnem religionis professionem: nunquam vero, nisi sola morte, *consummatum* dissolvi potest. Ratio adducitur ab Innoc. III. in Cap. *debitum V. Extr. de bigamis non ord.* quod scilicet Matrimonium *ratum* significat unionem Christi cum Ecclesia per caritatem, quæ ob grave peccatum amitti potest; *consummatum* eandem exprimit Christi unionem cum humanitate per Incarnationem, quam nunquam ipse erit dimissurus.

(h) Huiusmodi fuisse forma *libelli repudii* creditur: ego dedi ei libellum repudii in manu, schedam abscessionis, & signaculum divisionis, vt sit a me ab-

Q

iecta,

iecta, & abeat quocumque voluerit, ducique possit ab omni viro, nec eam quisquam prohibere presumat, iuxta Constitutiones Moysis, & Israel.

(i) Plura requirebantur. I. Non vxori marito, sed marito dare vxori *libellum* licebat. II. Nec nisi in scripto, vt constaret dimissam fuisse ab alio mulierem, eamque alteri nubere non prohiberi. III. A publicis scribis *libellus* erat exarandus, vt sedandæ iracundiæ viri quid temporis daretur, & vt scribæ ipsi, si legitima non foret dimissionis causa, *libellum* non scriberent. IV. Repudiata vxori *libellus* dabatur, vt nulla adulteriis, aut litibus pateret via. V. Legitima causa, *fœditatis* nomine (Deuter. XXIV. 1.) exprimebatur. Quælibet igitur erat turpitudine, gravis tamen, siue animi, siue corporis; quæ nec oportebat, vt distincte in *libello* exponeretur. Videte Testamentum, vulgo Abulensem, in cap. XIX. *Matth. quest. 52. 56. & seqq.*

(k) Cit. Deuter. XXIV. 1.

(l) Ibid. v. 4.

(m) Matth. XIX. 8.

(n) Ita Moysil. XXXII. in cap. XIX. *Matth.*: dimidium mali permisit, vos dare *libellum* repudiî, quia melius iudicavit permittente lege Matrimonium solvi, quam odio compellente homicidium fieri.

(o) Qui plura desiderat, adeat Bellarminum *lib. I. de matr. cap. XVII. obiect. 14.* vbi respondens Bucerio, multis probavit, Matrimonium apud Hebræos, quoad vinculum, solvi consuevisse.

(p) In Cap. verum II. & Cap. ex publico VII. Extr. de convers. coniug.

(q) In Cap. ex parte XIV. Extr. de convers. coniug.

(r) Sess. XXIV. de sacr. matr. Can. 6.

(s) Cit. Cap. verum.

(t) Quædam advertas. I. A iure divino, quod traditione nobis innotuit, facultas hæc descendit, solvendi Matrimonium ratum per professionem. II. Per ingressum vnus in monasterium ante consum-

ma-

mationem Matrimonii, non fit iniuria alteri coniugi, qui forte erit invitus, teste Alexand. III. in *cit.* cap. *verum*. Si enim potest alter, invito altero, periculo se mortis oblicere, causa martyrii, aut ob defensionem patriæ; ecquid non poterit, perfectioris status ratione? III. Post *ratum* Matrimonium, conceditur ab Alexand. III. in *cit.* Cap. *ex publico* bimestre tempus alterutri coniugi ad deliberandum, utrum velit Religionem ingredi. Intra quod tempus si unus ita deliberavit, & coniugale debitum alteri interim negare, & Religionem ingredi tenetur. Qui vero in sæculo remanet, commonendus est, velitne continentiam servare. Si nolit, expectare debet annum probationis, post quem iuxta Trident. *Sess. XXV. cap. 15. de Regularibus*, sollemnis professio emittenda est. Immo si desponsata puella fuerit duodennis, quum ipsa ex *cit.* Trid. non ante XVI. annum expletum profiteri possit, eatenus expectandum est. IV. Per susceptionem denique Ordinis Episcopalis, aut sacerdotalis, Matrimonium *ratum* non solvi declaravit Ioan. XXII. Extravag. *antiquæ* Cap. *unic. de vovo*.

(u) *Lib. de fide & operib. cap. XIX. num. 35. & lib. II. Retract. cap. 57.*

(*) Leges Civiles repudium adulterii causa permiscere, ut patet ex *L. consensu 8. C. de repud.* & ex Chrysostomo, qui *Homil. XIX.* in illud Apostoli I. ad Cor. VII. 39: *mulier adligata est legi* cet. docens sola morte dissolvi nuptias, ea in re non leges Civiles, sed Evangelicas, secundum quas Deus iudicat, attendendas esse ostendit. Præterea obscura adhuc erat sententia verborum Christi apud *Matth. XIX. 9: qui- cumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur*. Et plerumque apud Græcos ita laudata verba accipiebantur, ut nulla scilicet ex causa, sed tantum ex adulterio, & dimitti priorem uxorem, & alteram duci liceret. Permissio itaque ex lege Civili, & mala Evangelici textus interpretatio, in causa fuisse videntur, ut in

Ecclesia Græca mos inoleverit, ex adulterii crimine novum iniri posse Matrimonium.

(y) *Sess. XXIV. de sacr. marr. Can. 7.* qui sic habet : *si quis dixerit, Ecclesiam errare, quum docuit, & docet, iuxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi . . . anathema sit.* Statuitur igitur, *Evangelicam, & Apostolicam doctrinam* esse, quod per adulterium Matrimonium non dissolvatur; a qua Romana Sedes numquam recessit. Et sane refert Benedictus XIV. *De Syn. Diæces. lib. XVI. cap. XXII. num. 4.* tempore, quo ipse a Secretis erat Congr. Concilii, a Græco quodam catholico hoc dubium propositum fuisse, an permittendum sibi esset secundam ducere vxorem viventem prima, quam ex causa adulterii, in iudicio probati, repudiaverat; eo quod apud Græcos ea praxis adhuc vigeret: & re mature discussa responsum fuit, id Græco illi minime licere. Præterea idem Benedictus XIV. in *Constit. eisi pastoralis* an. 1742. exponens, quid Italo-Græcis credendum sit, ubi §. 8. agit de Matrimonio, *divortia quoad vinculum, & si qua de facto præcesserunt, nulla* declaravit. Solent porro hoc loco quærere Theologi, an dogma fidei sit, per adulterium Matrimonium solui non posse. Consentit Habert in *Tract. de marr. cap. II. §. 6.* & Tournelyus *de sacr. marr. quest. V. art. II. concl. 3.* adseverare non audet, eo quod Tridentini Patres Canonem principio conceptum cum anathemate in eos, qui contra sentirent, in gratiam Græcorum, qui Venetæ Reipublicæ ditioni subiiciebantur, eo modo, quo extat, temperarunt. Ita interim rem capio, ita sapio, Aliud est expressus, & formalis fidei articulus: aliud doctrina ipsa fidei. Ad primum requiritur *immediata, & directa* propositio Ecclesiæ, quæ, ut *Tom. I. pag. 197.* diximus, est *proponens* regula veritatis: quo pacto Tridentinum, ad fidei articulos adferendos, Canones sancivit, & anathema adiecit.

iecit . Ad secundum sufficit iudicium Ecclesiæ , non *immediata* definitione prolatum , sed traditione , praxi , Fidelium consensu , Pontificiis Constitutionibus , non ad omnem , sed ad particularem docendam Ecclesiam propositis , (cuiusmodi est *cit. Constit. etsi pastoralis* ad Italo-Græcos directæ) , declaratum : quæ ratione , ante expressam , & *immediatam* Concilii definitionem , doctrina catholica erat , non autem expressus fidei articulus , quod validum erat Baptisma ab Hæreticis collatum . Hisce positis , *cit. Tridentini Canon immediate* spectat Novatores , qui iactabant errasse Ecclesiam , docentem per adulterium vinculum Matrimonii haudquaquam dissolvi . Quare hic *formalis* fidei articulus est , Ecclesiam hac in re neque errasse umquam , nec errare . Verba autem illa *iuxta Evangelicam , & Apostolicam doctrinam* , licet necessario , non tamen *directe* posita sunt , ut proinde doctrinam fidei certam , non vero *explicitum* & *formalem* fidei articulum constituent . Manet igitur , *explicitum* esse fidei articulum , Ecclesiam hac in parte non errare ; doctrinam autem esse catholicam , aut , si placet , *implicitum* esse fidei articulum , ab *explicito* dependentem , & cum eo connexum , per adulterium nempe vinculum matrimoniale abrumpi non posse .

- (2) Iudæi quacumque ex causa , etiam levissima , uxores dimittebant , & alias præterea ducebant . Docuit autem Christus , non dimittendam esse uxorem , nisi gravi de ratione , cuiusmodi est fornicatio , violatio scilicet tori coniugalis ; mæchari vero illum , qui , priore etiam iuste dimissa , aliam duceret . Ita semper Ecclesia ea Christi verba *Matth. XIX. 9.* intellexit : *quicumque dimiserit uxorem suam , nisi ob fornicationem , & aliam duxerit , mæchatur* . Quare illa *nisi ob fornicationem* , ad priorem tantum orationis partem , seu ad *quicumque dimiserit uxorem suam* ; non ad posteriorem , seu *& aliam duxerit* , referenda sunt , perinde ac ob fornicationem & dimit-

mitti vnam, & aliam duci liceret: quo pacto nonnulli falso interpretati sunt. Et sane exceptionem illam fornicationis nec retulit Lucas XVI. 18. vbi inquit: *omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur*. Nec Marcus X. 11. vbi habet: *quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit*. Nec Paulus, qui ad Rom. VII. 3. sic generatim pronuntiat: *igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*. Dicendum propterea, apud Matthæum exceptionem fornicationis, non de libertate aliam ducendi, sed adulteram tantum dimittendi, omnino esse intelligendam.

§. IX.

De sollemnitatibus, quæ Matrimonium præcedunt, ac primo de sponsalibus.

His ita expositis, ad sollemnitates, quæ Matrimonii celebrationem sive præcedunt, puta, sponsalia, proclamationes, consensus parentum; sive comitantur, cuiusmodi est voluntas contrahentium, & Parochi, ac restium præsentia, accedamus. Ac principio sponsalia, a *spondendo* dicta (a), sunt *mentio*, & *repromissio nuptiarum futurarum* (b). Ea ante septennium ita nulla habentur, ut nec impedimentum *publicæ honestatis*, de quo inferius, producant (c). Possunt tum autem parentes sponsalia pro filiis inire: sed expectanda est legitima ætas, quæ est annorum XII. in feminis, XIV. in masculis (d), velintne iis stare, aut ab iisdem resilire; nisi forte carnis commixtio ante intervenit (e). Præterea nihil ad sollemnitatem sponsaliorum in Iure, aut a Tridentino statutum est; ut proinde ex laudabili usu Ecclesiæ (f), non ex mera necessitate, præter testes, Parochi etiam præsentia requiratur. Duplex denique eorundem effectus est, impedimentum scilicet *publicæ honestatis*; & obligatio sub

sub gravi peccato standi invicem promissis (g), dummodo sane *rationabilis causa* non aliter suaserit (h). Causæ autem solvendorum sponsaliorum sunt I. *mutuus dissensus*, qui tamen quodammodo sit rationabilis (i). II. *fornicatio* (k), ex parte nempe innocentis, non verò fornicantis, ne ex crimine is commodum consequatur. Quapropter pars delinquens, si altera velit, ad nuptias merito compelletur. III. *diuturna absentia*, si scilicet, inscia, & inconsulta sponsa, in longinquas terras se sponsus transtulerit (l); aut domicilium alio transmutarit (m). Creditur enim iuri suo renunciassse. Nec contra cogenda est sponsa migrantem sponsum sequi, aut, incontinentiæ periculo, ipsius reditum diu expectare. IV. *tempus*, quod videlicet ad finiendam obligationem sponsaliorum definitum, elapsum tamen est (n). V. *Ordo*, sacer nimirum. Quod enim est Matrimonium ratum ad sponsalia, id professio sollemnis est ad votum sollemniter profitendi. Atqui per sollemnem professionem solvitur Matrimonium ratum, vt superius (o) dictum est. Ergo per votum sollemniter profitendi, sponsalia etiam dissolvi dicendum est (p). Idem dicas de ingressu in adprobatam religionem (q). VI. *subsequens Matrimonium*, cum altero scilicet contractum (r). VII. *morbis*, gravis certe, aut etiam deformis mutilatio (s). VIII. *adfinitas*, de qua inferius, siue sit *carnalis*, puta, si sororem sponsæ suæ carnaliter sponsus cognoverit (t); siue *spiritualis* (u). IX. *fama publica*, inter eos nempe, qui nupturi sunt, esse impedimentum. Quam ad rem vnius *personæ gravis* testimonium satis esse adfirmavit Innocentius III. (x). X. *reclamatio*, quum scilicet qui impuberes promiserunt, adveniente postea pubertate dissentirent (y). Quæ quidem causæ omnes hoc Disticho continentur:

*Dissensus, crimen, tempus, & Ordo, secundo,
Morbis, & adfinis, vox publica, quumque reclamant.*

Q 4

(a)

- (a) Mos Romanorum fuit, vt qui sub cura, aut potestate puellam habebat, alteri in vxorem sponderet. Quare qui spondebat, *sponsor*; quæ spondebatur, *sponsa*; ille, cui sponderetur, *sponsus* dicebatur.
- (b) L. 1. D. de sponsal.
- (c) Alex. III. in Cap. litteras IV. & Cap. accessit V. Extr. de despons. impub. Tum Clemens III. in Cap. ad dissolvendum XIII. cit. tit.
- (d) Huiusmodi ætas ab utroque iure ad contrahendas nuptias definita est. Vnde Matrimonium de præsentibus ab impuberibus contractum, resolvi in pura sponsalia inquit Clemens III. in Cap. tuæ ult. de despons. impub. Ceterum nonnisi aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, indulget Nicolaus Pontifex in Cap. ubi non est II. Extr. de despons. impub. vt paullo ante pubertatem, sponsi coniungerentur, modo scilicet & aptitudo esset ad generandum, & malitia suppleret ætatem. Quam dispensationem ab episcopo etiam dari posse, tuetur Gonzalez Comment. in cit. Cap. num. 7.
- (e) Alex. III. in Cap. a nobis VII. cit. tit.
- (f) Baptismi, Ordinis, & Matrimonii candidatos certis quibusdam ritibus Ecclesia duxit præparandos, exercendosque, eo quod novum vitæ genus amplectuntur. Quare sponsalia tyrocinium quoddam sunt status coniugalis: quo tempore curandum sponsis, vt coniugatorum munera erudiantur, ad sacramenti gratiam percipiendam comparentur, & conditiones, si quæ in sponsalibus adpositæ sunt, per ipsos adimpleantur. Augustinus lib. VIII. Confess. cap. 3. aliam addidit rationem, scilicet ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatare.
- (g) S. Thom. in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 1. ad 2.
- (h) Alex. III. in Cap. ex litteris X. Extr. de spons. & matr. sub excommunicationis pœna adstrinxit sponsum, vt sponsam in vxorem duceret, nisi tamen in contrarium rationabilis causa extiterit. Ceterum monitione potius, quam coactione, hac in re procedendum

dum est, maxime quum coactiones difficiles soleant exitus habere, vt ad rem monuit Lucius III. in Cap. requisivit XVII. cit. tit.

(i) Innoc. III. in Cap. præterea II. Extr. de spons. & matr.

(k) Innoc. III. in Cap. quemadmodum XXV. Extr. de iureiur. tum quod sub ea conditione promissio facta censetur, ne alteruter sponsaliorum fidem frangat; tum quod si fornicatio coniugis iusta causa est divortii, iusta quoque erit solvendorum sponsaliorum.

(l) Si causa discessionis iusta fuerit, ex L. si is 2. C. de spons. & arr. spons. biennium intra provinciam; ex L. liberum 2. C. de repud. triennium extra provinciam expectandum puellæ est.

(m) Alex. III. in Cap. de illis V. Extr. de spons. & matr. Discordes sunt autem Canonistæ, quantum temporis legitime expectandum sit, vt adposite notat Gonzalez in Comment. in cit. Cap. Prudenter tamen ageretur, si significetur sponso, intra certum tempus sibi redeundum esse: secus, sui iuris fore sponsam.

(n) Argum. Cap. sicut XXII. Extr. cit. tit. Dictum ad finiendam obligationem. Aliter enim dicendum, si ad statuendam eandem, vel ad statutam exequendam, certum tempus adiectum esset. Puta, si quis ita promiserit: ducam Kalendis Augusti. Duplex est obligatio, ducendi altera, altera eo tempore ducendi. Si forte posterior obligatio adimpleta non sit, h. e. contractæ nuptiæ non sint Kalendis Augusti; adimplenda nihilominus manet prior obligatio, h. e. ducendi, vbi commode fieri potest, vxorem.

(o) Pag. 239.

(p) Quid, si ex ingressu in religionem, aut ex voto sollemni, (non autem ex voto simplici perpetuæ castitatis, quo sponsalia minime solvuntur, vt communiter tenent contra S. Thomam in 4. Dist. 38. quæst. 1. art. 3.), infamia timenda sit sponsæ, forte

tasse quod per sponsum gravida facta sit? Tum votum, haud Deo gratum, non obligabit.

(g) Alexander III. in Cap. *veniens* V. & Cælest. III. in Cap. *rursus* VI. Extr. *qui Cler. vel vovent. cet.* Nec Alex. III. sibi idem contradicit in Cap. *commissum* XVI. Extr. *de spons. & matr.* vbi tutius esse sponso adfirmat Matrimonium contrahere, & postea, si elegerit, ad distinctionem religionis migrare. Ibi enim sponsus non commigrarat iam religionem, sed migrare proposuerat tantum, atque in ea deliberatione moras longius protrahebat. Quare Pontifex tutius esse respondit, iuratam sponsaliorum fidem præstare.

(r) Innoc. III. in Cap. *sicut* XXII. & Gregorius IX. in Cap. *si inter* XXXI. Extr. *de spons. & matr.* Intellige etiamsi sponsalia fuerint iurata, vt ibid. advertit Pontifex. Idem statuitur in Cap. *duobus* I. Extr. *de sponsa duorum*. Finge vero mortuam uxorem, quæcum quis, contra fidem sponsaliorum, contraxerat. Teneturne is viventis adhuc sponsæ promissis stare? Sane obligatio sponsaliorum, semel soluta, numquam amplius reviviscit.

(s) Urbanus III. in Cap. *litteras* III. *de coniug. leprof.* & Innoc. III. in Cap. *quemadmodum* XXV. Extr. *de iureiur.*

(t) Innoc. III. in Cap. *fraternitati* VII. Extr. *de eo, qui cognov. consang.*

(u) Innoc. III. in Cap. *veniens* VI. Extr. *de cognat. spiritual.*

(x) In Cap. *quum* in XXVII. Extr. *de spons. & matr.*

(y) Alex. III. in Cap. *de illis* VII. Extr. *de despons. impub.*

§. X.

De proclamationibus, & consensu parentum.

Præcedere etiam Matrimonium solent proclamationes, & parentum consensus. De utrisque hoc loco.

I. Proclamationes, quæ apud Germanos, & Gallos
ban-

banna dicuntur, sunt publicæ denuntiationes Matrimonii, inter certas personas sequuturi. Eædem ni ex sacramenti (a), saltem ex præcepti necessitate requiruntur. Vnde ad exemplum Lateranensis IV. (b), præcepit Tridentinum (c), *ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis, in Ecclesia inter Missarum sollemnia publice denuntiatur, inter quos Matrimonium sit contrahendum* (d). Nimirum ut impedimentum, si quod sit, innotescat (e), & malis, quæ inde sequi possent, occurratur. Facultatem autem dispensandi a proclamationibus, sive ut vna pro tribus, sive ut nulla fiat, ab eodem Tridentino habet Episcopus (f), & Prælatus inferior, qui iurisdictione gaudet quasi Episcopali, *privative ad Episcopum*, ut ait Fagnanus (g), h.e. si præsit plebi, in quam nullam habet Episcopus iurisdictionem. II. Peccabunt quidem filii contrarietatem paternam, & *illicitas* contrahent nuptias, ignorantibus, & *rationabiliter* invitis parentibus; numquam tamen *invalidas*. Nec iure *naturali*, quod hominem, iudicio, & ætate pollentem liberum esse iubet, in iis quæ personalem præsertim statum spectant (h). Nec *divino*, eo quod Esau duxit tres vxores, Iudith, & Basemath (i), atque inde Maheleth (k); Iacob præter Rachelem, Liam quoque, Balam, aliasque sibi copulavit (l); & Tobias Saram accepit (m). Nec vero coniugia huiusmodi, quæ insciis saltem parentibus inita sunt, infirmata propterea fuisse accepimus. Nec *Ecclesiastico*, quod a Tridentino non immutatum, sed confirmatum, aut declaratum magis fuit (n), anathemate iis incusso, qui adfirmarent (o) *Matrimonia a filiis familias sine consensu patrum contracta, irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse* (p).

(a) Irritum non est Matrimonium sine prævijs proclamationibus contractum, tum quod numquam id

de-

declatur a Tridentino *Sess. XXIV. de matr. cap. 1.* quo pacto nullas fore nuptias clandestinas sancitum est; tum quod ex eodem Tridentino quibusdam in causis omitti possunt; tum quod a iudicibus quandoque etiam nonnulli compelluntur ad statim nuptias sine proclamationibus ineundas cum muliere aliqua, quacum rem fortasse habuerunt.

(b) Can. 51. Et refertur in *Cap. quum inhibitis III. Extr. de cland. despons.*

(c) *Ibid. loc. cit.*

(d) De proprio Parocho paulo inferius. Illud ex Barbosa observat Van-Espenius *Iuris Eccles. Para. II. tit. XII. cap. 3. num. 9.* denuntiationes huiusmodi fieri posse alio die, quam festo, si ob aliquam sollemnitatem in Ecclesia celebrandam, quamvis sine festo in populo, magnus ad Ecclesiam fiat populi concursus.

(e) Origo sponsaliorum a consuetudine eorum repetenda est, qui episcopos, & sacerdotes consulere solebant, antequam nuptias inirent, ne scilicet cum Iudæo, aut cum hæretico quopiam contraherent. Quem morem designat Ignatius Martyr *Epist. ad Polycarp. num. 5.* & Tertullianus *lib. II. ad uxorem cap. 9.* Curavit proinde semper Ecclesia, ut si qua inter nubentes forent impedimenta, manifestarentur, & præcaverentur. Quare Van-Espenius *supr. cit. cap. III. num. 12.* probat non excusari a peccato eum, qui impedimentum non revelet, eo quod iudicialiter probare non possit.

(f) *Cit. Sess. XXIV. cap. 1.* Ibi pro legitima causa dispensandi adfertur *probabilis suspicio, Matrimonium malitiose impediri posse.* Non aliæ autem excluduntur, puta, si periculum adsit scandali, quum coniugibus simul habitantibus; & detecto interea impedimento dirimente, secreto consensus inter eos iterum renovandus est. Aut si infirmus morti proximus cum ea contrahere paratus sit, cui fidem dederat, & ab ea prolem suscepit. Ceterum quum

ibid.

ibid. Tridentinum prudentiæ, & iudicio episcopi id reliquerit, gravis adesse debet causa dispensandi a quibus, gravissima ab omnibus. Nimirum hac in re veniæ facilitatem, præsertim in coniugiis nobiliorum, non autem pauperum, castigat more suo Van-Espe-
nius *Iur. Eccl. Part. II. tit. XII. de spons. & matr. cap. III. num. 23. & seqq.*

(g) In Cap. *quum inhibitio* III. de *cland. desp. num. 7.*

(h) Matrimonia, vota, mutuum filiorumfamilias, non vero emancipatorum, ex iure Civili pater poterat irritare. Si eadem huic fuisset potestas ex iure naturali, ecquid non idem ei licuisset in emancipatos?

(i) *Genes. XXVI. 34.*

(k) *Genes. XXVIII. 9.*

(l) *Genes. XXIX. & seq.*

(m) *Tob. VII.*

(n) Antiquis quibusdam Canonibus nullas, atque irritas prorsus fieri nuptias filiorumfamilias ex defectu patrii consensus, tuetur Tournelyus de *sacr. matr. quest. VI. art. III. concl. 1.* Theologi, ne adfingant Tridentino, a Veterum ipsam sententia recessisse, illorum verba non de Matrimonio per se *invalido*, sed *illicito* coram Ecclesia, & in foro externo, communiter interpretantur. Quippe primitus non erant præfixæ rerum distinctiones, quæ deinde obtinuerunt. Sed esto, ut placet Tournelyo! Certe huiusmodi Canones particularium Synodorum fuerunt, non Concilii cuiusdam Œcumenici. Ex quo fit, ut vera totius hac in re Ecclesiæ sententia nondum fuerit per ea tempora certius cognita, & ubique recepta: quo pacto doctrina validitatis Matrimonii, ne per adulterium quidem dissolvendi, aut alterius fidei capitis, non fuit olim diserte declarata. Poruit itaque Tridentinum rem, de qua agimus, accuratius perpendere, & Ecclesiæ sensum pro certo proponere..

(o) *Sess. XXIV. de matr. cap. 1.*

(p) Iure tamen Civili irrita declarantur Matrimonia,
suo

sine consensu patrum contracta, ut fuisse in nostris *Legibus Imperialis Praelect.* Sed quis ignorat, Quiritium gentem patriae in filios potestati plus aequo indulgisse, adeo ut & vendendi eos, necandique; aliquando etiam copiam fecerit? Verum de hac re in *dis. Praelect.*

§. XI.

De sollemnitatibus, quae Matrimonium comitantur, cuiusmodi consensus est contrahentium, & Parochi, ac testium praesentia.

Ad sollemnitates, quae Matrimonium comitantur, tum contrahentium ipsorum consensum, tum Parochi, ac duorum, vel trium testium praesentiam diximus pertinere, de quibus sigillatim. I. Ut malis, quae ex clandestinis coniugiis oriuntur, provideretur; qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddidit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decrevit (a). Qua in re non materia Matrimonii, seu consensus contrahentium mutatus est, sed eidem a legitima potestate modus, seu conditio, quam dicunt sine qua non, adiecta est; ut scilicet non aliter praestaretur consensus, nisi eo dumtaxat modo, h. e. praesente Parocho, ac testibus, qua conditione, aut modo non ita posito, haud positus intelligeretur consensus (b). Quo pacto leges Civiles non mutarunt voluntatem testandi, quam quis ex iure Gentium habet de rebus suis disponendi; sed modum praefixerunt, quo voluntas ipsa declararetur, h. e. praesente septenario testium numero. II. Parochi praesentia moralis esse debet, quae scilicet ad actum humanum, (qui semper est cum rationis advertentia), requiritur. Quare

re nuptiæ coram Parocho dormiente, aut rei nesciente celebratæ, nullæ omnino dicendæ sunt ; siue Matrimonii minister sacerdos sit, vti tradidimus (c), siue sint ipsi contrahentes, quod præ aliis placuit Fagnano (d). Semper enim verum erit, ea in occasione nec legitimi eum ministri, nec testis personam sustinuisse (e). Porro *proprius* adhibendus est Parochus ad Matrimonium contrahendum, is nempe, qui *proprius sacerdos* dicitur (f) ad confessiones audiendas, & in cuius interim Parochia habitant sponsi (g). Quod si alter in vna, in altera pars altera nubentium degat, Parochus vtriusque loci *proprius* est. Visu tamen receptum, vt de venia Parochi viri, Matrimonium celebretur coram Parocho mulieris (h), postquam hic *testimoniales* litteras acceperit, in Parochia scilicet viri factas proclamationes, nec nullum detectum impedimentum (i). Denique, *quam* episcopus, (cuius nomine venit Vicarius Generalis, Capitulum sede vacante, necnon Vicarius Capitularis), in tota Dicecesi sit ordinarius sacramentorum minister, potest tum per se Matrimonio adistere, tum & alteri sacerdoti eam veniam delegare. Et quidem invito ipso Parocho: quod tamen raro, & non nisi urgente de causa faciendum (k), ne ordinarium alteri ius adimi videatur, Parochus quoque ex Tridentino auctoritatem hanc adistendi alii sacerdoti demandare poterit, voce scilicet, aut scripto (l). Et quidem sufficit licentia generalis, administrandi nimirum omnia sacramenta, puta, si sermo est de Vicario ipsius Parochi. Non sufficit autem tacita, sed requiritur expressa, si agitur de sacerdote non Vicario (m). Ceterum hac etiam facultate, h. e. dandi alteri sacerdoti veniam Matrimonii adistendi, potiri etiam Vicarios temporales, ad autum amovibiles, Parochialis Ecclesiæ, decisum est. III. Præterea duos, aut tres etiam testes Tridentinum requisivit, qui scilicet non *successive*, sed *simultanee* celebrationi Ma-

trimonii interesse debent, & quorum nec ætatem, nec sexum, nec dotes assignavit, ne validitas inde nuptiarum in dubium vocaretur. Quare ipsi vel consanguinei, aut mulieres admitti possent, dummodo sine rationis capaces (n).

(a) Sess. XXIV. de sac. matr. cap. 1.

(b) Bened. XIV. Constit. paucis abhinc an. 1758.

(c) Supr. pag. 221.

(d) In Cap. quod nobis II. Extr. de cland. desp. num. 49. & seqq.

(e) Quid, si coram Parocho invito, & per vim adhibito, sponsi invicem contrahant? Valere Matrimonium respondit S. Congr. apud Fagnanum in Cap. littera I. Extr. de matr. contr. int. num. 44.

(f) In Cap. omnis utriusque XII. Extr. de paroch. & rem.

(g) Querit Fagnanus in Cap. significavit V. Extr. de paroch. num. 21. & seqq. an, ut quis parochianus fiat, requiratur domicilium, animusque perpetuo ibi commorandi. Et variis adductis exemplis, & definitionibus S. Congr. concludit num. 36. satis esse, ut aliquo abhinc tempore, eo in loco, in quo contrahitur, habitaverit. At quid, si I. incolæ loci, in quo Tridentinum promulgatum fuit, transeant per locum, ubi promulgatum non est? Aut II. in eum se locum transferant, animo contrahendi sine Parocho & testibus, habitationem tamen non mutantes? Aut III. si eo transferant habitationem, animo tantum ita nubendi? Quæsit hæc Archiep. Colonienfis ab Urbano VIII. qui Constit. ætatis an. 1627. confirmans Decretum S. Congr. ad I. & II. respondit, non legitimum esse Matrimonium inter sic transeuntes, & se transferentes cum fraude; ad III. vero, validum esse Matrimonium, si vere transferunt domicilium. Huicque Constit. Urbani meminit Bened. XIV. in cit. Constit. paucis, & ut quis domicilium in loco aliquo habere dicatur, saltem unus mensis spatium, antequam nuptiæ contrahantur, requirit.

(b)

(b) S. Congr. apud Fagnanum in *cit.* Cap. *quod nobis* num. 34.

(i) Quum praesentia *proprii* Parochi ad valorem nuptiarum necessaria sit, nihil officit, vtrum Parochus nondum sacerdos sit; (licet in praxi tutius ageretur, si alteri sacerdoti hoc munus is demandaret, ob sententiam nempe Theologorum, qui volunt sacerdotem esse Matrimonii ministrum); aut sit suspensus, excommunicatus, irregularis; vel in aliena Parochia sponfos in Matrimonium coniungat; vel etiam si eundem interdixerit Ordinarius, ne Matrimonio adesset. Officiet contra, si Parochus non fuerit legitimus, puta, intrusus, & *titulum* non habens; aut *notorie* hæreticus, dummodo tamen in eius Parochia publicatum fuerit Decretum Tridentini.

(k) Van-Espenius *Iur. Eccles. Part. II. tit. XII. cap. V. num. 22.*

(l) Finge, sacerdotem, de Parochi venia praesumentem, Matrimonio interfuisse, & ipsius adfidentiam ratam deinde Parochum habuisse! Invalidum fuisse Matrimonium ex Barbosa putat Van-Espenius *ibid.* num. 19. eo quod ratihabitio æquiparatur quidem mandato, sed non ubi lex ad validitatem actus praesentiam requirit corporalem.

(m) S. Congr. apud Fagnanum in *cit.* Cap. *quod nobis* num. 32.

(n) Quærit Sanchez *lib. II. de matr. disp. 37. num. 1.* an qui Matrimonium contraxit coram Parocho, ac testibus, nullum tamen ex defectu consensus, aut aliquod ob impedimentum, teneatur, obrenta dispensatione, denuo illud contrahere coram Parocho, ac testibus. Et ex Decreto S. Congr. respondet consensum secrete præstandum esse, impetrata dispensatione, si secretum fuerit impedimentum; publice vero, si publicum fuerit, aut si deinceps innotuerit.

Tom II. DE MATRIMONIO

§. XII.

Impedimenta Matrimonii, impediencia alia, alia dirimentia. De impredientibus primum.

Sequuntur impedimenta, iure suo ab Ecclesia vel confirmata, vel constituta (a), quæ duplicis sunt generis, *impediencia alia*, quæ contrahendum Matrimonium impediunt quidem, sed contractum non dissolvunt; alia *dirimentia*, quæ contractum penitus dirimunt. Priora Matrimonium illicitum duntaxat; posteriora illicitum, & nullum etiam reddunt. *Impediencia* quatuor hodie sunt (b), quæ hoc versiculo continentur:

Ecclesia vetitum, votum, sponsalia, tempus.

Dirimentia vero quindecim, quæ his versibus comprehenduntur:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amen, adfinitas, si clandestinus, & impas,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc facienda vota & connubia, facta retractant.*

De omnibus sigillatim, atque hic primum de *impedimentibus*. I. *Ecclesia vetitum*, prohibitio nimirum, legitimam ob causam facta, ne Matrimonium contrahatur; pura, antequam consensus parentum obtineatur, vel quod non constet nupturientes liberos esse ad contrahendum, nullumque inter eos impedimentum extare (c). II. *Votum*, simplex scilicet, vel castitatis, vel religionis (d); ad differentiam voti sollemnis, in quo non promissio solum, sed traditio etiam sit proprii corporis ad continentiam servandam, III. *Sponsalia*, ne data fides infringatur, præsertim si ea sint iuramento firmata (e). IV. *Tempus*. Etenim Tridentinum (f) ab Adventu Domini nostri I. C. usque in diem Epiphania, & a feria quarta Cinerum usque in Octavam Pasche inclusive, nuptiarum celebrationem prohibuit,

iisque, qui dixerint, prohibitionem sollemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam, anathema inflixit (g).

(a) I. Quædam impedimenta sunt ex iure naturali, vt error, vis, amentia. Ea Ecclesia confirmare potuit, instituire non potuit. II. Quoniam Matrimonio præter rationem contractus civilis, ratio etiam sacramenti adhæret; necesse est illud quoad civilia Principibus, quoad spiritualia ita Ecclesiæ subiacere, vt hæc potiori iure gaudeat impedimenta dirimentia constituendi. Errarunt propterea Novatores, alia omnia comminiscetes, contra quos statuit Tridentinum Sess. XXIV. de sacr. matr. Can. 4: si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit. Atque errasse etiam Launonium demonstravimus Tom. I. pag. 24. & seqq. qui in libello Regia in Matrimonium potestas, ita iura constituendi impedimenta Regibus vindicavit, vt Ecclesiæ denegarit, novoque figmento adfirmaverit Ecclesiæ nomine, de qua in cit. Can. IV. Tridentini, solos Principes esse intelligendos, quorum vice, ac potestate, Synodus impedimenta iancivit. Enimvero, (præterquam quod disparitas cultus ab Apostolo originem ducit, qui I. ad Corinth. VII. 15. permittit vxori fidei discedere a viro infidei, causa disparis cultus, quum scilicet sine contumelia Creatoris cohabitare invicem non possunt), vsu certe antiquo, perpetuo, ante Imperatorum conversionem, nec ab iis iam Christianis impugnato, Ecclesia auctoritatem suam functa est, plerisque, sive inductis, sive revocatis impedimentis. Quam & ipsi quidem Principes agnoverunt, vel Canonicas leges circa Matrimonia commendando, vel ad Pontifices pro dispensatione confugiendo, vel edictis suis civiles se tantum Matrimonii effectus attingere declarando. III. Nemini etiam dubium est, Politicæ potestati innatum etiam ius esse impedimenta Matrimonii statuendi in iis, quæ civilem contractum spectant;

stant; licet pietati Christianorum Regum debeatur, quod ea auctoritate a priscis usque sæculis usi non sint, nisi adprobante, vel consentiente Ecclesia.

(b) Antiquitus duodecim erant, a quibus recensendis superfedemus. Videbis apud Canonistas.

(c) Innoc. in Cap. *quum inhibitis* III. Extr. de claud. despons.

(d) Alex. III. in Cap. *meminimus* III. Cap. *consuluit* IV. & Cap. *veniens* V. Extr. *qui cler. vel vovent.* Excipe hinc tamen, si vxor, quæ veniam fecit marito sacros Ordines suscipiendi, ipsa interim perpetuam in sæculo continentiam vovit. Certe eo defuncto, non potest tum ex simplici voto castitatis valide secundas nuptias celebrare, ut adnotavit Glossa in Can. *quia sunt* X. Dist. 28. verb. *fuisse*; & apertius habetur ex Can. *seriatim* XIV. Dist. 32.

(e) Innoc. III. in Cap. *præterea* ii N. & Alex. III. in Cap. *ex litteris* X. Extr. de spons. & matr.

(f) Sess. XXIV. in Decret. de reform. matr. Cap. 10.

(g) Cit. Sess. XXIV. de sac. matr. Can. 11. Sane absolum videretur, ut quibus diebus Fideles ieiuniis incumbunt, nuptias inirent. Alia & est ratio de Græcis, apud quos diebus ieiunii non peragitur sacrificium, intra quod benedictio fit nuptiarum.

§. XIII.

De impedimentis dirimentibus.

Inter impedimenta dirimentia obtinet I. *Error*, qui vel est personæ, vel qualitatis eiusdem. Alter vertitur circa substantiam, unde tollit consensum, & nullum reddit Matrimonium (a); alter circa accidens versatur, nec vitiat contractum; puta, si quæ dives, nobilis, virgo credebatur, inops, plebeia, aut corrupta detecta est (b). Excipe, cum si error nobilitatis, vel dignitatis redeat in errorem personæ, ut inquit S. Thomas (c), h. e. inseruit ad determinandam magis, &

& distinguendam personam: nempe, si quis, ut idem ait (d), *directe intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius presentetur ei, quam filius Regis, est error personæ, & impeditur Matrimonium*; tum si *qualitates huiusmodi adponuntur tamquam conditiones, e quibus pendeat consensus in personam*. Quæ quidem si deficient, hic etiam defecisse dicendus est. II. *Conditio*, servilis nempe, quam persona libera ignorabat (e). Alias, si conscia erat, valebat Matrimonium (f). III. *Votum* perpetuæ castitatis, non quidem simplex, (quo illicitum redderetur Matrimonium, non invalidum), sed sollemne, quod, ut ait Bonifacius VIII. (g), *sollemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam (h); factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam adprobatis (i)*. IV. *Cognatio*, quæ triplex est, *naturalis, legalis, & spiritalis*. *Naturalis*, quæ proprie dicitur *consanguinitas*, est *vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum (k)*. Ea per lineas, & gradus distingui solet (l). In linea recta dirimit nuptias usque in infinitum (m). Repugnat enim pudori naturali, ut inter personas, quæ parentum, ac liberorum loco sunt, illæ contrahantur. In linea vero collateralis usque ad quartum gradum *inclusivè* (n). *Legalis*, quæ hodie non obtinet, & nascebatur ex adoptione perfecta, quæ *adrogatio* dicebatur, de qua nos (o) alibi, quæque erat *personæ extraneæ adsumptio in filium, aut nepotem, cum iure ad hereditatem (p)*. *Spiritalis* oritur ex Baptismo, vel Confirmatione (q). Et quidem, (ut antiquum ius omittamus, de quo passim Canonistæ), ex Tridentino (r) inter susceptores, & susceptum, eiusque patrem, ac matrem; necnon inter ministrum ipsorum sacramentorum, & eum, cui conferuntur, eiusque patrem, ac matrem (s). V. *Crimen*, homicidii scilicet, & adulterii. Quod qua-

trupliciter evenire potest; five quum quis adulterium commisit, facta promissione adulteram post mortem eius mariti in vxorem ducendi (*t*); five quum coniux mortem suæ coniugi intulerit, eo animo, vt cum adultera ineat Matrimonium (*u*); five quum quis occiderit coniugem, consentiente, vel conspirante occisi coniugis consorte, sine tamen adulterio, etiamsi inde novus coniux ad fidem convertatur (*x*); five demum quum quis vivente vxore alteram ducere adtentarit, & cum ea, conscia prioris coniugii, adulterium pararit. Sane mortua prima, cum secunda impedimentum nihilominus dirimens existit (*y*). VI. *Cultus disparitas*, non quæ inter fidelem, & hæreticum (*z*), sed quæ inter fidelem, & infidelem intercedit (*aa*), de qua superius (*bb*). VII. *Vis*, quæ metum gravem h.e. qui cadit in virum constantem, secum fert, iniuste ab alio (*cc*) incussum (*dd*). Non enim liber omnino adesset consensus, licet postea adponi possit (*ee*); immo positus credendus sit, si pars invita in cohabitationem deinceps consenserit (*ff*). VIII. *Ordo*, sacer videlicet, de quo alibi (*gg*). IX. *Ligamen*, ex Matrimonio nempe legitime contracto, nondum etiam consummato, quo durante, irritum est quodvis aliud coniugium, quamvis consummatum. Nimirum sublata est per Christum vxorum pluralitas (*hh*). X. *Honestas*, h.e. propinquitas, quam sponsus contrahit cum consanguineis sponsæ, & sponsa vicissim cum consanguineis sponsi (*ii*). Ex Tridentino (*kk*) ea oritur ex sponsalibus validis in primo gradu (*ll*), etiam ex mutuo consensu, aut per mortem alterutrius sponsi dissolutis (*mm*); necnon ex Matrimonio rato, non consummato, vsque ad quartum gradum, vt definit Pius V. (*nn*); etiamsi nullum fuerit quacumque ex causa, præterquam ex defectu consensus (*oo*). XI. *Amentia*, eo quod qui talis est, nec usum rationis habet, nec consensum præstare potest. XII. *Adfinitas*,
seu

seu propinquitās inter feminam, & consanguineos vi-
ri, & inter virum & consanguineos feminæ (pp). Na-
scitur ex copula licita vsque ad quartum gradum *in-*
clusiue (qq), & ex illicita vsque ad secundum gradum
inclusiue (rr). Quomodo autem adfinitatis gradus nu-
merentur, inferius habes (ff). XIII. *Clandestinitas*,
quum scilicet sine præsentiā Parochi, & duorum te-
stium nuptiæ celebrantur, quod impedimentum sa-
pienter a Tridentino inductum est, vt supra diximus
(tt). XIV. *Impotentia*, qua qui ex naturali defectu
laborant, *frigidi*; qui ex maleficio, *maleficiati* adpellan-
tur. Ea non debet esse *temporalis*, quia *ope medico-*
rum, (sine peccato tamen, & vitæ periculo), *pote-*
rit iuvvari (uu); sed perpetua *antecedenter* ad nuptias, adeo
vt si adveniat Matrimonio rato, necdum consumato,
illud etiam dirimat. In dubio de *impotentia*, concedi-
tur cohabitatio per triennium *a tempore celebrati con-*
tractus (xx): quo elapso, si *inhabilitas* detecta est, in-
dicitur separatio, nisi vterque coniux *consentiunt simul*
esse, ceu frater, ac soror (yy). Porro impotentes, etiam
sunt eunuchi, inter quos irritari nuptias voluit Xy-
stus V. (zz); & impuberes, nondum ad gignendum
idonei (aaa). XV. *Raptus* denique, quum puella de
loco in locum (bbb), vel contrahendi Matrimonii
caussa, vel libidinis explendæ (ccc), per vim abdu-
citur; sive ipsa consentiens sit, invitis parentibus, aut
tutoribus, sive hi consentientes, ea contra invita (ddd).
Antiquitus, ne consentiente quidem puella, aut pa-
rentibus, nuptiæ constare poterant cum raptore (eee).
Verum Innocentius III. (fff) id permisit; & Tri-
dentinum (ggg) declaravit quidem, *quamdiu* (rapta)
in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere
Matrimonium; sed statuit insuper, iniri posse, si ra-
pia a raptore separata, & in loco tuto, & libero con-
stituta, consensum deinde præbuerit.

(a) Hac de ratione nullum fuit Matrimonium celebratum cum Lia, utpote qui consensuabat in Rachelim. Quapropter opus fuit, ut Labani suasioni acquiesceret, & pro Lia ille iterum consensum praeberet. *Gen. XXIX. 28.*

(b) Gratianus *caus. XXIX. quest. 1.* Inquit: non duxisset sponsus, si sponsam pauperem, aut ignobilem esse scivisset, proindeque nec consensisse dicendus erit. Sed si ita res esset, vix ullus contractus valeret, quum plura plerumque latere soleant, quae si nota fuerint, a contrahendo absterrent. Standum itaque *actuali* consensui, qui ponitur, dum contrahitur, non *praesumptiva* voluntati, quam quis, si nosset personae *qualitates*, non fuisset positurus.

(c) In *Addit. ad 3. Part. quest. LII. art. II. ad 5.*

(d) *Ibid. cit. loc.*

(e) Alex. III. in *Cap. proposuit II. & Urbanus II. in Cap. ad nostram ult. Extr. de coniug. serv.* Excipe, si liber, postquam novit uxorem suam ancillam esse, carnalem cura ea habuerit consuetudinem. Tum enim opus est, (inquit Alex. in *cit. Cap.*) *ut eam sicut uxorem accipias, & maritali cura pertractes.*

(f) Zacharias Papa in *Can. si quis II. caus. XXIX. quest. 2.* Et Iulius Papa in *Can. si femina V. ibid.* Quid, si servi, ignorantibus, & invitis dominis, coniugia inter se iniissent? Iure Civili invalida erant, eo quod servus, cuius corpus domino mancipabatur, non poterat, eo invito, alteri tradi. Unde inter servos *condubernium*, non Matrimonium datur. Ecclesia huiusmodi morem diu toleravit: A sac. autem fere XII. coniugia servorum rata facit, ut adparet ex *Cap. dignum I. Extr. de coniug. serv.*

(g) In *Cap. quod votum vnic. de voto, & voti redem. in VI. Idem confirmantur Alex. III. in Cap. meminimus III. Extr. qui Cler. vel vovent. Innoc. II. in Lateranensi II. Can. 7. & 8. ac Tridentinum Sess. XXIV. de matr. Can. 9.*

(h) Iure communi professio tacita inducebatur per volun-

luntariam susceptionem habitus religiosi post pubertatem. Et quidem, si indistinctus erat, communis scilicet novitiis, & professis, præcedente probatione, h.e. per annalem illius gestationem: si vero proprius professorum, sine annali eiusdem gestatione, sed cum tridui in eodem habitu perseverantia. Hodie quum per Tridentinum *Sess. XXV. cap. 15. de Regul.* expressa professio ante expletum annum XVI. & ante exactum annum probationis, pro nulla habeatur; tacita etiam ante eundem annum emissa, pro nulla habenda est. Verum non sublatam fuisse tacitam professionem post annum XVI. a Tridentino, sæpius S. Cong. definivit. Itaque hodiernis quoque moribus, si qui ab anno XVI. per integrum alium annum probationis, indistinctum habitum gestaret; aut præcedente anno probationis, ab anno XVI. habitum sumserit professorum, tum, nec cum tridui etiam perseverantia, is tacite professus dicendus est. Vide-
te Fagnanum in *Cap. ad nostram VIII. Extr. de Regular. num. 1. & seqq.* in *Cap. nullus I. Extr. de Regular. & transf. ad relig. num. 4. & seqq.* & in *Cap. quum virum XII. Extr. de Regular. num. 8.*

(i) Ex Glossa non dirimitur Matrimonium contractum ab eo, qui quum profitebatur, credebatur adprobata esse religionem, quæ talis non erat; aut qui, sacros Ordines suscipiens, putabat esse episcopum, qui verus episcopus non erat.

(k) S. Th. in *Addit. ad 3. Part. quest. LIV. art. I. arg. I.* Advertas, ad obtinendam dispensationem semper stare consanguinitatem, sive consanguinei sint legitime, sive illegitime coniuncti.

(l) Linea est collectio personarum ab eodem stipite descendentium. Stipes dicitur persona, a qua ducitur origo. Duplex autem linea est, *recta*, vel *transversalis*; Recta vel est *adscendentium*, inter personas nempe, per quarum vnâ ad alteram adscenditur, vel per filium ad patrem, per patrem ad avum; vel *descendentium*, inter personas scilicet, quarum vna

ab altera descendit, ut filius a patre, nepos a filio. Transversalis est inter personas, quæ ab eodem stipite, sed non quarum una ab altera, descendunt, ut fratres, consobrini, &c. Atque hæc vel æqualis est, quum plures a communi stipite æquali gradu distabunt, ut nempe duo fratres a patre; vel inæqualis, quum ab eodem stipite distant gradu inæquali, ut patruus, & nepos. Porro gradus est distantia unius persone præ alia a communi stipite. In numerandis gradibus ex iure Canonum triplex regula assignari solet. I. In linea recta adscendentium, & descendendum, tot sunt gradus, quot persone, demtro stipite. Quare filius vno gradu a patre, nepos duobus ab avo, pronepos tribus a proavo distabit. II. In linea transversali æquali, persone tot inter se gradibus distant, quot a communi stipite. Hinc duo fratres vno inter se distabunt gradu, quoniam a communi stipite, h. e. patre, vno etiam distant gradu. III. In linea transversali inæquali, persone tot inter se distant gradibus, quot persona remotior distat a communi stipite. Unde patruus, & nepos distant inter se secundo gradu, quia nepos, qui est persona remotior, nonnisi secundo gradu distat ab avo. Dixi ex iure Canonum. Nam graduum numeratio ex iure Civili aliter procedit, de qua re in nostris Iuris Imperialis Prælect. (m) Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum num. 39. Atamen S. Th. 2. 2. quæst. CLIV. art. IX. ad 3. & in Addit. ad 3. Part. quæst. LIV. art. 3. in corp. sentire viderur; quod tantum in primo gradu ex iure naturali in linea recta Matrimonium interdicatur. Cui adsentit Fagnanus in Cap. vir qui IX. Extr. de consang. & affin. num. 32. & seqq. (n) Innoc. III. in Lateranensi IV. Can. 50. (o) In nostris Iuris Imperialis Prælect. (p) Eruditionis causa notamus, quod in linea recta dirimebatur Matrimonium vsque ad quartum gradum inclusive; in linea collateralis, in primo tantum; &

& inter adoptantem, & vxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum, & vxorem adoptantis adfinitas oriebatur. Præterea soluta adrogatione, cessabat in linea collateralis cognatio *legalis*, non vero in linea recta, nec in linea, (vt ita pæne dicam), *quasi* adfinitatis.

(9) Baptismus est spiritualis quædam regeneratio, quæ perficitur Confirmatione. Quum autem ministri, & susceptores sint veluti patres spirituales, (vnde & susceptores *patrini*, & *matrini* vocantur); sapienter voluit Ecclesia a primis fortasse vsque sæculis, vt cognatio huiusmodi spiritualis dirimens inter eos esset impedimentum, in quo, vtpote arctioris vinculi, difficilius dispensari solet, quam in impedimento carnis adfinitatis.

(r) *Sess. XXIV. de sacr. matr. cap. 2.*

(v) Rogabis. I. Contrahiturne cognatio *spiritualis* in Baptismo sub conditione? II. Si infans baptizetur domi non sollempniter? III. Si in casu necessitatis? IV. Si idem levatur e sacro fonte per procuratorem? V. Si plures sint patrini? VI. Si parentes baptizati, vel confirmati, sint infideles? Respondemus. I. Quemadmodum verus potuit esse Baptismus, ita verum inde exurgere poterit impedimentum. In dubio itaque tutius erit dispensationem petere. II. Non semper admittuntur patrini extra Ecclesiam. Sed esto, quod ita sit! Quum in iure non distinguatur publicus a privato Baptismo, & quum in hoc vere nihilominus infans baptizetur, contrahi adfinitatem dicendum est. III. Non distinguunt iura inter baptizatem cum necessitate, aut sine necessitate. Quivis igitur, siue obfetrrix, siue laicus, qui forte baptizat, in adfinitatem incurrer. Excipe patrem, si id fecerit ex necessitate, vt ex Can. *ad limina* VII. *caus. XXX. quest. I.* Vide *supr. pag. 96*; aut ex ignorantia, Cap. *si vir* II. Extr. *de cognat. spir.*; aut etiam ex malitia, vt a coniuge separetur,

Cir.

Cit. Cap. si vir. Ceterum is conjugale debitum petere non posset, reddere teneretur. IV. Non a procuratore cognationem spirituales contrahi sibi, sed mandanti decedit S. Congr. apud Fagnanum in *Cap. veniens VI. Extr. de cognat. spirit. num. 19.* V. Contrahent qui duo ex pluribus fuerint designati a parentibus, vel Parocho. Quod si vel nullus, vel omnes designati fuerint, omnes contrahere adfirmavit S. Congr. apud Fagnanum in *Cap. ex litteris VIII. Extr. eod. num. 5.* eo quod Tridentinum prohibuerit, ne plures quam duo patrini admitterentur, sed non antiquavit ius vetus, quo plures etiam admittebantur. VI. Infideles nec vitæ spiritualis participes esse, nec legibus Ecclesiasticis possunt obstringi. Nulla propterea inter Christianum, & Paganum datur cognatio spiritualis.

(r) Innoc. III. in *Cap. significasti VI. Extr. de eo qui duxit in matr.* Notandum I. Nihil interest, an promissio sit vera, vel falsa, quum utraque ad adulterium, vel homicidium impellere possit; sitve pura, vel conditionata; præcedatve ea adulterium, vel subsequatur. II. Promissio acceptari debet, sive *explicite*, sive *implicite*. Ceterum non data fuisse creditur, si licet acceptata, ante adulterium tamen fuerit revocata. III. Adulterium utrimque scienter commissum, & consummatum esse debet. IV. Nec solum adulterium, sine fide data futuri Matrimonii; nec sola promissio futuri Matrimonii post mortem conjugis, sine adulterio, impedimentum criminis inducit.

(u) Alex. III. in *Cap. super eo III. Extr. de eo qui duxit in matr.* Requiritur tamen I. ut adulterium præcesserit homicidium, *Can. si quis V. caus. XXXI. quest. I.* Tum II. ut adultera conscia fuerit, quod adulter uxorem haberet viventem, ut inquit Alex. III. in *Cap. propositum I. Extr. eod.* Demum III. ut adulterium sit consummatum.

(x) Cælest. III. in *Cap. laudabilem I. Extr. de convers. infidel.*

(y)

(y) Clem. III. in Cap. *ex litterarum* IV. & Innoc. III. in Cap. *veniens* VII. Extr. *de eo qui duxit in matr.* Nihil tamen interest, utrum adulterium commissum sit post adtentatum Matrimonium, ut in *cit. Cap. ex litterarum*; sive ante, ut in Cap. *quum haberet* V. Extr. *eod.*

(z) Quoniam contrahere cum Hæreticis est cum iis communicare in divinis, atque eiusmodi ex nuptiis non solum coniugi catholico, sed nascituræ proli immineret damna; ideo Ecclesia semper eas abominata est, ut disserit Bened. XIV. *de Syn. Diœces. lib. VI. cap. V. num. 3.* Ceterum validas ipsas esse declaravit idem Bened. XIV. *Constit. matrimonia* an. 1741. sive utroque, sive alterutro contrahente hæretico, uti fit in Hollandia, & Belgio Fœderato, non servata Concilii forma. Quod tamen non intelligendum de Catholicis, inter Hæreticorum regiones degentibus. Quippe tenentur omnino stare formæ a Concilio præscriptæ. Immo ab eodem Pontifice *Constit. redditæ* an. 1746. declaratum fuit, nulla esse Matrimonia, quæ in Belgio contrahuntur a Catholicis coram *magistello* hæretico, præter formam Concilii; atque iis maritalis consuetudo interdicitur, donec ante præsentiam Parochi, & duorum testium idem contractus renovaretur. Adite eundem Bened. *cit. lib. de Syn. Diœces. cap. 6. & 7.* late de his rebus differentem.

(aa) Nec in Veteri, nec in Novo Testamento huiusmodi nuptiæ prohibentur. Moyse enim, & Ioseph Gentilibus, & Judith Assuero; tum Cecilia Valeriano, Monica Patricio, Clotildis Clodeveo, Francorum Regi, nupserunt. Verum quum plerumque subversionis periculo haud carerent, tum Valentinianus, ac Valens Impp. *lib. III. Cod. Theodosiani tit. 14.* tum Ecclesia eas abhorruit, prohibuitque, ut Can. *cave* XV. & Can. *si quis* XVII. *caus. XXVIII. quest. 1.* adparet.

(bb) *Pag. 238. & seqq.*

(cc)

(cc) Quare nullum habebitur impedimentum, si aut timore carceris, quem iudex minatur, contraxit quis cum puella, quam viriavit; aut si alter metu mali, quod non alius, sed ipse sibi fingit, in Matrimonium consensit.

(dd) Alex. III. in Cap. *veniens* XV. Extr. *de sponsal. & matr.* & Honor. III. in Cap. *consultationi* XXVIII. Extr. *eod.*

(ee) Alex. III. in Cap. *de mittere* VI. Extr. *eod.*

(ff) Clem. III. in Cap. *ad id* XXI. Extr. *eod.*

(gg) Pag. 225. & seq. Immo nec & Græcis ipsis post sacros Ordines uxorem ducere, si ea, quam ante duxerint, occubuerit; nec, nisi habuerint, habere permittitur. Secus, excommunicatione lata sententia, & depositione Ordinis puniuntur a Bessed. XIV. Constit. *et si pastoralis* an. 1742. vbi etiam §. 7. iungitur, ut Græci ipsi coniugati minime accedant ad sacrificandum, nisi per hebdomadam, aut saltem per triduum, ab vxoribus abstinerint.

(hh) Trid. Sess. XXIV. *de sac. matr.* Can. 2. Plura notetis. I. Vxor, quæ absens diu vixi nullam habet notitiam, ad secundas nuptias transire prohibetur, donec de illius morte certum nuntium, (ut inquit Clem. III. Cap. *in presens* XIX. Extr. *de spons. & matr.*), receperit. Idem multo ante statuerat Iustinianus in Auth. *bonæ C. de repud. & iud.* (quæ desumpta est ex Novel. CXVII. cap. XI.), ut scilicet expectandum sit mulieri, utquedum de veritate constiterit, *quâviscumque annis maritus in expeditione manserit*; correxitque tum legem Constantini in L. *uxor* 7. C. *eod.* qua, post quadriennium, mulieri facultas nubendi dabatur; tum *Novellam* XXII. cap. 14. vbi quadriennii tempus ad decennium prorogatum fuerat. II. *Certum nuntium* faciunt non leves quædam, aut probabiles *presumptiones*, sed *depositiones plurium*, aut saltem duorum testium oculatorum, vel Instrumenta authentica; ab episcopo loci, in quo defunctus, sepultus est, interrogatus & sub-

subscripta. Iustinianus in *cit. Auth. hodie*, iuratum testimonium ducis, sub quo militabat maritus, requisivit. III. Quid vero, si sequutis secundis nuptiis, dubitet adhuc mulier, an absens vir vivat? Certiora indicia veritatis querenda sunt: Interea, si nupsit bona fide, & vir alter in bona etiam fide perseverat; debitum non denegat postulanti, quod a se tamen non noverit nullatenus exigendum, inquit Lucius III. in Cap. Dominus II. Extr. de secundis nupt. Idem procedet, si dubium emerferit circa impedimentum consanguinitatis, & adfinitatis: Ita enim Innoc. III. in Cap. inquisitioni XLIV. Extr. de sent. excom: quum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem coniugii, vel contra iudicium conscientie, committat offensam.

(ii) Dicitur cum consanguineis, non cum adfinibus. Vnde sponsus non defunctæ sponsæ sororem, quæ est ipsi sponsæ consanguinea, sed viduam fratris sponsæ, quæ eidem est adfinis, ducere posset in vxorem. (kk) Sess. XXIV. de sacr. matr. cap. 3.

(ll) Antiquitus etiam ex inualidis sponalibus oriebatur, vique ad quartum gradum.

(mm) S. Congr. apud Fagnanum in Cap. ad audientiam IV. Extr. de spons. num. 29.

(nn) Constit. ad Romanum an. 1568.

(oo) Fagnanus in *cit. Cap. ad audientiam num. 20. seqq.* Et sane, deficiente consensu, contractus erit nullus iure naturæ. Quare mirum non est, si nullum inde etiam nascatur impedimentum. Vbi autem est huiusmodi alio ex capite, inducitur nihilominus publica honestas, eo quod Canones non ius, sed factum ipsum, externamque decentiam attendere tantum videntur.

(pp) I. Inrer virum, & vxorem non datur proprie adfinitas, sed ipsi sunt truncus, & initium adfinita-

tis. II. Inter consanguineos viri, & consanguineos feminae nulla paritur adfinitas, quia, ut vulgo dicitur, *adfinitas non parit adfinitatem*; quod idem est, ac dicere, non adfines vxoris fieri adfines viri, aut vicissim; sed consanguineos vxoris adfines viri, & consanguineos viri fieri adfines vxoris. Quare pater, & filius ex vna parte ducere possunt matrem, & filiam ex altera; & duae sorores cum duobus fratribus; aut frater, & soror, cum fratre, & sorore; vel filia viri, cum filio vxoris nubere possunt. III. Inter vitricum, & vxorem privigni; aut novetam, ac virum privignae, nullum est impedimentum *adfinitatis*, ut S. Congr. decidit an. 1721. apud Bened. XIV. *de Syn. Dioces. lib. IX. cap. XIII. num. 2. & seqq.* adfirmavitque ius Civile a iure Canonum correctum fuisse. IV. Galli praesertim Theologi volunt in gradu *adfinitatis* lineae rectae impedimentum esse *adfinitatis* ex iure naturae, proindeque in eo Pontificem dispensare non posse. Ita Paulus I. *ad Corinth. V. 1.* eum graviter reprehendit, qui vxorem patris sui habebat. Atque hinc inter socerum, & nurum; aut generum, & socrum, nullas iterum iure naturae nuptias statuunt. Bened. XIV. *cit. loc. num. 4.* opinari videtur huiusmodi impedimentum esse ex iure Ecclesiastico, & dispensari in eo posse ex gravissimis causis; licet ipse, dum a Secretis esset S. Congr. auctor fuerit Bened. XIII. *ut a simili dispensatione, pro qua rogabatur, abstinere, prout abstinuit.* V. In linea transversali, *adfinitas* tantum est ex iure Ecclesiastico. Vnde in lege Moisaica poterat frater viduam fratris sine liberis defuncti in vxorem ducere; & valuisse dicendum est Matrimonium, (quemadmodum tot in Europa Academiae censuerunt), quod Henricus VIII. ex venia Iulii Papae contraxerat cum Catharina Aragonensi, fratris Arthus vidua.

(99) Lateran. IV. Can. *non debet 50.* Quod a Trident. Sess. XXIV. *de sac. matr. cap. 4.* immutatum non fuit. (rr)

(rr) *Trid. cit. loc.* Antiquitus extendebatur vsque ad quartum gradum. Post restrictionem factam a Tridentino, dubitatum est, an in tertio, & quarto gradu esset saltem impedimentum impediens; & Pius V. *Constit. ad Romanum* an. 1566. declaravit, nullum inde, neque dirimens, neque impediens nasci impedimentum.

(U) Gradus adfinitatis, sive in linea recta, sive in collateralis, non nisi ex gradibus consanguinitatis computantur. Hæc proinde regula datur: *in quo gradu consanguinitatis quis distat a viro, in eodem gradu adfinitatis distat ab uxore.* Vel pariter: *in quo gradu consanguinitatis quis distat ab uxore, in eodem gradu adfinitatis distat a viro.* Vnde filius Sempronius, qui patri Titio in primo gradu lineæ rectæ consanguineus est, si pater iterum contrahet, puta, cum Caia, in primo etiam gradu lineæ rectæ idem filius adfinis fiet eidem Caiæ. Et frater, qui cum altero fratre in primo gradu consanguinitatis in linea collateralis coniungitur, cum illius etiam uxore in primo adfinitatis gradu in linea collateralis coniungetur.

(tt) *Pag. 254.* Matrimonium tamen clandestinum non est confundendum cum Matrimonio *conscientiæ*, quod ommissis ex indulto denuntiationibus, celebratur coram Parocho, & duobus testibus familiaribus, curatur autem ne innotescat, quum alteruter coniux ignobilis sit. De eo agit Bened. XIV. *de Syn. Dioces. lib. XIII. cap. XXIII. num. 12. & seq.* tum in *Constit. satis* an. 1741. ubi, si interdum Matrimonia huiusmodi permittenda sunt, cautiones quasdam ab episcopis observandas, & librum Matrimoniorum sic contractorum, sigillo obsignatum, in Cancellaria Episcopali retinendum esse sancivit.

(uu) Alex. III. in *Cap. ex litteris* III. Extr. *de frigid. & malef.*

(xx) Cælest. III. in *Cap. laudabilem* V. cit. tit.

(yy) Cælest. III. *ibid.* Quid, si impotens, puta, mulier, post dissolutum Matrimonium alteri nubat,
Tom. III. S bat,

bat, & ab eo prolem suscipiat? Cessante impedimento, teneturne ad priorem virum redire? Idem Cælest. III. in Cap. *fraternitatis* VI. *ibid.* statuit, separandam eam a secundo, & reddendam esse primo marito, *quum pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat*, seu quod *impotentia* fuerit aut ficta, aut ad tempus. Quod intelliges, etiamsi vir primus, qui nihil *impotentia* laborabat, alteram duxerit. Semper enim verum est, prius Matrimonium per *temporalem impotentiam* non potuisse dissolvi.

(zz) Constit. *quum frequenter* an. 1582. Vbi tamen & illud declaravit, facta scilicet eunuchorum Matrimonia rata esse, si ii velint separaxim ab vxoribus habitare. Porro idem dicendum esse, Xystus voluit de spadonibus, *Spadones* proprie sunt, qui vitio aliquo, aut frigidityte in genitalibus laborant; qui & *tblibie* dicuntur, si elisi iis, extritque sunt testes, fortasse ex ipso vtero matris, quo adludit Christus Matth. XIX. 12. Eunuchorum vero nomine veniunt *castrati*, qui utroque carent teste. Facit huc L. *spadonum* 128. D. de verb. sign.

(aaa) Clem. III. in Cap. *tue nolis* XIV. Extr. de *despons. impub.*

(bbb) Si ab vna domus parte in aliam abductio fit, & violatio sequitur, non proprie virginis, sed virginittis *raptum* esse notat Gonzalez in Cap. *accedens* VII. Extr. de *raptor. num.* 3.

(ccc) Putat tamen Sanchez lib. VII. de matr. disput. XIII. num. 3. abductionem virginis, libidinis tantum causa, nec *raptum* esse, nec inde impedimentum oriri; quoniam ex huiusmodi impedimento Tridentinum libertari Matrimonii cavere curavit.

(ddd) Hinc si, postquam de Matrimonio legitime contrahendo actum est, & sponsalia etiam præcesserunt, mulier abducta sit, non esse proprie *raptum* definivit Lucius III. in Cap. *quum causam* VI. Extr. de *raptor.*

(eee) Constantinus in lib. IX. Cod. Theodos. tit. 24. L. 1. lu

Iustinianus in L. vnic. C. de rapt. virg. Gratianus
caus. XXXVI. quæst. 2. & Synodus Meldenfis an.
845. Can. 66.

(ff) In cit. Cap. accedens VII. cit. tit. de raptor.

(ggg) Sess. XXIV. de sacr. matr. cap. 6.

C A P U T IX.

De reliquiis, & cultu sanctorum imaginum.

§. I.

*Ioannis Tillotsoni, Archiepiscopi Cantuariensis, &
Helvetii, inter Gallos Philosophi, contra cultum
sacrarum imaginum impietates.*

Alterum a sacramentis locum tenent inter res Ec-
clesiasticas reliquiæ, & imagines Sanctorum. Ve-
tus sane Gentilium, & Hæreticorum calumnia est,
quam Novatores renovarunt, & nostra hac ætate
impii quidam homines, sub pietatis specie, Catholicis
opponere non desistunt. Iactant enim Romanam Ec-
clesiam in idololatriam prolapsam esse, & nos, qui
Cælitibus, divinæ beatitudinis consortibus, religiosum
cultum præstamus, eorumque, amicorum Dei, li-
psana, seu reliquias, imagines, memoriamque vene-
ramur, tamquam idololatrias factos, immane quan-
tum abhorrent! Hac se nota impietatis duo præ ce-
teris nobilitarunt, Anglus vnus, Ioannes Tillotsonus,
Archiepiscopus Cantuariensis (a); & Gallus alter,
Claudius-Hadrianus Helvetius, Philosophus simul,
& Poeta (b). Sic ille (c): *une troisieme pratique de
leur invention, c'est l'adoration des Images: supersti-
tion, qui (malgré toutes les distinctions qu'on allègue
la dessus, les quelles ne sont pas différentes de celles,
dont les Payens se servoient en pareil cas) est aussi dia-*

S 2

mt-

métralement opposée au Second Commandement de la Loi cet. Iste vero (d) : est-il plus raisonnable d'édifier sous les noms de S. Eustache, de S. Martin, ou de S. Roch, des Eglises à l'Etre suprême ? Mais les Payens s'agenouilloient devant des statues de bois, ou de pierre. Les Catholiques en font autant, & si l'on en juge par les signes extérieurs, ils ont souvent pour leurs Saint plus de vénération, que pour l'Eternel.

- (a) E parentibus, qui serico operi navabant, natus Ioannes Tillotsonus, Canonicus primum, & Decanus Ecclesiæ Cantuariensis, mox Regius Capellanus, tum an. 1691. ad Archiepiscopatum Cantuariensem sub Rege Guilielmo electus fuit, demum an. 1694. quum annorum esset 65. e vita excessit. Extant illius Sermones ex Anglicano idiomate a Ioanne Barbeyraco, Groningæ Iuris Professore, in Gallicum versi.
- (b) Natus est Parisiis an. 1715. E coemendis vestigaliis Philosophiæ, ac Poesi operam dedit, ut amicus evaserit Volterrii, qui ita ad eum (in Préface ad Poème le Bonheur pag. 20. Operum Tom. II.): vous avez un génie mâle; & j'aime mieux quelquesunes de vos sublimes fautes, que les médiocres beautés, dont on veut nous affadir. Fuit etiam dominus oppidi Voré, quo obiit an. 1771.
- (c) Sermons sur diverses matieres Tom. II. Serm. XI. De l'incertitude de salut dans l'Eglise Romaine pag. 90. num. 3. (A Amsterdam 1744.).
- (d) Lib. De l'homme chapitr. 15. pag. 74. Tom. III. (A Liege 1774.). Liber De l'Esprit vivente Auctore lucem vidit, & damnatus a Sorbona multum in Galliis rumoris excivit, multumque etiam malorum Helvetio attulisset, ni sententiam is suam, fictæ saltem, revocasset. Liber vero De l'homme post fatum eiusdem Helvetii vulgatus est. In utroque tamen impietati Scriptor favet, & in cit. chapitr. 15. probare conatur minus nocere Imperio Religionem Paganorum, quam Christianorum. Si Deus faxit, de eo in nostris Iuris Naturalis, & Revelati Prælect.

§. II.

S. II.

Quædam prænotantur. Catholica doctrina ex Tridentino.

Sed quam insipienter hæc proferantur, facile cognoscitur, si pauca sapienter advertamus. I. Triplieis generis cultus est, *latria* (a), qui soli Deo, in signum supremi dominii (b); *hyperdulia*, qui Deiparæ ob eximiam intra creatas res dignitatem; *dulia*, qui Cælitibus ob eorum sanctitatem impenditur (c). II. Pariter vel *absolutus* cultus est, vel *relativus*. Prior propriam eius, qui colitur, excellentiam spectat, nec ultra progreditur. Posterior, qui imaginibus quidem exhibetur, sed *relate* ad prototypum, quod illæ representant. III. Duplex in præstando cultu actus distinguendus est, *internus*, & *externus*. Per *internum* cognitam *objecti* præcellentiam veneramur; per *externum* interiorem animi venerationem protestamur. IV. Præstandi cultus ratio, ac modus nihil dissimilis aliquando est, & extrinsecus confunditur: quo pacto Eucharistiæ, & imaginibus Sanctorum tus adoletur. Ex diversa tum adoratoris intentione diversum adorationis genus est. V. Denique non religiosus solum, sed *civilis* etiam cultus est, quo scilicet Reges, Magistratus, & viros potestate præcellentes prosequimur. Sed hic ceteroqui ad locum hunc non attinet. VI. Ex his liquet, quam insulse, indigneque Catholici ab Hæreticis traducantur. Quæ enim in huiusmodi cultus exhibitione mens sit Ecclesiæ, ostendit Tridentinum (d), ubi inquit, *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda, & glorificanda, a Fidelibus veneranda esse; per quæ multa beneficia a Deo hominibus præstantur ... imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in tem-*

S 3

plis

plis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam; non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquod petendum; vel quod fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ representant; ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.

(a) Græce λατρεύω est serviliter colo, & proprie servitium, quod in signum plenæ subiectionis dominis præstabatur, significat. Non incommode autem ad denotandum cultum, vel subiectionem, quam homo debet Creatori suo, in recognitionem absoluti domini, quo ipse in creatas res omnes gaudet, ea vox translata est.

(b) I. Non solum tres divinæ personæ, sed Eucharistia, & Christus homo, (in quo divina hypostasis, h. e. suppositum, aut persona, utramque includit naturam, divinam, & humanam), latriæ cultu adorandus est. II. Contra humanitas Christi, quæ est nomen naturæ, non suppositi, si consideretur seorsum a coniunctione cum Verbo, quoniam creata res est, non latria, sed hyperdulia colenda est. III. Idem dixeris de præputio Christi, capillis, sanguine. Si enim post resurrectionem non fuerunt readsumpta a Christo, non sunt vnita Divinitati, quum, actu non sint partes corporis Christi. Nec obstat Theologorum dictum: quod semel adsumsit, numquam dimittit. Intelligitur enim de partibus essentialibus humanitatis, h. e. animo, & corpore, quibus Divinitas semper mansit adiuncta, sive quum Christus fuit in monumento, sive quum descendit ad inferos. IV. Nec aliud putandum de clavis, spongia, spinis, quæ adpersa sanguine Christi, solius capacia sunt hyper-

pendulia. Non enim eo contactu communicata illis fuit Divinitas, quò spectat *latría*. V. Ceterum non omnia, quæ Christum contigerunt, adorationem merentur, puta, manus illius, qui ei alapam inflixit, aut dorsum afelli, cui ipse insedit. Inde enim manifestum scandalum oriretur.

(c) *Dulia*, & *hyperdulia*, ob excellentiam aliquam supernaturalem, quæ in rebus tamen creatis adfulget, præstantur. Non igitur ex sui natura, sed gradu inter se quodam distabunt.

(d) *Sess. XXV. in Decret. de Purg.*

§. III.

Cultus reliquiarum auctoritate antiquorum monumentorum comprobatur.

Nihil autem novi Tridentini Patres in Ecclesiam induxerunt; sed cultum, quem illa semper ab sui primordiis tenuit, commendarunt, & confirmarunt. At I. sane constat, ad *umbram* corporis Petri (a), & ad *sudaria*, & *semicinctia* corporis Pauli, infirmos confugere consuevisse (b), vt ita a suis languoribus sanarentur; ad *osculanda vincula* martyrum in carcerem Christianos cucurrisse (c); Cathedram Iacobi, Apostoli, & Episcopi Hierosolymitani, religiose a Christianis servatam esse (d); ossa Polycarpi, Ioannis Evangelistæ discipuli, decentiore in loco sollemniter recondita (e); & reliquias Ioannis Baptistæ summo cum honore Sebastæ custoditas fuisse (f); vnde Cælestinus Papa Patribus Ephesinis (g): *Ioannes Apostolus, cuius reliquias præsentis honoratis, ad mutuam concordiam, dilectionemque hortatur*. Idem passim testantur Patres. Ad rem Gregorius Nazianæus (h): *Bethleem venerare, & præsepe adora*. Et Chrysostomus (i): *sepulchra servorum Crucifixi Regis aulis splendidiora sunt* . . . nam & is, qui purpura inducus est, ad illa sepul-

pulchra se confert, ut ea amplectatur; abiectoque fastus supplex stans Sanctos deprecatur ... quodque sunt Imperatoribus in palatiis ianitores, id in tumultu piscatoris sunt Imperatores. Necnon Ambrosius (k): cur autem non honorent corpus illud Fideles, quod reverentur & demones? quod & adflixerunt in supplicio, sed glorificat in sepulchro? Honoro itaque corpus, quod Christus honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in calo. Pariter Hieronymus contra Vigilantium scribens, morem non solum Urbis Romæ, sed totius Orbis laudat, offerendi scilicet sacrificia super martyrum tumulis (l); & Augustinus contra Gentilium, & Manichæorum obtreptiones, cultum ex antiquo Ecclesiæ usu martyribus præstitum memorans, vindicansque, eorum reliquias & honorifice circumgestari solitas, & ex ipsarum contactu flores, ac vestes, virtutem quamdam hausisse, & ad illorum memorias peregrinationes susceptas, & plura identidem miracula patrata fuisse, diserte affirmavit (m).

(a) *Act. V. 15.*

(b) *Act. XIX. 12.*

(c) *Tertullianus lib. II. ad uxorem cap. 4. ubi coniugi, quam mutuo consensu a se separaverat, auctor est, ut a matrimonio cum Gentibus abstineat, si Persecutionis tempore ipse prior e vita excederet. Inter alias rationes hanc adducit, quod numquam eam vir Gentilis in carcerem ad osculanda vincula martyris reptare patietur.*

(d) *Eusebius Hist. Eccl. lib. VII. cap. 19.*

(e) *Eusebius Histor. Eccles. lib. IV. cap. 15.*

(f) *Rufinus Histor. Eccles. lib. II. cap. 26.*

(g) *Epist. ad Synod. Ephes.*

(h) *Orat. 38. de Christi nativitate.*

(i) *Homil. XXVI. in II. ad Corinth.*

(k) *Serm. 13. de SS. Nazario, & Celso.*

(l) *Lib. contr. Vigilant. h. e. Epist. 53.*

(m) *Lib. XXII. de Civit. Dei cap. 8.*

S. IV.

§. IV.

*Ex antiquitatis monumentis pariter cultus imaginum
propugnatus.*

Quo tempore gens Iudæorum, & superstitio Gentilium terris dominabatur, Christiana Ecclesia exordium accepit suum. Iudæi autem, ex præscripto legis (a), a simulacris omnino abhorrebant: Gentiles Deorum imaginibus, in quibus aliquid divini latere arbitrabantur, supra modum adhærebant. Quapropter Ecclesia, quæ ex utrisque colligenda erat, in utrisque hac in re periculum experimentabatur. Maxime itaque credibile est, Apostolos de pingendis, colendisque imaginibus potissimum siluisse, ne illos a Christiana Religione deterrent, hos vero, adorandis simulacris adfectos, ad eorundem cultum magis excitarent. Ex quo sane factum est, ut imaginum usus primis Ecclesiæ sæculis vel rarius fuerit, vel alicubi etiam interdictus (b). Verum nihilo tamen secius quædam adhuc vestigia supersunt, ex quibus obtinuisse iamtum imagines facile dignoscitur. Quippe statuam æneam, quam mulier, a profluxu sanguinis per Christum liberata, in accepti memoriam beneficii erexerat, necnon Domini Servatoris, & Petri, ac Pauli depictas effigies, se Eusebius vidisse testatur (c). Quinimmo sæc. II. adeo communis mos erat Christum in calicibus depingendi, sub specie Pastoris, errantem ovem ad ovile humeris suis reportantis, ut Catholici contra Montanistas, veniam lapsis negantes, argumentum inde desumerent (d). Porro clariora sunt monumenta sæc. IV. ac sequentium inde ætatum, in utraque scilicet Ecclesia, Græca, & Latina. Basilii se gaudere adfirmat, quod pictores penicillo suo felicius, quam ipsemet oratione, martyris Barlaam crematam manum expresserint (e). Et Chrysostomus neminem es-

se ait, qui imaginem S. Meletii non exoptet (f). Ambrosius quoque meminit picturæ Apostoli Pauli (g). Et demum Augustinus de S. Stephano prædicavit (h): *dulcissima est hæc pictura, ubi videtis S. Stephanum lapidari*. Merito igitur cultum sacrarum imaginum contra Iconoclastas confirmarunt Concilium Nicænum II. (i), CPolitanum IV. (k), & Tridentinum (l).

(a) *Exod. XX. 4. Levit. XXVI. 1. & Deuter. IV. 15.* Immo Origenes *lib. IV. contra Celsum* pictores, & statuarios e Republica Iudæorum arceri consuevisse tradidit, ne populo, in idololatriam proclivi, faciliorem superstitionis occasionem præberent.

(b) Concilium Eliberit. an. 305. *Can. 36.* Intellige vel contra Antropomorphitas, qui Deum corporeum credebant; vel ne a Gentilibus, Persequutionis tempore, relictæ imagines scèdarentur.

(c) *Histor. Eccles. lib. VII. cap. 18.* Vbi istiusmodi morem non sua ætate natum, sed a præco iamtum tempore inductum scripsit Eusebius. Ita enim mox subiecit: *quippe præci illi, absque ullo discrimine, cunctos de se bene meritos, gentili quadam consuetudine, tamquam servatores colere huiusmodi honoribus consueverant*. A primævis autem Ecclesiæ temporibus extitisse icones Petri, & Pauli, pingendique vtrumque sollicitam sibi iniecisse curam veteres Christianos, observavit præterea Excellentiss. amicissimusque Stephanus Borgia, Sacræ Congr. de propaganda fide a Secretis, in egregio, eruditissimoque Opere *Vaticana Confessio* (Romæ an. 1776.), ubi corpus Petri non nisi in templo Vaticano adservatum, & perpetuo honoratum fuisse demonstrat. Videte *pag. 124. & seqq.*

(d) Tertullianus *lib. de pudicit. cap. 7. & 10.*

(e) *Homil. 18. in S. Barlaam.*

(f) *Homil. I. ad Popul. Antiochenum.*

(g) *Lib. VII. Epist. 53.*

(h) *Serm. 316. de sollempnit. S. Steph. cap. V. num. 5.*

(i) *Act. VII. Tomo 2.*

(k) *Act. X. Can. 3.*

(l) *Sess. XXV. in Decret. de Purg.*

S. V.

Contra Deipara cultum inania Tillotsoni argumenta.

Multa reponete solent Heterodoxi contra imaginum venerationem, quæ apud Theologos passim refutantur (a). Quod Tillotsonus, sive a silentio Scripturarum, sive ab Epiphânio, adversus sanctum Deiparæ cultum, triumphanti pæne oratione potissimum vrget, non sunt hoc loco omittenda (b). Ita ille (c): *je défie qui que ce soit de me montrer dans toute la Bible un seul mot, qui tende là. On ne trouve pas plus de quoi autoriser cette pratique dans les Auteurs Chrétiens des trois premiers siècles. La vérité est quelle commença à se glisser parmi quelques peuples superstitieux, vers le milieu du quatrième siècle. Et je me souviens en particulier, que St. Epiphane, qui vivoit environ ce temps-là, l'appelle l'hérésie des femmes.* Sed quam doctus in concionando, indoctus in ratiocinando Archiepiscopus! I. Nonnisi natis passim occasionibus Apostolos ad scribendum accessisse, nec vero Scripturas integrum esse credendorum catechismum, alibi demonstravimus (d). Quid igitur mirum, si de cultu erga Virginem eædem siluerint, præsertim quum ex Tridentino (e), *bonum, atque utile sit Sanctos invocare, ac colere, non autem ad salutem necessarium?* Ceterum, si probe advertamus, nec apud Scripturas ipsas (f), nec potissimum in primis etiam Ecclesiæ sæculis (g), luculenta obsequii, quo Fideles semper Deiparam prosequuti sunt, vestigia deesse videntur. II. Adludit certe Tillotsonus ad illud Epiphânii (h), ubi Collyridianos vrgens, negat eis Virginem esse adorandam. Sed non vidit, Epiphanium contra eos ita scripsisse, qui *latria* cultu Deiparam venerabantur. Nimirum *απο της κολλυριδος*, h. e. *a torta panis*, Collyridiani dicti fuere, eo quod in ea hæresi mulieres statò quodam tempore, Virgini in sella curuli

sc-

sedenti, tortas, & placentas, in illius honorem, tamquam Deæ, offerebant. Quod contra Deipara, si adorationem, seu latriam excipias, omni præterea honore adficienda sit, idem eodem tempore Epiphanius fatetur (i): ita quamvis Maria vel optima fuerit, ac sancta, & honore dignissima, non idcirco tamen adoratione prosequenda. Et inferius: Maria in honore sit, Dominus adoretur (k). Certe si Cantuariensis ad concionem sese comparaturus Epiphanium naviter consulisset, non adeo turpiter contra veritatem declamasset (l)!

(a) Videte præsertim Natalem Alexandrum *Histor. Eccles. sec. I. Dissert. XXV.* contra Ioannem Dallæum.

(b) Ineptivit iam Anglus, vti adnotavimus *supr. pag. 275.* contra adorationem imaginum, in eo etiam dammandus, quod & ita priscam Anglorum fidem damnavit. Constat enim & Henricum VIII. quamvis schismaticum, huiusmodi tamen cultum retinuisse. Bossuetus *Histor. Variat. lib. VII. num. 26.* Constat Reginam Elisabetham, quæ invita Iconoclastis favebat, in Regia tamen Capella Crucifixi imaginem sibi adorandam reliquisse. Bossuetus *ibid. lib. X. num. 9.* Constat etiam Mariam Stuartam, natam e sorore primogenita Henrici VIII. veramque Angliæ heredem, quum e carcere, in quo XIX. fere annos iniuste detenta fuerat, falsorum rea criminum, ad mortem, manu Crucifixum gestans, duceretur, ita ad Protestantem quemdam, qui ea de causa ipsam iridebat, adfatam fuisse, sese Christum facilius corde conservaturam, quem tum manu, atque in oculis ferret; vt videre est apud doctissimum, amicissimumque Nonnottium, (a quo ad nos e Galliis gratissimæ datæ sunt litteræ), in *lib. Erreurs de Voltaire Tom. I. cap. 32.* Nuuc ecce Tillotsonus idem contra Deiparæ cultum impudenter invehitur. Sed non impune certe hinc abibit!

(c) *Supr. cit. Serm. XI. pag. 94. & seq.*

(d)

- (d) Tom. I. pag. 185. & seqq.
- (e) Sess. XXV. in Decret. de Purg.
- (f) Honor Virgini præstandus satis insinuat & a magnifica salutatione Angeli, & ab eximia gratulatione Elisabeth, & a conversione aquæ in vinum nonnisi rogante matre statim facta in Cana Galilææ, & a singulari matris eiusdem a Christo moriente apud Ioannem commendatione, &, quod caput est, a crebra vocabuli *matris Iesu* in iisdem Scripturis usurpatione.
- (g) Sed apage hanc calumniam! Huiusmodi trium priorum sæculorum silentium obiecerat etiam Dallæus. Natalis *supr. cit. Diss. quæst. II. art. II. propos. II.* satis convincit, ostenditque eum cultum ab Apostolis, & a priscis Patribus traditum fuisse, ac propagatum: quo pacto Ephesina Synodus, quæ sæc. V. habita est, Virginem *θεοτοκον, Dei matrem*, prædicans, priorum se fidei sæculorum conformavit. Ceterum quod sæc. III. nondum provento, Deipara a Fidelibus coleretur, habes a Iustina virgine, quæ, quum eius pudicitiam adpeteret magica arte Cyprianus, adhuc paganus, *την παρθενον Μαρίαν μετῴσα βουδυσσάτι παρθενα κινδυνεύουσαν*, h.e. *Virginem Mariam supplex obsecravit, ut periclitanti virgini suppetias ferret*, teste Nazianzeno *Orat. 18. in S. Cyprianum num. 19.*
- (h) *Hæres. 19. contra Collyridianos.*
- (i) *Cit. hæres. 79.*
- (k) Quam vero illustrius, & magnificentius gloriam Virginis prædicarit Epiphanius, si qui desideret, adeat eundem *hæres. 78.* & ipsius Orationem *de laudibus Mariæ.*
- (l) Duplicem præterea Epiphanii textum passim opponunt imaginum otores. Alter est ex *Epist. ad Ioan. Hierosolym.* vbi is narrat, se per vicum quemdam Dioceseus Hierosolymitanæ transeuntem, velum, in quo imago depicta erat, conscidisse. Cui argumento multipliciter satisfacit Iuenin *Dissert. VI. quæst. XIV. de Christi adorat. cap. IV. art. 5. Obiect.*
2. vbi

z. ubi Vasquesii sententiam quoque adducit, opinantis de imagine profana Epiphanium loquutum esse. Alter est ex *Epist. ad Theodosium Imp.* ubi imagines nec in Ecclesiis, nec in privatis ædibus habendas esse probavit. Verum huiusmodi *Epistolam*, aut *Librum*, tamquam falso Epiphanio adscriptum, in Nicæno II. *Act. VI. Tomo V. (Actio VI. in sex Tomos, seu Sessiones distributa fuerat)*, constanter reiecerunt.

C A P U T X.

De Ecclesiis Christianorum

§. I.

Antiquitas, nomina, & vetus forma Ecclesiarum describitur.

Ecclesiarum vocabulo hoc loco *ædes sacra* designantur, quo Fideles ad Religionis functiones rite obeundas conveniunt (*a*). Apostolorum tempore eas extitisse, patet ex Paulo (*b*): *primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos. Et iterum (c): numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent?* Satis ex priscis Scriptoribus id etiam probavit Bellarminus, qui quatuor præterea ex causis a Christianis Ecclesias ædificatas fuisse adnotavit, ad maiorem de maiestate Dei excitandam ideam, & venerationem, ad faciliorem populi instructionem, ad certiore fundendarum precum exauditionem, & ad commodiorem orandi facultatem (*d*). Atque id sub tempore etiam Ethnicorum Imperatorum verum est, ut evincit Baronius (*e*), præcipue ex eorum Edictis de Christianorum Ecclesiis demolendis, quæ ab Eusebio memorantur (*f*). Porro va-

riis

riis passim nominibus Ecclesias donatas fuisse nullus dubitat. Frequentiora in antiquis monumentis occurrunt *Oratoria*, *Dominica*, *Basilica*, *Apostolea*, *Martyria*, cet. (g). Quod formam denique Ecclesiarum pertinet, eæ, sub Principibus potissimum Christianis, vel navi similes, vel ad crucis instar, vel rotundæ, vel ad octoedri speciem ædificabantur, adeo ut exterior facies Occidentem, interior, seu Sanctuarium, Orientem spectaret. Partes interiores erant *Narthex*, sive *serula*, oblongæ scilicet figuræ, qui poenitentibus, audientibus, catechumenis, gentilibus, energumenis patebat; *Navis*, in binas dissecta partes, in quarum inferiore *prostrati*, in superiore *consistentes*, & communicantes Fideles detinebantur, quæ propterea *Ambo* dicebatur, ab *αναβαίνειν*, *adscendere*, eo quod ad eam per gradus adscenderetur; & *Sanctuarium*, seu *Bema*, h.e. *Tribunal*, quod cancellis, vel velo cingebatur (h), in cuius medio Altare positum erat, post quod thronus episcopi, & subsellia sita erant presbyterorum. Quæ suprema *Sanctuarii* pars, ceteris inaccessa, *Apsis* dicebatur. Iamvero partes Ecclesiarum exteriores erant *Vestibulum*, quod per *Atrium*, seu *Implurium* ab Ecclesia ipsa dividebatur, porticibus septum; *Baptisterium*, in quo ablutiones fiebant; *Secretarium*, seu *Diaconicon*, in quo a diaconis pretiosa Ecclesiæ servabantur; & *Pastophoria*, seu ædificia quædam ad utrumque Ecclesiæ latus constructa, in quibus reliquæ Eucharisticæ reponebantur.

(a) Hoc sensu *Ecclesia* accipitur *Deuter. XXIII. 1.*
Iudic. XX. 2. *Judith. VI. 21.*

(b) *I. Ad Corinth. XI. 18.*

(c) *Ibid. v. 22.*

(d) *Lib. III. de cultu Sanctorum cap. 4.* Vide quoque
Van-Espenium Iuris Eccles. Part. II. tit. XVI. cap.
1. num. 3. & seqq.

(e) *Annal. Eccles. ad an. 57.*

(f) *Histor. Eccles. lib. VIII. cap. 1.*

(f)

(g) A vocabulo attamen *Templi Christiani* primitus abstinuere, ne confunderentur cum Gentilibus, qui ea adpellatione utebantur, ut locum sacrificiis, & cultui Deorum destinatum significarent. Occurrunt præterea voces *Matrices*, *Cathedrales*, *Baptismales*, & *Capella*, conditoria scilicet, in quibus Sanctorum reliquiæ adservabantur, & de quibus multa apud Scriptores antiquitatis.

(b) Van-Espenius *ibid.* num. 35. & seq.

§. II.

Viroque iure ad adificandam Ecclesiam episcopi consensus requisitus. Certe ad illius erectionem causse.

Non solum autem Canones, sed leges Imperiales, conscientiam, veniamque omnino Episcopi requirunt ad novæ Ecclesiæ constructionem. Ita Chalcedonenses Patres (a), & Iustinianus (b) statuerunt, ac postea sequentes Imperatores, Synodique, ut probe advertit Van-Espenius (c), confirmarunt. Ceterum novas exadificandi Ecclesias non una legitima causa est. I. Si *populus ita numerosus sit, ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo (d)*; licet ex sola causa incrementis populi, non novam Parochiam erigendam, sed potius veteris Ecclesiæ Rectores cogendos esse constituerit Tridentinum (e), sibi tot sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum. II. Si imminens periculum sit, ut ex communicatione leproborum, aut alio morbo laborantium, reliqui Fideles inficiantur. Tunc enim illis permissum est, ut Ecclesiam cum cæmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant presbytero (f). III. Si episcopus in Parochia sua, h. e. intra propriæ Dioceseos fines, *monasterium forte*

forte construere ... & pro suis magnificare voluerit sepul-
turis. Tunc enim novam etiam constituere Ecclesiam
poterit, & propriis eam redditibus ditare teneretur (g).
IV. Si novum monasterium extruatur. Necessè namque
est, ut ex consensu episcopi adiuncta illi quoque Eccle-
sia erigatur (h). V. Denique, (quod tamen facilius
vsuvenire solet), si ob locorum distantiam, sive difficul-
tatem, parochiani sine magno incommodo ad percipienda
sacramenta, & divina officia audienda accedere non pos-
sunt (i).

- (a) *Can. 4.*
- (b) *Novell. LXVII. cap. 1. & seq.*
- (c) *Iuris Eccles. Part. II. tit. XVI. cap. II. num. 3.*
- (d) *Trident. Sess. XXI. cap. 4. in Decret. de Reform.*
- (e) *Ibid. cit. cap.*
- (f) *Alex. III. in Lateran. III. Cap. XXIII. quod
refertur in Cap. quum dicat II. Extr. de Eccles. a-
dif. & repar.*
- (g) *Innoc. III. in Cap. Apostolica IX. Extr. de donas.
& Gratianus in Can. bonæ LXXII. & Can. religio-
sam LXXIII. caus. XII. quest. 2.*
- (h) *Concilium Chalcedonense supr. cit. Can. 4.*
- (i) *Tridentinum ibid. cit. loc. & Alex. III. in cap.
ad audientiam III. Extr. de Eccles. adif. & repar.
vbi novam Parochiam iubet Pontifex institui, etiam
invito alterius Rectore, quod & confirmavit Tri-
dentinum cit. loc. Alia autem insuper hoc loco ad-
vertamus. I. Quum iusta causa sit magnum incom-
modum Parochianorum, ut paullo ante dictum est,
sufficit ad novam erectionem huiusmodi incommo-
dum, etiam si haud nimia sit viarum longinquitas a
veteri Parochiali Ecclesia, II. Idem dicendum, si
periculum immineat, ut Parochiani sine sacramen-
tis decedant. Cuiusmodi eventum non expectandum
esse, sed præveniendum satius duxit S. Congregatio
apud Fagn. in Cap. ad audientiam III. Extr. de
Eccles. adif. vel repar. num. 17. III. Quid, si in-
ter*

ter Parochialem, & habitationem populi, flumen, aut torrens hiemali tempore intercedat, nec ponte, nec vado transiliendus? Tum etiam si modica sit distantia, iure ad novæ Ecclesiæ constructionem procedetur, quum *alternative* loquutum sit Tridentinum *ob locorum distantiam, sive difficultatem, vt supr. cit. Sess. XXI. cap. 4. IV.* Dictum, ex causa populi *numerosi* non erigendam Ecclesiam, sed sacerdotes potius ad sacramentorum ministrationem augendos. Sed quid, si angusta tum Ecclesia frequentiore postea populum amplius capere non possit? Locum esse novæ Ecclesiæ ædificationi tenet Fagnanus *cit. Cap. ad audientiam num. 18. V.* Si ad novam Parochiam erigendam reditus satis non sint, posse Episcopum beneficiorum unionem facere putavit S. Congr. apud Fagnanum *ibid. num. 33. VI.* Si ex fructibus ad matricem Ecclesiam pertinentibus, alia Parochia fundaretur, illa patrona efficitur; & si alius dotans accesserit, is etiam iulpatronatus adquiret. Fagnanus *ibid. num. 38.*

§. III.

Dedicatio proprie differt a consecratione. De eo mentio apud antiquos. Pauca adiiciuntur.

Dedicare proprie est *εγκαινίζειν*, seu *encaniare* (a), uti tradidit Augustinus (b): *encania festivitas erat dedicationis Templi. Græcè enim ναίων dicitur novum. Quodcunque novum aliquid fuerit dedicatum, encania vocantur. Iam & usus habet hoc verbum. Si quis nova tunica induatur, encaniare dicitur. Unde nihil aliud erat dedicatio Ecclesiarum, nisi earum per Religionis exercitia encaniatio. Qua in re differt a consecratione, quæ ad cæremonias, quæ tum adhibentur, potius pertinet (c). Quoniam vero templa consecrari simul, & dedicari consuevit, hinc utraque ea vox pro-*

promiscue usurpata est. Porro, nisi in summa necessitate, vetuerunt Canones in iis locis sacra peragi, quæ nondum fuerint consecrata, vel dedicata (*d*). Cuius quidem consecrationis meminerunt Athanasius (*e*), & Eusebius (*f*). Antiquitus etiam ad eiusmodi sollemnitatem vicini episcopi conveniebant (*g*); Synodos celebrabant, qualis fuit Antiochena, Ariano- rum tempore, sub Iulio Papa I. an. 340. dicta pro- pterea in *encaniis* (*h*); & Sermones habebant, cu- iusmodi plures extant apud Augustinum. Ex Ambro- sio præterea (*i*), & Paulino (*k*) accepimus, quod reli- quia etiam tum martyrum, saltem ex consuetudine Ecclesiæ Romanæ, adhibitæ sint. Qui denique ex iure novo in dedicatione Ecclesiæ ritus observentur, ha- bes ex Pontificali Romano. Duo hic præterire non li- cet. I. Dedicatione templi materialis, consecrationem spi- ritualem, qua Fideles in Baptismo initiantur, significat, adeo ut Baptismales cæremoniæ ritibus dedicationis Ec- clesiæ adprime respondeant. Vnde quemadmodum nec Baptismus, ita nec Ecclesiæ consecratio reiteranda est (*l*). II. Solus episcopus consecrare Ecclesias potest, nec id muneris simplici presbytero, licet sacra olea fuerint per ipsum episcopum benedicta, ille poterit delegare; quum huiusmodi facultas vni Romano Pontifici refer- vetur (*m*). Immo nec & Vicarius generalis, etsi Episco- pali Ordine insignitus, sine peculiari episcopi manda- to, ad Ecclesiarum, & altarium consecrationem po- test procedere (*n*).

(a) Inde apud Neapolitanos vox *incegnare*, quum primum res aliqua in usu ponitur.

(b) *Tract.* 48. *in Ioan.*

(c) Mazoch. *Dedicat. sub Ascia cap. I. num. 1. pag. 141.*

(d) Gratianus Can. *sicut X. Can. missarum XI. & Can. hic ergo XIII. Dist. I. de consecr.*

(e) *Apolog. ad Constantinum Imp.*

(f) *Histor. Eccles. lib. X. cap. 3.*

T 2

(g)

(g) Bellarm. *lib. III. de cult. Sanctor. cap. 5.* ubi plures eam in rem antiquos laudat scriptores.

(h) Magnificum Antiochiæ templum, quod *Domini-um autem* adpellarunt, inchoarat iam Constantinus, & absolverat eius filius Constantius. Occasione illius dedicationis per Arianum Imperatorem vocati episcopi, etiam ex Thracia, & Palæstina; & quidem 99. ut testatur Sozomenus *lib. III. cap. 5.* quorum 36. occulti erant Ariani, Attamen verum convocandæ Synodi consilium fuerat, ut Athanasium, Alexandrinæ Ecclesiæ restitutum, inde deturbarent. Quod favente Constantio, & contradicentibus vel in maiori numero Catholicis, obtinuerunt, & expulso Athanasio alium, (qui Gregorius Cappadox fuit, quique ab Alexandrino populo misere deinceps perivit), substituerunt. Quare non proprie Catholicorum, sed Hæreticorum fuisse conventum probavit Baronius ad an. 341.

(i) *Epist. IV. ad Felicem.*

(k) *Epist. X. ad Delpbinum Burdegalensem episcopum.*

(l) *Can. Ecclesiis XIX. Dist. I. de consecr.*

(m) *Bened. XIV. de Syn. Diæces. lib. XIII. cap. XV. num. 2.*

(n) *Bened. XIV. ibid. lib. II. cap. VIII. num. 2. Ex nos Tom. II. pag. 372.*

§. IV.

Quandonam reconsecranda, aut reconcilianda Ecclesia sit.

Huc alia spectant. I. Reiteratur consecratio, si dubia sit (a); si exusta Ecclesia iterum sit reedificata (b); aut si eiusdem collabentes muri fuerint restaurati (c). Nimirum si, parietibus tamen illis, ac mensa principalis altaris in sua extremitate modicam passam fracturam, cetera omnis Ecclesia destructa sit; tum nec eam, aut altare denuo esse consecrandum docuit Alexander

der III. (d). II. Aliquando tamen non reconfecratione, sed reconciliatione opus est, quum scilicet Ecclesia violatur, quod pluribus quidem modis contingere potest. I. *Per humani sanguinis effusionem (e)*. Requiritur tamen, ut vulnus nonnisi homini in Ecclesia exsistenti infligatur, non obstante, quod vulnerans extra Ecclesiam reperiatur; ut non paucæ guttæ sanguinis, sed effusio sequatur, videlicet in aliqua copia; ut percussio gravis fuerit, unde non censenda est violata Ecclesia, si ex auricula, vel naso, leviter vulnerato, magna vis sanguinis effundatur; ut crimen sit *notorium*; ut denique non casu, neque ex levi, sed gravi culpa læsio succedat. II. *Per homicidium*, quod tamen sit *notorium*; intra Ecclesiam commissum, etiam si nulla adsit effusio sanguinis (f), aut occisus domi inde suæ moriatur (g); & quo iniuria ni percusso, saltem sanctitati loci inferatur: unde si qui seipse in Ecclesia caderet, aut si iudex ibi aliquem capitis damnarret, illa enimvero violaretur. III. *Per humani seminis effusionem (h)*, nimirum *notoriam*, & illicitam, sive per voluntariam pollutionem, sive per carnalem copulam, etiam coniugalem (i). IV. *Per sepulturam hominis excommunicati*. Quare si contingat, quod per violentiam, aut alio is casu tumultatus sit, exhumari debet, dummodo corpus a ceteris Fidelium corporibus discernatur (k). Intellige tamen, si fuerit publice denunciatus, aut *notorius* Clerici percussor. V. *Per sepulturam hominis infidelis (l)*. Quod tamen non est accipiendum de infante cum matre in utero eiusdem mortuo. Foetus enim cum parente sua vnum quasi corpus censendum est. VI. Quum hæc ita sint, duo adnotamus. Primum est. Polluta Ecclesia non creditur pollutum etiam cœmeterium, nisi sit contiguum. Contra vero polluto cœmeterio, nullo modo Ecclesia, quamvis contigua, polluitur. Quinimmo si pariete medio duo iungantur cœ-

metetia, ne violato quidem vno, alterum etiam violaretur, licet de vno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus (m). Alterum est. Si Ecclesia, iam consecrata, polluta sit, a solo Episcopo reconcilianda est; neque is simpliciter presbytero hanc veniam delegare potest, etiam si aqua ab episcopo benedicta adhiberetur (n). *Dist. I. de consecrata*. Si enim Ecclesia, quae violata est, benedicta tantum antea fuerit, tum per simplicem sacerdotem cum aqua benedicta poterit reconciliari (o).

- (a) Can. Ecclesiae XVII. Dist. I. de consecr.
- (b) Can. Ecclesiae XIX. *ibid.*
- (c) Omnes huiusmodi reuerendae consecrationis modos examinat Benedictus XIV. in Constit. iam inde an. 1756. consecrationem Ecclesiae Bononiensis, quam rexit, deliberaturus. Et quoniam ob factas restaurationes templum illa de novo erectum videbatur, ad consecrandam eam delegavit Card. Malvetium Epist. tibi praeceteris eod. an. 1756.
- (d) Cap. ligneis VI. Extr. de consecr.
- (e) Cap. proposuisti IV. Cap. si Ecclesia X. Extr. de consecr. Eccles. & Cap. si Ecclesiam vnic. eod. tit. in VI.
- (f) Arguunt id Doctores ex eo, quod in Can. si motum XVIII. Dist. I. de consecr. & in cit. Cap. proposuisti dicitur homicidio violari Ecclesiam, sed tacetur, an cum sanguinis effusione, necne. Quod & notavit Glossa in cit. Cap. si Ecclesiam verb. sanguinis.
- (g) Quid, si qui foris percussus intra Ecclesiam decedat? Non pollui eandem dicendum est.
- (h) Cit. Cap. si Ecclesia X. Extr. de consecr. & cit. Cap. si Ecclesiam vnic. eod. tit. in VI.
- (i) Solent excipere Doctores casum, nempe si coniugum longo abhinc tempore in Ecclesia fortasse cohabitent, & in gravi periculo incontinentiae fuerint.
- (k) Innoc. III. in Cap. sacris XII. Extr. de sepult.
- (l) Can. Ecclesiam XXVI. Dist. I. de consecr.

(m)

- (m) *Supr. cit. Cap. si Ecclesiam vnica. eod. tit. in VI.*
 (n) Greg. IX. in Cap. *aqua IX. Extr. de consecr.*
 Nimirum, (vt advertit Van Espenius *Iuris Eccles.*
Part. II. tit. XVI. cap. IV. num. 23.); huiusmodi
 sollemnis templi materialis reconciliatio sollemnem
 illam pœnitentium reconciliationem refert, quæ olim
 per episcopos fiebat.
 (o) Greg. IX. in Cap. *si Ecclesia X. Extr. eod. Et*
Bened. XIV. de Syn. Diœces. lib. XIII. cap. XV.
num. 2.

§. V.

Multa ad reparationem, sepulturam, & cultum Eccle-
siarum spectantia congeruntur.

Ultimo loco diversa sunt; quæ admoneamus. I. In
 Hispania tres in partes, in cetero Occidente reditus Ec-
 clesiastici in quatuor plerumque sæc. VI. dividebantur,
 ita tamen vt vna *fabrica* Ecclesiæ cederet (a). Quum
 autem divisio huiusmodi exolevisset; quorum, quæso,
 impensis reparanda (b) Ecclesia est; si nulli specia-
 les reditus in id sint destinati? Tenentur sane bene-
 ficiarii (c); commendatarii; pensionarii (d); posses-
 sores decimarum; etiamsi non sint beneficiarii (e);
 Canonici; si ad restaurandam Cathedrali episcopus
 cum maiore parte Capituli consenserit (f); patroni;
 etque omnes; qui *fructus aliquos ex dictis Ecclesiis pro-*
venientes percipiunt; aut in illorum defectum; etiam
 parochiani (g). II. Immunitate locali; seu iure *asili*
 gaudent etiam Ecclesiæ; de qua inferius. III. Pa-
 rochialis Ecclesia, eiusve cœmeterium, proprius est se-
 pulturæ parochianorum locus. Consentaneum enim
 semper visum est; vt vbi quis sacramenta vivis per-
 cepit; ibi apud eandem matricem Parochiam habeat
 sepulturam (h). Quum autem; relaxata antiqua di-
 sciplina; Fidelibus sepulturam etiam extra Parochiam

sibi eligendi facultas concessa sit ; huic nihilominus incolumē semper ius *quarta funeraria* (i) Canones conservarunt (k). Sed de hac etiam re alibi fusius (l). IV. In Basilicis, Collegiatis, Ecclesiis quibuscumque, & Oratoriis, sub pœna excommunicationis quidquam cani non potest, *præter verba ex Breviario, vel Missali Romano in Officio de proprio, vel communi, pro currenti cuiusque diei festo, vel quod a S. Scriptura, vel a S. Patribus non sit desumptum* (m). V. Quominus capsæ cadaverum, sursum a terra elevatæ, in Ecclesiis ponantur, prohibitum est (n). VI. Vetantur Clerici, Missæ Episcopali inservientes, sub excommunicationis pœna, tus, aut pacem Gubernatoribus, laicisque Officialibus prius offerre, quam ipsi episcopo sollemnia celebranti (o). Quinimmo Vicario, & Provisorio Urbis Veronæ tus non a Canonico, sed a Mansionario dandum esse statutum fuit (p). VII. Magistratus, & iudices sæculares, si divinis officiis intersint, non possunt in presbyterio sedes Canonicorum occupare (q) ; aut in aliis sedibus cum iis in presbyterio morari, & a Diacono adstantē, incensum, librum Evangeliorum ad osculandum, & osculum pacis petere (r). VIII. Tapetes, pulvinaria, sedilia præferri nequeunt mulieribus, & poni in Ecclesiis, etiam Regularium, præcipue ubi exponitur Sacramentum (s). Præterea omnibus cuiuscumque gradus, exceptis Regalibus personis, deferre sibi strata cum pulvinaribus interdictum est. Secus cessandum a celebratione divinatorum officiorum ; Rectores Ecclesiarum id permittentes ipso facto excommunicationem incurrunt ; & Ecclesia ipsa pro interdicta censenda est (t).

(a) Van-Espenius *Iuris Eccles. Part. II. tit. XVI. cap. V. num. 2. & seq.*

(b) *Reparari* dicuntur ædes, quæ vetustate, seu (vt ait Papinianus in *L. domus* 58. *D. de legat. I.*), *etatibus* collabuntur. Porro, vt id addimus, ex coctis late-

lateribus immortales fere ex sunt, vixque indigent reparatione. Quæ vero communiter ex nostrate cemento eriguntur, modo, vbi opus est, passim reparantur, ad duo, & tria sæcula conservantur. Refert sane Vitruvius *lib. II. de Architect. cap. VIII.* parietes, ex sententia sui temporis Architectorum *non posse plus quam annos octoginta durare*. Quod tamen hodie non verum experimur, fortasse quod Vitruvius de parietibus duplici domino communibus loquatur, qui certe erant minoris crassitie. Vnde idem *cit. cap. leges publicæ non patiuntur maiores crassitudines, quam sesquipedales, constitui loco communi*. Consentit Cuiacius *Obser. lib. XVIII. cap. 38.*

(c) Cap. *quicumque I.* & Cap. *quicumque IV. Extr. de Eccles. edif. & repar.* Porro in Italia, Insulisque adiacentibus provisi de beneficiis Ecclesiasticis non adfectis, seu reservatis S. Sedi, tenentur *solvere, aut respectively deponere mediam annatam* pro fabrica propriarum Ecclesiarum; exceptis beneficiis Ecclesiæ Beneventanæ, & iis, quæ in illis Diocesisibus sita sunt, in quibus proprius fundus est destinatus ad reparationem fabricarum. Bened. XIII. Const. *pius an. 1724.*

(d) Gonzalez *Comment. in cit. Cap. I. num. 7.*

(e) Van-Espenius *ibid. num. 5. & 11.*

(f) Cap. *ex parte IV. Extr. de his, quæ fiunt cer.*

(g) Trident. *Sess. XXI. in Decret. de Reform. cap. 7.*

(h) Van-Espenius *Part. II. tit. XXXVIII. cap. 3. num. 2.*

(i) Occasione inhumationis in alia aliqua Ecclesia, solebant Fideles partem etiam bonorum suorum eidem donare. De oblationibus huiusmodi statutum fuit, ut pars tertia, vel quarta, Parochiali Ecclesiæ vindicaretur. Quæ, quantacumque hodie sit pro regionum consuetudine, *quartæ nomine nuncupatur*.

(k) Cap. *nos instituta I. Cap. relatum II. Cap. quum super VIII. Extr. de sepult.* Tum Cap. *quum quis II. de sepult. in VI. & Clement. dudum II. §. verum tit. eod. de sepult.*

(l)

- (d) *Tom. IV. seq. vbi de iis, qui Ecclesiastica sepultura privantur.*
- (m) *Alex. VII. Constit. pia an. 1657. quam confirmavit Innoc. XII. in Edict. la Santità an. 1692.*
- (n) *Pius V. Const. quum primum an. 1566.*
- (o) *Leo X. Constit. ad aures an. 1520.*
- (p) *Clemens VIII. Constit. ex debito an. 1593.*
- (q) *Clemens VIII. Constit. Romanum an. 1604.*
- (r) *Urbanus VIII. Constit. alias an. 1639.*
- (s) *Paulus V. Constit. pro parte an. 1608. qua facultatem tribuit episcopo Gratiatensi pœnas Regularibus, non obediensibus; pro arbitrio infligendi.*
- (t) *Clemens XI. Constit. proposito an. 1701.*

C A P U T XI.

De monasteriis, aliisque locis piis.

§. I.

Contra monasticam, ac regularem professionem, impiorum Philosophorum, & Helvetii præsertim, indigna declamatio.

REbus Ecclesiasticis monasteria etiam, aliaque loca pia, quæ vulgo dicunt, non incommode ad-censentur. Quanta autem philosophica libertate in monasticam, ac regularem professionem, homines, male de Religione meriti, nostro hoc præsertim tempore ferantur, & debacchentur, nemo est, qui ignorat. Videlicet monachorum, & Regularium omnium institutionem, non a Religionis amore, sed a Romanorum Pontificum artibus, ac vafritie, non a colendæ pietatis, sed ab amplificandæ dominationis studio derivant; & paucorum vitia universo corpori vindicantes, nec temperatum bonorum usum ab intemperato abusu distinguentes, instituti sanctitatem diminuerent, pie-

pietatis exercitia ridere , personas tamquam imperio noxias odisse, Christianos Principes ad earum malevolentiam excitare , Romanæque Sedi, quæ talibus ad sua vbique commoda vtatur ministris, turpiter detrudere non desistunt. Ab vnus Helvetii , de quo superius (a), rabie, ceterorum, quæso, rabiem discite. Sic ille (b): *o Papistes! examinez quelle fut en tous les siècles la conduite de votre Eglise! Eut-elle intérêt d'entretenir garnison Romaine dans tous les Empires, & de s'attacher un grand nombre d'hommes! (c'est l'intérêt de toute secte ambitieuse).* Elle institua un grand nombre d'ordres Religieux; fit construire, & rentrer un grand nombre de monasteres; eut enfin l'adresse de faire soudoyer cette milice Ecclesiastique par les nations même où elle l'établissoit. Et paullo infra (c): *il est de Royaumes Catholiques où l'on compte à peu près quinze mille couvents, douze mille prieurès, quinze chapelles, treize cents abbayes, quatre-vingt-dix mille prêtres employés à desservir quarante-cinq mille paroisses; où l'on compte en outre une infinité d'Abbés, de Séminaristes, & d'Ecclesiastiques de toute espece... Leur dépense suffiroit à l'entretien d'un marine, & d'une armée de terre formidable.* Nimirum quid a Philosopho expectes, totius humanæ gentis magistro, Paganorum Religionis, tamquam Iulianus alter Imperator, amico, Ecclesiæ Christi osore? Certe nos, pro instituti huius ratione, ita graviter, breviterque pertractationem hanc expediemus, vt vos cum bonis civibus, de Religiosorum ordinibus bene sentire, & cum rei Canonice peritis, monachorum, & regularium omnium exordia, officia, munera, privilegia, & quidquid omne de iis per Canones statutum est, simul bene calere possitis.

(a) Pag. 275. & seq.

(b) Tom. I. lib. de l'homme Chapitre XII. pag. 61.

(A Liege an. 1774.).

(c) Ibid. Chapitre XIV. pag. 67. & seq.

§. II.

§. II.

Origo, progressus, & principales monachorum Ordines recensentur.

Vt antiquiora omittamus (a), circa an. 253. fu-
rente persecutione Deciana, auctoribus Dionysio A-
lexandrino, & Gregorio Thaumaturgo, Fideles, sive
in Thebaidem, sive in Ponti solitudines recedere
consueverunt. Adeo autem aliquibus illic iucunda fuit
vita, vt, pace Ecclesiæ postmodum reddita, ad priscos ii-
lares remeare noluerint. Inter ceteros eminere Pau-
lus, qui *auctor*, & Antonius, qui *illustrator* solitariae
vitæ a Hieronymo nuncupatur (b); & cuius vivendi
institutum Athanasius, Patriarcha Alexandrinus, in
sua Ecclesiæ Clerum transferre curavit. Antonio Pa-
chomius Abbas successor fuit, sive adiutor, qui pri-
mus communem monachorum vitam, & cœnobia
instituisse dicitur (c). Porro duplex præcipue genus
monachorum fuit. Alii *monachi*, seu *solitarii* proprie
dicti, qui sub nullo certo præposito, regulis quibus-
dam ab Antonio constitutis addicti, in suis quisque
cellis ab hominum procul consortio vivebant; quos
propterea Iustinianus (d) *απαχρηταί*, h. e. *discedentes*,
& *ἡσυχασταί*, h. e. *quiescentes* adpellavit. Alii *cœnobita*
erant, qui in communi viventes regulam quamdam
sub proprio Abbate, seu cœnobiarcha, aut Archiman-
drita profitebantur, qui ab Imperatoribus Arcadio,
& Honorio *synodici* dicuntur (e). Vtriusque autem
vitæ solitudinem, & communitatem conciliare studuit
Basilius, qui & cœnobia, & ab iis non procul cel-
lulas quasdam ædificavit, in quas discedentes actio-
nem contemplatione temperarent (f). Quanta autem
per ea circiter tempora multitudo virginum nedum
virorum, monasticam vitam coluerit, ex antiquitatis
monumentis satis adparet (g). Iamvero Athanasius,
Aria-

Arianorum artes declinaturus, Romam se contulit, & vitam Antonii, quam eo adhuc vivente conscripserat, Romanis auribus insinuans, ad amorem eos solitudinis excitavit. Accessit deinde Hieronymus, qui exemplo, & scriptis monasticam Philosophiam promovere non destitit, ad cuius professionem, Marcellam, omnium primam illexit. Inde ortæ virgines *Ecclesiastica*, quæ scilicet paternis ædibus degentes, a parentibus, vel ab Ecclesia alebantur; & *monastica*, quæ propriis laboribus communem vivebant vitam. Ex Italia huiusmodi institutum alio migravit. A Martino Tironensi in Gallias, & ab Augustino in Africam, ut alibi observavimus (*h*), in vestum est (*i*). Atque inde etiam plurimæ monachorum, & sanctimonialium familiæ paullatim in Occidente adparuere, ut tot essent fere regulæ, quot extructa monasteria. Tandem circa annum 529. Benedictus ad Casinum Montem sese recepit, & regulam tradidit, quam ceteri insequentes, in varias licet scissi Congregationes, per orbem propagarunt; adeo ut Basilius in Oriente, Benedictus in Occidente, monasticæ vitæ parentes, & auctores potissimum habendi sint. Præterea sæc. XI. quum sæde laxaretur Ecclesiastica disciplina, plures Clerici severiorem Augustini disciplinam amplexi fuere, quibus in Lateranensi Basilica locus tributus est, unde *Canonici Lateranenses* adpellati. Ex iis Ordo Prædicatorum natus subinde est, auctore S. Dominico ad abigendas Albigensum hæreses, & mores concionibus reformandos; quem Ordinem Innocentius III. in Lateranensi IV. an. 1215. probavit. Paulo post Christi, & Apostolorum exempla sequutus D. Franciscus de Assiso, novum Ordinem, qui paupertatis professionem coleret, introduxit; quem, vna cum instituto familiæ Dominicanæ Honorius III. an. 1223. confirmavit. Tum monachi quidam, quos in Monte Carmelo an. 1185. B. Bertoldus ad exemplum Eliæ instituerat, qui

quibusque B. Albertus Patriarcha Hierosolymitanus regulam Basilianam observandam dederat, Romam venire. Quo vivendi instituto ab eodem Honorio an. 1226. comprobato, Ordo Carmelitarum emerfit. Demum an. 1276. complures quidam eremitæ, erronei, & vagi, ad Augustini regulam amplectendam ab Alexandro IV. inducti fuere, unde Ordo eremitarum Augustinianorum originem traxit. Atque hi quidem hodie quatuor sunt Ordines Mendicantium, qui Regularium nomine veniunt (k). Quæ porro inde sive monachorum divortia, diversæque familiæ processerint; quæ varia Clericorum, & Ordinum militarium instituta, sub certis votis, & regulis passim ad nos usque enata sint, non est huius loci enumerare. *Indicem Chronologicum* recensuit Ioannes Doujatius (l).

(a) *Ascetæ* apud Paganos ii dicebantur, qui severiorem vitam ad Philosophiæ regulas *exercebant*. Id enim Græce sonat *ασκησις*, scilicet *exercitationem*. Porro tribus fere prioribus Ecclesiæ sæculis *Ascetæ* etiam fuerunt, tum sane viri, tum virgines præcipue, quæ ad Christianæ vitæ *exercitationem* severe incubuerunt. Verum numquam ii proprie *monachi* extitisse dicendi sunt, quippe qui, rigidam quamvis, nec in solitudine tamen, nec in communi, (quæ utraque in re monastici instituti ratio sita erat), vitam transigebant).

(b) *Epist. XXII. ad Eustoch.*

(c) Papebroch. in *Acta Sanctor.* die 14. Maii.

(d) *Novel. V. cap. 3.*

(e) In L. *addictor* 6. C. de *Episc. aud.*

(f) Loca huiusmodi cellis interspersa, perinde ac *plateæ* quædam essent, aut *vici*, proprie *lauræ* dicebantur. Dufresn. in *Glossar.* verb. *laura*.

(g) Basilii *Serm. de instit. monach.* & Chrysostomi *Homil. VIII. in Matth.*

(h) *Tom. II. pag. 351.*

(i) Thomassinus de *Vet. & Nov. Eccles. discipl. Part. I. lib.*

I. lib. III. cap. XII. num. 6. & seq.

(k) Hinc in libris Decretalium titulus *de Regularibus transeuntibus ad Religionem*.

(l) Ad calcem lib. V. Prænot. Canonic.

§. III.

Monasteria ab urbibus principio aberant, & monachi tum laici erant, tum nihil rerum immobilium possidebant. Haud ita hodie certis de causis.

Antequam ad alia pergamus, aliqua advertatis oportet. I. Procul a rumoribus, & hominum frequentia monasteria primum erigebantur, etiamsi inibi sanctimoniales morarentur (a). Basilius in finitimis Ponto urbibus ea ædificavit, ut orthodoxorum monachorum opera ad tuendos ab Ariana hæresi cives uteretur. Sensim eo exemplo mos idem obtinuit. Adde, ne hostium incursibus solitaria loca paterent, & ut civitates ipsæ ex pientissimorum cœnobarum præsentia aliquid inde caperent emolumenti. II. Ex primæva sui institutione monachi nonnisi laici erant. Vnde Hieronymus (b): *monachus non decentis, sed plangentis habet officium. Alia monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor*. Pluribus autem de rationibus fieri potuit, ut ad sacros Ordines aliquando promoverentur, si scilicet monasterium ab Episcopali, aut Parochiali Ecclesia abesset; si frequenti admodum monachorum multitudine scateret; aut si ita e re esset Ecclesiæ, ut qui inter monachos pietate, doctrinaque præcellerent, inter Clerum adscicerentur (c). III. Perpetuis exercitationibus erant mancipati. Vnde victum labore manuum quærebant (d); nec quid sibi proprium quisque habebat; vestitu viliori (e), præsertim pallio (f), utebantur; tonsuramque, quæ poenitentium insigne erat, ferebant (g). Contra fama

eorum sanctitatis, vndique diffusa, reditus, & fundos ipsi comparavit, certantibus Christianis, propria eis bona, vtpote pauperibus, in redemptionem peccatorum, elargiri, ipsisque Principibus, eosdem concessione etiam feudorum locupletare (b). Hodie ex Tridentino (i), omnibus monasteriis, & domibus tam virorum, quam mulierum, & mendicantium, exceptis domibus fratrum S. Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, immobilium possessio permissa est.

(a) Chrys. Homil. VIII. in Matth. συλλογὴς παρθεναί, choros virginum memorat apud Ægypti solitudines; & Hieronymus Epist. XVI. ad Princip. apud agrum, Romæ suburbanum, feminas ad asceticam vitam transigendam secessisse testatur.

(b) Lib. adversus Vigilant. Et Epist. V. ad Heliodorum monach.

(c) Selvaggius Antiq. Christ. lib. I. Part. II. cap. XIII. §. 5.

(d) Binghamus lib. VII. Origin. Eccles. cap. III. §. 10.

(e) Discipulis Pachomii peculiare fuisse vestes videntur, duriores licet, de quibus Cassianus Collat. in S. Pachomii Abb. regul. Monachi vero Occidentales indumentum, nihil ab usu alienum, nigrum licet, habuere. Cueullam, ac tunicam, quæ rusticorum vestes erant, suis permisit Benedictus. A sæc. circiter X. varietas vestium cœpit. In Oriente adhuc nigræ vestis usus univèrsim perseverat.

(f) Pallium vestis erat philosophorum. Eo amictu gravitas, probitasque morum designabatur. Monachos adpellatos etiam philosophos adparet ex Theodoro Hystor. Eccles. lib. IV. cap. 28.

(g) Tondebantur monachi, ut a sæculi civibus fecernerentur; non radebantur, ne Isis sacerdotibus, quibus huiusmodi mos erat, adsimilarentur.

(b) Muratorius Dissert. LXVII. Antiqu. Italic. med. ævi sæc. VIII. & seqq.

(i) Sess. XXV, de Regular. cap. 3.

§. IV.

§. IV.

Plerique monachi esse prohibentur. Quædam de monastica professione.

Nec vero omnibus ad monasteria aditus patebat. Prohibebatur enim curialibus (a), iisque, qui patriæ administrationem tenebant, nisi possessiones suas cum aliis dividerent, qui eorum vice publica munera sustinerent (b); militibus, nisi vel stipendia confecerissent, vel Divales litteras obtinuissent (c); servis, nisi ex domini voluntate (d); filiisfamilias, nisi petitorum parentum venia (e), quamvis id utrisque conceperit Iustinianus, ut vel invitis dominis, aut patribus, monasticam ii professionem amplecterentur (f); & conjugatis, nisi mutuo utriusque consensu, ut de Paulino, episcopo Nolano, & Tharasia vxore traditur (g); aut ni saltem in sæculo remanens, votum emitteret castitatis (h). Quod si vero nullus inter coniuges usus fuerit Matrimonii, tum certe alteri, altero etiam repugnante, monasticam vitam sequi liceret (i). Quod præterea ad professionem spectat, plura hic advertenda. I. Eam vel *expressam* esse, vel *tacitam* superius docuimus (k). Hæc tamen per sollemnem tantum, & *expressam* professionem, quæ a publico tabellione præsentem in publicum etiam instrumentum redigitur, monachus quis constituitur; nec *tacita* amplius admitti videtur. II. Ex Tridentino ad professionem religiosam pro utroque sexu annus decimus sextus exactus requiritur, sub pœna nullitatis actus, ut monuimus (l). Nihil autem Concilio adversari eorum Ordinum statuta, quæ maiorem ætatem ad profitendum requirunt, respondit S. Congregatio (m). III. Quoniam monachus perpetua est pœnitentia, merito pro altero Baptismo monastica professio reputatur (n).

Tom. III.

V.

(a)

- (a) Ita dicebantur, qui municipii, vel curiæ officiis addicti administrationem publicæ pecuniæ, curam horreorum civitatis, annonæ exactionem, iudicium decretorum executionem, aut alia huiusmodi, (quæ refert Gothofredus in Paratitlo *tit. I. de Decurion. lib. 12. Cod. Theod.*) habebant.
- (b) Valentinianus, & Valens *L. LXII. lib. XII. tit. 1. Cod. Theodof.*
- (c) Nota est lex Mauriti, quæ milites a monachatu absterrebat, & quam Gregorius M. sapienter agens apud Imperatorem, deinde temperavit, adhortans episcopos, ne milites, nisi qui a publicis rationibus essent expediti, cum præmissa præterea triennali probatione, in monachos admitterent. *Greg. M. lib. VIII. Epist. V.*
- (d) Conc. Chalcedon. *Can. 4.* & Valentinianus III. *Novel. XII. ad calcem Cod. Theodof.*
- (e) Gangrense an. cir. 324. *Can. 16.* anathema inflixit iis, qui sub pietatis specie parentes desererent.
- (f) *Novel. V. cap. 2.* Et *L. 55. C. de episc.* Quid, si servi furtorum, aut aliorum criminum erant rei? Potestatem dominis fecit, ut intra triennium possent eos ad se revocare. *Cit. Novel. V.*
- (g) Mutuo consensu, & quum nec periculum est incontinentiæ, suo se iure privant invicem coniuges.
- (h) *Cap. præterea I. Extr. de convers. coniugat.*
- (i) *Cap. verum II. Extr. eod.* Et *Cap. ex publico VII.* bimestre a contractis nuptiis datur utrique coniugi ad deliberandum de meliore statu, nec interea alteruter ad matrimonialem copulam adigi potest.
- (k) *Pag. 265.*
- (l) *Cit. pag. 265.*
- (m) Apud Fagnanum in *Cap. nullus I. Extr. de Regular. num. 15.* Immo Pius V. *Constit. illa nos an. 1568.* minoribus Conventualibus S. Francisci prohibuit, ne novitii ante annum XIX. profiterentur.
- (n) Concilium CPolitanum III. *Can. XL.* monachi professionem *benedictionem gratiæ* vocavit. Hieronymus Blesillam, quæ quatuor ante mensibus professæ fuerat,

rat, secundo quodammodo propositi baptismo purgatam, ad Cœlites commigrasse adfirmavit *Epist. XXV. ad Paulam*. Et Iustinianus *Novel. V. in Præfat.* per monachalem vitam omnem quidem humanam maculam detergi testatus est,

§. V.

Triplex profitentium votum. Aliqua de peculiis, & vitalitiis adnectuntur.

Professus triplicis voti, h.e. obedientiæ, castitatis, & paupertatis, reus præcipue fit (a). I. *Obedientia* id secum fert, ut deposita propria voluntate a Superioris nutu monachus omnino dependeat (b) in iis, quæ nec divinæ legi, nec regulæ adversantur. Parendum autem *sine mora, non tepide, & hilariter* (c). II. Ex voto *castitatis*, non turpes solum carnis voluptates, sed Matrimonium ipsum regularibus prohibetur. Sane antiquitus communione Ecclesiæ privabantur, si ii nuptias adtentassent (d), licet ipsæ validæ fuissent (e). Procedente tempore pro invalidis statutæ (f). Quo spectat illa Innocentii III. sententia (g): *abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est adnexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*. Intellige, non quod Christi Vicarius, cui quæcumque solvendi potestas data est, non posset, ob summum Reipublicæ bonum, monachum a votis paupertatis, aut castitatis dissolvere; sed quod nequeat per dispensationem efficere, ut monachus proprium, aut uxorem habeat, atque interim vere monachus perseveret. Nimirum ita monachatus *essentialia* intrinsece sunt huiusmodi vota, ut sine illis monachalis status evanescat necesse sit (h). III. Ex voto *paupertatis* nihil proprii possident monachi, utpote qui omne rei dominium abiecere. Quare labore manuum, ut diximus, primum vivebant, &

collectos inde fructus in communitalis vsum conferebant. Hodie siue ex statis redditibus, siue ex Fidelium stipe alantur, ne iis quidem, quæ ad vitam sunt necessaria, tamquam propriis, ex Tridentino (i) vti possunt. Et I. quidem siue bona immobilia sint, vel mobilia, cuiuscumque qualitatis. II. Licet quovis modo ab eis acquisita fuerint. III. Nec etiam nomine Conventus. IV. Nec quoque si in vsumfructum, vel vsum, administrationem, aut commendam acceperint. V. Vfus denique mobilium ita ipsis permittitur, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat; nihilque superflui in ea sit; nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. VI. Ingenio insuper paupertatis non solum præbendæ quædam proprie adversantur, h. e., certi redditus cuique Officio adnexi (k); sed etiam pecunia, h. e. pusilla pecunia, quam labore, parsimonia, aut donatione partam monachi seiunctam habeant a rationibus monasterii, inque proprios vsus convertant (l); tum & annuæ quædam præstationes, vulgo vitalitii, vel livelli, quas a consanguineis pacta conventionione accipiunt, & quibus, prout opus est, vtuntur (m).

(a) A peculiaribus tamen Institutis, peculiaria vota emittuntur, ut a Trinitariis votum redimendorum captivorum; a Clericis Regularibus, serviendi infirmis, animam agentibus, etiam tempore pestis; a Fratribus caritatis S. Ioannis, ministrandi infirmis in hospitalibus; a Somaſchis, orphanos ad pietatem, & litteras informandi; & sic porro; de quibus nihil hic.

(b) Religiosis nec velle, vel nolle est. Cap. si religiosus XXVII. de elect. in VI. Nec contra obedientiæ votum præscribi potest, quantumcumque extra monasterium degatur. Fagn. in Cap. sicut XVII. Extr. de Regular. num. 6.

(c) Regul. Benedicti, cap. V. Quare immane quantum a men-

in mente Canonum, & regulari observantia alienum est, ut obedientiam professi, iussa Superiorum, duriora, ac viribus maiora reputantes, graviter ferant, aut ad alios provocando declinent. Potius tum expediet propriam imbecillitatem, Maioribus suis patienter patefacere, iisque, si mandatum præterea vrgent, alacriter obedientiam præstare, quam Veteres *cæcam* dixere, eo quod quis, proprio arbitrio aliud suadente, de suis viribus desperans, sperans contra in divinum subsidium, potissimum pareat.

(d) Chalcedon. *Can.* XV.

(e) Van-Esp. *Iur. Eccl. Part. II. tit. XIII. cap. IV. num. 3.*

(f) *Supr. pag. 261.*

(g) In *Cap. quum ad VI. Extr. de statu monach.*

(h) Adite Fagnanum in *cit. Cap. quum ad*; vbi num. 43. & seqq. hanc late discutit quæstionem, responderque momentis S. Thomæ in alia omnia abeuntis 2. 2. quæst. LXXXVIII. art. 11.

(i) *Sess. XXV. de Regular. cap. 2. Clemens VIII.* Constitutionem edidit nullus omnino an. 1599. pro reformatione regularium, qua mentem Tridentini *cit. cap.* pluribus explicavit. Videte etiam Fagnanum in *Cap. monachi II. Extr. de statu monach. num. 67. & seqq.* vbi in eam rem multa edisseruit.

(k) Divisio bonorum monasterii in *mensam* Abbatis, & *mensam communem* a sæc. XII. repetit Thomass. *de Ver. & Nov. Eccl. discipl. Part. III. lib. II. cap. XXVI. num. 4.* Exemplo Superiorum Officiales partem quisque suam a communi mensa separatam inde voluere.

(l) *Cap. monachi II. Extr. de statu monach.* Neque ad id venia suffragatur Abbatum, ut late probat Fagnanus in *cit. Cap. monachi num. 50. & seq.* Opponunt quidam tamen verba *cit. Cap.* vbi dicitur: *qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum.* Sed de pecunia ibi sermo est, quam Officiales nonnisi ex concessione Superiorum, & ad nutum amovibiles, solent administrare.

(m) Origo *livellorum* a paupertate monasteriorum, & a pietate consanguineorum repetenda videtur. Quum enim tœderet, liberis, & propinquis necessaria ad vitam parce a monasteriis ministrari, mos paullatim inolevit, vt professionis tempore consanguinei fidem darent, sese annuam profitenti præstationem præbitturos, qua incommodis monasticæ vitæ quodammodo occurreretur. Consensere Præpositi monasteriorum, parsimonix amore. Sed vitæ communis observantia labefactata inde est. Quæsitum aliquando fuit a S. Congregatione, liceretne vtriusque sexus regularibus quosdam sibi annuos redditus habere pro sui sustentatione. Et responsum, nihil proprii possideri posse, sed quidquid acquiritur, statim Superioribus tradendum, qui prius necessitatibus illius, cuius intuitu comparatum est, tum in monasterii vsum reliqua impendent. Bened. XIV. *de Syn. Diœces. lib. XIII. cap. XII. num. 20.* Ceterum quantacumque hac in re restituendæ communis vitæ sit difficultas, puta, quod detrectarent postmodum consanguinei annua suis subsidia largiri; quod etiamsi consentirent ingressuri regulares, dissentirent certe, qui inibi iam tum vivunt; & quod deficientibus humana vice certis monasteriorum redditibus, in incommodioris vitæ periculum incurratur; ea semper est Ecclesiæ mens, vt servetur perfecta vitæ communio, vbi viget, inducatur, vbi non obrinet, si felix tamen exitus sperari possit. Bened. XIV. *ibid. num. 21.* Itaque si qui contrarii irrepsere abusus, nonnisi relaxationes voti paupertatis sunt, solaque tolerantia excusari possunt. Illud autem, ne in votum peccetur, omnino requiritur, vt regularis, quamcumque sibi pecuniam, si ve consanguineorum donationibus, si ve proprio labore adquisierit, illico in communem monasterii arcam inferat, e qua ex Superiorum consensu passim capiat, parato interea animo, vt si ita ferant monasterii rationes, ea libere ab ipsis Superioribus possit impendi. Bened. XIV. *ibid. num. 21.*

§.VI.

§. VI.

Monachi omnino episcopis primum subiecti . Eorum exemptiones, quoad spirituale quoque regimen, ab sæc.

XII. Eadem deinde ex Tridentino temperata.

Præterea quantumvis ab Abbatibus monasteria regerentur, illorumque maxima esset potestas in monachos (a), semper ea tamen civitatis episcopo omnino subiiciebantur (b). Sequutis temporibus, sive ut quieti suæ, ac disciplinæ observantiæ consulerent monachi; sive ne episcoporum quorundam immoderatis, aut etiam simoniacis gravarentur exactiõibus (c); sive quod bonis adfluentes, ampliorem adpeterent libertatem; privilegia, & exemptiones exquisiverunt. Quare tum libera Abbatum electio, tum rerum temporalium administratio concessa iis fuit. Numquam tamen ab ordinaria episcoporum potestate erant immunes (d); etiamsi monasteria sub tutela essent Sedis Romanæ. Ab sæc. XII. exemptiones, quoad spirituale etiam regimen, obtinuerunt, contra quas tantopere Bernardus declamavit (e). Quæ quidem adeo deinceps increvere, ut a Tridentinis Patribus merito fuerint temperata. Et I. sane regulares extra monasterium degentes, si deliquerint, ab Ordinario loci, tamquam Sedis Apostolicæ delegato, corrigi possunt, & puniri (f). II. Si qui in claustris degentes, *notorie* populo scandalum præbeant, monente episcopo, a Superiore puniendi sunt. Alias in illos animadvertendi facultas episcopo est, tamquam Romanæ Sedis delegato (g). Quum autem Superiores delinquentem huiusmodi monachum extra episcopi Diocesim impunitum dimitterent, præcepit Clemens VIII. omnibus Ordinum Præpositis, sub pœna privationis officii, ut infra præscriptum ab episcopo terminum, reum, ubicumque is fuerit, castigarent (h). III. Monasteria, quibus

animarum cura adnexa est, in iis, quæ ad dictam curam, & sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, visitationi, & correctioni episcopi, in cuius Diœcesi sunt sita, immediate subiiciuntur (i). IV. Idem dicendum de iis, quæ sub immediata Sedis Apostolicæ, vel Regum protectione, nec visitationem haberent, nec se in Congregationes erexerunt (k). V. Si in illis vero, quæ commendata dicuntur, regularis observantia non viget, posse ea quotannis ab episcopo visitari alibi adnotavimus (l). VI. Regulares in Ecclesiis suorum Ordinum, antequam prædicare incipiant, tum veniam e Superioribus obtinere, tum cum ea *personaliter se coram episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere*: in Ecclesiis vero non suorum Ordinum, *ultra licentiam suorum Superiorum*, etiam episcopi licentiam impetrare tenentur (m). Ceterum omnino prohibitum, ut *secularis, sive regularis, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente episcopo, prædicare præsumat* (n). VII. Vetantur regulares, confessiones *secularium, etiam sacerdotum, audire*, sine venia episcoporum (o). VIII. Tum censuras, & dies festos, quos in Diœcesi episcopus præceperit, in Ecclesiis etiam suorum Ordinum, servare (p); tum ad publicas processiones accedere adstringuntur regulares, etiam monachi, *iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt* (q).

- (a) Deni monachi vni parebant, qui *decanus*; centeni vero alteri, qui *centenarius* dicebatur. Omnes tamen Abbatibus, aut Hegumenis, sive Præsidibus subiiciebantur, quorum erat divina officia administrare, disciplinam regere, in delinquentes animadvertere, tum corporalibus, tum spiritualibus pœnis, puta, Eucharistiæ, sacrorumque prohibitione, & vero etiam excommunicatione; quæ tamen non censura erat Ecclesiastica, cuius infligendæ laicus, (cuiusmodi plerumque erant Abbates), incapax est, sed
- Ca-

Canonica quædam poena , ad exemplum auctorum ? Porro ius sedendi, suffragiique Abbatibus in Provinciali Synodo CPolitana sub Flaviano an.448. datum fuit.

- (b) Chalcedon. *Can. 4.* & Iustinian. *Novel.V. cap.1.* & IX. *Novel. LXVII. cap. 1.* tum *Novel.CXXIII. cap. 21.* Porro Thomass. *de Nov. & Ver. Eccles. discipl. Part.1. lib.III. cap.XXVI. num.1.* & seqq. causas enumerat , ob quas monachi episcopis suberant, quod hi scilicet Ecclesiæ illos genuerint, quod monasteria fundarint, quod ipsos alerent, quod vivendi regulam dederint, & præsertim quod in omnem Christi gregem divinitus auctoritate fulgerent.
- (c) Thomassin. *ibid. cap. XXIX. num.13.*
- (d) *Cap. quum & III. Extr. de privileg. & Cap. auctoritate IV. eod. in VI.*
- (e) *Epist. XLII. & CLXXX. ad Innoc. Papam, tum lib. III. de Confid.*
- (f) *Trid. Sess. VI. cap.3. in Decret. de Reform., & Bened. XIV. Constit. Pontificia an.1746.*
- (g) *Trid. Sess. XXI. cap. 8. in Decret. de Reform.*
- (h) *Constit. suscepti an. 1596.*
- (i) *Trid. Sess. XXV. de Regular. cap.11.* Huc facit *Constit. firmandis an.1745.* quam *Tom.II. pag.327.* laudavimus, & qua Bened. XIV. multa resolvit. Potiora sunt. I. quod potest episcopus in Ecclesiis regularium conferre Confirmationem, etiamsi non sint Parochiales. II. quod in Parochialibus potest visitare ipsas Ecclesias, & inquirere de Parocho regulari. III. quod si removendus est, episcopus eum consentiente Superiore removeat. IV. quod a visitatione exempta sunt ea loca, in quibus vel Abbates iurisdictionem habent quasi Episcopalem cum territorio separato, vel Generalis Ordinis residet. V. quod non sit tamen exempta Parochialis, subiecta monasterio, ubi residet Generalis.
- (k) *Tom. II. pag.336. ex Trid. cit. Sess. XXV. cap.8.*
- (l) *Tom. II. pag. 335. ex Trid. Sess. XXI. in Decr. de Reform. cap. 8.*

(m)

- (m) Trid. Sess. V. in Decret. de Reform. cap. 2.
- (n) Trid. Sess. XXIV. in Decret. de Reform. cap. 4.
- (o) Trid. Sess. XXIII. in Decret. de Refor. cap. 15.
- (p) Trid. Sess. XXV. de Regulat. cap. 12.
- (q) Trid. *ibid.* cap. XIII.

§. VII.

Multa ad regulares spectantia monentur.

Multa huc faciunt, quæ sparsim constituta reperiuntur. I. Quoniam in finem spirituales coalescunt monachi, vetitum est ab ingressuris in monasterium, aut profitentibus temporalia accipere (a), nisi spontanea fuerit oblatio, aut loco sit alimentorum (b). II. Daturi nomen vitæ monasticæ solebant præmature sese rebus suis abdicare, eas vel monasterio, vel pauperibus, vel consanguineis donantes. Ne ita autem in sæculo pauperes viverent, adigebantur quodammodo, ut professionem emitterent. Eorum libertati consuluit Tridentinum (c), statuitque, ne quælibet renunciatio, aut obligatio (d), antea emissæ, etiam iurata, vel ad pias causas, valeret, nisi cum licentia episcopi, sive eius vicarii fiat, intra duos menses proximos ante professionem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi sequuta professione. III. Licet regularibus ab Ordine laxiore ad arctiorem transitum facere, petita, licet non impetrata, Superioris sui venia; etiamsi religiosi, unde discessio paratur, Apostolicum habeant privilegium, ne, postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis, arctioris etiam religionis obtentu, transire (e). Notandum tamen, quod in dubio, utrum quis velit ad Ordinem arctiorem, an laxiorem ex caritate, an temeritate transire, Superioris iudicium est requirendum, ne forte angelus sanna in lucis angelum se transformet (f). Porro Men-

di-

dicantibus, nisi ex venia Pontificis, transire interdictum est ad alios Ordines non Mendicantes, sub poena excommunicationis ipso facto a recipientibus, & receptis incurrenda, excepto Ordine Carthusiano (g). Causa tantum infirmitatis, ex indulgentia Sedis Apostolicæ, licebit alicui ad laxiorem Ordinem transmigrare (h). IV. Intra quinquennium tantum a die professionis, permittitur regulari causas vis, metusve, aut ætatis, coram Superiore suo, & episcopo loci proponere. Nec potest interea habitum dimittere; secus, ad adlegandam quamcumque causam non admittitur, tamquam apostata punietur, nulloque Religionis privilegio iuvabitur (i). V. Vetantur monachi Parochialibus Ecclesiis præesse (k); non autem regulares. Nam, ut inquit Innocentius III. (l), *et si a sanctorum monachorum consortio non putentur seiuncti, regula tamen inserviant laxiori*. VI. Vetitum est, mulieribus sæcularibus sub poena excommunicationis, ne cuiuscumque privilegii, aut facultatis prætextu, monasteria regularium ingrederentur (m). Idem confirmavit Benedictus XIV. revocavitque facultates omnes a Congregatione Cardinalium, Legatis e Latere, & Nuntiis retro concessas, exceptis tantum mulieribus consanguineis, & adfinibus institutorum, & fundatorum, quibus dumtaxat devotionis causa in eorum monasteria ingredi permisit (n). VII. Ut restitueret disciplinam regularem, suppresserat Innocentius X. parvos Conventus, præcipiens ut ad maiores Conventus, quibus ea bona adplicanda essent, fratres revocarentur (o). Tum ut episcopo subiacerent Conventus cuiuscumque Ordinis, qui quacumque ex causa sex religiosos, h. e. quatuor sacerdotes, & duos laicos alere non possent, pariter decrevit (p).

(a) Nicænum II. Can. 19. Cap. *quum in VIII.* & Cap. *de hoc X. Extr. de simon.* Cap. *monachi II. Extr. de statu monach.* tum & Extravag. comm. *sanæ in vinea* Cap. I. *de simon.* (b)

(6) Nonnisi usu receptæ fuisse videntur *dotēs*, seu certæ pecuniariæ portiones, quæ ab ingressuris in monasterium exiguntur. Christianus Lupus *Not. in Can. XVIII. Nicæni II.* vt a simoniaca eas labe excuset, quoddam esse ipsas transactionis genus putat, quæ inter monasterium, & consanguineos monialis intercedit; quum ex Iustiniano monasterium in locum monachorum succedat, si vel parentes eorum intestati decedant, vt habetur in *L. officiales 4. C. de Episc. & Cler.* aut si ipsi quidem monachi, quibus filii non sint, ante ingressum in Religionem, de rebus suis minime disposuerint, vt est in *Novel. CXXIII. cap. 38.* Verum hæc Lupi sententia nihil adridet Van-Espenio *Iur. Eccles. Part. I. tit. XXVI. cap. 2. & 3.* Benedictus XIV. de *Syn. Dioces. lib. XI. cap. VI. num. 1. & seqq.* improbens severitatem Van-Espenii, sequitur opinionem S. Thomæ 2. 2. *quest. C. art. 3. ad 4.* praxim S. Congregationis, & statuta S. Caroli Borromæi in Synodo Mediolanensi I. an. 1565. & in Mediolanensi II. an. 1569. statuitque simoniacum esse, si quid pro ingressu in Religionem, tamquam pretium, exigetur; non vero si pro sustentatione personæ, quæ monasterium ingreditur. Nec quid contra facit monasteria ditiora esse, quum propter ingruentes necessitates, & casus inopinatos plerumque ad inopiam redigantur. Duo tandem advertit Pontifex. I. Quod præter dotem nulla alia pecuniæ summa a puellis extorqueatur in commodum monialium, serveturque omnino, quod Urbanus V. in *cit. Extravag. comm. sane cap. I. de simon.* vtriusque sexus regularibus prohibuit, ne iis in occasionibus, quoscumque pastus, prandia, seu cænas, pecunias, iocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda, directe, vel indirecte petere, vel exigere quoquo modo præsumant. II. Quod prohibenda non sit ab episcopo dotis constitutio, licet interdum expediat eam imminui, aut

aut in quibusdam circumstantiis etiam remitti; contra vero semper modus imponendus sit sumtuosis adparatibus, musicis concentibus, ac comestationibus, quæ potius sæculi pompam, & luxum sapere videntur.

- (c) *Seff. XXV. de Regular. cap. 16.*
- (d) Intellige de dispositionibus irrevocabilibus inter viros, & beneficiorum renunciationibus, quæ futuræ professionis causa emitterentur.
- (e) *Cap. licet XVIII, Extr. de Regular.*
- (f) *Cit. Cap. licet.*
- (g) Martinus IV. in Extravag. comm. *viam ambitiosæ cap. I. de Regular.*
- (h) Fagnanus in *Cap. dilecti XV. Extr. de renuntiat. num. 37.*
- (i) Trident. *Seff. XXV. de Regular. cap. 19.* Et Bened. XIV. *Constit. si datam an. 1748.* ubi modum ostendendi invaliditates professionum explicavit, & declaravit.
- (k) Lateran. III. *Can. X. Cap. monachi II. & Cap. quod Dei V. Extr. de statu monach.*
- (l) In *cit. Cap. quod Dei.*
- (m) Pius V. *Constit. regularium an. 1566.* & Greg. XIII. *Constit. ubi gratiæ, an. 1575.*
- (n) *Constit. regularis an. 1742.* Qua propterea revocata est Constitutio Pii V. *deceat Romanum an. 1570.* ubi in sollemnibus festis, ob ingentem populi frequentiam, per apertam claustrî portam processionaliter ingredi, & recto tramite ad Ecclesiam pergere, mulieribus concesserat.
- (o) *Constit. instaurandæ an. 1652.*
- (p) *Constit. ut in parvis an. 1654.*

S. VIII.

Potiora de monialibus indicantur.

Monachis accedunt moniales (a) quas a primis usque Ecclesiæ sæculis monasticam coluisse vitam superius

rius diximus (b). Missis omnibus, quæ in hoc argumentum dici possent, principaliora hæc sunt. I. Sub anathematis poena, non sunt ea quomodocumque cogendæ, *præterquam in casibus in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscumque Religionis, vel ad emittendam professionem.* Nec vero sub eadem poena, a voluntate veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine iusta causa sunt impediendæ (c). II. Puella ad habitum regularem non admittenda est, nisi maior duodecim annis sit (d); nulla autem erit professio, si ante decimum sextum annum expletum emittatur (e). Tum vero ante habitus susceptionem, tum præcipue ante professionem, ab episcopo, vel eius vicario, aut alio ab eis deputato, virginis voluntas exploranda est, *an coacta, an seducta sit, an sciat, quid agat.* Adpropinquante demum tempore professionis, Abbatissa ante mensem episcopum certiores facere tenetur (f). In die velationis monialis confessa, & epulo Eucharistico refecta, plenariam indulgentiam lucratur (g). III. Monialium monasteria validissimis septa fuisse munitionibus accepimus, ne hostium, impiorumque hominum incursibus paterent; e quibus tamen plerumque egredi nefas non erat. Bonifacius VIII. perpetuam indixit clausuram, quam infringi prohibuit quacumque *ratione, vel causa, nisi forte tanto, & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari* (h). Cuius Constitutionem iam Tridentinum confirmavit, iubens per episcopos, *ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari* (i); tum Pius V. Tridentini vestigiis inhærens iterum comprobavit, addiditque minime esse in monasteria recipiendas Tertiarias, ni vota emittant, aut si clausuram nolint observare (k); tum Benedictus XIV. renovavit (l). IV. Eligenda est in Præpositam monasterii, non mi-
ner

non annis quadraginta, & quæ octo annis post expres-
sam professionem laudabiliter vixerit (m). Secus, vel
ab alio eiusdem Ordinis monasterio, vel ex iis, quæ
in eodem monasterio annum trigesimum excefferint, &
quinque saltem annis post professionem recte vixerint, e-
ligetur (n). Electio autem fiet per vota secreta, ita ut
singulorum eligentium nomina numquam publicentur (o).
Et quidem ab episcopo, vel alio Superiore, qui ele-
ctioni præest, ante cancellorum fenestellam vota singula-
rum audientur, vel accipientur (p). Abbatissæ porro
in Italia, Insulisque adiacentibus, ad triennium tan-
tum erunt in officio (q). V. Pariter statutum est,
ut præter ordinarium confessorum alius extraordinarius
ab episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno
offeratur, qui omnium confessiones audire debeat (r).
Quod si nolint peccata confiteri, tenentur nihilomi-
nus sese præsentare, ut monita salutaria recipiant, &
actum subiectionis exerceant (s). Repugnans monialis
punietur a Præposita, atque educanda eiicietur e mo-
nasterio. Quo tempore adest extraordinarius, ordina-
rius nullius ibi monialis audire poterit confessionem.
Demum expleto sive ordinarii, sive extraordinarii
officio, nemo eorum ad eadem monasteria pro au-
diendis confessionibus accedet, neque litteras, sine
speciali venia, a monialibus accipiet (t). Ceterum
ne ex defectu confessoriorum angustiis opprimantur
moniales, voluit Benedictus XIV. ut episcopi non
adeo difficiles sint pro concessione eisdem aliorum
confessoriorum (u). VI. In Italia, Insulisque adia-
centibus, Superiores regulares, semel in anno, pro
visitatione, ingredi possunt monasterium, cum vno
socio; cum duobus, si sit Superior Generalis. Visi-
tatori quatuor adsint moniales ex antiquioribus,
ceteræ erunt in Choro; nec enim, nisi ad crates,
fieri debet visitatio personalis. Si pluries intra an-
num ingredi opus fuerit, venia petetur ab episcopo
lo-

loci, qui & focium dabit (x). VII. Vt *expensæ* in diebus festis propriorum Ordinum, adsumptionis habitus, professionis, vel velationis, sint moderatæ, sæpius statutum est (y); ut propterea nec ante acceptationem, nec post dimissionem officiorum quidquam etiam a monialibus sit expendendum (z). VIII. Denique si monasteria a regularibus ad iurisdictionem transeant episcoporum, iisdem, quibus antea, gaudebunt adhuc privilegiis (aa). Iam vero confessarii, & capellani, Ecclesiarum monialium servitio addicti, de Sanctis, de quibus hæc Officium recitant, Missas possunt celebrare, sed tamen *cum Missali Romano, & de communi*, non vero *Missas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a S. Congregatione concessas* (bb).

- (a) Augustinus *lib. unic. de S. Virginit. cap. ult. num. 46.* dictas fuisse *sanctimoniales* adfirmavit, a sanctimonia scilicet, quam profitebantur.
- (b) *Pag. 300. & seq.*
- (c) *Trid. Sess. XXV. de Regular. cap. 18.*
- (d) *Trid. Sess. XXV. de Regular. cap. 17.*
- (e) *Trid. ibid. cap. 15.*
- (f) *Trid. ibid. cap. 17.*
- (g) *Bened. XIII. Constit. in supremo an. 1728.*
- (h) *Cap. periculoso unic. de stat. regular. in VI.*
- (i) *Sess. XXV. de Regular. cap. 5.*
- (k) *Constit. circa pastoralis an. 1566.*
- (l) *Constit. cum sacram an. 1741.* In Portugalliæ, & Algarbiorum Regno, sacræ virgines infirmitatis causa e monasteriis egressæ diu inde aberant, & tum per plateas incedere, tum & spectaculis interesse videbantur. Pontifex iubet intra quindecim dies ad monasteria eas regredi; secus, in poenas violatorum clausuræ ipso facto se incursum statuit.
- (m) *Trid. Sess. XXV. de Regular. cap. 7.*
- (n) *Trid. ibid.*
- (o) *Trid. ibid. cap. 6.*

(p)

- (p) Trid. *ibid.* cap. 7.
- (q) Greg. XIII. Constit. *exposcit* an. 1682.
- (r) Trid. *ibid.* cap. 10.
- (s) Clemens XI. Edict. *avendo* an. 1708.
- (t) Clemens XI. *cit.* Edict.
- (u) Constit. *pastoralis* an. 1748. qua confirmans *cit.*

Constitutionem Clementis XI. ut omnes scilicet sese extraordinariis confessariis sistant, ne qua inter ipsas suspicio oriatur, eam etiam extendit ad Communitates mulierum non velatarum, variaque præterea dubia resolvit. I. Deputatio extraordinariorum, si moniales subsunt episcopo, ad eum pertinet; si negligens erit, ad Cardinalem Pœnitentiarium. Quod si Superioribus Ordinum subiiciantur, ad eosdem; his non providentibus, ad episcopum loci Ordinarium. II. Si monialis ægotans, vel etiam sana, præter ordinarium, vel extraordinarium, alium etiam sibi præcetur confessarium, eidem ad consolationem concedendus est, sive ab episcopo, sive a Superioribus, quibus subest monasterium; immo sive regularis peratur, licet moniales subiectæ sint episcopo; sive sæcularis, etiam si regularibus. Qua in re rigor improbandus est, & insistendum præsertim exemplo S. Francisci Salesii, qui iis in occasionibus nihil se difficilem præbebat. III. Possunt ab episcopis in extraordinarios eligi etiam regulares, & a Prælati regularibus sacerdotes quoque sæculares. IV. Vbi extraordinarii suo defuncti sunt munere, ne accedendum quidem iis est ad claustra monasterii.

- (x) Alexander VII. Constit. *felici* an. 1664.
- (y) Alexander VII. Constit. *pro commisso* an. 1657, vbi voluit, ut solus cantus Gregorianus adhiberetur in Missa, & in Vesperis; neque commodato accipiat extranea argentea supellex, vel pecunia pro eadem erogetur, sed propriæ tantum usus fiat, sub pœna privationis officii Abbatissarum; atque ut celebrantibus ibidem sacerdotibus nec esculenta dentur, aut

Tom. III.

X

po-

poculenta ; Missæque sollemnes a Confessario dumtaxat cantarentur. *Cit. Alex.* Constitutionem Innocentius XII. Decret. *essendo* an. 1692. confirmavit , observantiam iurari ab Abbatissis , & notam impensarum exhiberi voluit episcopo , sub pœna suspensionis Ecclesiæ . Tum & Clemens XI. Edict. *la Santità* an. 1702. & alio Edict. *essendo molto* an. 1711. renovavit , iubens Abbatissis monendos propinquos monialium , ut hi ab immoderatis sese abstineant expensis.

(c) Clemens XI. Epist. Encyclica *la Santità* an. 1708. ubi , si secus fiat , monialem , quæ expendit , & Abbatissam , quæ permittit , privat voce activa , & passiva . Tum idem Pontifex alia Epist. Encyclica *essendo gionto* an. 1716. in virtute S. obedientiæ Decreta reintegravit , declaravitque non posse absolvi moniales , & Abbatissas , nisi ab Ordinariis . Quinimmo quum comperisset abusum huiusmodi in Neapolis monasteriis potissimum vigere , Epistolam Encyclicam *preme somnamente* an. 1716. ad Archiepiscopum dedit , ut pœnis spiritualibus , ac temporalibus , ab eo moniales absterret .

(aa) Clemens XI. Constit. *licet* an. 1714.

(bb) Clemens XI. Constit. *supplicantibus* an. 1717.

§. IX.

Quedam Voleeris , aliorumque Philosophorum criminationes contra monastica vasa institutum distuantur.

Restaret modo , ut de ceteris locis piis aliqua traderemus . Sed requirit veritatis amor ; ut quæ multa contra utriusque sexus regulares vulgo à sæculi Philosophis iactantur , paucis primum distuamus . Ea autem huc redeunt . I. Otiosum genus hominum id est , nihilque utile Reipublicæ , ad bonas artes , agriculturam , & commercium fovendum . II. Immo & satis perniciosum esse comprobatur , quoniam ex privatorum bonis & adfluit , & inolescitur . III. Nonnisi ut igna-

ignaræ plebi fucus fiat, cœlibatus claustralibus impositus est, Romanæ Sedis voluntate, Catholicorum Principum consensione; ex cuius voti religione humana soboles damnum experitur. IV. Litibus claustra sonant, nihil ut incitamenti ad virtutem habeant, plurimum vitiorum occultent. Ecquid monasteria omnia non extirpentur, regulares dissipentur, *monachi* nomen damnetur, & deleatur? Sed heus tu! Philosophum ratio, & tranquillitas decet: ira, & declamatio satis dedecet! I. Quisque sane officium Reipublicæ debet suum, sed alio alius modo, rusticus serendo, iudex iudicando, miles præliando, & claustralis discendo, docendo, benefaciendo. Nonne ex sui instituto recessus, lectio, silentium regularibus convenit? Quod si a censu bonorum civium non expungis Sapientes, qui in sæculo sibi, litterisque vnice vivunt; ecquid cupidos Christianam philosophiam *discendi*, profitendique, inde deturbes (a)? Nonne iis potissimum scopus est, ad pietatem, scientiasque, viam adolescentibus *docendo* præferre? Aut etiam neques, exultam ita iuventutem seminarium quoddam esse benemeritorum civium, qui manu, ingenio, mercatura, scriptis, deinceps proderunt Reipublicæ? Nonne, ut dicta omitamus, singularibus *benefaciendi* officiis erga patriam præstandis certi quique Ordines singulariter instituti, sive curandis infirmis, sive redimendis captivis, sive orphanis educandis (b)? II. Sint monasteria omnia ditiora, lautiora! Iure certe, quæ habent, adquisiverunt; nec effuse vero, aut negligenter, sed parce, diligenterque custodiunt. Non est contra optabilius, ut nostræ gentis homines abundantius vivant, habeantque, unde ceteri etiam alantur? III. Monachatus poenitentiae status est, & qui illum iamprimum sequuti sunt, a nuptiis omnino abstinere tenebantur. Quare nec ipsum Pontificem hac in re cum monacho dispensare posse superius diximus (c). Non itaque ut ignaris illuda-

tur, sed ut officiis monasticæ vitæ satis magisque fiat, regulares utriusque sexus ad coelibatum obstringuntur. Prodest vero, non obest societati, ut certo hominum generi coniugia interdican- tur, ne, distractis plus æquo familiarum patrimoniis, decor earundem, & opulencia Reipublicæ minuatur (d). Et vero quæ istæ querimonia est de monachis, quum ingens privatorum coelibum ubique numerus sit, nec inde humanæ stirpis decrementum timeatur (e)? IV. In quolibet agro, quamvis diligenter exculto, malæ semper innascuntur segetes! In qualibet bene morata urbe mali etiam cives versantur! Quid propterea mirum, si vel inter virtutis professores vitia adolescant? An perfectio status tollit infirmitatem naturæ? Ceterum, si acutum vides, personarum hæc sunt vitia, non Institutorum. Ecquid igitur monasteriorum dissectionem, & monachalis status eliminationem; monachorum vero ad regularum normam non desideres potius conformitatem?

(a) *Anti-Dictionnaire Philosophique* Tom. II. verb. *Religieux*.

(b) At enim quid utilitatis a plerisque eremitarum Institutis, ex quibus hi omnino sibi, nihil aliis vivunt? Certe si humanitatem spectes, tui similes sunt, tolerandi saltem, ni laudandi. Si civilitatem, cum iisdem sanguine, ac gente coniungeris. Si factum, consentiente etiam Principe exordium habuere suum. Si Philosophiam, excelsum animi præferunt, quæ Crates, alique olim Sapientes nuntium opibus miserunt. Si denique Religionem, insigne veritatis testimonium exhibent, qua moti, animum obedientiæ, corpus castimoniæ, se ipsos paupertati ultro manciparunt. Ad rem Antonius de Malvin Montazet, Archiepiscopus, & Comes Lugdunensis, genere, atque ingenio præclarus, qui in doctissima *Instruction Pastorale* Parr. II. §. XLIII. nonnisi ex vi, & prædicatione Evangelii, prodigiosas in Oriente solitariorum

tur-

turbas derivat. Dignum fane Opus, quod contra huius temporis *Incredulos* an. 1776. Gallice excusum, Neapoli in Italicam versum linguam, iterum lucem vidit!

(c) Pag. 307.

(d) Protestantium, & Anglorum multi, sæpe eorum sectæ incommodum hoc deplorant, quod sublati inter eos monasteriis, factaque promiscue omnibus matrimonii facultate, maximum hoc levandis familiis subsidium defecit. Attigit nuper hoc argumentum Cl. amicissimusque Hermannus Dominicus Christianopolus Ord. Præd. Theologus, & in Colleg. Germanico-Hungarico Canonum Professor, in gravi *Exercitat. de Ecclesiast. vitæ instituto* (Romæ an. 1778.), qua illud a communis vitæ, ac Societatis officiis minime alienum, maximeque contra utile esse, fusc, ornateque demonstrat.

(e) Digna est, quæ de hoc argumento Epistola legatur, quam monialis Soror Angela Annunciationis ad Volterium, nepotem suum, dedit. Inter alia hæc habet: *que voulez-vous à ces Religieuses, que vous vilipendez dans toutes vos brochures, & que vous peignez comme des esclaves malheureuses? Vous qui vous piquez d'être humain, pourquoi insultez-vous à leur infortune? Si elles supportent le joug avec résignation, on doit les admirer; si c'est avec impatience, il faut les plaindre, & non pas les insulter. Vous parlez sans cesse de faire du bien, & vous faites du mal; vous voulez soulager les infortunés, & vous aggravez le fardeau des malheureux. Et post multa: vous déclamez sans cesse contre des personnes, que vous supposez être malheureuses, ce la n'est pas humain; vous les injuriez, cela n'est pas noble; vous opposez sans cesse au tableau de leurs vertus celui des bienfaits que vous dites répandre sur les infortunés, cela n'est pas modeste. Videte cit. Anti-Dictionnaire Tom. II. verb. Religieuses. Nos cit. Epist. laudavimus etiam Tom. II. pag. 57.*

§. X.

De Seminariis, Hospitalibus, & laicorum Congregationibus quaedam delibantur.

Hactenus de monasteriis virorum, & mulierum. Pauca nunc de Seminariis, Hospitalibus, & Confraternitatibus addere animus est. I. Seminariorum institutio antiquissima est, eorumque eorum vestigium in Synodis Tolatanis elucescit (a). Sequentibus temporibus non adeo frequens ipsorum memoria occurrit, quod fortasse in monachorum scholis, aut apud Universitates Clerici instituerentur. Cardinalis Reginaldus Polus, ut Anglicano Clero, cui an. 1536. praeerat, caveret, inhiiores Clericos in Seminario sub certa forma educari statuerat (b). Tandem quantam huic operi adiecere operam Tridentini Patres, nemo ignorat. Nec enim voluerunt solum, ut in singulis Cathedralibus, Metropolitanis, Provinciis, unum, aut duo erigerentur Seminaria; sed & formam quamdam regiminis imposuerunt, & sustentationem ex redditibus mensae Episcopalis, Capituli, & quorumlibet beneficiorum Dioeceseos praescripserunt (c), facultatemque praeterea episcopis fecerunt valendi Seminario beneficia aliquae simplicitatis, cuiuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint. Etiam si beneficia sint reservata, vel adfecta (d). Quatamen in unione videndam, ne iura Romanae Sedis laedantur (e). Vtinam omnes hanc sibi curam potissimum darent episcopi? Certe ex Seminario Clerus, ex Clero populus reformaretur (f). II. Hospitalia, Graece *Ξενοδοχία*, *xenodochia*, aedes proprie erant suscipiendis hospitibus addictae (g); licet vulgo quomodolibet indigentium loca eo nomine veniant. Antiquitus illa existuisse, post pacem Ecclesiae redditam, satis constat (h). Postmodum adnexa fuisse, tum Cathedralibus, tum monasteriis, non dubitatur. Quod diaconi, vel subdiaconi,

eorum curam gesserint, tum eruitur ex Gregorio M. qui sæpe in suis Epistolis ea de re meminit, tum ex eo, quod Hospitalia, mutato vocabulo, *diaconia* etiam nuncupata sint. Et quidem nonnisi sub episcoporum vigilantia, ac potestate, quo pacto tum Synodi (i), tum Iustinianus sanxerat (k). Ceterum procedentibus temporibus exempta ab episcopis facta, & a laicis libere administrata, destitui passim, ac pessum ruere coeperunt. Tum Concilium Viennense (l), ac Tridentinum variis iterum decretis restituere curarunt (m). III. Sunt denique Confraternitates laicorum, quæ paullatim, ac vario tempore institutæ, sub certa quaque regula, variis pietatis operibus addicuntur. Tridentinum Hospitalia, Collegia, Confraternitates eiusmodi, & pia loca omnia, quocumque nomine nuncupentur, *etiamsi prædictorum locorum cura ad laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita*, episcoporum visitationi subiecit, exceptisque tantum ea, *quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia* (n). Sed de hac re in Regno iure Concordati vivimus, de quo alibi (o). Non hic omittendum, quod Clemens VIII. (p) constituit, requirendum scilicet consensum episcopi loci, in quo erigenda est Confraternitas.

(a) Tolet. II. an. 531. cap. 1. vbi Clericos in domo Ecclesiæ, sub Episcopali præsentia erudiri præcipitur. Et Tolet. IV. an. 633. cap. 23. vbi eosdem in uno conclavi atrii Ecclesiasticis disciplinis instruendos a probatissimo seniore statuitur.

(b) Bened. XIV. De Syn. Diœces. lib. V. cap. XI. num. 1. & seqq. de Seminariorum origine latius disputat.

(c) Sess. XXIII. cap. 18. Decret. de Reform.

(d) Ibid. cit. loc.

(e) Disputat hac de re Bened. XIV. de Syn. Diœces. lib. IX. cap. VII. num. 1. & seqq. Huc omnia redeunt. I. Non possunt vniri beneficia Seminario,

nisi prius facta fuerit aliqua detractio fructuum mensæ Episcopalis, Capitularis, & beneficiorum, etiam de iurepatronatus. II. Erectum fuerit iam Seminarium necesse est, non sufficit erigendum, statutique etiam sint Deputati, quos requirit Concilium. III. Non omnia beneficia, aut maior eorum pars, sed *aliquot* vniri possunt. IV. Quæ sunt *adfecta*, seu providenda a S.Sede, quoniam in mense Pontificis vacarunt, vnire non licet Seminario post vacationem, sed tamen possunt ante vacationem, quum tunc dubium sit, quo mense sint vacatura. V. Quare si *adfectio* isthæc sit indubia, puta, in persona familiarium Papæ, Cardinalium, Protonotariorum, aliorumque Apostolicæ Sedis Officialium, quorum beneficia, quocumque ii mense obierint, Pontifici reservantur; tum nec ante vacationem quidem ea poterunt vniri. VI. Non sustinenda vnio, si adpareat expectatum vnice fuisse tempus, quo beneficiarius proximus erat subeundæ morti, quam reipsa subiit in mense reservato; aut si constet, episcopum ne vnum quidem de beneficiis, quæ suo mense vacarunt, vnivisse, sed ad ea tantum animum intendisse, quæ Apostolico mense vacaverint. VII. Decretum Clementis VIII. declarans Urbanus VIII. Constit. *quamvis felix* an. 1642. sancivit, ne Cardinalibus episcopis quidem facultatem esse vniendi Seminario ante vacationem beneficia, quæ, si vivente Cardinali vacarent, non obstantibus reservationibus, aut *adfectionibus* Apostolicis, ad suam collationem pertinuissent. Verum Benedictus XIII. Constit. *credite nobis* an. 1725. episcopos Italiæ, Insularumque adiacentium, ad erigenda Seminarium adhortatus est, imposita taxa, non maiori quinque scutis, nec minori tribus pro quolibet centenariis, bonis Regularium, beneficiis omnibus, & Canonatibus; necnon concessa venia episcopis, si ea taxa non sufficiat, adplicandi illorum fabricæ vacatura *beneficia simplicia, cuiuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, etiam*

etiam iurispatronatus Ecclesiastici, vel quomodocumque adfecta, & dispositioni Sedis Apostolicæ reservata . . . Clementis VIII. ac Urbani pariter VIII. Constitutionibus . . . non obstantibus cet. Qua quidem Constitutione, Clementis, & Urbani Constitutiones revocatæ fuisse videntur. Sed tamen non poterunt episcopi hac in re iure suo uti per Tridentinum, nisi cetera omnia superius indicata præcesserint.

- (f) Deplorat Bened. XIV. de Syn. Diœces. lib. XI. cap. II. num. 6. infelicem hodiernorum Seminariorum statum. Tum num. 12. defectum reparari saltem desiderat, designato in Civitate, aut Diœcesi speciali Oratorio, quo omnes Dominicis diebus conveniant, bis saltem in mense Sacramenta percipiant, & ad modum catechismi instruantur.
- (g) Ita domicilia pauperum *πτωχοτροφεία*, *ptochotrophia*; infantum, *βρεφτροφεία*, *brefhotrophia*; ægrotorum, *νοσοκομεία*, *nosocomia*; orphanorum, *ορφανοτροφεία*, *orphanotrophia*; senum, *γεροντοκομεία*, *gerontocomia*; puerorum, *παιδοτροφεία*, *pædotrophia* dicebantur.
- (h) Iulianum Apostatam Imp. infideles monuisse legimus, ut Christianorum exemplo xenodochia construerent. Nazianzenus *Orat.* 3. Nosocomium a Fabiola Romæ excitatum tradit Hieronymus in *Epist.* 77. ad Oceanum de morte Fabiolæ. Et Theodoretus *Hist. Eccles. lib.* V. cap. 18. Placillam Theodosii coniugem laudat, quod xenodochiis inserviret.
- (i) Chalced. *Can.* 8.
- (k) L. omnem 42. §. 9. L. sancimus 46. §. 3. C. de *Episc. & Cler.*
- (l) Clement. II. de relig. domibus.
- (m) Sess. VII. cap. 15. in *Decret. de Reform. & Sess.* XXII. in *Decret. de Reform. cap.* 8.
- (n) Cit. Sess. XXII. in *Decret. de Reform. cap.* 8.
- (o) In nostris Iuris Neapolitani *Prælect.*
- (p) *Constit. quæcumque a Sede an.* 1604. qua modum præscribit, quem servare debeant regulares in erigendis

Con-

Confraternitatibus. Præter cetera, duo etiam monentur. I. Quod in eodem loco vna tantum alicuius Instituti erigatur Sodalitas. II. Quod confessarii Confraternitatum deputentur ab episcopo; si hæ autem aggregatæ sint alicui Ordini, deputantur illi a Superiore Ordinis simul cum episcopo.

C A P U T XII.

De bonis Ecclesiasticis, eorumque immunitatibus.

§. I.

Oblationibus, primitiis, decimis Clerici primum sustentabantur. Per œconomum bona Ecclesiæ episcopus administrabat. Multiplex ipsorum partitio.

IN postremo huius libri Capite de bonis, quæ Ecclesiæ ministerio, vel Ecclesiasticorum sustentationi addicuntur, agemus. Sane Apostolicis prioribus sæculis sponte a Fidelibus oblationes Ecclesiæ fiebant, frequentes adeo, lautioresque, ut inde indigentibus etiam succurreretur (a). Solebant autem sive ad altare deferri (b), ut triticum, eus, racemi, oleum; sive in episcopi domum, ut legumina, lac, volatilia, vestes, pecunia, aliæve res mobiles (c), quas scilicet, sæviante fortasse persecutione, pauperibus distribui, alio adportari, aut celari etiam liceret. Non enim, nisi a Constantini tempore, publice saltem, ac libere, immobilia, puta, hortos, prædia, ædes, Ecclesiæ donata fuisse comperimus (d). Potro suprema cura, dispensatioque bonorum Ecclesiasticorum penes episcopum erat, qui e communi Ecclesiæ arario in singulos dies, aut hebdomadam, vel mensem, Clericis ratione gradus, & laboris, pauperibus, viduisque, ratione egestatis, alimenta ministrabat. Vnde in antiquis

quis monumentis saepe mentio est *sportularum*. Vt quaecumque tamen infidæ administrationis suspicio effugeretur, œconomi, & præcipue Archidiaconi, quod alibi adnotavimus (e), opera utebatur; adeo ut in episcopum secus facientem, Canones animadverterent (f), & metropolitani in Ecclesiis Provinciæ suæ facultatem constituendi œconomos tradiderint (g). Ceterum administrationis ratio nonnisi episcopo ipsi, utpote Ecclesiæ moderatori, ab œconomo dabatur (h). Et aliquando etiam factum est, ut in Provinciæ Synodo dispensationis suæ episcopus rationem reddiderit (i). Tandem consuetudo, præsertim in Occidente, invaluit, ut totius census Ecclesiastici quatuor veluti partes fierent, quarum prima episcopo, altera Clericis, tertia egentibus, & quarta fabricæ impenderetur (k). In Hispaniis tres obtinuisse videntur, quarum episcopo una, qui inde pauperes, hospitesque alebat, altera Clericis, tertia ædificio, luminibusque Ecclesiæ reservaretur (l).

(a) I. ad Corinth. XVI. 1. & seqq. tum I. ad Timoth. V. 16. & seqq. necnon Eusebius *Histor. Eccles. lib. VII. cap. 5.*

(b) Nec a filiis inconsultis parentibus, nec a parentibus in damnum filiorum; neque a publicis pœnitentibus, a dissidentibus fratribus, aut viduarum, pauperumque oppressoribus, aliquid in sacrificii usum accipiebatur.

(c) Occurrit mentio apud Antiquos tum primitiarum, tum decimarum. I. Primitiæ fructuum offerebantur Ecclesiæ, ad agnoscendum Creatoris dominium, & ad Clericorum sustentationem. Passim de iis præsci Canones, ac Patres. Postmodum in desuetudinem abiit, nec vero nisi ex consuetudine locorum hodie præstantur. II. S. Thomas 2. 2. *quest. LXXXVII. art. 1. in corp.* putat decimas, quatenus sunt *determinatio* certæ partis exhibendæ ministris divini cultus, suis.

fuisse legem Mosaicam, ac iudicalem, proindeque adventu Christi cessasse; quatenus vero eis, qui divino cultui ministrabant ad salutem populi totius, populus necessaria victus ministraret, a ratione naturali descendere; sicut & his, qui communi utilitati invigilant, scilicet principibus, & militibus, & aliis huiusmodi stipendia victus debentur a populo. Primo Ecclesiæ tempore quum frequentiores, & liberaliores essent oblatiores, nulla de pendendis decimis Ecclesiastica lex requisita est. Tum & monita Patrum, & Canones Synodorum, & iura Decretalium acceperunt. Usque ad sæc. XIII. *prædiales* tantum perfolutæ sunt, ex prædiis vel urbanis, vel rusticis provenientes, sive *maiores*, ex vino, tritico cet. sive *minores*, ex leguminibus, oleribus cet. sive *novales*, ex fructibus agrorum recens excultorum. Cælestinus III. *personales* etiam induxit, edixitque ex rebus etiam, quas ex labore quisque suo comparaverit, pendendas eas esse, puta ex venatione, negotiatione, militia cet. Cap. *ex parte* XXI. Cap. *non est* XXII. Cap. *ex transmissa* XXIII. Extr. *de decim.* Et quidem deductis expensis in *personalibus*, non vero in *prædialibus*. Adde & his *mixtas*, quæ de utrisque participant, ut est pecorum scetus, lac, lana cet. Iamvero ad solutionem decimarum omnes primum obstringebantur; & sane Iudæi etiam, & Paganini, si prædiales essent decimæ. Cap. *de terris* XVI. Extr. *de decim.* Immo nec & ipsi monachi excludabantur. Cap. *commissum* IV. *ibid.* Iure Decretalium, & a Tridentino Sess. XXV. in *Decret. de Reform. cap. 12.* subtrahentibus, & impredientibus decimarum pensitationem, excommunicatio inflicta est. Hodie standum consuetudini locorum.

(d) Eusebius *Histor. Eccles. lib. II. cap. 35. & 36.*
Theodosius, & Valentinianus L. *si quis* 20. C. de *episc. & Cler.* Iustinianus *Novel. V. cap. 4.*

(e) Tom. II. pag. 364.

(f) Chalcedon. *Can. 25.*

(g)

- (g) Nicænum II. *Can.* 11.
 (h) Hieronymus *Epist.* 52. *ad Nepot.*
 (i) Synodus Antioch. I. an. 340. *Can.* 25.
 (k) Gregorius M. *lib.* III. *Epist.* II.
 (l) Bracarense I. an. 563. *Can.* 7.

§. II.

*Duplici ex causa cessasse videtur canonica bonorum
 partitio. Eorundem alienatio prohibita, ali-
 quando etiam permessa.*

Sub initium VI. sæc. passim morem obtinuisse ob-
 servavit Thomassinus (a), ut monachis religionis
 causa, aut Clericis, qui opera magis sua præfulge-
 rent, vel etiam peregrinis, urgente necessitate, præ-
 dia Ecclesiarum pro tempore fruenda darentur (b). Tum
 eodem ferme tempore, ut idem notat Thomassinus
 (c), fundi etiam Parochialibus Ecclesiis conferri co-
 eperunt. Quo fiebat, ut necdum sub vocabulo *ben-*
ficii, exordia attamen adparerent beneficiorum. Nam
 simul ac titulo, vel ministerio Ecclesiarum presbyter ad-
 dicebatur, iure etiam percipiendi redditus Ecclesiarum ad-
 nexos gaudebat; atque, ubi e vivis excesserat, fundi
 prædiales cum ipsis accessionibus, si quæ fuerant, Ec-
 clesiarum addicti remanebant. Quum hæc ita sint, facile
 est colligere, quod ex devoluta cura bonorum Ecce-
 siasticorum monasteriis, ac beneficiariis, & ab adsi-
 gnatione facta fundorum Parochialibus Ecclesiis, tum
 vetus canonica partitio redituum Ecclesiasticorum,
 tum & usus ipse oeconomorum exoleverit. Porro
 translata etiam huiusmodi administratione penes be-
 neficiarios, numquam his tamen alienatio permessa
 est ex iure Canonum (d), & Principum Consti-
 tutionibus (e); nisi iustis de causis, & debita cum
 sollemnitate. Causæ sunt, ut solutio æris
 alie-

alieni, non sufficientia fructuum ad Ecclesiæ, & ministrorum sustentationem, incultus fundus, aut ruinosa ædes in emphiteusim tradendæ (f); *utilitas*, si urbana domus (g), aut etiam terrulæ, longe positæ, incommodum potius ferant (h); & *pietas*, si redimendi captivi (i), alendi pauperes, aut sepeliendi sint Fideles (k). *Sollemnitatis* vero olim erat consensus Synodi Provincialis, aut totius presbyterii (l). Hodie est *tractatus*, seu consensus Capituli, ut alibi notavimus (m), cuius sententia, post diligentem de ea re tractatum, in publicum instrumentum redigenda est (n). Denique Paulus II. *omnium rerum, & bonorum Ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, necnon in seudationem, vel contractum emphyteuticum, fieri prohibuit inconsulto Romano Pontifice, sub poena nullitatis actus, & excommunicationis tam ab alienantibus bona, quam a recipientibus, incurrendæ* (o).

(a) *De Vet. & Nov. Eccl. discipl. Part. III. lib. II. cap. XVI. & seq.*

(b) Syn. Agathensis an. 505. *Can. VII. & Can. XXII.* Synodus Aurelianensis I. an. 511. *Can. XXV.* qui refertur apud Gratianum *Caus. XVI. Quæst. III. Can. XII.*

(c) *Supr. cit. cap. XVI. num. 10.* ex Synodo Aurelianensi IV. an. 545. *Can. 33.* Tum *cap. XVII. num. 3. & seq.* ex Synodo Toletana III. an. 589. *Can. 3.* atque ex Toletana VI. an. 638. *Can. 5.*

(d) *Can. quisquis XIX. & seqq. Caus. XII. Quæst. 2.*

(e) Impp. Leo, & Anthemius in L. iubemus 14. C. de sacr. Eccles. Imp. Anastasius in L. privilegia 17. eod. & Iustinianus in Novel. VII. cap. 1.

(f) Clement. I. de rebus Eccles. non alien. Et Iustin. cit. Novel. VII. cap. 3. & Novel. CXX. cap. 6.

(g) *Can. sine LI. Caus. XII. Quæst. II.*

(b)

- (b) Can. *terrulas* LII. *cit. loc.*
- (i) Can. *Apostolicos* XIII. & *seqq. cit. loc.*
- (k) Ambrosius vasa sacra pro redemptione captivorum distraxerat. Quum Ariani id ei vitio verterent, gravem pro se scripsit Apologiam. Hinc *lib. II. de offic. cap. 28.* ita inquit: *aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut erogat, & subveniat in necessitatibus. Et post pauca: nemo potest dicere, cur pauper vivit... Nemo potest queri, quia captivi redempti sunt... Nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum requies est defunctorum. In his tribus generibus vasa Ecclesie etiam initiata refringere, conflare, vendere licet.*
- (l) Can. *placuit* L. & *seq. cit. Caus. XII. Quest. 2.*
- (m) *Tom. II. pag. 359.*
- (n) Intellige de rebus Episcopalis mensuræ alienandis. Si enim agatur de bonis Parochialis Ecclesie, vel eius, cui nec Capitulum, nec Collegium adnectitur, tunc satis erit solius episcopi consensus. Requiritur autem venia Sedis Apostolicæ, si de Ecclesiis, vel monasteriis sermo est eidem Sedi subiectis; auctoritas præterea Provincialis, Generalis, vel alterius Prælati, si ad regulares, aliosve Prælatos monasteria, aut Ecclesie pertinerent, præmissa semper *trahatur* sollempnitate.
- (o) Extravag. comm. *ambitiosæ* Cap. vnic. *de reb. Eccl. non alien.* In quam multa inquit Fagnanus in Cap. *nulli* V. Extr. *eod. tit.* notatque potissimum *num. 24.* & *seqq.* terrulas, vel vineolas Ecclesie exigui valoris, (qui definitus tamen non est, sed ex conditione Ecclesie tenuioris, vel ditioris, & a qualitate temporum, locorum, & rerum, arbitrio boni viri determinandus est), alienari posse ab episcopo, ut habetur in Can. *terrulas* LII. *Caus. XII. Quest. 2.* neque hanc illi potestatem sublatam fuisse per *cit. Extravag. ambitiosæ*, neque per Tridentinum.
- §. III.

S. III.

*À militia armata in sacram voces beneficium, & pr**æ**benda, inuenta. Beneficii definitio explicatur.*

Iam verbò IX. circiter, aut etiam sæc. X. voces *beneficium*, & *præbenda*, in vsum venisse videntur, quibus Ecclesiasticorum reddituum partitio significaretur (a). Constat prædia, quæ militibus vtenda fruenda ad vitam tradebantur, *beneficia* (b); & quæcumque ad annonam pertinentia (c), magistratibus, legatis, militibus, hospitii causa, erogabantur, *præbendorum* (d), vel *præbendi* nomine (e), apud Veteres dicta fuisse. Ex militia armata vtræque hæc vox in Ecclesiam inuenta est (f); quæ, postquam immobilia possidere cepit, ministris de se benemeritis, prædium quædam ad vitam, *beneficii*, vel *præbendæ* loco (g), conferre consuevit. Porro ita definiri potest *beneficium*: *ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter officium spirituale auctoritate Ecclesiæ constitutum.* Dicitur *ius perpetuum*, h. e. ad vitam beneficiarii. Sicut enim Clericus ordinatus titulo, vel ministerio Ecclesiæ perpetuo mancipabatur, ita vivendi ex bonis Ecclesiæ perpetuum quoque ius acquirebat. *Percipiendi fructus*, eo quod usufructum inde tantum habeat, salva semper rei substantia, quæ alienari non potest. *Ex bonis Ecclesiæ*, scilicet immobilibus, quibus, principum, aut Fidelium donationibus, eodem fuit locupletata. *Propter officium spirituale*, inserviendi scilicet altari, quum ex Apostolo (h) iustum sit, ut qui altari servit, de eodem potissimum vivat. *Auctoritate Ecclesiæ constitutum*. Quemadmodum enim cura reddituum Ecclesiasticorum penes episcopum antiquitus residebat, ita eiusdem omnino auctoritas necessaria est, ut adhibitis de iure sollemnitatibus beneficium constitutur.

(a)

(a) Nullum fortasse huiusmodi nominum vetustius vestigium est apud Canonum Collectores, quam quod extat in Can. *si quis II. Caus. I. Quæst. 3.* vbi Gregorius VII. scribens ad episcopos Galliarum, dantem, & accipientem *Ecclesiastica beneficia, quæ quidam præbendas vocant, sub pecunie interventu*, in simoniæ peccatum incurrere adfirmat.

(b) Olim Romani magistratus, e provinciis revertentes, nomina eorum adolescentium, quorum opera egregie usi fuerant, ad ærarium deferre solebant, ut ita tanquam de Republica benemeriti præmio aliquo ex publico ipso ærario adficerentur. Unde in *beneficiis ad ærarium deferri, & beneficiarii Consul, Proconsul, Tribunorum*, passim apud Latinos occurrunt. Pariter stipendia militum ob rem præclare gestam beneficio Ducum adaucta, atque inde fundi ipsi, qui colendi iis, atque ad victum retinendi concedebantur, *beneficia* audivere.

(c) Huiusmodi erant sal, ligna, cet. de quibus Horatius, cuius testimonium adduximus *Tom. II. pag. 381.*

(d) *Supr. Tom. II. pag. 351.* ex Cuiacio monuimus *præbenda*, neutro genere, adpellata. Cassiodorus *Variarum lib. III. Epist. 42. & lib. V. Epist. 39.* vocabulum *præbendarum* adhibuit.

(e) Vlpianus in L. *inviti 19. D. de testib.* ita habet: *is, qui quid exercitui præbendum conduxerit.*

(f) De *beneficio*, hoc sensu accepto, mentio est in L. *iubemus 14. §. 5. C. de sacr. Eccles.* & in Can. *si œconomus 4. in rubric. Caus. X. Quæst. 2.* & passim alibi.

(g) *Beneficium* generale nomen est, & ius quodlibet significat percipiendi redditus, spirituali cuilibet officio in quacumque Ecclesia adnexos. *Præbenda* species est beneficii, & specialiter pro eo iure accipitur, quod Canonicis competit, nempe portionem suam ex mensa Capitulari, ratione præstiti in certa Ecclesia officii, sibi vindicandi.

(h) I. ad Corinth. IX. 13.

Tom. III.

Y

§. IV.

§. IV.

Nativo iure collatio beneficiorum ad episcopum spectabat. Varii deinde orti collatores, ac multiplex beneficiorum distinctio.

Collatio olim omnium beneficiorum ad proprium episcopum nativo iure pertinebat, quemadmodum cura Ecclesiarum, earumque bonorum, & collatio Ordinum ad solum ipsum spectabat (a). Diverso deinde tempore, diversaque ex ratione, tum varii collatores beneficiorum emerfere, sive ob expressam fundatorum voluntatem, sive ob inveteratam consuetudinem, sive ob aliquod Pontificium privilegium, sive etiam ob prerogativam ipsam S. Sedis, quæ multorum collationem beneficiorum sibi reservavit; tum varie beneficia distingui cœperunt. Et I. Alia sunt *curata* (b), quibus animarum cura adnexa est, quæque *duplicita* recte nuncupantur, si cum interna iurisdictionem etiam contentiosam in foro externo contineant; vel *simplicia*, quibus, nec populum, nec Clerum habentibus, nulla in neutro foro adiuncta est cura. Cuiusmodi sunt Canoniciatus, immo, pro consuetudine tamen, locorum, ipsæ Dignitates, Personatus, Officia, de quibus alibi (c). II. *Residentaria*, quæ ad residendum adstringunt, sive regiminis, sive ministerii causa; vel *non residentaria*, cuius generis sunt beneficia *mere simplicia*. III. *Secularia*, quæ Clericis tantum secularibus conferuntur; & *regularia*, quorum regulares tantum sunt capaces. IV. *Incompatibilia*, quæ simul obtineri nequeunt; *compatibilia*, quæ ab vno simul haberi non prohibentur, ut sunt *simplicia*. Præterea *incompatibilia* iterum dividuntur. Vel enim sunt *primi generis*, quæ scilicet ipso iure vacant per consequutionem alterius, qualia sunt *curata*; vel *secundi generis*, quæ licet simul retineri nequeunt, non vacant

tamen ipso iure, eo quod alterutrum eligendi facultas habeatur; cuiusmodi sunt duo Canonicatus in diversis Ecclesiis. V. *Reservata*, seu *adfecta*, quæ nimirum sunt Pontificiæ collationis; non *reservata*, sive *adfecta*, quorum collatio ad alios pertinet. VI. *Alia* sunt, quæ in *titulum* dantur; alia, quæ in *commendam*. Atque hæc primum quidem ad tempus, hodie plerumque in perpetuum conceduntur. VII. *Electiva* denique, quæ per electionem collegarum; *collativa*, quæ per liberam Superioris collationem; & *patronata*, quæ ad patronorum præsentationem deferuntur. Ex recensitis hisce beneficiorum generibus longiorem quædam requirunt explanationem, de quibus pauca ordine suo.

(a) Can. omnes basilicæ VII. *Caus.* XVI. *Quest.* 7. Lateran. I. *Can.* 4. & 7. Alex. III. *Cap. ex frequentibus* III. *Extr. de Instit.*

(b) Inter beneficia *maiora* sunt Papatus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Cardinalatus, Abbatia. Sed nos hic de beneficiis *minoribus*.

(c) *Tom.* III. *pag.* 365.

§. V.

Ab episcopo conferendum est beneficium per patentes litteras, intra tempus a Lege præscriptum, non habilibus solum, sed etiam dignioribus.

Quamvis autem iure suo utatur episcopus, in beneficiorum collatione (a), quædam tamen sunt ab eo observanda. Ac I. opus est, ut beneficium in mense episcopi vacaverit, seu in mensibus quatuor Temporibus (b); aut etiam, si episcopus gaudeat *alternativa* (c), vacatio beneficii mense etiam suo facta sit. II. Collatio per litteras, quas *patentes* dicunt, expedienda est, quarum describendarum modus videri po-

test apud Van-Espenium (d). III. Intra sex menses (e), non a tempore vacationis, sed a die scientiæ vacationis beneficii, collatio per episcopum, aliosve Prælatos facienda est (f). Verum si episcopus, ubi ad eum spectat, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur: quod si ad Capitulum pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerit, episcopus exequatur: aut, si omnes forte neglexerint, metropolitanus disponet (g). Itaque contra negligentes tantum, & desides, ut inquit Innocentius III. (h), huiusmodi pœna statuta est, ne scilicet ex diutina vacatione beneficiorum quid detrimenti Ecclesiis adferatur. Quare legitime impeditis semestrem tempus non currere, communiter sentiunt Doctores (i). IV. Beneficia non conferenda sunt laicis (k), sed Clericis (l); nec natis ex iniustis nuptiis (m); nec hæreticis, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, ipsorumque filiis, usque ad secundum gradum in linea paterna, & ad primum in materna, dummodo eorum parentes vel tales esse, vel tales etiam decessisse constiterit (n); nec coniugatis, bigamis (o), excommunicatis (p), irregularibus, simoniaciis, legitimam ætatem non habentibus (q), aut a Religione eiectis (r). V. Oportet, ut beneficia dignioribus conferantur, quemadmodum Tridentinum constituit. Non solum enim declaravit eos, qui ad promotionem aliorum ad Ecclesiastica beneficia, operam locant suam, alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint ... præfici diligenter curaverint; sed & expresse præcepit, ut ex adprobatis ad vacantem Ecclesiam gubernandam episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum iudicaverit, atque illi, & non alteri, collatio Ecclesiæ ab eo fiat (s).

(a) Callationis, & Institutionis voces antiquitus inauditæ. Minime enim a ministerio Ecclesiæ, Ordinatio seiungebatur, Vnde Ordinationis nomenclatura,

ra, & collatio ipsa Ordinis, & ministrandi ius, cum iure etiam Ecclesiasticam portionem, seu beneficium percipiendi, significabatur. Vbi vero sac. circiter XI. (vt *Tom. I. pag. 132.* notavimus), Clericorum Ordinationes a beneficiorum traditionibus distinctæ fuerunt; ad denotandam liberam beneficii concessionem, quæ proprio iure fit ab episcopo, *collationis*; ad designanda beneficia iurispatronatus, (de quo paulo mox), *institutionis* nomen usurpatum est.

(b) Dictum modo, quamdiu beneficia non fuerunt a collatione Ordinum separata, episcopum, vtpote ordinarium Ordinationis ministrum, solum quoque fuisse beneficiorum collatorem. Suborta deinde fuerunt sac. circiter XII. Apostolica mandata *de providendo*, quibus Pontifex de beneficiis provideri mandabat, quæque *Expectativæ* nuncupatæ sunt, si de beneficiis *vacaturis* ageretur, eo quod qui mandatum huiusmodi in sui favorem obtinuisset, *Expectativam* habuisse diceretur. Tempore Concilii Basileensis, quod an. 1431. inchoatum fuit, quum antea frequentes admodum essent *Expectativæ*, declaratum fuit in gratiam Ordinariorum, quatuor iis fore menses exemptos contra Mandatarios, & Expectantes Apostolicos. Tum per Regulam IX. Cancellariæ reservatio hæc octo mensium pro Sede Apostolica introducta fuit, qui sunt Ianuarius, Februarius, Aprilis, Maius, Iulius, Augustus, October, & November; relicta facultate episcopis, vt in ceteris quatuor mensibus, Martio, Iunio, Septembri, & Decembri, iure ordinario beneficia conferrent.

(c) Per eandem Regulam IX. Cancellariæ, in gratiam episcoporum, *quamdiu apud Ecclesias, aut Diœceses suas, vere, ac personaliter resederint*, dari iis solet *alternativa*, sex mensium, incipiendo a Ianuario, qui reservatur S. Sedi, & Febuario, qui est provisionis Episcopalis, & sic deinceps. Ea autem solis episcopis, & petentibus quidem, non Abbatibus iurisdictionem Episcopalem habentibus con-

- ceditur. Quamvis uti possunt, postquam Romani miserint acceptationem *alternativa*, & a Datario recepta, & recognita fuerint acceptationis litterae. Nec vero ipsa valebit, nisi quum episcopus *vere, ac personaliter* resederit, etiam si ex urgente necessitate extra Dioecesim reperiatur. Videte Van-Espenium *Part. II. tit. XXIII. cap. 6.* late de *alternativa* disputantem.
- (d) *Iuris Eccl. Part. II. tit. XXI. cap. II. num. 9. & seqq.*
- (e) Si Parochialis tamen Ecclesia vacaverit in mente Sedi Apostolicae reservato, tum electio magis idonei, intra quadrimestre tempus, ab episcopo facienda est. Pius V. Constit. in *conferendis* an. 1567.
- (f) Cap. *quia* V. Extr. de *concess. prae.*
- (g) Cap. *nulla* II. eod.
- (h) Cit. Cap. *quia*.
- (i) Ex cit. Cap. *quia*, ubi Innoc. III. iubet resignandas esse Praebendas, & Dignitates Ecclesiae Eboracensis, ab iis, qui in eas irreperant praeter auctoritatem Gaufridi, Archiepiscopi Eboracensis, inde diu exulantis, mandante Richardo, Anglorum Rege. Sed quid, si episcopus non potest conferre, eo quod ex propria culpa suspensus sit? Tempus suspensionis ex semestri subtrahendum quoque est. Fagn. in cit. Cap. *nulla* num. 27. & 33.
- (k) Fagn. in Cap. *super eo* II. Extr. de *bigam. non ord.* num. 42. & seq.
- (l) Trident. Sess. XXIII. in *Decret. de Refor. cap. 6.*
- (m) Cap. *is qui* I. de *filiis presb.* in VI. ubi dicitur posse episcopum dispensare in defectu natalium ad Ordines minores, & ad obtingendum beneficium sine cura; non ad Ordines maiores, & beneficia *cure*.
- (n) Cap. *statutum* XV. de *haeret.* in VI.
- (o) Fagn. in cit. Cap. *super eo* cit. num. 42.
- (p) Cap. *postulastis* VII. Extr. de *cler. excomm.* Intelligite etiam de excommunicato occulto, quippe qui in foro conscientiae retinere non poterit beneficium. Fagn. in cit. Cap. *num. 9.*
- (q) Si sermo est de beneficiis simplicibus, aetas legitima

ma est annorum 14. vt ex Trid. *Sess. XXIII. in Decr. de Reform. cap. 6.* Si de Canonicatibus, ea ætas est, quæ ad Ordinem sacrum, iis adnexum, requiritur, vt in *Tom. II. pag. 352.* Si de Dignitatibus Curatis, aut Parochiis, annus XXV. ætatis saltem inchoatus desideratur, vt in *Tom. II. pag. 382.*

- (r) *Bened. XIV. de Syn. Diœces. lib. XIII. cap. XI. num. 21.* Quid de filiis Hebræorum, aut Infidelium? Si digni sint, non arcendos ab Ordine, & beneficiis adfirmavit idem Pontifex *ibid. lib. XII. cap. I. num. 4.* & *seq.* nisi obstat lex foundationis, aut specialis S. Sedis prohibitio, vt de Iudæis obtinet in Portugallia.
- (s) *Sess. XXIV. in Decret. de Refor. cap. 1. & 18.*

§. VI.

Tridentinum quoad prælationem dignioris illustratur.

Plura autem ad Tridentini mentem de prælatione dignioris præ digno sunt hoc loco advertenda. I. Proscripsit Innoc. XI. huiusmodi propositionem (a): *quum dicit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicauerint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumto comparativo pro positivo; vel secundo, loquutione minus propria, ponit digniores, vt excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.* II. Dignior semper eligendus est, etiam si Ecclesia sit iurispatronatus. Si enim institutio pertinebit ad episcopum, ille instituetur, quem patronus digniorem inter probatos ab Examinatoribus iudicabit. Quæ si ab alio, quam ab episcopo, facienda erit, episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat (b). III. Quoniam iudicare, qui sint idonei, ad Examinatores pertinet, qui vero ex idoneis magis idoneus sit, solius

est episcopi (c); hinc, facta ab episcopo electione dignioris præ digno, poterat in vim Concilii a sententia quidem Examinatorum, non vero a iudicio ipsius episcopi, postpositus adpellare (d). Attamen concessit Pius V. ut etiam ab *irrationabili* episcopi iudicio ad metropolitanum, & ab eo ad Primatem, vel ad S. Sedem posset adpellari, nec interim suspendatur facta electio, sed executioni demandetur (e). Quod mens XI. confirmavit (f); & Benedictus XIV. luculentius declaravit (g). IV. Ut constet, *irrationabile* fuerit iudicium episcopi, necne, iudex adpellationis novum examen instituere tenetur, non solum quoad scientiam, sed ceteras etiam dotes, de quibus loquitur Tridentinum (h); quemadmodum ex Decretis S. Congregationis late probat Fagnanus (i). Tum facta inquisitione, & comparatione meritorum, & dotium ipsorum concurrentium, facile patebit, uter præ ceteris magis idoneus sit (*). V. At post factum saltem sustinendane est electio digni, prætermisso digniore? Ita sane est ex Iure communi, in foro saltem externo (k). Quippe, etsi Canones animarum regimen dignioribus semper commendandum volunt, post provisionem tamen pati videntur, quod non indignus adsumtus sit (l). Rationem habes a S. Thoma (m): *quantum ad hoc, quod electio impugnari non possit in foro iudiciali, sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem, quia sic omnis electio posset habere calumniam*: Secus autem dicendum post Tridentinum, quo sancitur, ut magis idoneo, & non alteri, collatio Ecclesie fiat (n). Vnde facile deducitur, collationem minus digno factam, ipso iure esse nullam. VI. Electio dignioris præ digno obtinebitne etiam, quum non de *curatis*, sed simplicibus tantum beneficiis agitur? Ita certe adfirmare satius est, tum ex natura, & origine ipsa beneficiorum, quum nonnisi ministrantibus Clericis portio cuique sua daretur, & magis la-

bo-

borantibus duplicem stipendii honorem impendi iussit Apostolus (o) ; tum ex ratione iustitiæ distributiæ, quæ iustissimam requirit dispensationem , & cui inæqualitas potissimum adversatur ; tum demum ne in vitium *acceptationis personarum* hoc modo ineurratur, quod tantopere non solum in sacris litteris , sed a Canonibus etiam reprobatur. Quare Innoc. III. ad Archiepiscopum Mediolanensem (p) : *non adfectu carnali, sed discreto iudicio debuisti Ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea dispensare* (q).

- (a) Decret. *Sanctissimus* an. 1679. num. 47.
- (b) Trid. *supr. cit. Sess. XXIV. cap. 18.* Et Pius V. *Constit. Apostolatus* an. 1567.
- (c) Perspicua in hanc rem sunt verba Tridentini *cit. cap. peracto deinde examine, renunciëntur quotcumque ab his idonei iudicari fuerint ... Ex hisque episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum iudicaverit.* Videte Fagnanum in *Cap. quum sit ars artium XIV. Extr. de etat. & qual. & ord. præf. num. 52.*
- (d) S. Congr. apud Fagnanum in *Cap. eam te IV. Extr. de etat. & qual. num. 26.*
- (e) *Constit. in conferendis* an. 1567. & *cit. Constit. Apostolatus* an. eod.
- (f) *Epist. encycl. Reverendissime* an. 1721. qua modum examinandi concurrentes magis exposuit, voluitque, ut in causa adpellationis folia concurrentium cum subscriptione Notarii, Cancellarii, & Examinatorum, ad iudicem clausa mitterentur.
- (g) *Constit. quum illud* an. 1742. ubi nova quædam decreta addidit, statuitque, ut iudex commoneat episcopum collatorem de adpellatione ad se facta, episcopus vero eum de causis instruat, quibus impulsus vnum præ alio elegerit, aut si iudicis fides sibi suspecta sit, electionis causas ad Congr. Concilii mittat.

(b)

(b) *Cit. Sess. XXIV. cap. 18. Ibi: quatenusque ab his idonei iudicati fuerint aetate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis. Iudicium itaque idoneitatis semper circa hæc omnia versari debet, ut Tom. II. pag. 387. etiam innuimus. Si enim de doctrina tantum Examinatores referrent, nullum esse Concursum respondit S. Congr. apud Fagnanum in Cap. eam te IV. Extr. de etat. & qual. num. 15. Licet tamen, ut num. seq. idem ipse advertit, non requiritur, ad validitatem Concursus, ut de singulis qualitatibus Examinatores specialiter, & nominatim referant; sed satis est, ut simpliciter renuntient aliquem idoneum, vel non idoneum; adprobatum, vel reprobatum.*

(i) *Ibid. num. 31. & seqq. Immo examen de doctrina ante omnia habendum erit, eo quod probatio faciliior, & promptior haberi potest; tum vero quoad cetera requisita. Fagnanus ibid. num. 33. & consonat Gregorius X. in Cap. si forte XI. de Elect. in VI.*

(k) *Nimirum in foro interno excusari non posset a peccato contra iustitiam distributivam, qui omisso digniore minus dignum eligeret.*

(l) *Fagn. in cit. Cap. eam te num. 23.*

(m) *2. 2. Quest. LXIII. art. II. ad 3.*

(n) *Cit. Sess. XXIV. cap. 18.*

(o) *I. ad Timoth. V. 17. Ibi: qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.*

(p) *In Cap. ut nostrum vnic. Extr. ut Eccles. beneficia sine diminut. confer.*

(q) *Dari posse idoneis, posthabitis dignioribus, beneficia non curata propugnant aliqui ex Can. XXX. Later. IV. qui refertur in Cap. grave XXIX. Extr. de præb. & dign. vbi Innoc. III. viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovendos esse adfirmat; & ex Tridentino Sess. VII. in Decret. de Reform. cap. 3. vbi inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam*
anti-

animarum habentia, personis dignis, & habitibus conferri constituit. Sed non videntur hisce in locis sermonem esse de *idoneis*, & *dignis*, non comparate ad magis idoneos, aut magis dignos, sed ad indignos, & qui nec moribus, nec litteris ornati promoveantur. Sane ex *cit.* Tridentini verbis *inferiora beneficia Ecclesiastica* cet. illud dumtaxat erui potest, gravius scilicet peccari, quum indignis beneficia *curata*, quam quum simplicia conferantur.

(*) Duo tamen monere libet. I. Scientia, & probitas in eo, qui ad curam animarum adsumitur, omnino simul requiruntur. Si enim prior deest, tamquam *inhabilis*; si posterior, ut indignus quis repellatur. Canones, & Pontifices, unam vni modo præponunt, modo postponunt, ut utramque simul necessariam commendent. Sed utra alteri præferenda est? Inquirat id Fagnanus *supr. cit.* Cap. *eam re num. 9.* & *seqq.* ac late probat, doctiorem sanctiori anteponendum esse, quod ille melius, ac facilius inservire possit Ecclesiæ, eamque administrare. Atqui equidem adderem, si nostri præsterrim hæc ratio temporis attendatur, in quo Philosophia Religionem, & Imperium evertere undecumque conatur. Quo fit, ut non in urbibus solum, sed in vicinis ipsis oppidis, ac pagis, (ubi compruli quidam homines exterorum more, exteram quoque crepant sapientiam), gravissimi, doctissimi que constituendi sint pastores, qui potentes sint, (ut inquit Paulus ad *Tit. I. 9.*), *exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere*, h. e. veritatem evidentibus argumentis demonstrare. II. Magis idoneus non *absolute*, sed *comparate* iudicandus est, ad hanc nempe, aut illam *vacantem Ecclesiam*. Quare indigena, utpote ut plurimum acceptior, præ alienigena; in locis non hæreticis Canonista præ Theologo; in Parochia populoſa, aut parum coniuncta, iunior laboris patiens, quam senior; in loco rixarum pleno, gravior, & præ-

præpotentior, quam adolescentior, maxime etiam eruditus; in populo pauperiore, ditior, & liberalior, quam nobilis tenax, aut non adeo residentiz amicus; in parvo rusticorum vico, illustrior magis caritate, ut apte instruat, quam doctrina ornatior, qui cum plausu etiam doceat; ac demum consanguineus magis, si cum proprio Prælato *unanimiter se cum negotia Ecclesiæ tractet*, quam qui sibi plurimum confidit, ab illo alienus, ut ad rem putat S. Th. 2. 2. *Quest. LXIII. art. II. ad 1.* Id itaque inquirent potissimum episcopi, quodnam præcipuum Ecclesiæ incommodum sit, animoque secum reputent, eum illi, utpote digniorem, magisque idoneum, esse præficiendum, qui adcommodata ad ipsam præminet prærogativa, seu qui, ut ait *ibid. in corp.* S. Thomas, *potest magis conferre ad bonum commune*. Nec vero scrupulum sibi iidem iniciant, quod excellentiorem aliquem, aut maiora merentem tum prætermiserint. Alius, excellentiorque huic dabitur deinde locus, qui tamen conveniet. Maior enim *idoneitas non simpliciter*, sed apte ad ministerium Ecclesiæ, metienda est. Quo pacto meliorem iudicamus famulum, non qui per se nobilioribus ornatur dotibus, sed quem in hoc, aut illo nostrarum rerum statu, aptiorem præstare nobis famulatum cognoscimus.

§. VII.

Duo, aut plura beneficia incompatibilia, ex Tridentino habere non licet.

A prioribus usque Ecclesiæ sæculis Canones vetuerunt, ut Clericus duabus Ecclesiis adscriberetur (a). Quod ex duplici potissimum causa profectum videtur, sive quod *negotiationis* genus esset (b), atque ita ob ampliorem Ecclesiastici census participationem ambitio magis foveretur; sive quod pluribus simul Ecclesiis *debitam provisionem impendere* minime liceret (c). Non

Non desunt sane exempla, ex quibus cum vno presbytero quandoque dispensatum fuisse adparet, vt diversis scilicet Parœciis inserviret (*d*). Sed vel raro id, vel nonnisi maxima urgente necessitate contigisse dicendum est. Verum sæc. XII. abusus *pluralitatis* beneficiorum, in Galliis præsertim, adeo palam excre-scere cœperat, vt nonnulli non duas, vel tres, sed plures Ecclesias retinerent (*e*). Cui malo Alexander III. (*f*), & Innocentius III. (*g*) occurrere studuerunt. Quoniam vero idem Innocentius huiusmodi clausulam adposuit (*h*): *circa sublimes tamen, & literatas personas, quæ maioribus sunt beneficiis honorandæ, quum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari*; & usus insuper *commendarum*, & *unionum personalium*, maxime invaluit; hinc latissima omnibus patuit via, siue per Apostolicam dispensationem *pluralitatem* beneficiorum impetrandi, siue eas palliato quodam nomine tegendi. Postremo Tridentinum (*i*) severe prohibuit, ne duæ Ecclesiæ Cathedrales, aut *curatæ*, sub cuiuscumque tituli, ac *qualitatis* adpellatione, vel colore, cuiquam simul conferrentur. Quemadmodum igitur superius (*k*) innuimus, ex iure Tridentini plura beneficia *compatibilia*, seu quæ nullam adnexam habent curam animarum, vni etiam concedi poterunt; nequaquam vero *incompatibilia*, seu *curatæ*. Quædam hic tamen animadvertes. I. Beneficia duo difformia sub eodem tecto, præsertim si sint exiguorum reddituum, ab vno simul haberi possunt, si vel Ecclesiæ consuetudo, vel expressa adsit episcopi dispensatio (*l*); licet, quoniam potest *periculosum esse, ac causa subsit ea, quam Canones requirunt*, ideo tutius esse adire Sanctissimum putat Fagnanus (*m*). II. Decretum Tridentini nihil spectat pensiones Ecclesiasticas, quæ iis, qui *curatum* habent beneficium, dari etiam possunt; sed adficit tamen beneficia iurispatronatus, si iis regimen inest animarum.

(4)

- (a) Chalcedon. *Can.* 10. & 19. Synodus Aureli-
nensis V. *Can.* 14. an. 549. & Toletana XVI. *Can.* 5.
an. 693.
- (b) *Can. Clericus* I. *Caus.* XXI. *Quæst.* I.
- (c) Alex. III. in *Cap. quia* V. *Extr. de præb. &*
dignit.
- (d) Syn. Emeritensis in Lusitania *Can.* 18. an. 856.
- (e) Alex. III. in *cit.* *Cap. quia* V.
- (f) Conc. Later. III. *Cap.* 13. quod refertur in *Cap.*
quia III. *Extr. de Cler. non resd.*
- (g) Conc. Later. IV. *Cap.* 29. quod refertur in *Cap.*
de multa XXVIII. *Extr. de præb. & dign.*
- (h) *Cit.* *Cap.* 29.
- (i) *Sess.* VII. *Cap.* 2. & 4. & *Sess.* XXIV. *Cap.* 17.
- (k) *Pag.* 338.
- (l) S. Congr. apud Fagnan. in *Cap. litteras* IX.
Extr. de concess. præb. num. 67.
- (m) *Ibid.* num. 68.

§. VIII.

*Licet quandoque per episcopum unionem fieri Ecclesia-
rum. Alia notantur.*

Alibi præterea diximus (a), posse episcopum cum
consensu Capituli Ecclesiam alteri Ecclesiæ vnire.
Quomodo huiusmodi vnio, quibusve ex causis fieri
aliquando possit, nunc examinandum. Sane neque de
vniione *personali*, aut *ad vitam*, quæ, utpote pallium
quoddam pluralitatis beneficiorum, a Tridentino sub-
lata est (b); neque de ea, quam Romani Pontifices
de Cathedralibus quandoque instituunt; sed de illa
hic loquimur, quæ episcopo certis de causis, certar-
que sollemnitate facienda conceditur. Causæ sunt vel
necessitas, si Ecclesiæ invicem separatæ congruam pa-
stori sustentationem non præbeant; aut si plebs ho-

stili

filii incurſu, peſtilentia, aliove caſu, nimium ſit di-
minuta: vel *utilitas*, ſi locorum vicinitas, parvus in-
colarum numerus, aut defectus idonei miniſtri, eo
quod omnes reſidentiam in graviore cælo fortatte re-
fugiunt, unionem requirant. Sollemnitas conſiſtit, quod
coram loci Ordinario ii omnes, quorum intereſt, vo-
candi, audiendique ſunt, puta, Abbates, Rectores,
patroni Eccleſiaſtici, aut laici, ceterive beneficiorum
poſſeſſores (c); necnon Capituli etiam conſenſus ob-
tinendus (d); qui tamen a S. Congregatione ſuppleri
etiam ſolet. Plura autem attendatis, quæſo. I. Vniri
non poſſunt Eccleſiæ Parochiales monaſteriis quibuſ-
cumque, aut Abbatiiſ, ſeu Dignitatibus, ſive Prabendis
Eccleſiæ Cathedralis, vel Collegiata, ſive aliis be-
neficiis ſimplicibus, aut Hoſpitalibus, Militiſve (e).
II. Item nec diverſarum Diœceſeon beneficia, et-
iamſi ratione augendi cultum divinum, aut numerum
beneficiatorum, aut alia quacumque de cauſſa, vnio
iſthæc fieret (f). III. Nec & beneficia libera Ec-
cleſiis iuriſpatronatus; nimirum ne eiſdem nature
cum iſ, quibuſcum vniantur, efficiantur, atque ſub
iurepatronatus conſtituantur (g). IV. Nec benefi-
cia exempta, Sedique Apoſtolicæ reſervata (h). V.
Irrita erit vnio, ſi beneficia vel menſæ Capitulari,
vel Episcopali, ſui etiam Capituli accedente conſenſu,
epiſcopus adplicaret (i), vt turpis ſcilicet lucri ſuſpi-
cio removeatur. VI. Quæri denique ſolet, an vnien-
di poteſtas inſit adhuc Vicario Generali, aut, Sede
vacante, etiam Capitulo. Dicendum ſpeciali manda-
to opus eſſe in Vicario; Capitulum autem, vtpote
heredem iuriſdictionis Episcopalis, pollere ea auctori-
tate; dummodo per eam iuri Episcopali nihil detraha-
tur, vt inquit Van-Eſpenius, Rebuffi ſententiam ſe-
quutus (k).

(a) Tom. II. pag. 359.

(b) Seſſ. VII. in Decret. de Reform. cap. 4.

(c)

- (c) Trid. Sess. VII. in *Decret. de Reform. cap. 6.* Ad-
vertit autem Van-Espenius *Iuris Eccles. Part. II.*
tit. XXIX. cap. III. num. 9. & 16. quod patronorum
laicorum consensus omnino habendus sit, Rectores
vero, & Parochiani dumtaxat audiendi.
- (d) Clement. *si una* II. *de reb. Eccles. non alien.* No-
tavimus & Tom. II. pag. 360.
- (e) Trid. Sess. XXIV, in *Decret. de Reform. cap. 13.*
- (f) Sess. XIV, in *Decret. de Reform. cap. 9.*
- (g) Sess. XXV. in *Decret. de Reform. cap. 9.*
- (h) Van-Espenius *Iuris Eccles. Part. II. tit. XXIX. cap.*
I. num. 22.
- (i) *Supr. cit.* Clement. *si una* cap. II.
- (k) *Ibid. cit.* cap. I. num. 24.

§. IX.

*Nulla episcopis collationis potestas in beneficia reserva-
ta, aut commendata.*

Prohibetur tandem episcopus beneficia, sive adfe-
cta, nempe S. Sedi reservata; sive commendata per
se alteri conferre. I. Hadrianus IV. (qui Pontifica-
tum iniit an. 1154.), primus dicitur ab episcopis, &
Capitulis, per verba *mandamus, præcipimus*, postulas-
se, ut Clericis, bene de Ecclesia meritis, litteratis,
aut pauperibus, præbendas, & beneficia largirentur.
Eandem viam sequentes Pontifices instituerunt, &
tempore præsertim Innocentii III. & Honorii III.
triplicis generis enatæ sunt litteræ, *monitoriæ, præ-*
ceptoræ, exequutoriales, quibus vacantis, aut proxime
vacaturi beneficii collatio urgebatur. Ex *Mandatis*
huiusmodi, & *Expectativis* paulatim manarunt *Reser-*
vationes, eo quod qui poterat mandare collatoribus
cencessionem beneficiorum, is etiam non vetaretur
beneficia ipsa vacatura sibi reservare, præsertim quod
inter temporum barbariem digniores Ecclesiis præfici
opor-

oportere; & quod ad Romanam Sedem, utpote caput omnium Ecclesiarum, dispositio quoque omnium beneficiorum, (quæ opinio sæc. XIII. invaluerat), pertineret. Querelas ea de re, & declamationes episcoporum historia memorat. Sed nihilo tamen secius, tempore potissimum schismatis Avenionensis, ius *Expectativarum*, & *Reservationum* latius patuit. Tum in Constantiensi, & Basileensi contra hunc abusum reclamatum est, sed haud idcirco eæ sublata. Tandem in Tridentino abolitæ *Expectativæ* (a); nihil vero de *Reservationibus*, quæ in *Corporis Iuris*, *Extravagantibus*, & *Regulis Cancellariæ* continentur, immutatum. Quocirca hodie secundum varias Regnorum consuetudines, & Concordata, varie etiam vigent.

II. Non Ecclesiæ tantum Episcopales, sed & Parochiales, ipsaque monasteria, antiquitus in *commendam* dabantur (b). Hæc autem nihil aliud erat, nisi administratio quædam temporaria, donec vacanti Ecclesiæ proprius pastor *intitularetur*, seu perpetuo *titulo* præficeretur. Sub Gothis, Longobardis, ac Saracenis, qui Italiam ferro belloque vastabant, sæpe præfules, suis sedibus eiekti, vacantes alias Ecclesias in *commendam* per Romanos Pontifices acceperunt, ut inde vitæ aliquod subsidium caperent (c). Quapropter *commendatarii*, & *subsidiarii* nuncupati (d). Vnde abusus inde paullatim increvit, ut Ecclesiæ, earumque prædia præfectis exercituum, ad vitæ tempus, *commendarentur*, qui inde statum equorum, militumve numerum alerent, annuaque dona Principibus offerrent (e). Obstiterunt tum, quantum ratio temporis tulit (f), Pontifices, Synodique (g). Sed alius deinde rationis prætextus pro *commendis* emerfit (h), reformatio scilicet monasteriorum. Quare Cardinalibus ipsis *commendata* ea fuere, nec tamen monastica disciplina restituta; cuiusmodi infelicem rei eventum deploravit Clemens V. revocavitque omnem

Tom. III.

Z

re-

retro factam *commendarum* concessionem (i). Constitutio Clementis haud effectum sortita est suum. Immo usus *commendarum*, fervente sæc. XIV. schismate inter Pontifices, qui de Pontificatu decertabant, magis increbuit (k). Tandem edixit Tridentinum, ut monasteriis *commendatis*, quæ Conventus habent, *regulares personæ*, eiusdem Ordinis *expresse professæ*, præficerentur, & (quod ad monasteria, Capita Ordinum attinet), si qui non regulares ea obtinerent, nisi sit eis de regulari successore provisum, infra sex menses religionem illorum Ordinum propriam sollemniter profiteri, aut iis cedere tenerentur (l). Hodie *commendæ* regulares sæcularibus quandoque Clericis conceduntur, & quidem adhibita cautione Leonis X. (m), h. e. separata congrua portione pro mensa Conventuali, ad divini cultus, pauperum, & monachorum conservationem (n). Quod si desint monachi, libera etiam *commendatariis* datur proventuum administratio, æque ac essent beneficiarii (o).

(a) Sess. XXIV. in Decret. de Reform. cap. 19.

(b) Tom. II. pag. 384.

(c) Thomass. Vet. & Nov. Eccles. discipl. Part. II. lib. III. cap. X. num. 3. & seq.

(d) Tom. II. pag. 179.

(e) Invasiones huiusmodi inde derivat Thomass. *ibid.* cap. XII. num. 1. quod adversus Saracenos, Saxones, aliosque populos, non posset Ecclesia, & Imperium alias propugnari. Vulcus VI. primum sæc. contractum, per sequentes ætates sub Carolo Martello, Carolomanno, Pipino, aliisque recrudit. Ceterum in Anglia prius, quam in Gallia origo obtinuit *militarium commendarum*. Thomass. *ibid.* num. 12. & seqq.

(f) Immo, etiam si episcopis, aut Abbatibus *commendæ* darentur, onus tamen iisdem incumberebat, militem ad Regios exercitus ducendi, mittendive. Vnde illa *Abbatibus Comites, episcopi militares*.

(g)

- (g) Thomass. *ibid.* cap. XII. & XIV.
 (h) Occupatis iterum per infideles Orientis regionibus, opus fuit, ut episcopi Latini, qui, (ut dictum Tom. II. pag. 276. & seq.), illuc abierant, atque inde eiectione discesserant, sustentationem vitæ aliunde acciperent. *Commendata* propterea iis monasteria, & vacantes Ecclesiæ fuerunt. Sed hæc nec improbanda, nec diuturna *commendas* tuendi causa extitit.
 (i) Extr. comm. ex *supernæ* II. de *preb.* & *dign.*
 (k) Van-Espenius *Iuris Eccles. Part. I. tit. XXXI. cap. VII. num. 27. & seq.*
 (l) *Sess. XXV. de Regular. cap. 21.*
 (m) Constit. reformationis Curia, quæ publicata fuit *Sess. IX. Concilii Later. 1514.* Vide Van-Espenium *ibid. num. 31.*
 (n) Commendatarius, etiam regulam Ordinis, cuius est monasterium, non professus, quoniam cum *titulo dispensativo* habet *commendam*, ac *veri Prelati* loco est, ad residentiam obstrictus, iurisdictione quoque in monachos gaudebit, nisi speciale obster privilegium aliquod Ordini concessum, cuiusmodi est, quod ab Innoc. X. Constit. *pastoralis* an. 1657. pro Cisterciensibus memorat Fagn. in *Cap. edoceri* Extr. *de rescript.* In Gallia nulla gaudent iurisdictione commendatarii, nisi sint Cardinales.
 (o) Quoad effectum saltem, hodie *commendæ* æquiparata beneficiis videntur; tum quod ad vitam dantur, & non in *commendæ*, sed in commendatarii utilitatem; tum quod pensiones iis adiacere possunt; tum demum quod commendatarii *dimissorias* ad Ordines facere, ad beneficia præsentare, aut hæc etiam conferre non vetantur.

§. X.

Varia quæpiam breviter perstringuntur.

Abs re esse minime videtur, si plura, quæ sparsa licet, huc tamen faciunt, non negligamus. I. Dispositio

nitio omnium beneficiorum, vacantium sede Episcopali vacante, ad Romanam Curiam pertinet (a). II. Irritæ sunt pactiones etiam ad pios vsus, sub cuiuscunque consuetudinis, aut privilegii colore, quas quis iuravit, ut ad beneficium eligeretur (b). III. Sub anathematis poena prohibentur, & irritantur cessiones fructuum beneficiorum, quos beneficiati ad vitam alteri vendunt, accepta ea summa pecuniæ, quam putant se percepturos, si pro ratione ætatis, & incommodorum, plus, aut minus viverent (c). IV. Filii presbyterorum ex fornicatione nati, nullo tempore, neque etiam *mediante persona*, succedere possunt beneficii parentum (d). V. Pacta inter resignantem, & resignarium prorsus vetantur (e). VI. Episcopus, qui mandavit alteri beneficium conferri, non potest variare, etiam re integra; tum quod signum id esset inconstantiae, & circumventionis; tum quod ius alteri, etiam ignoranti, quæsitum læderetur (f). VII. Statuit Tridentinum (g), ut *Cathedrales Ecclesie, quarum redditus summam ducatorum mille, & Parochiales, quæ summam ducatorum centum secundum verum annum valorem non excedunt, nullis pensionibus (h), aut reservationibus fructuum graventur,*

(a) Pius V. Constit. *Sanctissimus* an. 1568.

(b) Innoc. XII. Constit. *Ecclesie* an. 1695. In qua Bened. XIV. Constit. *pastoralis* an. 1754. contineri etiam voluit pactiones, quæ in monasteriorum, & Ecclesiarum utilitatem caderent.

(c) Bened. XIV. Constit. *universalis* an. 1741.

(d) Clem. VII. Constit. *ad Canonum* an. 1530.

(e) Bened. XIV. Constit. *in sublimi* an. 1741.

(f) Fagn. in Cap. *quum olim XII.* Extr. de sent. & re iudic. num. 5. 23. & seqq.

(g) Sess. XXIV. in Decret. de Reform. cap. 13.

(h) Vide Van-Espenium Tract. de Simonia Part. II. ubi fuse agit de pensionibus.

§. XI.

§. XI.

Definitio, origo, & multiplex iurispatronatus divisio.

Par est tandem, ut ad beneficia *iurispatronatus* sermonem convertamus. Iurispatronatus est *ius nominandi aliquem, presentandique ad episcopum, ut in vacanti Ecclesia, aut beneficio instituitur*. Quod propterea per manus quodammodo laicorum ita Clericus Ecclesiam accipiat, Veteribus quidem incognitum (a), consuetudine inductum (b), legibus deinde permissum fuit (c). Multipliciter autem procedente tempore iurispatronatus distingui coepit, *Ecclesiasticum, Laicale, & Mixtum*. Primum est, quod alicui Ecclesiae, aut Ecclesiasticae dignitati a fundatore, sive laico, sive Ecclesiastico, adnexum omnino est. Alterum, quod non Ecclesiae, aut dignitatis Ecclesiasticae, sed ratione patrimonii alicui convenit, sive is laicus sit, sive Ecclesiasticus; sive paternis bonis, sive ex Ecclesiae proventibus iurispatronatus constitutum sit. Tertium denique est, quod utriusque rationem habet, Ecclesiae, & patrimonii. Nimirum si I. alter ex duobus laicis patronis in Ecclesiam, Capitulum, aut Collegium Ecclesiasticum ius suum testamento, vel donatione transtulerit: Non enim penes Ecclesiasticam Communitatem residere poterit iurispatronatus, ni Ecclesiasticum quoque sit. Aut si II. patronus Ecclesiasticus, & laicus, aequè ad nominandum simul concurrant. Nam si non *simul*, sed alternis vicibus nominent, *Mixtum* non erit; quoniam unusquisque iure suo divisim uteretur. Porro iurispatronatus iterum dividitur in *Personale, & Reale*; eo quod unum personae, alterum fundo, aut villae adhæret. Fortasse principio nobiles in rusticis suis facellis presbyteros constituere solebant, ut ita praedii incolis commodum praestaretur. Connivebant episcopi: sed ex eorum conniventia factum

deinde est; ut ad quos fundus spectet, iis etiam ius nominandi vindicaretur.

- (a) In Can. *pia mentis* XXIII. *Caus.* XVI. *Quaest.* VII. dicitur Iulius quidam, Ecclesiae conditor, in re sua Iuliana *processionis aditum* habuisse. Glossa cum Vete. ibus inde arguit, tempore iamturn Gelasii Papae iuspatronatus extitisse. Sed vocis *processio* interpretatio ex ritu Christianorum desumenda est, qui ad Ecclesiam convenientes, *procedere* dicebantur. Quo sensu Tertullianus adhortans coniugem suam, ne, si ipse occubuerit, viro Gentili copuletur, inter alia habet *lib. II. ad uxor. cap. 4: Domino certe non potest pro disciplina satisfacere . . . si ieiunia observanda sunt, maritus eadem die convivium exerceat: si procedendum erit, numquam magis familiae occupatio adveniat.* Quoniam itaque non licebat primitus parochianis in aliena Paroecia sacris interesse, (ut patet ex Cap. in *Dominicis* II. *Extr. de Paroch.*); id certe erat privilegium patroni, ut etiam si in alia degeret Paroecia, *procedere* posset, h. e. Missas vel in Ecclesia a se alibi fundata audire.
- (b) Ad exemplum patronorum, quibus leges Civiles multa concessere in liberos, ex grati animi officio inventum fuisse in Ecclesia videtur, ut fundantibus, aut dotantibus Christianas aedes aliquid in eas iuris tribueretur. Vestigium patronatus, seu potestas quaedam nominandi Clericum, elucescit in Syn. Arausicana I. *Can. 10. an. 441.* ubi in aliena Dioecesi *edificatori episcopo* haec gratia tantummodo reservatur, *ut quos desiderat Clericos in re sua videre, eisdem proprio Dioeceseos Antistiti ordinandos statuatur.* Quod quidem privilegium a Iustiniano ad laicos etiam fundatores extensum fuit in *Novel. LVII. cap. 2. & Novel. CXXIII. cap. 18;* libera episcopis relicta facultate inde indignos arcendi.
- (c) Quod Iustinianus sanxerat, ab Ecclesia primum omnium confirmatum videtur in Can. *decernimus* XXIX. *Caus.* XVI. *Quaest.* 7.

§. XII.

§. XII.

*Varia inter patronum Ecclesiasticum, & laicum
differentia. Modi, quibus iuspatronatus
adquiritur, exponuntur.*

Iam vero in multis patronatus laicus distat ab Ecclesiastico. I. *Licet patronus (a) laicus ad presentandum (b) tempus habeat quadrimestre dumtaxat; Ecclesia tamen, vel monasterium, cui facta est a laico iurispatronatus collatio, tempus habet semestrem (c).* Quod quidem temporis spatium cedit a die notitiæ vacantis beneficii (d). Eo elapso, institutio fiet ab episcopo (e). II. Permittitur laico, facta semel præsentatione, alium præsentare (f), non autem Ecclesiastico (g). Nimirum præsentatione laici, nullum ius ad beneficium; ius vero aliquod acquiritur, si Ecclesiasticus præsentet (h). III. Si a laico indignus nominatur, licebit quidem episcopo ipsum repellere (i). Sed potest tamen ab illo dignus secundo loco præsentari. Secus est in Ecclesiastico, qui propterea ea vice præsentandi iure privabitur (k). Tenetur enim, ut dictum est (l), patronus Ecclesiasticus semper digniorem ex approbatis ab Examinatoribus episcopo præsentare (m). IV. Nominatus a patrone Ecclesiastico ad Ecclesiam Parochialem, nonnisi per Concursum ad normam Tridentini eidem præficiendus est. Idem non est, si Ecclesia sit laici, aut mixti iurispatronatus. Tum enim non Concursum, ut alibi diximus (n), requireretur, sed satis erit examen, quo præsentatus adprobetur. Porro quod attinet ad constitutionem iurispatronatus, *fundatione, adificatione, & dotatione* ipsum acquiritur. Sed hæc tria debent *copulative* concurrere, adeo ut non satis sit ad iurispatronatus acquisitionem fundi collatio, si desit ædificatio, & dotatio; nec ædificatio, si nulla sit dotis assignatio; nec dos, si aut

Z 4

fun-

fundus, aut constructio deficiat (o). Plura hic advertas. I. Fundantes, construentes, vel dotantes Ecclesiam, iuspatronatus semper adquirunt, etiamsi nulla adsit reservationis protestatio; dummodo tamen expresse non renunciaverint (p). II. Destructa penitus Ecclesia, reedificanti illam, aut reficienti, acquiritur iuspatronatus, non autem primo patrono, qui ob destructionem excidit suo iure. Nihil autem refert, vtrum ex iisdem, aut ex novis etiam cæmentis renoveretur Ecclesia. Denuo tamen consensus Dioecesani requiritur; qui, antequam alteri exedificare volenti consensum præbeat, antiquum patronum certiores faciet, cui, ni velit, quemlibet ille alium potest præferre. Idem dices, si pereunte fundo, vel dote, alter aut novum fundum, aut dotem adsignaverit (q). III. Infideles, & Hæretici, Ecclesiam construentes, nullum sibi comparant iuspatronatus, neque *habitu*, neque *actu*: fideles, utroque modo adquirunt, h.e. & iure, & exercitio gaudent præsentandi: excommunicatus *habitu* patronus efficitur, non autem *actu*, nimirum exercitium non habebit iuspatronatus, ante censuræ absolutionem (r). IV. Adquiritur præterea multipliciter iuspatronatus, privilegio Sedis Apostolicæ, ex causa custodiæ, vel protectionis (s), aut titulo etiam præscriptionis (t). V. Denique huiusmodi variis modis iuspatronatus acquirendi accedere omnino debet consensus episcopi (u). Quo pacto ad novæ Ecclesiæ ædificationem, illius etiam veniam, conscientiamque alibi diximus requiri oportere (x).

(a) Pius IV. *Constit. Romanum* an. 1560. negavit mulieribus ius præsentandi presbyteros, quod indignum sit eas, quas in Ecclesia tacere iubet Apostolus, posse præficere pastores Ecclesiis.

(b) Innoc. III. Cap. *per tuas* XXVI. Extr. de iurepatr. statuit, neminem posse seipsum præsentare, quantumcumque idoneus sit.

(c)

- (c) Cap. *si laicus vnic. de iurepatr. in VI.*
- (d) Argum. Cap. *licet III. Extr. de suppl. negl. Prælat.*
- (e) Cap. *eam te XXII. Extr. de iurepatr.*
- (f) Cap. *quod autem V. Cap. quum autem XXIV. & Cap. pastoralis XXIX. eod. Duo notabis. I. Semel tantum patronus laicus variare potest, non semper ac libuerit. Vnde in cit. Cap. quum autem dicitur: alium æque idoneum. Excipe, si prima præsentatio fuerit nulla, facta scilicet coram non habente potestatem instituendi, quia tum ea in numero præsentationum non computatur. Fagn. *ibid. num. 8. & seqq. II. Si laicus vnum post alterum præsentavit, vter duorum instituendus? Ita Innoc. cit. Cap. pastoralis: institutio præsentati secundo loco a laico patrono robur obtinet firmitatis: verumtamen constituimus, ut episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur.**
- (g) Clement. *plures II. de iurepatr. in VI.*
- (h) Ita Lucius III. in *cit. Cap. quum autem: verum, si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, iure potior esse videtur. Seu, (ut explicat Fagnanus in cit. Cap. num. 19.), idcirco Clericis variatio est interdicta, quia illorum præsentatio vim habet electionis.*
- (i) Trid. *Sess. XXV. in Decret. de Reform. cap. 9.*
- (k) Cap. *quum in cunctis VII. §. 3. verb. Clerici Extr. de elect. Et Cap. inter XI. Extr. de excess. Prælat.*
- (l) *Supr. pag. 343.*
- (m) Celebris hoc loco reticenda non est Constitutio Bened. XIV. quæ incipit *reddite sunt*, quam an. 1746. scripsit ad episcopum Florentinum. Tria is quaesiverat. I. *An patronus Ecclesiasticus teneatur in foro externo præsentare ad beneficium curatum eum, qui inter adprobatos ab Examinatoribus magis idoneus, & dignus est? II. An episcopus, ad quem spectat dare investitionem, debeat sequi iudicium patroni de ma-*

magis idoneo, & magis digno, an potius inquirere, rectumne sit iudicium patroni, an secus? III. Si adpellaverit qui se digniorem esse putat, & est posthabitus, an suspendi debeat institutio presentati, an vero debeat hæc suum effectum sortiri? Paucis, an adpellatio interposita locum habeat in devolutivo, an in suspensivo? Respondit ad singula Pontifex. Ad I. Quoniam hæc fuit mens Concilii: si beneficium iurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad episcopum, & non alium pertineat, is, quem patronus digniorem inter adprobatores ab Examinatoribus indicabit, episcopo presentari teneatur; propterea locum ea habet, etiam si episcopus de hoc patronum minime monuerit. Ad II. Non potest episcopus inquirere super presentatum; quum non possit extendere, aut restringere legem a Concilio præscriptam. Quod si aliquis ab Examinatoribus adprobatus nolit acquiescere iudicio patroni, tunc licet episcopo in presentatum inquirere, & patroni iudicio minime stare. Ad III. Si iudicatur aliquis dignus a patrono, & ab episcopo etiam, adpellatio erit in devolutivo: iudicatus dignus a patrono, & ab episcopo si adpellet, locum habebit adpellatio in suspensivo. Sed Ecclesia interim debet provideri de œconomo.

(n) Tom. II. pag. 385. Nimirum in Mixto attendenda est qualitas, quæ magis favet patronatui. Quare quoad Concursum consideratur ut laicale; quoad tempus vero presentandi erit Ecclesiasticum, ut propterea patronus laicus cum Ecclesiastico, uterque habeant semestre ad nominandum. Fagn. in Cap. quum propter XXVII. Extr. de inrepatr. num. 29. & 34.

(o) Fagnanus in Cap. quoniam III. Extr. de inrepatr. num. 23. & 48. Sed dices, quomodo vulgare illud Glossæ effatum intelligendum: patronum faciunt dos, edificatio, fundus? Sane, quoniam non requiritur, ut una persona omnia simul faciat, sed satis est, si unus fundet, alter extruat, & tertius dotet; hinc

hinc triplici eo modo dicitur patronatus adquiri, si nempe tres distinctæ personæ ex diversis causis in solidum concurrant. Fagn. *ibid.* num. 49. Atque hac ratione fundatio plerumque etiam *constructio* nominatur, ut Can. *filiis* XXVIII. & Can. *monasterium* XXX. *Caus.* XVI. *Quæst.* 7. necnon Cap. *nobis* XXV. Extr. *de iurepatr.*

(p) Cap. *significavit* XLI. Extr. *de test. & attest.* & Fagn. in Cap. *quum Ecclesia* XXXI. Extr. *de elect.* num. 35.

(q) Fagn. in cit. Cap. *quoniam de iurepatr.* num. 50. & *seqq.*

(r) Fagn. in Cap. *nobis* XXV. Extr. *de iure patr.* num. 12. & *seq.*

(s) Antiquitus Ecclesiæ, & monasteria, hostiles invasiones patiebantur. Romani Pontifices, earum custodiam nobili alicui commendabant, aut episcopi potentiorum fidem implorabant. Sæpe occurrunt in antiquis monumentis voces *Advocatum*, *Defensorem*, *Vicedominorum*, *Custodum*, aliorumque, qui partes, defensionem, & curam aliquam Ecclesiarum suscipiebant. Viris huiusmodi, præsertim prævalentibus, aliquando iuspatronatus Ecclesia concessit ratione Regiæ protectionis; aliquando etiam anathema inflixit, eo quod prætextu custodiæ, seu *guardie*, Ecclesiarum, vel monasteriorum vacantium bona usurparent, & dissiparent. Cap. *præterea* IV. Extr. *de iurepatr.* & Cap. *generali* XIII. *de elect.* in VI.

(t) Ad probationem iuspatronatus, non iam sufficit possessio præsentandi, sed requiritur etiam titulus ad normam Tridentini *Seff.* XXV. in *Decret. de Reform. cap. 9.* ubi hæc habet: *decernis S. Synodus, ut titulus iuspatronatus sit ex fundatione, vel donatione; qui ex authentico documento, & aliis iure requisitis ostendatur, siue etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliasve secundum iuris dispositionem. In iis vero personis, seu Communitatibus,*

tibus, vel Universitatibus, in quibus id ius plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior, & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur; nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quam si, præter reliqua ad eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ, non minori saltem, quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur. Vide Fagn. in Cap. consultationibus XIX. Extr. de iurepatr. num. 8. & seqq.

(u) Cap. nobis XXV. Extr. de iurepatr.

(x) Supr. pag. 288.

§. XIII.

*Quibus modis iuspatronatus transfertur, vel amittitur.
Iura patroni recensentur.*

Ad rei, qua de agimus, absolutionem, tria remanent dispicienda. I. Transferri plane ad alios potest iuspatronatus, *successione* (a), ad quoscunque scilicet heredes universales (b); *venditione* villæ, hereditatis, castri, cui iuspatronatus adhæret (c); *permutatione* (d); & *donatione* (e). II. Porro amittitur iuspatronatus *destructione*, si nimirum incendio, terræmotu, aliove casu Ecclesia corruerit (f); aut etiam delicto, si patroni Ecclesiæ Rectorem, vel clericum alium ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumserint (g); vel si in hæresim prolabantur (h). III. Iura denique patroni circa tria versantur, *honorem*, *commodum*, & *onus*. Honor facultatem dat præsentandi, aditum processionis, de quo paullo ante (i), &, prout regionum fert consuetudo, locum in Ecclesia honoratiorem, sepulturam, peculiare preces, & stemma præterea gentilitium. Commodi ratio id secum fert, ut si patroni, aut filii eorum redacti fuerint ad ino-

inopiam, ab eadem Ecclesia ad suffragium vite, pro temporis usu, percipiant (k); ab eaque si quem censum in foundationis primordio sibi reseruarunt, exigere quotannis valeant (l); Onus est, ut Ecclesie solertiam, & curam habeant patroni, eorumque filii, ac nepotes (m).

- (a) Ita enim supponitur in Cap. *quoniam* III. Extr. de iurepatr. ubi fundatores Ecclesiarum, aut heredes eorum. In Cap. *perlatum* I. eod. ubi Ecclesia inter heredes patroni dividi non debeant. Et in Clement. II. eod. ubi plures ab uno ex patronis Ecclesia relictæ heredes.
- (b) Heredum nomine veniunt testati, intestati; ex lege, aut iure Prætorio; sive fideicommissarii, sive Trebellianici; quique omnes formula ad quem ea res pertinet (de qua in L. *plura* 53. §. 1. D. de oblig. & act. & in L. *sciendum* 70. §. 1. de verb. sign.) comprehenduntur.
- (c) Arg. Cap. *quum* sæculum XIII. Extr. de iurepatr. & arg. Cap. *ex litteris* VII. Extr. de iurepatr. Quid, si vnus heres proprietarius, alter usufructuarius omnium bonorum instituatur? Ius nominandi ad usufructuarium pertinere putat Fagnanus in cit. Cap. *ex litteris* num. 57. eo quod in patronatus in legato etiam omnium bonorum veniat.
- (d) Arg. Cap. *quum olim* VI. & Cap. *exhibita* ult. Extr. de rer. perm. Intellige non de permutatione rei spiritualis cum temporali, sed de spirituali cum spirituali. Gonzalez Comm. in cit. Cap. *exhibita*.
- (e) Cap. *ex insinuatione* XIV. Extr. de iurepatr. Sed requiritur in huiusmodi donatione consensus episcopi? Certe Bonifacius VIII. in Cap. *si laicus* vnic. de iurepatr. In VI. donationem iurispatronatus Ecclesie, vel loco religioso factam absque adfensu episcopi, efficacem esse, decidit. Ex quo recte inferes, nullam eam esse, si in laicum, vel privatum clericum, inconsulto episcopo, conferatur.

(f)

- (f) Arg. §. 3. tit. 4. lib. 2. *Instit.* vbi eo etiam modo *extingui usufructum* adfirmat Iustinianus.
- (g) Cap. *in quibusdam* XII. Extr. *de pœnis*.
- (h) Cap. *vergentis* X. Extr. *de hæret.* vbi bona Hæreticorum publicari statuitur, in quorum vniversitate iuspatronatus etiam contineri necesse est.
- (i) Pag. 358.
- (k) Can. *quicumque* XXVII. *Caus.* XVI. *Quæst.* 7. Idem habes ex Cap. *nobis* XXV. Extr. *de iurepatr.* Videtur id inductum ad similitudinem iuspatronatus civilis. Libertus enim ex indulgentia domini manumissus, in grati animi officium, eidem inopia laboranti alimenta præstare tenebatur.
- (m) Cap. *quanto* XVI. Extr. *de cens. exact.* & *procur.*
- (l) Can. *filiis* XXVIII. & *seq.* *Caus.* XVI. *Quæst.* 7.

§. XIV.

*Loca sacra, bona Ecclesiastica, ac persona, suis
gaudent immunitatibus.*

Supereſt, vt de immunitatibus, seu exemptionibus quibusdam, quæ locis sacris, & bonis Ecclesiasticis, nedum personis, accedere solent, nunc pauca subiiciamus. Triplcis erunt generis, *locales*, *reales*, & *personales*. I. Immunitas *localis* est, quæ ardebis Deo sacris, itemque cœmeteriis, ac locis piis, in quibus diuinus cultus potissimum exercetur, concessa est. Quare Ecclesiarum, & diuini cultus iniuriam, capitali in conuictos, seu confessos reos sententia vindicari Imp. Arcadius, & Honorius statuerunt (a); easdem iure minoris illæſas sermandas esse Alexander III. voluit (b); causas, vbi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur, in ipsis a secularibus iudicibus agitari sub anathematis interminatione prohibuit Lucius III. (c); vniversitatum, & societatum quarumlibet concilia, conuersiones, & publica parlamenta . . . negotiationes, & præ-

præcipue nundinarum, ac fori cuiuscumque tumultus veruit Gregorius X. (d); neque inde liberum hominem, quantumcumque gravia maleficia perpetravit, violenter extrahendum esse sanxit Innocentius III. *nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus populator agrorum* (e). II. *Realis* est, per quam prædia, & possessiones Ecclesiasticæ ab impositione tributorum, & quarumcumque civilium exactionum eximuntur. Quod non Canones solum sub excommunicationis pœna (f), sed & Principes etiam graviter caverunt (g). Excipe tamen, *si quando forte episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem, & utilitatem perspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates, vel necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda*. Qua in re consulendus prius est Romanus Pontifex (h). III. *Personalis* demum est, quæ personas spectat Ecclesiasticas. Nimirum ut publicorum munerum, in quibus sæcularis iurisdictio exercetur, expertes sint (i); ad laicos Magistratus se fistere minime compellantur, quod privilegium *fori* appellant (k); & nulli in eos sub excommunicatione, Apostolicæ Sedi reservata, violentas iniicere manus liceat, quod *Canonis privilegium* dicunt (l).

(a) L. si quis 10. C. de Episc. & Cler.

(b) Cap. requisivit I. Extr. de in integr. rest.

(c) Cap. quum Ecclesia V. Extr. de immun. Eccles.

(d) Cap. decet II. de immun. Eccles. in VI.

(e) Cap. inter alia VI. Extr. de immun. Eccles. Gregorius XIV. Constit. cum alias an. 1590. addidit grassatores viarum, homicidas in locis sacris, & cœmeteriis, reos assassinii, hæreses, & læsæ Maiestatis, & Benedictus XIII. Constit. ex quo an. 1725. multa etiam hanc in rem declaravit, quod scilicet *latronis* nomine veniat etiam, qui semel grassatus sit, mortem dederit, vel membrum mutilaverit; quod

quod nec privatur solum immunitate, qui occidit aliquem in Ecclesia, vel cœmeterio, sed qui stans in Ecclesia alterum occidit extra Ecclesiam, aut stans extra Ecclesiam aliquem in Ecclesia interficit; quod non gaudent denique immunitate mandantes, mandatarii, occisores *animo præmeditato*, falsificatores litterarum Apostolicarum, expilatores montium pietatis, telonii publici, banci pro depositis Principis, adulterantes monetas aureas, & argenteas, se intromittentes in domos mentito nomine Principis, vel Ordinariorum Curia. In Regno stamus Concordato, de quo fufius in nostris *Iuris Neapolitani Prælect.*

- (f) *Cap. non minus IV. Cap. adversus VII. Extr. de immun. Eccles. & Cap. Clericis III. eod. in VI.*
- (g) *Can. in qualibet XXII. Caus. XXIII. Quæst. 8. vbi Constantini, & Constantis, Valentiniani, & Valentis, necnon Iustiniani sanctiones referuntur.*
- (h) *Innoc. III. in cit. Cap. adversus. Quod Bonif. VIII. in cit. Cap. Clericis confirmavit.*
- (i) *L. presbyteros 6. C. de Episc., & Cler.*
- (k) *Cap. nullus II. & Cap. quod Clericis IX. Extr. de foro compet.*
- (l) *Can. si quis suadente diabolo XXII. Caus. XVII. Quæst. 4. Videte Tridentinum Sess. XXV. in Decret. de Reform. cap. 20: vbi immunitates Ecclesiasticas Principibus custodiendas commendat.*

Finis Tomi III.

ERRATA

CORRIGE.

<i>Pag.</i>	<i>vers.</i>		
10.	24.	eamdemque	eumdemque
10.	28.	manducaverum	manducaverunt
16.	23.	administanda	administanda
16.	27.	Aristetelis	Aristotelis
25.	15.	Latini	Latinos
29.	20.	multa	multæ
30.	2.	quo	quo modo
30.	10.	rectæque	rectæque
31.	4.	sumus	fumus
71.	8.	fuisse	fuisse
71.	26.	do	de
114.	15.	aliquos	aliquas
185.	32.	traditione	traditione
187.	33.	Nimium	Nimirum
207.	34.	συμβιβσβυτες	συμπεσβυτες
222.	1.	V.	IV.
224.	4.	sanctitas	sanctitas
231.	32.	severitatis	aut severitatis
235.	15.	sequuta est	sequutus est
238.	24.	loc	loco
245.	24.	matrimonialem	matrimoniale
283.	4.	quod	quæ
317.	8.	viros	vivos
352.	31.	cenceffionem	conceffionem

